

Zions roem en sterkte

OF

VERKLARING VAN DE

ZEVENENDERTIG ARTIKELEN VAN DE
NEDERLANDSE GELOOFSBELIJDENIS

Door

Ds. Arnoldus Rotterdam
Bedienaar des Goddelijken Woords
Te Zuylen

EERSTE DEEL

Artikel 1 - 15

Uitgave Gebroeders Hoge
Rotterdam, 1900

INHOUD

INHOUD.....	2
VOORREDE	4
ARTIKEL 1	8
Van God en Zijn volmaaktheden.	8
ARTIKEL 2	28
Van de kennis Gods, uit de natuur en de Heilige Schrift.	28
ARTIKEL 3	39
Van de Heilige Schrift en haar Oorsprong.	39
ARTIKEL 4	48
Van de Canonieke boeken van de Heilige Schrift.	48
ARTIKEL 5	60
Van het Goddelijk gezag van de Heilige Schriftuur.	60
ARTIKEL 6	76
Van de Apocriefe boeken en hun onderscheiding van de Canonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament.	76
ARTIKEL 7	88
Van de volmaaktheid van de Heilige Schriftuur tot een regel van geloof en wandel	88
ARTIKEL 8	105
Dat God is één in Wezen, en nochtans in drie Personen onderscheiden.	105
ARTIKEL 9	118
Bewijs van het voorgaande Artikel van de Drieheid van Personen in één God.	118
ARTIKEL 10	146
Van de Persoon des Zoons, Zijn eeuwige Geboorte van den Vader en Ware Godheid.	146
ARTIKEL 11	169
Van de Persoon van de Heilige Geest, Zijn eeuwige uitgang van de Vader en de Zoon.	169
ARTIKEL 12	186
Van de schepping aller dingen en voornamenlijk der engelen.	186
ARTIKEL 13	217
Van de Voorzienigheid Gods en de regering aller dingen.	217
ARTIKEL 14	239
Van de schepping en val des mensen en zijn onvermogen tot het ware goed.	239
ARTIKEL 15	281

Van de erfzonde, op alle mensen overgegaan, die daar door ook verdorven
zijn geworden.281

***De voorafgaande historische inleiding over het ontstaan van de
37 geloofsartikelen is separaat op deze site te vinden***

VOORREDE

Aan de Waarheid- en Godsvruchtlievende lezer!

Zie hier, waarheid- en Godsvruchtlievende lezer, het eerste deel van onze verklaring over de 37 Artikelen van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis. Ik zal u met geen brede voorrede belasten. Dat is mijn gewoonte niet. Dit volgende staat ons alleen te melden.

De formulieren bij ons heden in gebruik, zijn tweeërlei, van de leer, en van de dienst der kerken.

Met de eerste wordt verklaard in wat gevoelen wij staan, omtrent de zaken des geloofs en van de Godsdienst.

En de andere zijn die, naar welke de openbare Godsdienstplegingen en diensten in de kerk geschikt zijn. De formulieren van de leer noemen wij *de Catechismus en de Belijdenis*, die elk in het bijzonder de leer des geloofs in het kort voordragen.

En dan nog de *Leerregelen* in het jaar 1619 te Dordrecht vastgesteld, aangaande de verschillen met de Remonstranten.

Welke drie bijzondere stukken de predikanten, ook de ouderlingen en diakenen van deze provincie bij het aanvaarden hunner diensten, schuldig zijn te ondertekenen.

Echter vindt men, dat deze twee laatste stukken namelijk de *Belijdenis en Dordtse Regelen* aan velen niet al te bekend zijn. De redenen van dit gebrek zijn niet moeilijk te vinden. Doch dit zal ik mij voor tegenwoordig niet onderwinden. Men ziet ook, dat velen van onze medebroederen dit gebrek trachten te verhelpen en dagelijks bezig zijn om de *Belijdenis* voor de gemeente te verklaren, of door bijzondere onderwijzingen hunne leerlingen in te scherpen. 't Is ook mij en velen die de Waarheid liefhebben, tot blijdschap, dat de wijdvermaarde Wilhelmus van Irhoven, Hoogleraar op 's Lands Hogeschool te Utrecht, werk maakt van openbare lessen te geven, over de *Dordtse Leerregelen* aan de Godgewijde jeugd. Immers ('t zij met verlof gezegd) indien de hoogleraren in de kweekscholen van Waarheid en Godsvrucht konden goedvinden, die kerkschriften en banden van enigheid, nu en dan de Nazireërs Gods, te verklaren, 't zou de hoogachting in hen voor die kostelijke schriften vurig ontsteken; ja, het zou hen begerig maken om de gangen Gods met Zijn kerk in de strijd tegen de kinderen der verkeerdheid, tot bevestiging van onze Belijdenis, als een wet van Staat en Kerk in de Nederlanden gehouden, grondig te kennen.

Alleen staat ons te melden, dat het gebrek aan verklaarschriften over de Nederlandse Belijdenis een der redenen is, waarom die staf des geloofs, minder dan de Catechismus bij de gemeente bekend is. Ik weet niet, dat meer dan twee mannen hun verklaringen over dezelve hebben aan het licht gebracht.

- De eerste is Samuël Marezius, voormaals hoogleraar te Groningen, en bekend door zijn schriften, zonderling door die, welke hij sedert het twisten de tijd van dertig jaren tegen Gijsbertus Voetius aan het licht gebracht heeft. Marezius heeft zijn boek in het Latijn onder den titel van "Belgium Orthodoxum", dat is: "Rechtzinnig Nederland", in het jaar 1662 in druk gebracht, waarin die geleerde man zich gans niet bindt aan de orde of de woorden der belijdenis, maar vrijelijk handelt alleen over zulke waarheden, als hij vermeent aan het artikel, dat hij verklaart, te grenzen; waarom wij ons zeldzaam van zijn werk bediend hebben.
- De ander is Balthazar Bekker, predikant te Amsterdam, en bekend door de rampen, hem door eigen schuld over de uitgave van zijn boek "De betoverde wereld" genaamd, weinige jaren voor zijn dood, overkomen. Deze zijn verklaringen over de Belijdenis zijn oefeningen of predikatiën, die hij, sedert dat hij in zijn ambt geschorst is, ten dienste van zijn aanhangers, in zijn huis heeft uitgesproken. Dit werk is niet zonder blijken van 's mans ervarenheid; maar men vindt zijn verworpen gevoelens hier en daar bedekt of openlijk gestrooid. Ook vergeet hij niet uit bijzondere inzichten zijn lezers te beduiden, dat de kerk, waarbij zijn stellingen zijn veroordeeld, bestaat uit mensen, die feilen: en misgrepen hebben. Dus moeten de Belijdenis en de overzichters van dezelve, nu en dan een scherpe slag van hem gevoelen. Soms vindt men er goede, scherpzinnige, verstandige opmerkingen en leringen, daar wij, als het ter snede kwam, ons gebruik van hebben willen maken.

Behalve deze twee, zijn mij geen andere schrijvers over deze stof voorgekomen. Dit heeft mij aangespoord deze belijdenis voor mijn gemeente te verklaren, daarna in vragen en antwoorden te ontwerpen, en dus door de druk, ten dienste van allen, die de Waarheid en Godsvrucht liefhebben, aan het licht te geven. Hoe ik dit werk heb uitgevoerd, staat u te beoordelen.

Mij dunkt, de tijd roept ons, om uit de Formulieren van Enigheid de minder ervarenen te onderwijzen, de meer ervarenen te bevestigen en al Godlievende zielen te bestieren in de weg der Godzaligheid.

Het ontbreekt de kerk niet aan wolven, die van buiten, noch aan kleine vossen, die van binnen de wijngaarden trachten te verderven. Sommigen zoeken de wezenlijkste stukken van de Hervormde leer, die de vaderen ons overgeleverd hebben, los te maken en op schroeven te stellen, om in plaats van een Schriftuurlijke, een natuurlijke Godgeleerdheid zo beschouwende, als beoefende, in de kerk Gods in te voeren, en de Pelagiaansche vermogens van de natuur te doen triomferen boven de genade. Anderen, ofschoon vreemdelingen zijnde in de dingen van het Koninkrijk Gods, krijgen de moed en de smaak, om de ware Godzaligheid, waar zij gelegenheid hebben, stout tegen te spreken, en des Heeren kinderen met hoornen te stoten, met de zijde en de schouder te verdringen. Enigen spreken uit de hoogte van zichzelf, en vallen zeer laag op de Dordtse vaderen, die met

leeuwenharten de zaak Gods tegen de verdorvenheid der mensen verdedigd hebben; alsof het ons geoorloofd was, onder voorwenden van beter licht, de vorige verklaringen te laten varen, en de dorre nieuwigheden te omhelzen.

Hier komt bij dat hevige twisten, strenge partijschappen, verdorven springaders van allerlei rampen voor Gods kerk allengskens met wijde schreden voortstappen. Men slaat slagorden met vaandelen. De kinderen van één moeder zijn tegen elkander ontstoken, die hart en handen moesten tezamen strengelen, om manmoedig te keer te gaan; mensen, die een dorre wind over Gods kerk brengen. De Filistijnen verblijden zich hierover. Zij horen met vermaak hoe dat de huisknechten elkander slaan, en sommigen, zwevende in een wolk van woorden, anderen, die de waakzaamheid is aanbevolen uitkrijten, alsof het hun enig oogwit ware, de vrede van Jeruzalem te storen.

Dit is nog niet alles. Nee, maar hoe is zelfs het fijnste goud verdonkerd. Een werelds wezen ligt er op het Christendom, dat velen nauwelijks gekend worden, uit de lieden van de wereld. Brandende harten en vurige tongen voor de eer van onze Koning zijn wat zeldzaams. Schijnende lichten, die in het midden van een krom en een verdraaid geslacht vrolijk en gemoedigd de weg des heils bewandelen, zijn hier of daar een enkele. De meesten zitten in de laagte, zonder het hoofd omhoog te heffen, hetzij dat hun wandel tegen hen getuigt, hetzij dat het hun waarlijk aan vermogen ontbreekt, om tot luister van Gods Naam te leven, hetzij uit verbeelding, dat in gestadig klagen nederigheid des harten bestaat.

Hierbij ontbreekt het de meesten aan genoegzame kennis van de waarheden van het Evangelie, zodat zij kinderen blijven, die met alle wind der leer gedreven worden, zonder te kunnen onderscheiden tussen goed en kwaad. Hierdoor geeft men zich licht over aan de leiding van mensen, **die op alle letterkennis een zeer lage prijs stellen, en meest op het onderzoek naar bevindingen aandringen,** die elk naar eigen bevatting voordraagt en tot kentekenen van genade maakt; waardoor zwakken geslingerd, en dikwijls terneer geworpen worden, zonder te weten, waar zij het hol van hun voeten zullen neerzetten. Door gebrek aan kennis kunnen 's hemels spruiten en de planten Zijner verlustiging niet groeien, maar slaan aan 't verdorren, kwijnen en dreigen te sterven. Dit is een grauwigheid op Efraïm verspreid, och, dat men het bemerken mocht!

Beschouw, Godvruchtige lezer, deze ongestalte der kerk, doch zó, dat u met dankzegging erkent de luister die nog, door Gods genade, op Neêrlands kerk ligt. 's Konings bruid is zwart, doch liefelijk. De Heere behoedt Zijn wijnstok dag en nacht en bevochtigt die elk ogenblik. De Heere doet grote dingen onder ons, die wij nu zo niet opmerken; maar dan eerst zouden zien, als wij dezelve kwijt waren. Verblijd u, dat de leer der Waarheid onder ons verkondigd en verdedigd wordt tegen de

kinderen der verkeerdheid. Hebt hoogachting voor de formulieren van onze kerk. 't Zijn menselijke schriften, doch de stof en het sieraad zijn geleend uit de Profeten en Apostelen. 't Zijn bloeiende staven om aan te wijzen *wie des Heeren* zijn.

De beroerders in de kerk werden er door beschaamd en aangewezen. Bemoedig u dan in God. Strijd voor de Waarheid in onze formulieren vervat. Bid om de vrede van Jeruzalem, en blijf Gode bevolen van hem, die zich noemt,

Waarheid- en Godlievende lezer,

Uit mijn kamer de 22ste van Slachtmaand des jaars 1754

Uw heilzoekende dienaar in Christus,

ARNOLDUS ROTTERDAM

ARTIKEL 1.

Van God en Zijn volmaaktheden.

Wij geloven allen met het hart en belijden met de mond, dat er is een enig en eenvoudig geestelijk Wezen, hetwelk wij God noemen: eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig; volkomen wijs, rechtvaardig, goed en een zeer overvloedige Fontein aller goeden.

Vraag. Waartoe is een onder het Evangelie levende Christen verplicht?
Antwoord. De Waarheid des Evangeliums, te geloven en te belijden. Een Christen te zijn en het Christendom te belijden zijn twee dingen, die beide ter zaligheid nodig, onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn. Rom. 10: 9 en 10: *Indien gij met uw mond zult belijden den Heere Jezus, en met uw hart zult geloven, dat Hem God uit den dood heeft opgewekt, zo zult gij zalig worden; want met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid, en met den mond belijdt men ter zaligheid.*

Vraag. Welke is de eerste waarheid, te geloven en te belijden?
Antwoord. Volgens de inhoud onzer belijdenis, dat er een God is; in Zichzelven gelukzalig en een zeer overvloeiende Fontein van al goed. Hebr. 11:6: *Maar zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen; want wie tot God komt, moet geloven, dat Hij is en een Beloner is dergenen die Hem zoeken.*

Vraag. Hoe behoort u de waarheid, in dit artikel vervat, te beschouwen?

Antwoord.

1. Eerbiedig met een hart vol ontzag voor de hoge God, Wiens deugden wij verkondigen. Jes. 8 : 13: *Den Heere der heirscharen, Dien zult gijlieden heiligen en Hij zij uw vreze en Hij zij uw verschrikking!*
2. Biddende, dat ons gegeven worde de Geest der wijsheid, namelijk verlichte ogen des verstands, om God en Zijn volmaaktheden op de rechte wijze te kennen en te belijden. Psalm 43:3: *Zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij leiden, dat zij mij brengen tot den berg Uwer heiligheid en tot Uw woningen.*

Vraag. Welke orde hebben de opstellers onzer belijdenis in dit artikel gehouden?

Antwoord.

1. Eerst belijden zij in het algemeen, dat er een God is, zeggende: *Wij geloven allen met het hart en belijden met den mond, dat er is een enig en eenvoudig geestelijk Wezen, hetwelk wij God noemen.*
2. Daarna, in het bijzonder, welke Zijn andere volmaaktheden en eigenschappen zijn.
 - a. Hetzij onmededeelbare, met name dat Hij is eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig.

- b. Hetzij mededeelbare, met name dat Hij is volkomen wijs, rechtvaardig, goed en een zeer overvloedige Fontein van alle goeden.

Vraag. Kan men God wel volmaakt beschrijven?

Antwoord. Geenszins, nademaal God wegens Zijn oneindige volmaaktheid onbegrijpelijk, en ons verstand in alle delen eindig en gebrekkig is. Kan een kleine schelp de gehele zee in zich opnemen? Hoe zal dan het eindige de Oneindige kunnen begrijpen? Job 11:7: *Zult gij de onderzoeking Gods vinden? Zult gij tot de volmaaktheid toe den Almachtige vinden?* Psalm 145:3: *Zijn grootheid is ondoorgrondelijk.*

Vraag. Hoe zou u God het allergevoegelijkst kunnen beschrijven?

Antwoord. Dat Hij is een Geest van oneindige volmaaktheid, bestaande in drie personen, Vader, Zoon en Heilige Geest. 1 Joh. 5 : 7: *Want Drie zijn er die getuigen in den hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest; en deze Drie zijn Één.*

Vraag. Waarom zegt u: een Geest van oneindige volmaaktheid, bestaande in drie personen?

Antwoord. Omdat Zich God alzo in Zijn Woord geopenbaard heeft en niemand kan gezegd worden de ware God recht te kennen, die niet weet aan wien de Godheid en het Goddelijk Wezen toe te schrijven zijn Gal. 4 : 8: *Maar toen, als gij God niet kent, diendet gij degenen die van nature geen goden zijn.*

Vraag. Wat zegt onze Belijdenis?

Antwoord. Dat God is een enig en eenvoudig geestelijk Wezen.

Vraag. Waarom noemt u God **een Wezen**?

Antwoord. Omdat Hij is van Zichzelven, bestaat door Zichzelven en aan alle schepselen hun wezen en bestaan geeft, overeenkomstig Exodus 3 : 14: *God zeide tot Mozes: Ik zal zijn, ,die Ik zijn zal; ook zeide Hij: Ik-zal-zijn heeft mij tot ulieden gezonden.* Openb. 1 : 4: *Genade en vrede zij u van Hem, Die is, Die was en Die komen zal.*

Vraag. Is God een **geestelijk** Wezen?

Antwoord. Ja. Joh. 4:24: *God is een Geest, en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.*

Vraag. Wat volgt daaruit als u zegt, dat God een Geest is?

Antwoord. Dat Hij derhalve:

1. Onlichamelijk is. Hand, 17 : 29: *Wij dan zijnde van Gods geslacht, moeten niet menen, dat de Godheid goud of zilver of steen gelijk zij, welke door mensenkunst en bedenking gesneden zijn.* Is het nu, dat de Schriftuur soms menselijke leden aan God toeschrijft, dat geschiedt om onze zwakke bevassing te hulp te komen en moet altijd oneigenlijk van God verstaan worden, zodat de ogen beduiden zijn alwetendheid, de handen Zijn almacht, de voeten Zijn tegenwoordigheid en vaardigheid ter hulp.

2. Onzichtbaar, Dien niemand ooit gezien heeft en nimmer zien zal. 1 Tim. 1 : 17: *Den Koning der Eeuwen, den onverderfelijken, den onzienlijken, den alleenwijzen God zij ere en heerlijkheid in alle eeuwigheid.* Is het nu, dat God veelmalen gezegd wordt gezien te zijn geweest, gezien te worden, of gezien te zullen worden, de natuur der zaken leert, dat dergelijke spreekmanieren in andere zin te verstaan zijn, nademaal de Heere Zelf zegt: *Gij zoudt Mijn aanzicht niet kunnen zien; want Mij zal geen mens zien en leven.* Exodus 33 : 20.
3. Niet af te beelden; Die op generlei wijze kan noch mag uitgebeeld worden, al is het, dat de Schrift onder zinnebeeldige namen van God en Zijn volmaakheden spreekt, want: *Bij wien zult gij God. vergelijken, of wat gelijkenis zult gij op Hem toepassen?* Jes. 40 : 18. De Heere Zelf heeft dat uitdrukkelijk verboden, Deut. 4:15 en 16: *Wacht u dan wel voor uw zielen; want gij hebt geen gelijkenis gezien ten dage als de Heere op Horeb uit het midden des vuurs tot u sprak, opdat gij u niet verderft, en maakt u iets gesnedens, de gelijkenis van enig beeld; de gedaante van man of vrouw, enz.*

Vraag. Wat nog al meer?

Antwoord. Dat God is

1. Een ware Zelfstandigheid, Die door Zichzelven bestaat, zonder dat Hij van iets buiten Hem afhangt. Openb. 1 : 4: *Die is, Die was, en Die komen zal, de Almachtige.*
2. Een levende Zelfstandigheid, de Springbron van alle leven en hoogste gelukzaligheid, daarom in onderscheiding van de stomme afgoden der heidenen de levende God, ja de Fontein des levens genaamd, Jer. 10 : 10: *Maar de Heere God is de Waarheid, Hij is de levende God en een eeuwig Koning.* Psalm 36: 10: *Bij U is de Fontein des levens; in Uw licht zien wij het licht.*
3. Een werkzame Zelfstandigheid, altoos van en in Zichzelven werkzaam.
 - a. Door zijn verstand, waardoor Hij alle dingen volmaakt kent, 1 Joh. 3 : 20: *God is meerder dan ons hart en Hij kent alle dingen.* Psalm 147 : 5: *Zijns verstands is geen getal.*
 - b. Door Zijn allerheiligste wil, waarnaar Hij alles schikt en werkt, Openb. 4 : 11: *Want Gij hebt alle dingen geschapen en door Uwen wil zijn ze geschapen.*
 - c. Door Zijn eindeloze kracht en vermogen, om alles naar buiten te werken, wat Hem behaagt, Ef. 1 : 18 en 19: *Opdat gij moogt weten welke de uitnemende grootheid Zijner kracht is aan ons, die geloven, naar de werkingen der sterkte Zijner macht.*

Vraag. Ligt er in de beschouwing van God, als een geestelijk Wezen, iets nuttigs voor de ziel?

Antwoord. Hierdoor worden wij opgewekt om God op een geestelijke wijze te lieven en te dienen. Joh. 4: 23: *De ure komt en is nu, wanneer de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid; want de Vader zoekt dezulken, die Hem alzo aanbidden.*

Vraag. Hoe geschiedt dat?

Antwoord.

1. Als onze geest met het lichaam in de dienst van God verenigd is. 1 Kor. 6 : 20: *Want gij zijt duur gekocht; zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn.*
2. Als ons oogmerk in de dienst van God niet vleselijk maar geestelijk is, enig en alleen om God te verheerlijken. Jes. 43 : 21: *Dit volk heb Ik Mij geformeerd; zij zullen Mijn lof vertellen.*
3. Als al de vermogens van de geest zich bewegen en oefenen in de dienst van God. 1 Kor. 13:15: *Ik zal wel met den geest bidden, maar ik zal ook met het verstand bidden; ik zal wel met den geest zingen, maar ik zal ook met het verstand zingen.*
4. Als men God in het openbaar niet alleen, maar ook eenzaam en in het verborgene dient. Rom. 2 : 28 en 29: *Want die is niet een Jood, die het in het openbaar is; noch die is de besnijdenis, die het in het openbaar is; maar die is een Jood, die het in het verborgen is en de besnijdenis des harten in den Geest, niet in de letter is de besnijdenis; wiens lof niet is uit de mensen, maar uit God.*
5. Als men zich dagelijks met verloochening van onze eigen geest aan de bewerking van de Geest gelovig aanbiedt, om meer en meer bekwaam te worden tot de geestelijke dienst van God. Psalm 143 : 10: *Leer mij Uw welbehagen doen, want Gij zijt mijn God; Uw goede Geest geleide mij in een effen land.*
6. Als de mens veel verlangen heeft naar de hemel, waar alles geestelijk is, om met de geesten der volmaakt rechtvaardigen aldaar eeuwiglijk God te loven en te prijzen, Psalm 42 : 2 en 3: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God. Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God; wanneer zal ik ingaan, en voor Gods aangezicht verschijnen?*

Vraag. Wat belijdt u nog meer van God?

Antwoord. Dat Hij is een enig en eenvoudig Wezen.

Vraag. Wat zegt die uitdrukking: een 'enig Wezen'?

Antwoord. Dat er geen andere God is dan één, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn. Rom. 11: 36.

Vraag. Hoe bewijst u, dat er maar een enig Goddelijk Wezen is?

Antwoord. Dat leert de Heilige Schrift ons overvloedig. Deut. 6 : 4: *Hoor Israël, de Heere onze God is een enig Heere.* 1 Kor. 8 : 5 en 6: *Want hoewel daar ook zijn, die gden genaamd worden, hetzij in den hemel hetzij op de aarde, gelijk er veel goden en veel heren zijn, nochtans hebben wij maar één God en Vader, uit Welken alle dingen zijn, en wij tot Hem, en maar één Heere Jezus Christus, door Welken alle dingen zijn, en wij door Hem.*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja.

1. Uit Gods onafhankelijkheid, welke niet bestaan kan, indien er meer Goden waren dan één. Want de één zou van de ander afhangen in zijn wezen en werkingen of niet; indien nu de een van de ander afhing, zo was hij geen God, omdat God te zijn betekent alles van zichzelf te hebben en van niets buiten zichzelf af te hangen.
2. Uit Gods alwetendheid; want indien er twee of meer goden waren, dan zouden die elkanders gedachten weten of niet weten; het laatste kan niet gesteld worden, omdat zulks een onwetendheid in God stelt, en dus geen van beiden God zou zijn; het eerste kan ook niet voorgewend worden, want dan zouden zij elkanders gedachten weten, of uit noodzakelijkheid; of uit willekeur; niet uit noodzakelijkheid, dewijl de een dan van de ander in zijn alwetendheid zou afhangen, niet door willekeur, omdat dan de een van den ander onwetend zou kunnen zijn, omdat de ander zijn gedachten kan verbergen, welke onwetendheid in God niet zijn kan.
3. Uit Gods almacht, want de rede leert, dat er geen twee almachtigen kunnen zijn; want dan moest de een de macht van de ander kunnen verhinderen, hetgeen ongerijmd is van God te denken, daar dan één van beiden, (wiens macht verhinderd werd) niet almachtig zou wezen en bij gevolg ook geen God; weshalve de Heere nadrukkelijk zegt: *Zie nu, dat Ik, Ik die ben en geen God met Mij.* Deut. 32 : 28.

Vraag. Wat moet ons de beschouwing van Gods eenheid leren?

Antwoord.

1. Dat wij in de plaats van de enige ware God of benevens denzelfden, niets anders bedenken of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen stelt. Psalm 73:25 en 26: *Wien heb ik nevens U in den hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid.*
2. Dat wij allen, die deze waarheid belijden, zoeken eensgezind te zijn onder elkander. Rom. 12: 18: *Indien het mogelijk is, zoveel in u is, houdt vrede, met alle mensen.* 1 Petrus 3 : 8: *En eindelijk, zijt allen eensgezind, medelijdend, de broeders liefhebbende, met innerlijke barmhartigheid bewogen, vriendelijk.*

Vraag. Is een te zijn niet hetzelfde als eenvoudig te zijn?

Antwoord. Nee, veel dingen zijn één in soort en getal, die echter nog niet eenvoudig zijn. De zon en maan zijn elk maar één, maar niet eenvoudig één, daar zij beide uit veel delen zijn samengesteld. Een ieder mens is één, maar niet eenvoudig één, daar hij bestaat uit twee wezenlijke delen, ziel en lichaam. De ziel des mensen is één; maar waarin de wezenlijke krachten als verstand, wil en oordeel, zekerlijk verscheiden zijn.

Vraag. Wat is Gods eenvoudigheid? [enkelvoudig]

Antwoord. Die volmaaktheid Gods, waardoor alles wat in God is, God Zelf is, zonder dat er in Hem is een dadelijke samenvoeging van delen, eigenschappen en toevalligheden.

Vraag. Bewijs eens, dat God eenvoudig is?

Antwoord. Dit toont ons de H. Schrift in al die plaatsen, waar ze Gods volmaakheden bij aftrekking stelt door Zijn Wezen, om te tonen, dat die met Zijn wezen één en dezelfde zijn; zo wordt God genaamd *de Waarheid*, Jer. 10 : 10. *De overwinning Israëls*, 1 Sam. 15 : 29: *Hij, Die de overwinning Israëls is, liegt niet. Licht*, 1 Joh. 1 : 5: *God is licht. Liefde*, 1 Joh. 4 : 8: *God is liefde. Het leven*, 1 Joh. 5 : 20: *Deze is de waarachtige God en het eeuwige Leven*.

Vraag. Welke lering ligt er in de beschouwing van deze volmaaktheid. Gods?

Antwoord.

1. Dat wij zullen trachten eenvoudig en oprecht te zijn in al onze wandel. Matth. 10: 16. *Ziet, Ik zend u als schapen in het midden der wolven; zijt dan voorzichtig gelijk de slangen en oprecht gelijk de duiven.*
2. Dat wij ons in de gevallen van Gods voorzienigheid, tevreden houden. Hoe eenvoudiger ons lot, zoveel te geruster; hoe meer goed, rijkdom, achting en vrienden, zoveel te zorgelijker en vergankelijker. *De wereld gaat voorbij met haar begeerlijkheid, maar die de wil Gods doet, blijft in der eeuwigheid.* 1 Joh. 2:17.
3. Dat wij onze harten vertroosten met deze belofte, dat God de eenvoudigste van hart bekronen zal. Psalm 116 : 6: *De Heere bewaart de eenvoudigen.* Spr. 2 : 7: *Hij legt weg voor de oprechten een bestendig wezen; Hij is een Schild dengenen, die oprechtelijk wandelen.*

Vraag. Waardoor openbaart ons God nader Zijn Goddelijk Wezen?

Antwoord. Door Zijn deugden en eigenschappen.

Vraag. Wat noemt u Gods eigenschappen?

Antwoord. Die volmaakheden in het Goddelijk Wezen, waaruit wij klaarder leren kennen, hoedanig een God is.

Vraag. Zijn de eigenschappen zakelijk van het Goddelijk Wezen onderscheiden?

Antwoord. Nee, maar al Zijn eigenschappen zijn God Zelve. Want, of God zweert bij Zichzelf of bij Zijn heiligheid, dit wordt in de Heilige Schrift voor hetzelfde verklaard. Zie Amos 4 : 6 waar God zegt, dat Hij gezworen heeft bij Zijn heiligheid, vergeleken met Hebr. 6 : 13 waar Paulus zegt, *dat God zwoer bij Zichzelven, omdat Hij niemand meerder had bij wien Hij zweren zoude.*

Vraag. Hoe zijn de eigenschappen Gods van elkander en van het Wezen Gods onderscheiden?

Antwoord.

1. Naar onze manier van bevatting, omdat wij alles, wat in God is door een daad of bevatting niet kunnen begrijpen.
2. Naar de verschillende voorwerpen, waaromtrent God werkzaam is.
3. Naar de verschillende gewrochten, die God werkt.

Vraag. Hoe onderscheidt u het best de eigenschappen Gods?

Antwoord. In onmededeelbare, waarvan de minste trek of zweem in de mens niet wordt gevonden, en in mededeelbare eigenschappen, waarvan alleen een flauwe gelijkenis in de mens wordt bespeurd.

Vraag. Is die onderscheiding geoorloofd en gepast?

Antwoord. Ja, die is oud, en de Schrift geeft ons daartoe aanleiding als zij spreekt van Gods beeld waarnaar wij geschapen zijn en getuigt, dat de gelovigen de Goddelijke natuur deelachtig zijn geworden. 2 Petrus 1 : 4.

Vraag. Welke eigenschappen schrijft onze Belijdenis aan God toe, die wij gevoegelijk onmededeelbare eigenschappen noemen?

Antwoord. Eeuwigheid, onbegrijpelijkheid onzienlijkheid, onveranderlijkheid, alomtegenwoordigheid en almacht, zeggende, dat God eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig en almachtig is.

Vraag. Is God **eeuwig**?

Antwoord. Ja. Psalm 90: 2: *Eer de bergen geboren waren, en Gij de aarde en de wereld voortgebracht hadt: Ja, van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God.*

Vraag. Hoe beschrijft gij de eeuwigheid Gods?

Antwoord. Als die volmaaktheid Gods, waardoor Hij zonder beginsel, einde en vervolg van tijden tegelijk bestaat.

Vraag. Hoe bewijst u, dat God alzo eeuwig is?

Antwoord. Uit die plaatsen, welke ons aantonen, dat God is:

1. Zonder begin, voor alle dingen, Jes. 43 : 10: *Gijlieden zijt Mijn getuigen, spreekt de Heere, en Mijn knecht, dien Ik uitverkoren heb, opdat gij het weet en Mij gelooft en verstaat, dat Ik dezelve ben, dat vóór Mij geen God geformeerd is, en ná Mij geen zijn zal.*
2. Zonder vervolg van tijd, zodat in God eerder noch later, verleden noch toekomstige vallen kan. Psalm 90 : 4: *Want duizend jaren zijn in uw ogen als de dag van gisteren als hij voorbij gegaan is, en als een nachtwake.*
3. Zonder einde. Psalm 102 : 13: *Maar gij, Heere blijft in eeuwigheid en Uw gedachtenis van geslacht tot geslacht.* Vers 27 en 28: *Gij zult staande blijven; Gij zijt Dezelfde, en uw jaren zullen niet geëindigd worden.*

Vraag. Welk nut ligt er voor een Christen in de beschouwing van Gods eeuwigheid?

Antwoord.

- a. Tot vertroosting, dat, wiens God de Heere is, hij zulks al geweest is van eeuwigheid, eer de wereld was en ook blijven zal tot in eeuwigheid. Hij neemt Zijn volk niet over van iemand, die vóór Hem geweest is noch geeft Hij het ook over aan iemand, die na Hem zijn zal; maar dit hangt tezamen. *Heere Gij zijt ons een toevlucht geweest van geslacht tot geslacht, en van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God.* Psalm 90 : 1 en 2.
- b. Tot lering, dat men doorgaans teveel zucht en zorgt voor dit vergankelijke leven en voor den bouw van de aardse tabernakel; en te weinig om dat Goddelijk gebouw, dat eeuwig is en in de hemelen bereid. *Want de dingen, die men ziet, zijn tijdelijk; maar de dingen, die men niet ziet zijn eeuwig,* 2 Kor. 4 : 18.

Vraag. Is God **onbegrijpelijk**?

Antwoord. Ja. Job 36:26: *Ziet God is groot, en wij begrijpen het niet; daar is ook geen onderzoeking van het getal Zijner jaren.*

Vraag. Wat noemt u de onbegrijpelijkheid Gods?

Antwoord. Die hoogste volmaaktheid Gods, waardoor Hij zoals Hij is, van engel noch mens ten volle begrepen kan worden.

Vraag. Waartoe strekt zich deze volmaaktheid Gods uit?

Antwoord.

1. Tot Zijn Wezen en manieren van bestaan, dat oneindig ons begrip te boven gaat, en alle Godgeleerden doet verklaren, dat het lichter is van God te weten wat Hij niet is dan te begrijpen wat Hij is. Overeenkomstig hetgeen wij lezen, Job 11 : 7-9: *Zult gij de onderzoeking Gods vinden? Zult gij tot de volmaaktheid toe den Almachtige vinden? Zij is als de hoogte der hemelen, wat kunt gij doen, dieper dan de hel, wat kunt gij weten? Langer dan de aarde is haar maat en breder dan de zee.*
2. Tot Zijn werken.
 - a. Hetzij de werken der natuur, als daar is de schepping en onderhouding van alle zienlijke en onzienlijke dingen, Job 26 : 14: *Zie, dit zijn maar de uiterste einden Zijner wegen; en wat een klein stuksken der zaken hebben wij van Hem gehoord! Wie zou dan den donder Zijner mogendheden verstaan?*
 - b. Hetzij de werken der genade, als daar is de herschepping en verzoening des zondaars met God door Christus Jezus Zijn Zoon; waarvan Paulus uitroept, Rom. 11 : 33 en 34: *O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft den zin des Heeren gekend, of wie is Zijn raadsman geweest?*
 - c. Hetzij de heerlijkheid, die voor Gods kinderen gewrocht is om te genieten na dit leven, 1 Joh. 3 : 2: *Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen.* Jes. 64 : 4: *Ja, vanouds heeft men niet gehoord, noch met oren vernomen,*

noch geen oog heeft gezien, o God, wat Hij doen zal dien, die op Hem wacht.

Vraag. Wat leert u Gods onbegrijpelijkheid?

Antwoord.

1. Dat wij nimmer Gods wegen, waarin Hij ons leidt, berispen mogen, Die alles werkt onberispelijk, wijs en heilig naar Zijn welbehagen. Jes. 55 : 8 en 9. *Want Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten en uw wegen zijn niet Mijn wegen, spreekt de Heere; want gelijk de hemelen hoger zijn dan de aarde, also zijn Mijn wegen hoger dan uw wegen, en Mijn gedachten dan ulieder gedachten.*
2. Dat wij niet al te diep in Gods geheim zoeken in te dringen; maar ons tevreden houden met hetgeen Hij van Zichzelven geopenbaard heeft. Kol. 2 : 18: *Dat dan niemand u overheerse naar zijn wil in nederigheid en dienst der engelen, intredende in hetgeen hij niet gezien heeft, tevergeefs opgeblazen zijnde door het verstand des vleses.*
3. Dat wij ons gestadig met eerbied en ontzag over Zijn wegen en werken verwonderen. De Heere is groot en zeer te prijzen en Zijn grootheid is ondoorgrondelijk. *Geslacht aan geslacht zullen Uw werken roemen en zij zullen Uw mogendheden verkondigen, Psalm 145 : 3 en 4.*

Vraag. Is God **onzienlijk**?

Antwoord. Ja. Gelijk tevoren betoogd is, en Paulus zeer duidelijk aandringt. 1 Tim. 6: 16: *Die alleen onsterfelijkheid heeft en een ontoegankelijk licht bewoont; Denwelke geen mens gezien heeft noch zien kan.*

Vraag. Wat hebt u hierbij op te merken?

Antwoord. Dat God daarentegen alle dingen weet en ziet, die openbaar of verborgen; in het verleden of in de toekomst; zeker of toevallig zijn. Hebr. 4: 13: *Daar is geen schepsel onzichtbaar voor Hem; maar alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen Desgenen, met Welken wij te doen hebben.* Psalm 139: 24: *Gij weet mijn zitten en mijn opstaan; Gij verstaat van verre mijn gedachten. Gij omringt mijn gaan en mijn liggen; en Gij zijt al mijn wegen gewend. Als er nog geen woord op mijn tong is, zie Heere, Gij weet alles.*

Vraag. Indien God onzienlijk is, hoe wordt dan zoveel malen gezegd, *dat God is of wordt gezien, of zal gezien worden?*

Antwoord. Door dergelijke spreekwijzen wordt alleen beoogd:

1. Op een verbeeld gezicht van God in een droom of in verrukking van zinnen, hoedanig de verschijningen Gods voorheen aan de Aartsvaders en Profeten geweest zijn. Gen. 28 : 12 en 13. *En hij droomde; en zie, een ladder was gesteld op de aarde, welks opperste aan den hemel raakte; en zie, de Engelen Gods klommen daarbij op en neder. En zie, de Heere stond op dezelve en zeide: Ik ben de Heere, enz. Jes. 6 : 1: In het jaar, toen de Koning Uzzia, stierf, zag ik den Heere,*

zittende op een hogen en verheven troon, en Zijn zomen vervullende den tempel.

2. Óf op een zien van God voor een tijd een menselijk lichaam aangenomen hebbende, of enige andere soortgelijke tekenen van Zijn bijzondere tegenwoordigheid vertonend, Gen 18 : 1 en 2: *Daarna verscheen hem de Heere aan de eikenbossen van Mamre, als hij in de deur der tent zat, toen de dag heet werd; en hij hief zijn ogen op en zag, en zie, daar stonden drie mannen tegenover hem.*
3. Op een zien van Christus, als de Middelaar Gods naar Zijn menselijke natuur, hoedanig een genieting aan al de vromen zal worden geschonken na dit leven, Job 19 : 25, 26 en 27: *Want ik weet, mijn Verlosser leeft en Hij zal de laatste over het stof opstaan; en als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen, Denwelke ik voor mij aanschouwen zal en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot.*
4. Óf op een zien van God, zo door geloof en heilige bedenkingen in dit leven. Volgens Jes. 33:17: *Uw ogen zullen den Koning zien in Zijn schoonheid; zij zullen een vergelegen land zien; namelijk door een volle kennis van God na dit leven, 1 Kor. 13 : 12: Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede; maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht.*

Vraag. Is God **onveranderlijk**?

Antwoord. Ja. Mal. 3:6: *Want Ik, de Heere, word niet veranderd; daarom zijt gij, o kinderen Jacobs, niet verteerd.* Jac. 1 : 17. *Bij Welken geen verandering is of schaduw van omkering.*

Vraag. Wat is de onveranderlijkheid Gods?

Antwoord. Die hoogste volmaaktheid Gods, waardoor Hij blijft, die Hij is, zonder dadelijke of mogelijke verandering.

Vraag. Hoe blijkt dat nader, dat God onveranderlijk is?

Antwoord. Uit de rede, want indien de hoge God kon veranderen, zou Hij overgaan óf tot een betere staat, óf tot een, ergere, óf tot een evengelijke, maar niets van dit alles is mogelijk.

- Hij kan niet overgaan tot een betere staat, omdat Hij alle volmaaktheden op een heerlijke wijze bezit. Deut. 32 : 4: *Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is.*
- Hij kan niet veranderen in een ergere staat, omdat Hij onverderfelijk is, 1 Tim. 1:17: *Den Koning der eeuwen, den onverderfelijken, den onzienlijken, den alleen wijzen God.*
- Ook kan Hij niet overgaan tot een evengelijke staat, omdat er niemand is die aan God gelijk is. Psalm 89 : 7: *Wie mag in den hemel tegen den Heere geschat worden? Wie is den Heere gelijk onder de kinderen der sterken?*

Vraag. Waarin blinkt de onveranderlijkheid Gods nog klaarder uit?

Antwoord.

1. In de vastheid van Zijn Verbond ten goede van Zijn volk, Jes. 54 : 10: *Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u neet wijken, en het Verbond Mijns Vredes zal niet wankelen, zegt de Heere uw Ontfermer.*
2. In de getrouwe vervulling van al Zijn beloften. Jozua 21 : 45: *Daar viel niet één woord van al de goede woorden, die de Heere gesproken had tot het huis Israëls; het kwam altemaal.* 2 Kor. 1 : 20: *Want zovele beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja en zij zijn amen, Gode tot heerlijkheid door ons.*
3. In de bestendigheid van Zijn liefde jegens Zijn kinderen. Gods liefde is een eeuwige liefde; wien God eens liefgehad heeft, zal Hij blijven liefhebben tot het einde toe. 1 Joh. 4 : 16: *God is liefde; en die in de liefde blijft, die blijft in God, en God in hem.*

Vraag. Welk nut trekt gij uit de beschouwing van Gods onveranderlijkheid?

Antwoord.

1. Die wekt geheel en al op God na te volgen, dat is: bestendig en onveranderlijk te zijn in de betrachtingen van deugd en Godzaligheid, Psalm 119 : 106: *Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid.* 1 Korinthe 15 : 58: *Zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren.*
2. En geeft ons vrijmoedigheid ons in allerlei zwaarigheden onze hoop en vertrouwen op de levendige God te stellen, Die in de onveranderlijkheid van Zijn verbond niet feilen zal, 2 Sam. 23 : 5: *Hoewel mijn huis also niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en bewaard is; voorzeker, daarin is al mijn heil en alle lust, hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten.* 2 Tim. 3 : 13: *Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw; Hij kan Zichzelven niet verloochenen.*

Vraag. Is God **oneindig**?

Antwoord. Ja. 1 Kon. 8:27: *Maar waarlijk, zou God op de aarde wonen? Zie, de hemelen, ja de hemel der hemelen zouden U niet bevatten, hoeveel te min dit Huis, dat ik gebouwd heb!*

Vraag. Wat noemt u Gods oneindigheid?

Antwoord. De onafmetelijkheid Gods, die de alomtegenwoordigheid Gods in zich bevat.

Vraag. Hoe omschrijft gij die?

Antwoord. Als die volmaaktheid Gods, waardoor Hij niet besloten wordt binnen de maat van enig geschapen of nog te scheppen ding, in alle schepsel tegenwoordig zijnde, zowel als buiten hun grenzen in Zichzelf.

Vraag. Waaruit bewijst u deze volmaaktheid in God te zijn?

Antwoord. Uit Jerem. 23 : 23 en 24: *Ben Ik een God van nabij spreekt de Heere, en niet een God van verre? Zou zich iemand in verborgen plaatsen kunnen verbergen, dat Ik hem niet zou zien, spreekt de Heere; en vervul Ik niet hemel en aarde, spreekt de Heere? Psalm 139 : 10: Waar zou ik henengaan voor Uw geest, en waar zou ik henenvlieden voor Uw aangezicht? Zo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar; of bedde ik mij in de hel, zie Gij zijt daar; nam ik vleugelen des dageraads, woonde ik aan het uiterste der zee, ook dáár zou Uw hand mij geleiden, en Uw rechterhand zou mij houden.*

Vraag. Is dit dan zo te verstaan, dat God alleen met Zijn kennis en werking overal is?

Antwoord. Nee! maar tevens met Zijn Wezen; want al is het, dat wij de wijze, waarop God overal is, niet kunnen begrijpen, en het vaststaat, dat God niet alomtegenwoordig is bij manier van uitbreiding en plaatselijkheid; echter is Hij overal met Zijn Wezen, nergens in, noch buitengesloten. Hand. 17 : 27: *Opdat zij den Heere zouden zoeken, af zij Hem immers tasten en vinden mochten, hoewel Hij niet verre is van een iegelijk van ons.*

Vraag. Welke lering ligt er voor u in de beschouwing van Gods Alomtegenwoordigheid?

Antwoord.

1. Gestadig te leven en te werken als onder het oog en in de tegenwoordigheid Gods. Gen. 17 : 1: *Ik ben God de Almachtige, wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht.*
2. Dagelijks te wandelen in dezelfde voetstappen Gods, zodat men zijn gangen verandert naar de wegen, waarin God ons leidt. *Dus is Abraham gehoorzaam geweest om uit te gaan naar die plaats, die hij tot zijn erfdeel ontving, niet wetende, waar hij komen zou.* Hebr. 11 : 8.
3. Ons tevreden houden in alle kruis en wederwaardigheden, wetende, dat God met Zijn hulp en genade bij ons tegenwoordig is, volgens Zijn belofte, Jes. 43 : 2: *Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden, en de vlam zal u niet aansteken.*

Vraag. Is God **almachtig**?

Antwoord. Ja, Psalm 115: 3. *Onze God is toch in den hemel; Hij doet al wat Hem behaagt.*

Vraag. Wat noemt u Gods almacht?

Antwoord. Die hoogste volmaaktheid, door welke God voor Zichzelf genoegzaam zijnde, de opperste oorzaak is van alles, wat er buiten Hem gevonden wordt.

Vraag. Leert de Heilige Schriftuur ons elders deze volmaaktheid Gods nog meer?

Antwoord. Ja, in Gen. 17 : 1: *Ik ben God de Almachtige, of Algenoegzame.* Jes. 41 : 4: *Ik de Heere, Die de Eerste ben en met de Laatste ben Ik Dezelfde.* Hand. 17 : 25: *God wordt ook van mensenhanden niet gediend als iets behoevende, alzo Hijzelf alleen het leven en den adem en alle dingen geeft.*

Vraag. Hoe is deze almacht in God te beschouwen?

Antwoord. Als onuitputtelijk, onweersaanbaar en tot alles uitgestrekt, zodat er niets is, dat God wederstaan kan, of voor Hem onmogelijk is. Matth. 19 : 26: *En Jezus hen aanziende, zeide tot hen: Bij de mensen is dat onmogelijk, maar bij God zijn alle dingen mogelijk.*

Vraag. Hoe al meer?

Antwoord. Dat zij kan onderscheiden worden als een dadelijke en een volstreckte almacht.

1. Als een dadelijke, waardoor God hetzij op een gewone, hetzij op een ongewone wijze doet al wat Hem behaagt. Psalm 115:3. *Onze God is toch in den hemel; Hij doet al wat Hem behaagt.*
2. Als een volstreckte, waardoor God meer kan doen dan men dagelijks ziet dat Hij doet, Matth. 3 : 9: *Ik zeg u, dat God zelfs uit deze stenen Abraham kinderen kan verwekken.* Matth. 26 : 53: *Of meent gij, dat Ik Mijn Vader nu niet kan bidden, en Hij zal Mij meer dan twaalf legioenen engelen bijzetten?*

Vraag. Wat merkt u verder omtrent Gods almacht op?

Antwoord. Dat hier niet tegen strijdt:

- a. Dat God niet doet noch doen kan wat tegen Zijn besluit aanloopt, daar dit wijs en onveranderlijk is, Psalm 33 : 11: *De raad des Heeren bestaat in der eeuwigheid; de gedachten Zijns harten van geslacht tot geslacht.*
- b. Dat God niet doet noch doen kan, hetgeen tegen Zijn volmaakt-heden aanloopt, want God kan niet ontrouw zijn noch liegen; *Hij, Die de overwinning Israëls is, liegt niet,* 1 Sam. 15:29. *Hij, Die getrouw blijft, kan Zichzelven niet verloochen,* 2 Tim. 2:13.
- c. Dat Hij niet doen kan, hetgeen de eindigheid van het schepsel zou wegnemen. Een eindige wereld kan nimmer oneindig of onafmetelijk worden, Psalm 102 : 26-28: *Gij hebt voormaals de aarde gegrond, en de hemelen zijn het werk Uwer handen; die zullen vergaan, maar Gij zult staande blijven; en zij allen zullen als een kleed verouden, Gij zult ze veranderen als een gewaad en zij zullen veranderd zijn; maar Gij zijt Dezelfde en Uw jaren zullen niet geëindigd worden.*
- d. Dat Hij niet doet noch doen kan, hoe wonderbaar Zijn werken zijn, wat enige ware tegenstrijdigheid in zich behelst; daar is een orde van zaken, welke bepaling de Heere niet overschrijden zal. *Alzo zegt de Heere: indien Mijn verbond niet is van dag en nacht; indien Ik de ordeningen des hemels en der aarde niet gesteld heb; zo zal Ik het*

zaad Jacobs en Mijns knechts Davids verwerpen, dat Ik van zijn zaad niet neme, die daar heersen over het zaad Abrahams, Izaks en Jacobs; want Ik zal hun gevangenis wenden en Mij hunner ontfermen, Jer. 33 : 25 en 26.

Vraag. Wat vloeit er uit deze onafhankelijkheid of almacht Gods?

Antwoord. Dat alle dingen enkel en alleen van God afhangen. Dan. 4: 35: *alle inwoners der aarde zijn als niets geacht en Hij doet naar Zijn wil met het heil des hemels en der aarde, en daar is niemand, die Zijn hand afslaan of tot Hem zeggen kan: Wat doet Gij?*

Vraag. Waartoe moet ons de overdenking van Gods almacht bewerken?

Antwoord.

1. Tot nederige onderwerping aan Zijn wijze en vrijmachtige regering over ons. 1 Petrus 5: 6: *Vernedert u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge te Zijner tijd.*
2. Om al onze kracht en sterkte tot doen en lijden in het geloof bij God te zoeken. 2 Kron. 20 : 12: *O, onze God, zult Gij geen recht tegen hen oefenen? Want in ons is geen kracht tegen deze grote menigte, die tegen ons komt, en wij weten niet, wat wij doen zullen; maar onze ogen zijn op U!*
3. Om al ons vertrouwen in alle gevallen alleen op God te stellen, als zijnde de onafhankelijke God, Die duizenden van wegen heeft om ons te helpen en werken kan boven hetgeen wij bidden of denken mogen. 2 Kron. 14 : 11: *En Asa riep tot den Heere zijn God, en zeide: Heere, het is niets bij U te helpen, hetzij de machtigen, hetzij de krachtelozen; help ons, o Heere onze God, want wij steunen op U en in Uw Naam zijn wij gekomen tegen deze menigte; O Heere, Gij zijt onze God, laat den sterfelijken mens tegen U niets vermogen.*

Vraag. Wat noemt onze belijdenis verdere eigenschappen en volmaaktheden, die er in God, zijn?

Antwoord. Die wij gevoegelijk **mededeelbare eigenschappen Gods noemen**: *wijsheid, rechtvaardigheid en goedheid, zeggende, dat God is volkomen wijs, rechtvaardig, goed en een zeer overvloeiende Fontein aller goeden.*

Vraag. Is God **volkomen wijs**?

Antwoord. Dit blijkt uit 1 Sam. 2: 3. *De Heere is een God der wetenschappen.* Job 12: 13: *Bij Hem is wijsheid en macht, Hij heeft raad en verstand.* Psalm 147: 5: *Zijns verstands is geen getal.*

Vraag. Wat is Gods wijsheid of verstand?

Antwoord. Die hoogste volmaaktheid, waardoor God met een eeuwige daad, in Zichzelf alle dingen volmaakt kent.

Vraag. Wat kent God?

Antwoord. Alle dingen. 1 Joh. 3: 20: *God is meerder dan ons hart en Hij kent alle dingen.*

Vraag. Hoe kent God alle dingen?

Antwoord.

1. Op de allervolmaaktste wijze, tot in het binnenste der zaak; onfeilbaar, en als tegenwoordig, hoewel zij nog moeten geschieden. Hebr. 4 : 13: *Daar is geen schepsel onzichtbaar voor Hem, maar alle dingen zijn naakt en geopend voor de ogen Desgenen met Welken wij te doen hebben.*
2. Door een eeuwige daad, zonder voorafgaande of volgende redenering. Hand. 15:18. *Gode zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend.*
3. Uit en van Zichzelven, zonder dat Hij van iets buiten Zich afhangt, Jes. 40 : 13 en 14: *Wie heeft den Geest des Heeren bestuurd, en wie heeft Hem als Zijn raadsman onderwezen? Met wien heeft Hij raad gehouden, die Hem verstand zou geven en Hem zou leren van het pad des rechts, en Hem wetenschap zou leren en Hem zou bekend maken den weg des veelvuldigen verstands?*

Vraag. Welke lering trekt gij uit de beschouwing van deze volmaaktheid Gods?

Antwoord.

1. Dat wij dagelijks meer licht en wijsheid bij en van den Heere zoeken die de Geest der wijsheid en der openbaring in Zijn kennis beloofd heeft, Jac. 1 : 5: *Indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begere, Die een iegelijk mildelijk geeft en niet verwijt; en zij zal hem gegeven worden.*
2. Dat wij ons hart vergenoegen onder het besef, dat wij van God gekend zijn, al is het dat we van de mensen voor zodanig niet gekend, noch erkend worden; het is eer genoeg voor een Christen, dat hij deze belofte heeft, 2 Tim. 2 : 19: *Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende dezen zegel: de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn.*

Vraag. Is deze beschouwing, dat God alle dingen weet, ook een springader van vertroosting?

Antwoord. Jazeker, want daarmee kunnen de gelovigen zich vertroosten:

1. Onder lasteringen en beschuldigingen, dat hun oprechtheid en onschuld hij den Heere bekend staat, Job 16 : 19: *Ook nu, zie, in den hemel is mijn Getuige en mijn Getuige is in de hoogten.* Hoofdst. 31 : 4-6: *Ziet Hij niet mijn wegen en telt Hij niet al mijn treden? Zo ik met ijdelheid omgegaan heb, en mijn voet gesneld is tot bedriegerij, Hij wege mij in een rechte weegschaal, en God zal mijn oprechtheid weten.*
2. Onder worstelingen tegen ons ongeloof, in droefheid over zonden, in klachten onder wederwaardigheden en verdrukkingen, dat God onze noden en zielsbenauwdheden kent, Jes. 57 : 18: *Ik zie hun*

wegen en zal ze genezen; en zal ze geleiden en hun vertroosting wedergeven, namelijk hun treurigen.

Vraag. Is God ook **rechtvaardig**?

Antwoord. Ja. Neh. 9:33: *Doch Gij zijt rechtvaardig in alles dat ons overkomen is.* 1 Joh. 1:9: *Indien wij onze zonden belijden, God is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve.*

Vraag. Wat verstaat u door Gods rechtvaardigheid?

Antwoord. Die volmaaktheid Gods, waardoor Hij de goede daden goedkeurt en de kwade daden afkeurt, door deze te belonen en gene te straffen; zo hoog door Abraham geroemd, Gen. 18 : 25: *Het zij verre van U zulk een ding te doen te doden den rechtvaardige met den goddeloze, dat de rechtvaardige zij gelijk de goddeloze; verre zij het van U; zou de Rechter der ganse aarde geen recht doen?*

Vraag. Hoe wordt deze rechterlijke rechtvaardigheid onderscheiden?

Antwoord. In een belonende en wrekende gerechtigheid Gods.

Vraag. Wat verstaat u door de *belonende* gerechtigheid Gods?

Antwoord. Die volmaaktheid Gods, waardoor Hij alle goed werk der gelovigen uit genade rijkelijk beloont, waarvan Paulus spreekt, 2 Tim. 4 : 8: *Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal, en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning hebben liefgehad.*

Vraag. Wat is de *wrekende* gerechtigheid Gods?

Antwoord. Die wezenlijke volmaaktheid Gods, waardoor Hij de schuldigen geenszins onschuldig houdt, maar de zonden straft, Nah. 1 : 2: *Een ijverig God en een Wreker is de Heere, een Wreker is de Heere en zeer grimmig; een Wreker is de Heere aan Zijn wederpartijders, en Hij behoudt den toorn Zijner vijanden.*

Vraag. Is God ook **heilig**?

Antwoord. Ja, gelijk de Serafim betuigen, Jes. 6: 3: *Heilig, heilig, heilig, is de Heere der heirscharen.*

Vraag. Wat verstaat u door Gods heiligheid?

Antwoord. Die hoogste volmaaktheid Gods, waardoor Hij afgescheiden van alle onreinheid, Zichzelven en al wat Zijn natuur gelijkvormig is, bemint.

Vraag. Waarin vertoont God deze Zijn heiligheid?

Antwoord.

1. In Zijn afkeer, die Hij heeft van alles, wat met Zijn heiligheid niet overeenstemt. Hab. 1 : 13: *Gij zijt te rein van ogen dan dat Gij het kwade zoudt zien en de kweuling kunt Gij niet aanschouwen.*

2. In Zijn toekeer tot alles, wat met Zijn volmaakte heiligheid overeenstemt. Spr. 11 : 20: *De oprechten van wegen zijn Zijn welgevallen.* Jerem. 9 : 24: *In deze dingen heb Ik lust, spreekt de Heere.*
3. In de standvastheid van Zijn beloften en bedreigingen, Neh. 9 : 8: *Gij hebt Uw woorden bevestigd omdat Gij rechtvaardig zijt.* 1 Joh. 1 : 9: *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve.*

Vraag. Waartoe moet ons de overdenking van Gods heiligheid bewerken?

Antwoord. Daaruit moeten wij leren:

1. De heiligheid Gods ten hoogste erkennen en roemen, Psalm 99 : 5: *Verheft den Heere onzen God en buigt u neder voor de voetbank Zijner voeten, want Hij, de Heere onze God, is heilig.*
2. De heiligheid Gods in onze wandel najagen, 1 Petrus 1 : 15: *Maar gelijk Hij, Die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook gijzelve heilig in al uwen wandel.*

Vraag. Waarin bestaat de ware heiligheid van een Christen?

Antwoord.

1. In een afzondering van zichzelf van de wereld, en alles wat ons daarin besmetten kan. Openb. 18:4: *En ik hoorde een andere stem uit den hemel zeggende: ga uit van haar, Mijn volk, opdat gij aan haar zonden geen gemeenschap hebt, en opdat gij van haar plagen niet ontvangt.*
2. In een overgave van zichzelf in ziel en lichaam aan den Heere, Jes. 44 : 5: *Deze zal zeggen: ik ben des Heeren, en die zal zich toenoemen met den Naam Jacobs; en gene zal met zijn hand schrijven: ik ben des Heeren, en zal zich toenoemen met den naam Israëls.*
3. In een toegekeerdheid des harten tot betrachting van de wil des Heeren, Joh. 4 : 34: *Jezus zeide tot hen: Mijn spijze is, dat Ik doe den wil Desgenen Die Mij gezonden heeft en Zijn werk volbreng.*
4. In een dadelijke betoning van die heiligheid in al onze wandel. Psalm 93:5: *Uw getuigenissen zijn zeer getrouw, de heiligheid is Uwen huize sierlijk, Heere, tot lange dagen.*

Vraag. Is God **goed**?

Antwoord. Niet alleen goed, maar *een zeer overvloeiende Fontein aller goeden.*

Vraag. Wat is de goedheid Gods?

Antwoord. Die volmaaktheid in God, waardoor Hij Zijn schepselen, en in het bijzonder Zijn kinderen, goedgunstig is en weldoet.

Vraag. Welke deugden besluit de goedheid Gods in zich?

Antwoord.

1. Zijn **liefde**, waardoor Hij de Zijnen vrijwillig en bestendig een genegen hart toedraagt, 1 Joh 3 : 1: *Ziet, hoe grote liefde ons de*

Vader gegeven heeft, namelijk, dat wij kinderen Gods genaamd zouden worden. Jerem. 31 : 3: *Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde.* Hos. 14 : 5: *Ik zal hunlieder afkeringen genezen, Ik zal ze vrijwillig liefhebben.*

2. Zijn **genade**, waardoor Hij zijn schepselen buiten en tegen hun waardigheid weldoet. Epheze 2 : 8 en 9: *Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave, niet uit de werken, opdat niemand roeme.*
3. Zijn **barmhartigheid**, waardoor Hij de Zijnen in hun ellende en gebreken te hulp komt, daarom wordt Hij genoemd *een God, Die rijk is in barmhartigheid*, Ef. 2 : 4.
4. Zijn **lankmoedigheid**, waardoor Hij alle welverdiende straffen van de zondaar uitstelt voor een tijd. In deze zin zegt Mozes, *dat de Heere is lankmoedig en groot van weldadigheid.* Exodus 34 : 6. En Paulus: *dat Hij bezit een rijkdom van verdraagzaamheid en lankmoedigheid.* Rom. 2 : 4.

Vraag. Is God een overvloedige Fontein aller goeden?

Antwoord. Dus zegt ons de Schrift, *dat Hij is de Fontein des heils*, Jes. 12 : 3; *de Springader des levenden waters*, Jerem. 2 : 13; *de Fontein des levens in Wiens licht wij het licht zien*, Psalm 36 : 10.

Vraag. Hoe toont u de gepastheid van dit zinnebeeld?

Antwoord.

1. Een fontein is een spring, die overvloed van water in zich heeft, aldus is de Heere algenoegzaam voor de Zijnen, Jac. 1 : 17: *alle goede giften en alle volmaakte gave is van boven van den Vader der lichten afkomende, bij Welken geen verandering is, noch schaduw van omkering.*
2. Een fontein is een spring, die zijn wateren vanzelf opgeeft; ze worden noch door de regen, noch door 's mensen handen van buiten daarin gebracht; zó ontspringt al het goede, dat God aan mensen doet, enkel uit de ingewanden Zijner ontferming, Ezech. 36 : 32: *Ik doe het niet om uwentwil, spreekt de Heere; het zij u bekend; schaam u en word schaamrood van uw wegen, gij huis Israëls.*
3. Een fontein is een spring, die het water uit de aarde opwaarts brengt, also verwekt God door Zijn goede gaven in ons zulke bewegingen gedachten en werkingen, die hemelwaarts gericht zijn. Kol. 3 : 1: *Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zo zoekt de dingen, die boven zijn, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods.*
4. Een fontein is een spring, die toegankelijk is voor een ieder, zo is de Heere allen nabij, om er in Zijn goedheid door gezocht en gevonden te worden. Hand, 17 : 27. In het bijzonder nabij Zijn kinderen. Psalm 73 : 1: *Immers is God Israël goed dengenen, die rein van hart zijn.*
5. Een fontein is een spring, waarvan het water genezend, vruchtbaar en verkwikkend is; also is de goede God met Zijn gave en werking om het hart te genezen van zijn gebreken, te verkwikken en te

versterken in de hoop des eeuwigen levens. Psalm 68 : 10: *Gij hebt zeer milden regen doen druipen, o God, en hebt Uw erfenis gesterkt als ze mat was geworden.*

Vraag. Waartoe moet de beschouwing van al deze volmaaktheden Gods een Christen opleiden?

Antwoord.

1. Tot dankzegging, dat God, daar Hij anders oneindig en onbegrijpelijk is, Zichzelven enigermate heeft willen bekend maken in Zijn Woord: Psalm 63 : 3: *Voorwaar, ik heb U in Uw heiligdom aanschouwd, ziende Uw sterkte en Uw eer.*
2. Tot ernstig onderzoek van onszelf, of wij God in deze Zijn volmaaktheden op de rechte wijze kennen en belijden. 2 Kor. 13 : 5: *Onderzoekt uzelf of gij in het geloof zijt, beproeft uzelf.*

Vraag. Hoe zal een Christen zich verzekeren dat hij God en Zijn volmaaktheden op de rechte wijze kent en belijdt?

Antwoord. De mens bij wien deze dingen zijn:

1. Leeft onder een klein gevoelen van zichzelf, met een diep ontzag voor de hoge God, Jes. 6 : 5: *Toen zeide ik: Wee mij, want ik verga, dewijl ik een man van onreine lippen ben en woon in het midden eens volks, dat onrein van lippen is; want mijn ogen hebben den Koning, den Heere der heirscharen gezien.*
2. Is een deelgenoot van die verandering des gemoeds naar het beeld Gods, waarvan Paulus spreekt 2 Cor. 3 : 18: *En wij allen met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*
3. Versmaadt de wereld en haar begeerlijkheid om des Heeren wil. Hebr. 11 : 26 en 27: *Achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten in Egypte want hij zag op de vergelding des loons. Door het geloof heeft hij Egypte verlaten, niet vrezende den toorn des konings. Want hij hield zich vast, als ziende den Onzienlijke.*
4. Spreekt van God en Zijn ontdekking aan het gemoed uit eigen ondervinding, zonder zich te beroepen op het zeggen van een ander. Joh. 4 : 42: *En zij zeiden tot de vrouw: wij geloven niet meer om uws zeggens wil, want wijzelve hebben Hem gehoord, en weten, dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld.*
5. Zoekt overeenkomstig den wil Gods te wandelen en de deugden Gods, door de heilige Geest in zijn hart uitgestort, in de wandel te vertonen. Matth. 5:48: *Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is. Ef. 5 : 1: Zijt dan navolgers Gods, als geliefde kinderen.*

Vraag. Wat heeft een Godzalige, die deze dingen in zich bevindt, te betrachten?

Antwoord.

1. Deze onwankelbare belijdenis vasthouden, dat ons hoogste goed op aarde bestaat in God te kennen, te lieven en te genieten. Psalm 73 : 25 en 26: *Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij niets op aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen van mijn hart en mijn Deel in eeuwigheid.*
2. Van elke deugd en volmaaktheid Gods gelovig en eerbiedig gebruik maken, Psalm 35:10: *Al mijn beenderen zullen zeggen: Heere, wie is U gelijk! Gij, Die den ellendige redt van hem die sterker is dan hij, en den ellendige en nooddruftige van zijn berover.* Spr. 18 : 10: *De Naam des Heeren is een sterke toren; de rechtvaardige zal daarhenen lopen en in een hoog vertrek gesteld worden.*
3. Veel verlangen naar de hemel waar onze kennis van God en Zijn volmaaktheden vol zal zijn. 1 Kor. 13:9 en 10: *Want wij kennen ten dele en wij profeteren ten dele; doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen ten dele was, te niet gedaan worden.*

ARTIKEL 2.

Van de kennis Gods, uit de natuur en de Heilige Schrift.

Wij kennen Hem door twee middelen.

Ten eerste, door de schepping, onderhouding, en regering der gehele wereld: overmits deze voor onze ogen is als een schoon boek, in hetwelk alle schepselen, grote en kleine, gelijk als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid, als de Apostel Paulus zegt, Rom. 1: 20: Welke dingen alle genoegzaam zijn om de mensen te overtuigen, en hun al onschuld te benemen.

Ten tweede geeft Hij Zichzelven ons nog klaarder en volkomener te kennen door Zijn heilig en Goddelijk Woord, te weten, zoveel als ons van node is in dit leven tot Zijn eer en de zaligheid der Zijnen.

Vraag. Waarin bestaat des mensen hoogste geluk op aarde?

Antwoord. In de vriendschap en gemeenschap met God, volgens Psalm 33 : 12: *Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is; het volk, dat Hij Zich ten erve heeft uitverkoren.* Waarom Augustinus zeer wel zei, *wat is God voor mij, indien Hij niet mijn God is!*

Vraag. Wat is het eerste middel om aan God deel te krijgen?

Antwoord. Een rechte kennis van God, Die de Gelukzaligheid voor de Zijnen is. Joh. 17:3: *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den enigen waarachtigen God, en Jezus Christus Dien Gij gezonden hebt.*

Vraag. Wat is de inhoud van dit artikel?

Antwoord. Een belijdenis van de wegen en middelen waardoor wij de ware God leren kennen, namelijk door de boeken der Natuur en Heilige Schriftuur.

Vraag. Zijn deze twee middelen, namelijk de Natuur en de Heilige Schriftuur, niet strijdig met elkander?

Antwoord. Geenszins: Omdat de waarheid niet strijdig is met de waarheid. Beide wijzen ze ons aan, dat God is, en de Oorsprong van alle goed, echter zijn ze onderscheiden van elkander. De een is minder, de ander meer, de een is duister en minder volkomen; de ander zeer helder en volmaakt. Gebeurt het, dat de rede dartel wordt, zich willende verheffen tegen de Openbaring, dan moet het woord van Paulus gelden, Gal. 4 : 30: *Werp de dienstmaagd uit en haar zoon; want de zoon der dienstmaagd zal niet erven met den zoon der vrije.*

Vraag. Hoe behoort u de waarheid in dit artikel vervat, te beschouwen?

Antwoord.

1. Met belijdenis en schaamte, dat wij in deze twee boeken, waarin Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid als met grote letteren beschreven staat, niet meer gebruikt hebben om wijs te worden in God. Voorwaar, moet men zeggen, *wij zijn van gisteren en weten niets, daar onze dagen op de aarde als een schaduw zijn*, Job 8 : 8.
2. Biddende, dat God ons de ogen opene, om Zijn heerlijkheid in deze twee boeken te aanschouwen. Hagar stond bij de fontein, maar zij zag hem niet voordat God haar de ogen opende, Gen. 21 : 19. De mens is blind van nature, God moet ons Zijn licht en Geest bij de Waarheid schenken, om die in haar eigen gedaante te kennen, 1 Kor. 2 : 14.

Vraag. Welke orde bespeurt u in dit artikel?

Antwoord.

1. Eerst ontmoeten wij een algemene voorstelling van de wijze, waarop God gekend wordt, kort saamgevat: *wij kennen Hem door twee middelen*.
2. Daarna een uitbreiding van deze voorstelling,
 - A. Ten aanzien van de kennis Gods uit de natuur.
 - a. Op zichzelf. Ten eerste door de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld; overmits deze voor onze ogen is als een schoon boek, waarin alle schepselen, grote en kleine, gelijk als letteren zijn die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid, zoals de Apostel Paulus zegt, Rom. 1 : 20.
 - b. In haar doel en nuttigheid, welke dingen alle genoegzaam zijn om de mensen te overtuigen en hun al onschuld te benemen.
 - B. Ten aanzien van de kennis Gods uit de Heilige Schrift, dat die:
 - a. Helderder en volmaakter is dan de eerste: Ten tweede geeft Hij Zichzelf nog klaarder en volkomener te kennen, door Zijn heilig Goddelijk Woord;
 - b. Echter niet geheel volkomen, zodat wij in alles God volmaakt zouden begrijpen, doch inhoudend, zoveel als ons nodig is in dit leven tot Zijn eer en zaligheid der Zijnen.

Vraag. Hoe weten wij, dat er een God is, door middel van de natuur?

Antwoord. Door de ingeschapen en verkregen kennis.

Vraag. Wat verstaat u door de "ingeschapen kennis"?

Antwoord. Die aangeboren overtuiging van een Godheid, die in alle mensen gevonden wordt. Rom. 1: 19: *Overmits hetgeen van God kennelijk is, in hen openbaar is; want God heeft het hun geopenbaard*.

Vraag. Bewijs eens, dat er zulk een aangeboren overtuiging van een Godheid in alle mensen gevonden wordt?

Antwoord.

1. Alle mensen hebben min of meer in zich een kennis van hetgeen goed of kwaad, eerlijk of oneerlijk is, namelijk, dat men God moet eren, een ieder het zijne geven, een ander niet doen hetgeen men

niet wil, dat aan zichzelf geschiede, enz. Deze kennis van goed en kwaad, eerlijk of oneerlijk, zou niet gevonden worden in de mens, als er geen Opperste Wetgever was, Die recht en macht heeft om de consciënties der mensen aan Zijn wetten te verbinden, waarom Paulus zegt, Rom. 2 : 14 en 15: *Wanneer de heidenen die de wet niet hebben, van nature doen de dingen die der wet zijn, deze de wet niet hebbende, zijn zichzelf een wet, als die betonen het werk der wet geschreven te hebben in hun harten, hun consciëntie, medegetuigende, en de gedachten onder elkander hen beschuldigende of ook ontschuldigende.*

2. De toestemming van deze waarheid is algemeen: daar is geen volk op aarde, bij wie geen openbare erkentenis is van een zeker Opperwezen. Hoezeer de mensen in zeden, gewoonten en enige andere dingen van elkander verschillen, zij zijn echter altoos tezamen daarin overeengekomen, dat er een God moet zijn, die de eerste en opperste Oorzaak van alle dingen is. Hierop steunt het getuigenis van zoveel wijzen onder de heidenen, als dat van Plato, die uitdrukkelijk zeide, *dat alle mensen een inbeelding der goden hebben*; en dat van Cicero, wiens woorden nadrukkelijk zijn, *dat er geen valk zo barbaars is, dat niet erkent, dat er is een enig God*, in zoverre, dat de mensen liever een valse God willen hebben dan gans geen God te vereren; zo diep zit het gevoel der Goddelijkheid in onze harten.

Vraag. Hoe bewijst u dat nader?

Antwoord.

3. Uit de algemene bewijzen van godsdienstigheid, die zelfs bij de allerwoeste en ongeschiktste heidenen van alle tijden af gevonden zijn. Hebben nu de woeste volkeren een soort van godsdienst gehad, waarmede zij hun weldoeners godsdienstige eer bewezen, dat kan niet ontstaan dan uit een zekere kennis van een zeker Opperwezen, van wien zij oordelen, dat Hij noodzakelijk moet gediend en gevreesd worden; daar de mens van nature zo trots en hoogmoedig is, dat hij zonder drang en overtuiging van zijn geweten de heerlijkheid van de onverderfelijke God niet zou hebben veranderd in de gelijkenis van het beeld van een verderfelijk mens en van gevogelte, en van viervoetige en kruipende gedierten, om dat te aanbidden en daarvoor neder te knielen, Rom. 1 : 23. Zodat het getuigenis van Plutarchus hierbij te pas komt: "Indien gij de aarde omwandeldet, dan zoudt gij kunnen vinden steden zonder muren, letteren, koningen en rijkdommen, en die van geen scholen weten; doch niemand heeft ooit een stad gezien, die geen tempelen en goden had, die geen gebeden, eed af godsspraak gebruikte, die niet offerde om goede dingen te verkrijgen, noch poogde den kwaden door hun godsdienstigheid af te weren."
4. Uit de werking der consciëntie in ons; alle mensen hebben een bewustheid (consciëntie) in zich, die hen beschuldigt van het kwade, en ontschuldigt door bedrijf van het goede; welke medebewustheid over het bedreven kwaad in alle mensen, veel minder in

koningen en vorsten, (die geen wereldlijke straf te duchten hebben) zou gevonden worden, indien er niet een God en Opperste Rechter was, aan Wie alle mensen van hun daden rekenschap zullen moeten geven. Daarom zegt Paulus van de heidenen, *dat, hoewel zij de Wet Gods, dat is de beschreven Wet Gods, door Mozes niet hebben, zij betonen het werk der Wet, geschreven in hun harten, hun consciëntie medegetuigenis gevende, en de gedachten onder elkander hen beschuldigende of verontschuldigende*, Rom. 2 : 14 en 15.

Vraag. Wat verstaat u door de **verkregen kennis Gods**?

Antwoord. Die klaardere kennis van God, die wij verkrijgen door de beschouwing der werken Gods, dewelke wij in onszelf en buiten ons in de gehele wereld ontdekken, of, zoals onze belijdenis zegt, 'door de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld; overmits deze voor onze ogen is als een schoon boek, in welke alle schepselen, grote en kleine, gelijk als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen, namelijk Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid', Rom. 1: 20.

Vraag. Waar leert ons de Schrift, dat de schepping, onderhouding en regering der gehele wereld een schoon boek is, om er Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid te ontdekken?

Antwoord. Nadrukkelijk in Psalm 19 : 2-7: *De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk. De dag aan den dag stort overvloediglijk sprake uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap. Geen sprake en geen woorden zijn er, waar hun stem niet wordt gehoord. Hun richtsnoer gaat uit over de ganse aarde, en hun redenen aan het einde der wereld. Hij heeft een tent gesteld voor de zon en die is als een bruidegom, uitgaande uit zijn slaapkamer; zij is vrolijk als een held om het pad te lopen. Haar uitgang is van het einde des hemels en haar omloop tot aan deszelfs einden; en niets is verborgen voor haar hitte.*

Vraag. Wat hebt u omtrent deze woorden op te merken?

Antwoord. Dat het aanmerkelijke woorden zijn, die ons als een schoon boek de zaak voor ogen stellen.

1. Hier zien wij, welke de delen van dit boek zijn, namelijk *de hemelen en het uitspansel*. Versta hierdoor niet de hemel der hemelen met zijn inwoners, de heilige engelen, waarvan wij alleen kennis bekomen door de gunstige openbaring Gods in de Schrift; maar de zichtbare hemelen, die zich aan ons oog naar buiten vertonen.
2. De letteren, die daarin geschreven staan, en als voorwerpen onzer beschouwing gemeld worden: de zon, die des daags als een held uitgaat, vrolijk om zijn pad te lopen, mitsgaders de maan en de sterren, waarvan David zingt, Psalm 8 : 4: *Als ik Uwen hemel aanzie, het werk Uwer vingeren, de maan en de sterren, die Gij bereid hebt.*

3. De zaken, die door deze letteren duidelijk uitgedrukt worden; namelijk dat de zichtbare en redeloze schepselen op een verheven wijze ons de ere Gods vertellen, verkondigende ons het werk Zijner handen. De hemelen zwijgen, maar hun stilzwijgendheid is als een bazuin om de heerlijkheid van de grote Werkmeester te verkondigen.
4. De tijd, waarop deze boeken kunnen gelezen worden: 't is niet nu en dan, noch op deze of gene dag of nacht, maar altoos, dag aan dag, nacht aan nacht, want: *de dag aan den dag stort overvloediglijk sprake uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap.*
5. De plaatsen, waar deze boeken te bekomen zijn of gelezen kunnen worden. Het is niet te Jeruzalem, of alleen daar, waar het licht des Evangeliums op de kandelaar schijnt, maar over de gehele wereld, waar de mens is, gaat of staat, want: geen sprake en geen woorden zijn er, waar hun geluid niet wordt gehoord; hun richtsnoer gaat uit over de gehele wereld; geen natie hoe woest en barbaars, die niet gedwongen wordt te zeggen: *God laat Zich niet onbetuigd, goeddoende van den hemel, regen en vruchtbare tijden gevende, vervullende onze harten met spijs en vrolijkheid*, Hand. 14 : 17.
6. De wijze en manier waarop daarin te lezen is. Hetgeen wij door de natuur kennen moeten, dat is niet donker, schaars of spaarzaam, maar overvloedig, klaar en duidelijk daar in voorgesteld, want: de dag aan den dag stort overvloediglijk sprake uit voor wijzen en onwijzen, voor rijken en armen, die begerig zijn wetenschap te verstaan.
7. Het doel, waarmede dit boek der wereld is opgesteld, of deze heerlijke schepselen door God geschapen zijn, te weten: tot Zijn eer en heerlijkheid, want de hemelen vertellen Zijn eer, en Zijn onzienlijke dingen worden van de schepping der wereld af uit de schepselen verstaan en doorzien, beide Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid, opdat zij niet te verontschuldigen zouden zijn.

Vraag. Toon eens aan, hoe dit alles duidelijk geschiedt?

Antwoord.

1. Merken wij de schepselen aan in hun aanzijn, voor zover zij een zelfstandig bestaan hebben, dan moeten wij besluiten, dat een volmaakt Opperwezen hun dit aanzijn gegeven heeft; nademaal al zulke schepselen als daar zijn, het doorluchtig gebouw van hemel en aarde en daarin al de schepselen, als zon, maan en sterren, mensen, beesten, bomen, kruiden en planten, enz. niet kunnen zijn, of er moet een oneindige Kracht en mogendheid zijn, die hen geschapen en voortgebracht heeft, Jes. 40 : 26: *Heft uw ogen op omhoog, en ziet, Wie deze dingen geschapen heeft, Die in getal hun heir voortbrengt; Die ze alle bij name roept, vanwege de grootheid Zijner krachten, en omdat Hij sterk van vermogen is, daar wordt er niet één gemist.*
2. Letten wij op de welgeschapen beweging, die zich in de zichtbare dingen opdoet, dan worden onze gedachten terstond opgeleid tot een bewegende oorzaak; daar de beweging niet natuurlijk is aan

een lichaam, maar het blijft zolang in rust, totdat het door een sterkere macht uit zijn plaats gestoten wordt. Wie nu wekt en werkt deze standvastige beweging der geschapen dingen dan God alleen, Die de aarde gegrond heeft op haar grondvesten, en daarom nimmermeer noch eeuwig zal wankelen? Die de fonteinen door de dalen uitzendt, opdat ze tussen de gebergten henen wandelen, Psalm 104 : 5 en 10. *Die der zee het zand tot een perk gesteld heeft, met een eeuwige inzetting, opdat ze daarover niet gaan zal; ofschoon haar golven zich bewegen, dat zij toch niet vermogen, ofschoon zij bruisen, dat zij daarover toch niet gaan zullen,* Jerem 5 : 22.

3. Beschouwen wij de sierlijke orde en geschikte samenvoeging der dingen, die in de hemel en op de aarde zijn; hoezeer zij van elkander verschillen en echter toch tot één doel medewerken, dan moesten wij besluiten, dat er een Opperste Kunstenaar is, Die alles door Zijn almacht in deze heerlijke orde gebracht, en door Zijn voorzienigheid zoveel eeuwen bewaard heeft. *Die den hemel uitrekt als een gordijn en Zijn opperzalen zoldert in de wateren, Die van de wolken Zijn wagen maakt, en op de vleugelen des winds wandelt,* Psalm 104 : 2 en 3. *Die de lieflijkheden van het Zevengesternte bindt, en de strengen van den Orion losmaakt, die de Massaroth voortbrengt op haar tijd, en den Wagen met zijn kinderen leidt, Die de ordinantiën des hemels weet, en kan de heerschappij daarvan op de aarde bestellen,* Job 38 : 31, 32 en 33.
4. Slaan wij ons oog op de vogelen des hemels, die uit de hoogten in de laagten vliegen, de beesten, die in de velden zijn, de gedierten, die op de aarde kruipen, of in de diepten, in meren en poelen verscholen zijn; hun gedaanten, bewegingen en neigingen, waarin zij van elkander verschillen, hoe en waarin zij met elkander overeenstemmen; de manier waarop zij werken, hun spijsz bereiden of hun weg bevorderen. Allen hebben zij iets, waarmede zij zich beschermen; allen vertonen zij een soort van wetenschap, waarover wij verbaasd staan. De kraan, de ooievaar en de zwaluw nemen de tijd hunner aankomst waar; een os kent zijn bezitter, een ezel zijn kribbe; de mier bereidt haar kost des zomers; het konijntje zoekt den steenrots, en de weerloze duif de kloven der steenrotsen, enz. Zal men zeggen, dat zij dit van zichzelf hebben, of dat de blinde natuur hun dit heeft medegegeven? Dit ware ongerijmd! Zij allen zijn het werk van Gods handen. Job 12 : 7-10: *En waarlijk, vraag toch de beesten, en elkeen van die zal het u leren; en het gevogelte des hemel, dat zal het u te kennen geven. Of spreek tot de aarde, en zij zal het u leren; ook zullen het u de vissen der zee vertellen. Wie weet niet uit alle deze, dat de hand des Heeren dit doet? In Wiens hand de ziel is van al wat leeft, en de geest van alle vlees des mensen.*

Vraag. Hebt u nog een nader bewijs?

Antwoord. Ja, uit de beschouwing van onszelf, waarin de tastbare bewijzen voor het bestaan van een volmaakt Opperwezen te lezen zijn.

- a. Het lichaam verstrekt tot een verheven pronkstuk van Goddelijke wijsheid. Het is eindig afhankelijk en door zichzelf onbestaanbaar; het is uit veel delen tezamen gesteld, die een onderlinge betrekking op en dienst met elkander onderhouden. *Het oog kan niet zeggen tot de hand: ik heb u niet van node, of wederom het hoofd tot de voet: ik heb u niet van node; ja, veleer zijn de leden, die naar onze mening de zwakste zijn, het meest nodig*, 1 Kor. 12 : 21 en 22. Al deze delen zijn vervolgens op zichzelf zó kunstrijk, en zó wonderlijk tezamen gevoegd, dat de schranderste natuurkundige daarover verbaasd staat en dagelijks door naarstigheid meerdere ontdekkingen doet, die anderen voor hem niet bemerkt hebben. Het grondbeginsel, waaruit dit verheven lichaam zijn oorsprong neemt, is zeer gering, de wijze waarop het opwast, bestaat in een aaneenschakeling van wonderen, die de Opperste Wezenaar met volle mond toeroepen: *Ik loof U, omdat ik op een heel vreselijke wijze wonderlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn Uw werken, ook weet het mijn ziel zeer wel. Mijn gebeente was voor U niet verholten, als ik in het verborgen gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben in de nederste delen der aarde. Uw ogen hebben mijn ongeformeerden klomp gezien, en al deze dingen waren in Uw boek geschreven, de dagen als ze geformeerd zouden worden, toen er nog geen van die was*, Psalm 139 : 14-16; Job 10 : 10 en 11.
- b. De ziel, die als een groot heer van dat vleselijk gebouw, het regeert en bestuurt, is een verheven wezen, waardoor de mens uitmunt boven al de zichtbare schepselen, nochtans eindig en gebrekkig in al haar vermogens van verstand, wil en oordeel; waardoor onze gedachten opgeleid worden, dat er een God moet zijn, *een Vader der geesten, Die des menschen geest in zijn binnenste formeert*, Zach. 12 : 1. *En de ziel zelve een inblazing van den Almachtige, Die den mens verstandig maakt*, Job 32 : 8. Terecht beschuldigde Elihu de zodanigen, die niet zeiden: *Waar is God mijn Maker, Die de Psalmen geeft in den nacht, Die ons geleerder maakt dan de beesten der aarde, en ons wijzer maakt dan het gevogelte des hemels*, Job 35 : 10 en 11.
- c. De vereniging van deze twee hoedanigheden, namelijk lichaam en ziel, is zo verheven en wonderbaar, dat wij die geloven en belijden, echter, hoe hoog ons verstand ook klimt, niet begrijpen kunnen; deze vereniging is zo nauw en innerlijk, dat het lichaam door de kracht der ziel gedurig leeft, zich in zijn leden gedurig beperkt, en voorts alles verricht, waartoe de genegenheden van de ziel zich hebben uitgestrekt, voor zover het hem mogelijk is. Dit doet ons aan de eerste uitwerkende oorzaak denken, die ons dit wezen, zijn vereniging beweging en werkingen geschonken heeft. *Die uit één bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt heeft, om op den gehelen aardbodem te wonen, bescheiden hebbende de tijden, tevoren verordineerd en bepalingen van hun woning, opdat zij den Heere zouden zoeken of zij Hem immers tasten en vinden mochten, hoewel Hij niet verre is van een iegelijk van ons, want in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij*, Hand. 17 : 26-29.

Vraag. Wat moeten wij uit dit verhandelde leren?

Antwoord. Indien deze grote boeken van de schepping en onderhouding der wereld, meer gebruikt en gelezen werden, dan zou er:

1. Zoveel domme en onwetende mensen in de Kerk niet gevonden worden, van wie men zeggen moet: *Want sommigen hebben de kennis Gods niet, ik zeg het u tot schaamte.* 1 Kor. 15 : 34.
2. Doch zovele misbruikers van de schepselen Gods, die met hun wandel uitroepen: *Daar is geen God!* Psalm 14: 1. *Levende vervreemd van het burgerschap Israëls en als vreemdelingen van de Verbonden der beloften, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld,* Ef. 2 : 12.
3. Mitsgaders meer verheffing onder Gods volk zijn, meer lust en bekwaamheid om den Heere grootheid te geven voor Zijn heerlijkheid, die door de schepselen uitblinkt, Psalm 3 : 2 en 3: *Want de werken des Heeren zijn groot, zij worden gezocht van die er lust in hebben; Zijn doen is majesteit en heerlijkheid.*

Vraag. Wat is het doel en het nut van deze natuurlijke kennis Gods?

Antwoord. Om de mensen te overtuigen en vervolgens hun al onschuld of verontschuldiging te benemen, Rom. 1:20: *Want Zijn onzienlijke dingen worden van de schepping der wereld aan, uit de schepselen verstaan en doorzien, beide Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid, opdat zij niet te verontschuldigen zouden zijn.*

Vraag. Is deze kennis Gods uit de natuur genoegzaam om de weg van zaligheid te vinden?

Antwoord. Gans niet!

1. Dewijl zij ons niet leert van de verborgenheid van de Heilige Drie-eenheid, noch iets van den Christus, Die is de enige Weg om met God verzoend te worden. Handel. 4: 12: *En de zaligheid is in geen Anderen. Want daar is ook onder den hemel geen andere Naam, Die onder de mensen gegeven is, door Welken wij moeten zalig worden.* Joh. 14: 6.

Vraag. Hoe blijkt dat meer?

Antwoord.

2. De natuur is in geestelijke zaken blind, en niet vatbaar voor hemelse verborgenheden, die enkel en alleen van de Goddelijke openbaring afhangen, 1 Kor. 2 : 14: *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn. Want zij zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan omdat ze geestelijk onderscheiden worden.*
3. De blinde heidenen, deze Goddelijke openbaring van de weg der zaligheid ontberende, worden daarom aangemerkt als in die tijd geweest te zijn zonder Christus, *vervreemd van het burgerschap Israëls, en vreemdelingen van de Verbonden der beloften, geen hoop hebbende en zonder God in de wereld.* Ef. 2 : 12.

Vraag. Waarin heeft God de weg der zaligheid geopenbaard?

Antwoord. Alleen in de Heilige Schriftuur, waarin God aantoonde wie Hij is en wat Hij is, en hoe Hij op een Hem betamelijke wijze kan worden de God van een dood en doemwaardig zondaar.

Vraag. Hoe staat dit stuk in onze Geloofsbelijdenis uitgedrukt?

Antwoord. Ten tweede geeft Hij Zichzelven ons nog klaarder en volkomener te kennen door Zijn heilig en Goddelijk Woord, te weten zoveel als ons van node is in dit leven tot zijn eer en de zaligheid der Zijnen.

Vraag. Bewijs eens, dat God Zich klaarder en volkomener te kennen geeft in Zijn Woord?

Antwoord. Nadrukkelijk uit 1 Kor. 1 : 21: *Want nademaal in de wijsheid Gods de wereld God niet heeft gekend door de wijsheid, zo heeft het Gode behaagd door de dwaasheid der prediking zalig te maken die geloven.*

Vraag. Wat hebt u omtrent deze woorden onzer belijdenis op te merken?

Antwoord. Dat er niet gezegd wordt, geheel klaar en volkomen, maar alleen in vergelijking klaarder en volkomener.

1. Deels omdat God niet volkomen kan bevat of begrepen worden, als tevoren bewezen is. Ex. 33 : 20: *Hij zeide voorts: gij zoudt Mijn aangezicht niet kunnen zien, want Mij zal geen mens zien en leven.*
2. Deels omdat de gelovigen nog een klaarder en volmaakter kennis van God na dit leven te wachten hebben, 1 Kor. 13 : 12: *Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten dele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ik ook gekend ben.*

Vraag. Hoever strekt zich deze openbaring Gods uit in Zijn Woord?

Antwoord. Zoveel als ons van node is in dit leven tot Zijn eer en de zaligheid der Zijnen, overeenkomstig Joh. 5 : 39: *Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van Mij getuigen.* Joh. 20 : 31: *Maar deze zijn geschreven opdat gij gelooft dat Jezus is de Christus, de Zoon Gods; en opdat gij gelovende het leven hebt in Zijn naam.*

Vraag. Is een Christen verplicht dagelijks zijn gebruik te maken van deze boeken der natuur, om er de heerlijkheid Gods in te ontdekken?

Antwoord.

1. De Heere wijst Zijn volk dikwijls op deze dingen, om Zijn grootheid eer te geven. Jer. 5 : 22: *Zult gijlieden Mij niet vrezen, spreekt de Heere, zult gij voor Mijn aangezicht niet beven? Die der zee het zand tot een paal gesteld heb, met een eeuwige inzetting, dat ze daarover niet zal gaan: ofschoon hare golven zich*

bewegen, zo zullen ze toch niet vermogen, ofschoon ze bruisen, zo zullen ze toch daarover niet gaan.

2. De praktijk van de heiligen is dit oudtijds geweest. Nehemia zegt: *Men love den naam Uwer heerlijkheid, die verhoogd is boven allen lof en prijs. Gij zijt die Heere alleen. Gij hebt gemaakt den hemel der hemelen, en hun heir, de aarde en al wat daarop is, en Gij maakt die alle levend*, Neh. 9 : 5 en 6. David zegt: *Als ik den hemel aanzie, het werk Uwer vingeren, de maan en sterren, die Gij bereid hebt, wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en de zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt?* Psalm 8 : 4 en 5.

Vraag. Waar en wanneer zal dit het best geschieden?

Antwoord.

1. Eenzaam in stille wandeling door optrekking van zijn gemoed tot de schepselen, gaande in de open lucht, waar hij al de zienlijke dingen voor, boven, beneden en rondom zich heeft, die Gods eer en heerlijkheid vertellen, opdat hij er zijn oor en oog toe wenden zal. Dit was de praktijk van Izak, Gen. 24 : 63. *En Izak was uitgegaan om te bidden in het veld, tegen het nalen van den avond.* In de grondtekst staat eigenlijk om te gedenken of te overdenken.
2. Op zijn kamer in het lezen en onderzoeken van zodanige boeken die met en uit het Woord Gods met levendige trekken de heerlijkheid van Gods werken uitbeelden. Psalm 119 : 98 en 99: *Gij maakt mij door Uw geboden wijzer dan mijn vijanden zijn; ik ben verstandiger dan al mijn leraars, omdat Uw geboden mijn be-trachting zijn.*
3. Met zijn huisgezin als hij aan tafel zit om te eten en te drinken, daar het de tastbare bewijzen zijn, dat het gebouw van hemel en aarde is dienstbaar geweest om die te dekken. Wat een ontelbare menigte van mensen, zijn de woorden van Brakel, hebben u daarin gediend? Die aan de tafel, aan het lijnwaad, aan de messen, aan de schotels, lepels, glazen, brood, vlees, aardvruchten, wijn, bier gearbeid hebben? Door hoeveel handen is het gegaan al eer het op uw tafel kwam? Maar ziet Wie stelt deze allen te werk en doet ze u dienen in het zweet van hun aangezicht? Zie daar, zie daar! De goede hand van uw Vader, Die gaf het vogeltje of dier of vis het leven, Die beschikte hun het voedsel om het voor u op te kweken; Die zond mensen uit, die het vangen, thuis brengen en bereiden, Die laat het boompje voor u planten, en gebiedt alle schepselen die appel, die tros druiven, enz. voor u niet af te plukken; maar gebiedt het voor u te laten hangen en als het rijp is, thuis te brengen, al is het duizend mijlen van uw woonplaats verwijderd. Dit is den Heere grootheid geven en uit Zijn schepselen Hem verheerlijken; dit is gelijk er staat, Pred. 9 : 7: *Gaat dan henen, eet uw brood met vreugde en drinkt uw wijn met goeder harte; want God heeft al reeds een behagen aan uw werken.*

Vraag. Ligt daar ook enige zoetheid, troost en verkwikking in voor een Christen?

Antwoord. Een hemel op aarde! *Mij aangaande*, zegt Asaf, *het is mij goed nabij God te wezen; ik zet mijn betrouwen op den Heere Heere, om Uw werken te vertellen*, Psalm 73 : 28. Deze betrachting:

1. Brengt ootmoed in de ziel, de beste gestalte, waarin de Heere lust heeft, Psalm 48 : 4 en 5: *Als ik Uw hemel aanzie, het werk Uwer vingeren, de maan en de sterren, die Gij bereid hebt, wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en de zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt.*
2. Leidt de mens van de werken der natuur tot de werken der genade, waarin de heerlijkheid des Driëenigen Gods op een verbazende wijze te zien is, 2 Kor. 3 : 18: *En wij allen, met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.*
3. Maakt hem begerig naar de hemel, daar waar alles wat nu voor het oog bezwijkt of door het zwakke gezicht niet kan beschouwd worden, volmaakter gekend en God in Christus door de Zijnen eeuwig zal genoten worden, 1 Joh. 3:2: *Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen, want wij zullen Hem zien gelijk Hij is.*

ARTIKEL 3.

Van de Heilige Schrift en haar Oorsprong.

Wij belijden, dat dit Woord Gods niet is gezonden noch voortgebracht door den wil eens mensen, maar de Heilige mensen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben het gesproken, gelijk de heilige Petrus zegt. Daarna heeft God, door een bijzondere zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, Zijn knechten, de Profeten en Apostelen, geboden, Zijn geopenbaarde Woord bij geschrift te stellen; en Hijzelf heeft met Zijn vinger de twee Tafelen der wet geschreven. Hierom noemen wij zulke geschriften: heilige en Goddelijke Schriften.

Vraag. Wat noemt u de Heilige Schriftuur?

Antwoord: Het beschreven Woord Gods, inhoudende de weg der zaligheid, 2 Tim. 3: 15: *En dat gij van kinds af de Heilige Schriften geweten hebt, die u wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof, hetwelk in Christus Jezus is.*

Vraag. Wat hebt u het allereerst betreffende dit beschreven Woord Gods te geloven en te belijden?

Antwoord. Volgens de inhoud van dit artikel, dat het door God is ingegeven Wiens ontfermende goedheid wij schuldig zijn te danken, dat Hij blinde zondaren de weg der zaligheid in geschrift heeft willen bekend maken, Psalm 147: 1: *Looft den Heere! want onzen God te psalmzingen is goed.* Vers 19 en 20: *Hij maakt Jacob zijn woorden bekend, Israëel zijn inzettingen en zijn rechten. Alzo heeft Hij aan geen volk gedaan; en Zijn rechten, die kennen zij niet. Halleluja.*

Vraag. Welke orde hebben de opstellers onzer belijdenis in dit artikel gehouden?

Antwoord.

1. Ten eerste hebben zij ons aangewezen wat wij te belijden hebben ten opzichte van de oorsprong van de Heilige Schriftuur.

- A. In het algemeen: dat zij niet is voortgebracht door menselijke wil, maar door heilige mannen Gods, door den Heiligen Geest gedreven, zeggende: Wij belijden, dat dit Woord Gods niet is gezonden noch voortgebracht door menselijke wil, maar de heilige mannen Gods hebben ze gesproken, gedreven zijnde door den Heiligen Geest, gelijk de Heilige Petrus zegt, 2 Petrus 1 : 21.

- B. In het bijzonder, wat God ten bewijze van Zijn bijzondere zorg voor ons en onze zaligheid gedaan heeft.

- a. Zo middellijk door tussenkomende dienst van Zijn knechten, de Profeten en Apostelen, zeggende: Daarna heeft God door een bijzondere zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, Zijn knechten,

- de Profeten en Apostelen geboden Zijn geopenbaarde Woord bij geschrift te stellen;
- b. Als onmiddellijk door Zichzelven. En Hij Zelf heeft met Zijn vinger de twee tafelen der Wet beschreven,
2. Ten tweede geven zij ons te kennen van welk gezag en waardigheid deze Schriften zijn, en geacht moeten zijn, besluitende het artikel: Hierom noemen wij zulke geschriften Heilige en Goddelijke Schrifturen.

Vraag. Hoe zoudt gij bewijzen, dat de Heilige Schriftuur door God is ingegeven?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Uit het getuigenis van de Heilige schrijvers in het Woord vervat, dewelke hun openbaringen doorgaans in dezer voege beginnen: *De Heere spreekt; also zegt de Heere der heerscharen; de Geest des Heeren heeft door mij gesproken en zijn rede is op mijn tong geweest*, zie 2 Sam. 23 : 2; Num. 24 : 4; Jerem. 21 : 1 enz., in overeenstemming met het zeggen van Paulus, 2 Tim. 3 : 16: *al de Schrift is van God ingegeven*.
2. Uit de inhoud van de Heilige Schrift; want zij draagt ons voor hoge en verheven zaken, hemelse verborgenheden, die niet kunnen geweten, veel minder gesproken worden zonder voorafgaande openbaring van Gods Geest, 1 Kor. 2 : 10. Zij verkondigt ons menigmaal zulke verheven dingen, die de schrijvers in die tijd zelfs niet vatten konden, gelijk Daniël betreffende de openbaring aan hem gedaan, getuigt, hoofdstuk 12 : 8 en 9: *Dit hoorde ik, doch ik verstond het niet; en ik zeide: Mijn Heere, wat zal het einde zijn van deze dingen? En Hij zeide: Ga henen, Daniël; want deze woorden zijn toegesloten en verzegeld tot den tijd van het einde*. Vergeleken met Openb. 5 : 4, 5.
3. Uit het bewijs van Petrus, in onze belijdenis aangevoerd, 2 Petr. 1 : 21: *Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door den wil eens mensen; maar de heilige mensen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken*, gebruikende de Apostel alhier het woord *ferómenoi*, in de toespeling van een schip op zee, dat zich van zelf niet beweegt noch bewegen kan, maar door de wind en stroom voortgedreven wordt, willende daarmee zeggen, dat de Heilige mannen Gods also dreven op de wind of aanblazing des Heiligen Geestes, dat zij niet anders gesproken hebben als hun de Heilige Geest gaf uit te spreken, Hand. 2 : 4.

Vraag. Sprak God, of openbaarde Hij vroeger Zijn Goddelijke wil aan de vaderen op enerlei wijze?

Antwoord. Nee, op velerlei wijze, Hebr. 1:1: *God voortijds veelmalen en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken hebbende, door de profeten, heeft in deze laatste dagen tot ons gesproken door den Zoon*.

Vraag. Zeg dan eens, op welke wijze heeft God voortijds tot de vaderen gesproken?

Antwoord.

1. Sometijds door gezichten, waarin God Zijn wil openbaarde.
 - a. Aan wakenden door verrukking van zinnen, Jes 6 : 1: *In het jaar toen de koning Usia stierf, zo zag ik den Heere zittende op een hogen en verheven troon. Openb. 1 : 10: Ik was in den geest op den dag des Heeren, en ik hoorde achter mij een grote stem als een bazuin.*
 - b. Aan slapenden door dromen, hoedanig het gezicht van Vader Jacob was, Gen. 28 : 12: *En hij droomde; en zie, een ladder was gesteld op de aarde, welke opperste aan den hemel raakte; en zie, de Engelen Gods klommen daarbij op en neder.*
2. Sometijds, door Goddelijke aanspraken, waarin God Zijn wil te kennen gaf.
 - a. Of door een uiterlijke stem, die van buiten met het oor gehoord werd zoals de roeping van Samuël en Gods openbaring aan hem geschiedde. Zie 1 Sam. 3 : 10 en 11: *Toen kwam de Heere en stelde Zich daar, en riep gelijk de andere malen: Samuël, Samuël! En Samuël zeide: spreek, want Uw knecht hoort. En de Heere zeide tot Samuël: Zie, Ik doe een ding in Israël, dat al wie het horen zal, dien zullen zijn beide noren klinken.*
 - b. Of door een innerlijke stem, die van binnen in het gemoed ingeboezemd werd, zoals Gods weg met Habakuk was. *Ik stond, zegt deze profeet, op mijn wacht, en ik stelde mij op de sterkte; en ik hield wacht om te zien, wat Hij in mij spreken zou, Hab. 2 : 1. 2 Sam. 23 : 2.*

Vraag. Hoe al meer?

Antwoord.

3. Sometijds door tussenkomende dienst der Engelen. Zo leest men, dat Elia vluchtend voor Achab en Izebel, moedeloos nederzat onder een Jeneverboom, biddend, dat zijn ziel van hem mocht worden weggenomen. Doch de Heere zond een Engel, die hem spijs en drank bracht tot versterking en hem tegelijk aanmoedigde om zijn weg te vervolgen. 1 Kon. 19 : 18.
4. Sometijds door raadselen, waarin iets anders gezien en iets anders beduid werd, of een zaak van belang onder donkere verbeelding voorgesteld. Zo spreidde de Heere voor het aangezicht van Ezechiël een rol des boeks, voor en achter beschreven met klaagliederen, zuchtingen en wee en Hij gaf hem die rol te eten, daardoor afbeeldende de menigvuldige oordelen, welke hij Israël zou verkondigen, Ezech. 2: 8-10, hoofdstuk 3 : 14.
5. Sometijds door lotswerping, zoals de wil Gods in de wonderbare verheffing van Saul tot koning over Israël bespeurd werd.

Samuël deed op goddelijk bevel al de stammen Israëls tot hem naderen; en de stam Benjamins werd door het lot geraakt en toen hij de stam Benjamins deed naderen naar hun geslachten, zo werd het geslacht van Matri geraakt, en eindelijk in het bijzonder Saul, de zoon van Kiz, en hij werd verheven tot koning over gans Israël, lees 1 Sam. 10 : 18-24.

6. Soms tijds door de Urim en Thummim, waarmede de Hogepriester voor God verschijnende in het Heilige der heilige, den mond des Heeren raad vroeg, en aldus van de Goddelijke wil onderwezen werd. Exod. 28 : 30: *Gij zult ook in den borstlap des gerichts de Urim en de Thummim zetten, dat zij op het hart Aärons zijn, als hij voor het aangezicht des Heeren ingaan zal. Alzo zal Aäron dat gericht der kinderen Israëls gedurig op zijn hart dragen voor het aangezicht des Heeren,* vergeleken met Num. 27:21: *Hij zal voor het aangezicht Eleazars des Priesters staan, die voor hem raad zal vragen naar de wijze van Urim voor het aangezicht des Heeren,* enz.

Vraag. Hoe komen wij aan dit Goddelijk Woord, hetwelk God voormaals en op velerlei wijze tot de vaders gesproken heeft?

Antwoord. Gelijk onze belijdenis opgeeft, God heeft door een bijzondere zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, Zijn knechten, de Profeten en Apostelen geboden Zijn geopenbaarde Woord bij geschrift te stellen.

Vraag. Hoe lang is de Kerke Gods zonder beschreven Woord geweest?

Antwoord. Van Adams tijd af tot Mozes toe.

Vraag. Hoe kon Gods Woord in deze reeks van eeuwen zonder geschrift bewaard, worden?

Antwoord. Door mondelinge overlevering der vaders aan hun kinderen, Gen. 18 : 19: *Ik heb hem gekend, opdat hij zijn kinderen en zijn huis na hem zou bevelen, en zij den weg des Heeren houden.* Welke overlevering van hand tot hand gemakkelijk kon geschieden, omdat de aartsvaders, die deze Openbaring hadden ontvangen, honderden van jaren leefden. Daarom is door sommigen zeer terecht opgemerkt, dat, hoewel er tussen Adam en Mozes meer dan vijfentwintig eeuwen verlopen zijn, men echter het verhaal der schepping door acht personen heeft kunnen weten, n.l. Methusalem, Sem, Abraham, Izak, Jacob, Levi, Amram en Mozes.

Vraag. Waarom heeft God Zijn Woord in vervolg van tijd bij geschrift aan Zijn kerk willen bekend maken?

Antwoord.

1. Opdat de Goddelijke Openbaringen onder de mensen niet in vergetelheid zouden raken, daar hun geheugen zwak en bedrieglijk is.
2. Opdat Gods Woord te beter tegen alle vervalsing kon bewaard blijven, daar de overleveringen van een lang verloop van jaren,

die niet ondersteund en opgehelderd worden door onmiddellijke openbaringen door de verdorvenheid der menselijke natuur en veelvuldige listen des Satans velerlei verandering en verderf onderworpen zijn.

3. Opdat Gods Woord des te bekwamer door de gehele wereld zou worden verspreid en onder de volgende geslachten van kind tot kind voortgeplant worden, volgens Jes. 59 : 21: *Mij aangaande, dit is Mijn Verbond met hen, zegt de Heere, Mijn Geest, Die op u is en Mijn Woorden die Ik in uwen mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond uws zaads noch van den mond van het zaad uws zaads, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe.*

Vraag? Tot welk doel in het bijzonder?

Antwoord. Tot een duidelijk bewijs, zegt onze belijdenis, van Gods bijzondere zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, 1 Kor. 1 vers 21: *Want nademaal in de wijsheid Gods de wereld God niet heeft gekend door de wijsheid, zo heeft het Gode behaagd door de dwaasheid der prediking zalig te maken, die geloven.*

Vraag. Blinkt Gods bijzondere zorg voor ons en onze zaligheid in dit stuk uit?

Antwoord. Gewisselijk ja! Want door de overbrenging van het ongeschreven Woord Gods in geschrift:

1. Wordt ons gelegenheid verschaft om de weg der zaligheid klaar en duidelijk te leren kennen, hetgeen anders onmogelijk was; *want hoe zullen zij God aanroepen, in Welken zij niet geloofd hebben; en hoe zullen zij in Hem geloven van Wien zij niet gehoord hebben, en hoe zullen zij horen, zonder die hun prediken?* Rom. 10 : 14.
2. Leven wij in de gelegenheid om daardoor bewerkt te worden tot zaligheid en Godzaligheid, *want de Wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel, de getuigenissen des Heeren zijn gewis, den slechten wijsheid gevende; de bevelen des Heeren zijn recht, verblijdende het hart; het gebod des Heeren is zuiver, verlichtende de ogen.* Psalm 19 : 8 en 9.
3. En genieten Gods kinderen een krachtig middel tot vertroosting tegen allerlei verdrukkingen en wederwaardigheden dezes levens. *Want al wat tevoren geschreven is, dat is tot onze lering tevoren geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der schriften hoop hebben zouden,* Rom. 15 : 14.

Vraag. Wie heeft God tot het schrijven van dit Zijn Woord gebruikt?

Antwoord. Zijn knechten, zegt onze belijdenis, de Profeten en Apostelen, Ef. 2 : 20: *Gebouwd op het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste Hoeksteen.*

Vraag. Wat heeft de Heere al meer ten bewijze Zijner goedheid gedaan?

Antwoord. Gelijkerwijs onze belijdenis zegt: en Hij Zelf heeft met Zijn vinger de twee tafelen der wet geschreven.

Vraag. Welke is deze wet?

Antwoord. De Wet der tien woorden, behelzende de liefde Gods en de liefde van de naaste, Matth. 22 :37-40: *Gij zult liefhebben den Heere uwen God met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod en het tweede hieraan gelijk is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf; aan deze twee geboden hangt de ganse Wet en de Profeten.*

Vraag. Waar gaf God deze Wet?

Antwoord. In de woestijn op de berg Sinaï, Handel. 7: 38: *Deze is het, die in de vergadering des volks in de woestijn was met den Engel, die tot hem sprak op den berg Sinaï, en met onze vaderen; welke de levende woorden ontving om ons die te geven.*

Vraag. Van wie bediende Zich de Opperste Wetgever?

Antwoord.

1. Van de Engelen, die de luister van deze Wetgever vermeerderden, en de Wet aan Mozes overhandigden, Hand. 7:53: *Gij, die de Wet ontvangen hebt, door de bestelling der Engelen.*
2. Van Zijn getrouwe knecht Mozes, die deze Wet aan het volk bekend maakte, Deut. 33:4: *Mozes heeft ons de Wet geboden: een erfenis van Jacobs gemeente.*

Vraag. Op wat wijze gaf God deze Wet?

Antwoord.

1. Door mondelinge afkondiging daarvan, voor de oren van gans Israëel, Exod. 20 : 1: *Toen sprak God al deze woorden.*
2. Door inschrijving daarvan in stenen tafelen, Exod. 31 : 18: *En hij gaf aan Mozes, als Hij met hem op den berg Sinaï te spreken beeindigd had, de twee tafelen der getuigenis, tafelen van steen, beschreven met den vinger Gods.*

Vraag. Hoe was deze Wet op tafelen van steen beschreven?

Antwoord.

1. Niet bij wijze van trekking of afmaling van letteren op de oppervlakte, maar als een geschrift, dat gegraveerd was door insnijding of uitholling, Exod. 32 : 16: *En diezelfde tafelen waren Gods werk; het geschrift was ook Gods geschrift zelf, in de tafelen gegraveerd.*
2. Dat zij ieder, op elk van hare zijden vol van geschrift zijn geweest, Exod. 32 : 15: *Deze stenen tafelen waren op haar beide zijden beschreven; zij waren op de ene en op de andere zijde beschreven.*

Vraag. Wat gaf de graving van deze Wet in stenen tafelen te kennen?

Antwoord. De duurzaamheid en onveranderlijkheid van deze Wet, Matth. 5 : 18 en 19: *Want voorwaar zeg Ik u, totdat de hemel en de aarde voorbijgaan, zal daar niet een jota noch een tittel van de Wet voorbijgaan totdat het alles zal zijn geschied.*

Vraag. Waarom heeft God Zelf deze Wet met Zijn vinger in stenen tafelen beschreven?

Antwoord. Om alzo te leren:

1. De voortreffelijkheid van deze wet boven al menselijke wetten, zelfs ook boven andere wetten, die Hij Mozes geboden had. Hos. 8 : 12: *Ik schrijf hem, (te weten Israël) de voortreffelijkheden van Mijn Wet voor!*
2. Dat het alleen Gods werk is Wetten te geven, die des mensen geweten tot altoosdurende gehoorzaamheid verplichten, Jac. 4 : 12: *Daar is een enige Wetgever, die behouden kan en verderven. Doch wie zijt gij, die een ander oordeelt?*
3. Dat het Gods werk is om deze wet in het binnenste van de harten der uitverkorenen in te planten, zodat de satan die met al zijn kracht en kunsten noch uitkrabben noch vernietigen kan, Jerem. 31 : 33 *Maar dit is het Verbond, dat ik na die dagen met den huize Israëls maken zal, spreekt de Heere. Ik zal Mijn Wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn.*

Vraag. Waarom heeft God deze Wet aan beide zijden beschreven?

Antwoord.

1. Alzo verhoedde God, dat er tot deze Wet niet kon afgedaan noch toegedaan worden, Deut. 4 : 2: *Gij zult tot dit woord dat Ik u gebied, niet toedoen, ook daarvan niet afdoen; opdat gij bewaart de geboden des Heeren uws Gods, die ik u gebied.*
2. Alzo beeldde de Heere af de heiligmaking van de gehele mens; want gelijk er in die tafelen niets was, of het was getekend met Goddelijk schrift, alzo is er geen deel van de uitverkoren mens dat de Geest met Zijn heiligmaking voorbijgaat, 1 Thess. 5 : 23: *En de God des vredes Zelf heilige u geheel en al, en uw geheel oprechte geest en ziel en lichaam worde onberispelijk bewaard, in de toekomst onzes Heeren Jezus Christus.*

Vraag. Maar wat volgt nu uit al deze gezegde dingen?

Antwoord. Dat wij schuldig zijn dit Woord te schatten, als van God uit de hemel gezonden, om ons de weg der zaligheid bekend te maken, 2 Petr. 1 : 19: *Wij hebben het Profetisch Woord, dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht schijnende in een duistere plaats totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uw harten.*

Vraag. Van welk gezag of waardigheid moet dit beschreven Woord bij ons gehouden worden?

Antwoord. Volgens onze belijdenis, als heilig en Goddelijk, want, zo zeggen haar opstellers: hierom noemen wij zulke geschriften heilige en Goddelijke Schriften. Dat zijn Schriften:

1. Die haar oorsprong hebben van een heilig God; *want de profetie is voortijds niet voortgebracht door den wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken*, 2 Petr. 1 : 21.
2. Die heilige en Goddelijke zaken in zich behelzen, Psalm 12 : 7: *De redenen des Heeren zijn reine redenen, zilver gelouterd in een aarden smeltkroes, gezuiverd zevenmaal*.
3. Mitsgaders op heiligheid, en Godzaligheid krachtig aandringen, 2 Tim. 3 : 16 en 17: *al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is, opdat de mens Gods volmaakt zij tot al goed werk volmaakt toegerust*.

Vraag. Voor wien heeft God dit Woord tot zaligheid laten bekend maken?

Antwoord. Voor degenen, die daardoor bekeerd en geheilgd worden.

Vraag. Wie zijn de zodanigen?

Antwoord.

1. Die daarvoor eerbied hebben, Jes. 66 : 2: *Maar op dezen zal Ik zien, op den arme en verslagene van geest, en die voor Mijn Woord beeft*.
2. Er veel werk van maken om dat gelovig te overdenken, Psalm 1 : 2: *Maar zijn lust is in des Heeren Wet en hij overdenkt zijn Wet dag en nacht*.
3. Door de vermaning en bestraffing daarvan ootmoedig en verbeterd worden, 2 Kron. 34 : 27: *Omdat uw hart week geworden is, en gij u voor het aangezicht Gods vernederd hebt, als gij zijn Woorden hoorde, tegen deze plaats, en tegen haar inwoners, en hebt u vernederd voor Mijn aangezicht, en uw klederen gescheurd en geweend voor Mijn aangezicht, zo heb ik u ook verhoord, spreekt de Heere*.
4. Al hun troost en verkwikking alleen daarin zoeken, Psalm 119 : 92 en 93: *Indien uw Wet niet ware geweest al mijn vermaking, ik ware in mijn druk al lang vergaan. Ik zal Uw bevelen in der eeuwigheid niet vergeten, want door dezelve hebt U mij levendig gemaakt*.
5. Mitsgaders al hun gedrag en wandel daarnaar schikken, Gal. 6 : 16: *En zovelen als er naar dezen regel wandelen, over dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid, en over het Israël Gods*.

Vraag. Voor wien zal de bekendmaking van dit Woord ten jongsten dage tot verzwaring strekken?

Antwoord. Voor allen, die door hetzelfde niet verlicht of wedergeboren zijn, 2 Kor. 4: 3 en 4: *Doch indien ook ons Evangelie bedekt is, zo is het bedekt in degenen, die verloren gaan, in dewelken de god dezer eeuw*

de zinnen verblind heeft, namelijk der ongelovigen, opdat hen niet bestrale de verlichting van het Evangelie der heerlijkheid van Christus, Die het beeld Gods is.

Vraag. Wie zijn de zodanigen?

Antwoord. Die de kennis van het Woord des levenden Gods versmaden en geheel anders wandelen als God ons in Zijn Woord gebiedt, tot wier waarschuwing de Apostel zegt, dat God met vlammend vuur zal wraak doen over degenen, die God niet kennen, en het Evangelie onzes Heeren Jezus Christus niet gehoorzaam zijn, 2 Thess. 1 : 8.

Vraag. Wat heeft een Godvruchtig belijder tot betrachting uit dit artikel op te merken?

Antwoord.

1. Dat hij schuldig is Gode dankbaarheid te bewijzen, die ons Zijn Woord in geschrift heeft laten bekend maken, hetwelk dor de drukkunst in aller handen gebracht, door de openbare prediking alom verkondigd en door de inwendige verlichting des Heiligen Geestes aan het gemoed der Godzaligen verzegeld wordt: *Immers bemint Hij de volken, al zijn heiligen zijn in Uw hand; zij zullen in het midden tussen Uw voeten gezet worden, een ieder zal ontvangen van Uw woorden. Mozes heeft ons de Wet geboden, een erfenis van Jacobs gemeente, Deut. 33 : 3 en 4.*
2. Dat hij zich gewenne dit Goddelijk Woord veel te lezen en te overdenken, om daaruit wijs te worden tot Zaligheid, gelijk er van een der ouden getuigd wordt, dat hij door veel lezen en overdenken zijn hart gemaakt had tot een bibliotheek van Christus, volgens de les van Christus, Joh. 5 : 39: *Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van Mij getuigen.*
3. Dat hij zorgvuldig acht geve, om daarnaar zijn doen en laten te schikken, lankmoedig verwachtende het einde des geloofs, namelijk de zaligheid der zielen, van welke zaligheid ondervraagd en onderzocht hebben de Profeten, die geprofeteerd hebben van de genade, die aan hen geschied is, 1 Petr. 1 : 9 en 10.

ARTIKEL 4.

Van de Canonieke boeken van de Heilige Schrift.

Wij vervatten de Heilige Schriftuur in twee boeken, van het Oude en het Nieuwe Testament, welke zijn de Canonieke boeken, waar niets tegen valt te zeggen. Deze worden aldus geteld in de Kerke Gods. De boeken van het Oude Testaments: de vijf boeken van Mozes, te weten Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, het boek van Jozua, der Richteren, Ruth, twee boeken van Samuel en twee boeken der Koningen, twee boeken der Kronieken, genaamd Paralipomenom, het eerste van Ezra, Nehemia, Esther, Job, de Psalmen van David, drie boeken van Salomo, namelijk de Spreuken, de Prediker en het Hooglied; de vier grote Profeten, Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël, en voorts de andere twaalf kleine Profeten, namelijk Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi. Het Nieuwe Testament: de vier Evangelisten, Mattheüs, Markus, Lukas, Johannes; de Handelingen der Apostelen, de veertien brieven van den Apostel Paulus, te weten, aan de Romeinen, twee aan de Corinthiërs, aan de Galaten, aan de Efeziërs, aan de Filippensen, aan de Kolossenzen, twee aan de Thessalonicenzen, twee aan Timotheüs, aan Titus, aan Filémon, aan de Hebreëen; de zeven brieven der andere Apostelen, te weten de brief van Jacobus, twee brieven van Petrus, drie brieven van Johannes, de brief van Judas, en de Openbaring van de Apostel Johannes.

Vraag. Wat noemt u Heilige en Goddelijke Schriften?

Antwoord. De canonieke boeken van het Oude en het Nieuwe Testament.

Vraag. Is die uitdrukking: "van het Oude en Nieuwe Testament" Schriftuurlijk?

Antwoord. Ja, zo lezen wij in 2 Kor. 3: 6: *Die ons bekwaam gemaakt heeft om te zijn Dienaars des Nieuwe Testament.* Vers 14: *Want tot op den dag van heden blijft hetzelfde deksel in het lezen van het Oude Testament zonder ontdekt te worden.*

Vraag. Wat noemt u de boeken van het Oude Testament?

Antwoord. Die door de Profeten en door Gods Geest gedreven mannen onder het Oude Testament beschreven zijn, beginnende met Genesis en eindigende met Maleachi.

Vraag. Wat noemt u de boeken van het Nieuwe Testament?

Antwoord. Die door de Apostelen en Apostolische mannen, door ingeving des Heiligen Geestes onder het Nieuwe Testament beschreven zijn, beginnende met het Evangelie van Mattheüs, en eindigende met de Openbaring van Johannes.

Vraag. Waarom noemt u deze boeken Testamenten?

Antwoord. Dewijl zij behelzen een verklaring van Gods wil, betreffende de zaligheid die Gods kinderen beërven zullen na dit leven. Zie Hebr. 9:15: *Daarom is Hij de Middelaar des Nieuwe Testaments, opdat, de dood daartussen gekomen zijnde tot verzoening der overtredingen die onder het eerste Testament waren, degenen, die geroepen zijn, de belofte der eeuwige erve ontvangen zouden.*

Vraag. Waarom worden deze boeken onderscheiden als boeken van het Oude en het Nieuwe Testament?

Antwoord. Ten opzichte:

1. Van de tijd, waarin ze beschreven zijn.
2. Van de Heilige Schrijvers, die God daartoe heeft willen gebruiken.
3. Van de zaken, die daarin vervat zijn.
4. Van de manier en wijze, waarop de beloften aan de erfgenamen der zaligheid voorgesteld worden.

Vraag. Welk beleid hebben de opstellers onzer belijdenis in dit artikel gehouden?

Antwoord. Dat zij de Canonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament, in het voorgaande artikel, heilige en Goddelijke Schriften genaamd,

1. Onderscheiden van al andere boeken met deze woorden: Wij vervatten de Heilige Schriftuur in twee boeken, van het Oude en het Nieuwe Testament, dewelke zijn Canonieke Boeken, waartegen niets valt te zeggen.
2. Daarna, dat zij hun getal en namen in een goede orde voordragen: deze worden aldus geteld in de Kerke Gods, de Boeken van het Oude Testament, enz.

Vraag. Op wat wijze worden deze boeken in de Kerke Gods geteld en voorgesteld?

Antwoord. Op deze wijze:

1. De boeken van het Oude Testament in:
 - A. Wetboeken; deze zijn vijf: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.
 - B. Geschiedboeken, van allerlei soort, welke zijn twaalf in getal, namelijk het boek Jozua, der Richteren, Ruth, de twee boeken van Samuël, en de twee boeken der Koningen; twee boeken der Kronieken, mitsgaders Esra, Nehemia en Esther.
 - C. Leerboeken; welke zijn vijf, te weten: Job, de Psalmen Davids, drie boeken van Salomo, de Spreuken, de Prediker en het Hooglied.
 - D. Voorzegboeken der Profeten, zeventien in getal, namelijk:
 - a. Vier grote Profeten, .als Jesaja, Jeremia, Ezechiël, Daniël, mitsgaders de Klaagliederen van Jeremia, die onze belijdenis begrijpt onder Jeremia.

- b. Twaalf kleine Profeten, als Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia en Maleachi.
2. De boeken des Nieuwe Testament, in dezer voege, in
 - A. Geschiedboeken, zijnde vijf in getal, namelijk de vier Evangelisten Mattheüs, Markus, Lukas, Johannes en de Handelingen der Apostelen.
 - B. Leerboeken, zijnde 21 brieven der Apostelen, namelijk:
 - a. Veertien van Paulus, die hij geschreven heeft:
 - Negen aan bijzondere gemeenten, te weten: aan de Romeinen, twee aan de Corinthiërs, een aan de Galatiërs; aan de Epheziërs, aan de Philippenzen, aan de Colossen en twee aan de Thessalonicenzen.
 - Drie aan bijzondere Opziëners, namelijk twee aan Timotheüs en een aan Titus.
 - Een aan een bijzonder vriend, Filemon.
 - Een aan de Joden alom verstrooid, de brief aan de Hebreërs genaamd.
 - b. Zeven van de andere Apostelen, te weten de brief van Jacobus, twee van Petrus, drie van Johannes, en een van Judas.
 - C. Een Profetisch boek, bekend als de Openbaring van de Apostel Johannes.

Vraag. Waarom geschiedt de bijzondere optelling van al deze boeken in onze belijdenis?

Antwoord.

1. Opdat alle leden der kerk zouden weten, wat heilige en Goddelijke Schriften zijn.
2. Om te bewijzen dat er geen Goddelijke boeken zijn verloren gegaan, maar dat ze allen, door Gods bijzondere voorzienigheid nog aanwezig zijn.
3. Om te onderwijzen, dat men, behalve de opgetelde boeken, geen andere voor Goddelijke mag houden, van wat naam, natuur en inhoud die ook zijn mogen.

Vraag. Hoe worden deze boeken vervolgens in onze Belijdenis aangemerkt?

Antwoord. Als Canonieke of Regelmatige Boeken, te zeggen.

Vraag. Hoe verstaat u dit zeggen?

Antwoord. Niet dat al deze boeken ten enenmale van alle tegenspraak vrij zijn, maar dat er niets met recht, of met grond kan worden tegeningebracht, dat hun gezag of gebruik enigszins zou mogen belemmeren. *Want deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon Gods, en opdat gij gelovende het leven hebt in Zijn Naam, Joh. 20 : 31: Zovelen als er naar dezen regel wandelen, over*

dezelve zal zijn vrede en barmhartigheid en over het Israël Gods, Gal. 6 : 16.

Vraag. Is het genoeg, dat men de namen dezer boeken in volgorde weet op te noemen?

Antwoord. Nee, het is nuttig en nodig, dat men de voornaamste betekenis, bedoeling en korte inhoud van deze boeken begrijpt.

Vraag. Wat is de voornaamste inhoud van de vijf boeken van Mozes?

Antwoord. Een genoegzame omschrijving van den grondslag, bouw en voortgang van de Joodse staat, als Gods eigendom en uitverkoren volk.

Vraag. Hoe worden wij verzekerd dat Mozes, de getrouwe knecht in Gods huis, is de maker en schrijver van deze vijf boeken?

Antwoord. In dezer voege:

1. In het algemeen, uit Deut. 31 : 24, 25 en 26. *En het geschiedde als Mozes voleindigd had de woorden dezer Wet te schrijven in een boek, totdat ze voltrokken waren, zo gebod Mozes de Levieten die de Ark des Verbonds, des Heeren droegen, zeggende: neemt dit Wetboek en legt het aan de zijde van de Ark des Verbonds des Heeren uws Gods, dat het aldaar zij ten getuige tegen u.* Dit boek der Wet is niet alleen Deuteronomium, maar zijn de gehele vijf boeken van Mozes, waarin al de wetten, betreffende Israëls kerk en burgerstaat beschreven staan.

a. Waarnaar de Heere Jozua belast heeft te wandelen, Joz. 1 : 7 en 8: *Alleen wees sterk en heb zeer goeden moed, dat gij waarneemt te doen naar de ganse Wet, welke Mozes Mijn knecht u geboden heeft, wijk daarvan niet ter rechter, noch ter linkerhand, opdat gij verstandig handelt alom, waar gij zult gaan. Dat het boek dezer Wet niet wijke van uwen mond, maar overleg het dag en nacht, opdat gij waarneemt te doen naar alles, dat daarin geschreven is.*

b. Waarna Jozua een Altaar des Heeren gebouwd heeft. Joz. 8 : 30 en 31: *Toen bouwde Jozua een altaar den Heere, den God Israëls, op den berg Ebal, gelijk als Mozes, de knecht des Heeren, den kinderen Israëls geboden had, volgens hetgeen geschreven is in het Wetboek van Mozes, een altaar van gehele stenen, over dewelke men geen ijzer bewogen had, vergeleken Exod. 20 : 25; Deut. 27 : 4 en 5.*

c. Waarnaar David Salomo zijn zoon bevolen heeft, te wandelen, 1 Kon. 2 : 3: *Neemt waar de wacht des Heeren uws Gods om te wandelen in Zijn wegen, om te onderhouden Zijn inzettingen en Zijn geboden, en Zijn rechten, en Zijn getuigenissen, gelijk geschreven is in de Wet van Mozes, opdat gij verstandelijk handelt in al wat gij doen zult, en al waarheen gij u wenden zult.* Vergeleken met Deut. 17 : 18; hoofdst. 29 : 9.

d. Waarnaar de Levieten gans Juda onderwijzen moesten, gelijk in de regering van Josafat geschied is, 2 Kron. 17:

19. *En zij leerden in Juda, en het Wetboek des Heeren was bij hen. En zij gingen rondom in alle steden van Juda en leerden onder het volk.*
- e. Mitsgaders de brandofferen in volgende tijden, den Heere opgedragen werden, 2 Kron. 23 : 18: *Jojada nu bestelde de ambten in het huis des Heeren, onder de hand der Levietische priesteren, die David in het huis des Heeren afgedeeld had, om de brandofferen des Heeren te offeren, gelijk in de Wet van Mozes geschreven is, met blijdschap en met gezang naar de instelling Davids.*

Vraag. Waaruit meer:

Antwoord. In dezer voege:

2. In het bijzonder uit die plaatsen, welke ieder boek aan Mozes, als de maker en schrijver, toe-eigenen, zoals wij vinden:
- a. Dat Genesis hem wordt toegekend, Joh. 5 : 45 en 46: *Meent niet, dat ik u verklagen zal bij den Vader; die u verklaagt is Mozes, op welchen gij gehoopt hebt; want indien gij Mozes geloofdet, zo zoudt gij ook Mij geloven; want hij heeft van Mij geschreven.* Dat Mozes van Hem geschreven heeft, blijkt als hij Hem noemt het zaad der vrouw, dat het zaad der slang den kop zou vermorzelen, Gen. 3 : 15. Het zaad, waarin al de volkeren der aarde zouden gezegend worden, Gen. 22 : 18, vergeleken met Hand. 3 : 25, Gal. 3 : 8. *Een profeet, naar Wien zij allen horen zouden,* Deut. 18: 18, vergeleken met Joh. 4 : 25.
- b. Exodus volgens Marc. 12 : 26: *Doch aangaande de doden, dat zij opgewekt zullen worden, hebt u niet gelezen in het boek van Mozes, hoe God in het doornbos tot hem gesproken heeft, zeggende, Ik ben de God Abrahams, en de God Izaks, en de God Jacobs?* vergeleken met Exod. 3 : 6.
- c. Leviticus volgens Rom. 10 : 5: *Want Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de Wet is, zeggende: de mens, die deze dingen doet zal door dezelve leven.* Waar beschrijft zulks Mozes? Ziet Lev. 18 : 5.
- d. Numeri volgens Mozes' eigen verhaal, Num. 33 : 2: *En Mozes schreef hun uittochten naar hun reizen, naar den mond des Heeren, en dit zijn hun reizen naar hun uittochten:*
- e. Deuteronomium volgens de belijdenis der Sadduceën, Markus 12 : 19: *Meester, Mozes heeft ons geschreven, indien iemands broeder sterft, en een vrouw achterlaat en geen kinderen nalaat, dat zijn broeder zijn vrouw nemen zal en zijn broeder zaad verwekken.* Waar staat dat dan? Deut. 25 : 5 en 6.

Vraag. Wat is de inhoud van het eerste boek van Mozes?

Antwoord. Dat draagt de naam van Genesis, dat is geboorte, oorsprong, ook wel het boek der schepping, en vervat de opkomst en

geboorte der wereld, mitsgaders de oorsprong, en voortgang der kinderen Israëls, totdat het een volk is geworden.

Vraag. Wat is de inhoud van het tweede boek van Mozes?

Antw.: Dit wordt Exodus, dat is uitgang, uittocht genaamd, en behelst voornamelijk de uittocht der kinderen Israëls uit Egypte en hun plechtige overgang in Gods Verbond.

Vraag. Wat is de inhoud van het derde boek van Mozes?

Antwoord. Dat wordt Leviticus genaamd, omdat het de Levietische dienst het priesterdom en de offeranden der Levieten het allermeeft betreft.

Vraag. Wat is de inhoud van het vierde boek van Mozes?

Antwoord. Dat draagt de naam van Numeri, dat is getallen of tellingen, en vervat voornamelijk de optellingen des volks bekwaam tot de oorlog en kerkdienst.

Vraag. Wat is de inhoud van het vijfde boek van Mozes?

Antwoord. Dit wordt doorgaans Deuteronomium, dat is tweede of herhaalde wet genoemd, omdat het voornamelijk behelst verscheidene wetten en geschiedenissen der drie voorafgaande boeken en vermeerderd is met een groot getal van nieuwe wetten, eindigende met vermaningen, bedreigingen en zegeningen aan het Joodse volk, mitsgaders een beschrijving van Mozes' dood.

Vraag. Wat zijn de Historische of Geschiedboeken?

Antwoord. Die de geschiedenissen van Israël beschrijven van de dood van zijn eerste opperhoofd en grondvester van zijn staats- en kerkbestuur Mozes af, tot op de overheersing door de Koninkrijken van Assyrië en Babylonië omtrent de tijd van negenhonderd jaren.

Vraag. Wat behelst het boek van Jozua?

Antwoord. De loffelijke krijgsdaden van deze oorlogsheld, bij het innemen van het beloofde land Kanaän, mitsgaders de verbanning der onreine volkeren en de verdeling des lands onder de twaalf stammen van Israël.

Vraag. Wat behelst het boek der Richteren?

Antwoord. Dat verhaalt ons de driehonderdjarige staat van Israël, onder de regering der Richteren, gedurende de tijd, dat zij Kanaän bewoond hebben zonder koning.

Vraag. Wat vervat het boek Ruth?

Antwoord. Een geschiedenis ten tijde der Richteren, belangende een vrouw, alzo genaamd.

Vraag. Met welk doel is dit boek geschreven?

Antwoord. Om ons aan te wijzen de wonderbare bewaring en voorplanting van de stam en het geslacht, waaruit de Messias, de ware Losser Zijns volks, zou geboren worden.

Vraag. Wat behelzen de twee boeken van Samuël?

Antwoord.

1. Het eerste beschrijft ons de staat van Israël, na de dood van zijn laatste richter Eli, tot onder de regering van zijn eerste koning Saul.
2. Het tweede het leven en de daden van Israëls tweede koning David, op wiens nazaten God de kroon bevestigd had.

Vraag. Wat vervatten de twee boeken der Koningen?

Antwoord. Zij behelzen een beschrijving van Israëls kerk- en burgerstaat, onder verscheidene koningen, beginnende met de derde koning Salomo, en eindigende met de laatste, Zedekia.

Vraag. Wat is de inhoud van de twee boeken Paralympomenon, of Kronieken genaamd?

Antwoord. De naam leert ons, dat het zijn kronieken of geschiedverhalen van merkwaardige gebeurtenissen, onder de regering der koningen van Juda en Israël, door verscheidene profeten tezamen gesteld, en door Ezra, na de Babylonische gevangenis door aanblazing des Heiligen Geestes, ten dienste der kerk in orde gebracht.

Vraag. Wat behelzende boeken van Ezra en Nehemia?

Antwoord. Een aanhangsel van de boeken der Kronieken, of een beschrijving van Israëls staat in de gevangenschap van Babel, de tijd van 70 jaren, en hun wonderbare uitvoering daaruit.

Vraag. Wat bevat het boek Ester?

Antwoord. Dat beschrijft ons het groot gevaar waarin Gods volk gestaan heeft onder Ahasveros, de koning van Perzië, en de verlossing, die God voor hen op wonderbare wijze heeft teweeg gebracht.

Vraag. Wat volgt op de historische boeken?

Antwoord. Allerkostelijkste leerboeken, die beginnen met Job en eindigen met het Hooglied van Salomo.

Vraag. Wat behelst het boek Job?

Antwoord. Nuttige leringen van Gods macht en mogendheid en des mensen schuldige eerbied tegenover God, mitsgaders een onderwijzing in de lijdzaamheid van de heiligen.

Vraag. Is dit boek maar niet een parabel of verzonnen gebeurtenis?

Antwoord. Weg met zulk een taal! Het is een ware gebeurtenis, waarom ons des Heeren Woord én de persoon, én de geschiedenis, die zijn persoon betreft, ter lering voordraagt. Zie Ezech. 14 : 14: *Ofschoon deze drie mannen, Noach, Daniël en Job, in deszelfs midden waren, zij*

zouden door hun gerechtigheid alleen hun ziel bevrijden. Jac. 5 : 11: Ziet, wij houden ze welgelukzalig, die verdragen. Gij hebt de verdraagzaamheid van Job gehoord, en gij hebt het einde des Heeren gezien, dat de Heere zeer barmhartig is en een Ontfermer.

Vraag. Wat zijn de Psalmen?

Antwoord. Geestelijke liederen, heilige gezangen tot verheerlijking van God en vertroosting Zijner kerk, door aanblazing des Heiligen Geestes van David en andere heilige mannen opgesteld.

Vraag. Wat zijn de Spreuken van Salomo?

Antwoord. Geestelijke en verheven uitspraken, vol wijsheid en rede, met betrekking tot ieders staat en gelegenheid, om heilig en voorzichtig voor God en mensen te leren wandelen.

Vraag. Wat behelst de Ecclesiastes of Prediker?

Antwoord. Nuttige overdenkingen, genomen uit het beloop van het menselijk leven en vermengd met spreuken van gelijke inhoud als de eerste.

Vraag. Wat is het Hooglied?

Antwoord. Een lied der liederen, zo ook in het Latijn, naar de Hebreeuwse stijl "Canticum Canticorum" genaamd, dat wil zeggen een uitnemend lied en het moeilijkst uit te leggen van de gehele Bijbel, waarom dan ook volgens de Joodse overlevering, niet werd toegestaan dit boek te lezen, vóór men dertig jaren oud was.

Vraag. Wat behelst het Hooglied van Salomo, naar het algemeen gevoelen?

Antwoord. Dat beschrijft ons de uitnemende, geestelijke en verborgen gemeenschap van de Heere Christus met Zijn kerk, onder de gelijkenis van het huwelijk van koning Salomo met de Egyptische prinses voorgesteld. Dit is immers waar, de verborgenheid van het huwelijk is groot, ziende op Christus en Zijn gemeente, Ef. 5 : 32.

Vraag. Wat volgt op deze leerboeken?

Antwoord. De voorzeggingen of Profetische boeken, welke 17 in getal zijn, te weten 4 grote en 12 kleine profeten met de Klaagliederen van Jeremia.

Vraag. Hoe zou men, om in het kort een helder begrip van deze Profeten te verkrijgen, hen gevoegelijk kunnen onderscheiden?

Antwoord. Zodanig, dat men hen onderscheidt in Profeten:

1. Van wie de tijd, waarin zij hebben geleefd, aangetekend staat te weten:
 - a. Die voor de Babylonische gevangenschap geleefd en geprofeteerd hebben, zijnde zes in getal, Jesaja, Micha, Zefanja, Jona, Hosea, Amos. En wel:

- In het koninkrijk van Juda: Jesaja, en nevens hem Micha, en na hem Zefanja.
 - In het Koninkrijk van Israël: Eerst Jona, daarna Hosea en Amos.
- b. Die in de Babylonische gevangenschap geleefd hebben, als:
- A. Jeremia, tot dat deel des volks, dat de Chaldeërs in hun land hadden gelaten en tegen zijn raad naar Egypte om hulp trok.
 - B. Ezechiël tot dat ander deel des volks, dat naar het buitenland vervoerd was.
 - C. Daniel die de gehele tijd der ballingschap aan het hof van Babel geprofeteerd heeft van de komst van de Messias en de eeuwige vernieling der stad en van de tempel van het wederspannige Israël.
- c. Die na de Babylonische gevangenschap geleefd en geprofeteerd hebben, als:
- 1. Haggai en Zacharia, tot aanmoediging der Joden in de herbouwing van stad en tempel.
 - 2. Maleachi na de herbouwing des tempels.
2. Ten tweede, van wie de tijd niet aangetekend staat, als daar zijn: Joël, Obadja, Nahum, Habakuk.

Vraag. Waartoe dient een zodanige onderscheiding?

Antwoord. Om ons te leren:

- 1. Recht besef te hebben van de bedreigingen en beloften, welke ons bij deze Profeten voorkomen.
- 2. Nadere verklaring te geven van de staat en gesteldheid van het Joodse volk, die in de boeken der Koningen korter vervat zijn.

Vraag. Wat behelzen de Historische boeken van het Nieuwe Testament?

Antwoord.

- 1. De vier Evangelisten verkondigen ons de geboorte, leven, dood en opstanding van de lang verwachte Messias.
- 2. De Handelingen behelzen het leven en de daden der Apostelen en Apostolische mannen, in het bijzonder hoe zij de Kerke Gods hebben geplant onder Joden en Heidenen.

Vraag. Waarin verschillen de Evangelisten van elkander?

Antwoord. Mattheüs wordt door Markus meestal gevolgd, somtijds met dezelfde woorden, doch in het begin bekort en zo hier en daar vermeerderd met zaken, die Mattheüs niet heeft. Lukas heeft met die beiden veel dingen gemeen, maar ook veel in het bijzonder, die zij beiden niet hebben. Johannes schrijft heel weinig van hetgeen de anderen geschreven hebben, en legt zich meer toe op de leringen, die Jezus gesproken heeft, dan op de geschiedenissen.

Vraag. Wat volgt er op de Historische boeken?

Antwoord. De leerboeken, of brieven der Apostelen, zowel van Paulus als van de anderen.

Vraag. Wat behelst de brief aan de Romeinen?

Antwoord. Het lichaam der Christelijke leer, in het bijzonder het stuk der rechtvaardigmaking des zondaars voor God, uit genade om Christus' wil.

Vraag. Wat de brieven aan de Corinthiërs?

Antwoord. Vermaning tot verbetering van zeden, tot regeling van de Godsdienst en wegneming der verdeeldheid, welke in die gemeente was ontstaan.

Vraag. Wat de brief aan de Galatiërs?

Antwoord. Een betoog, dat de mens zonder de werken der Wet alleen om Christus' wil gerechtvaardigd wordt, gericht tegen sommige valse broederen, die de gelovigen met het juk der Wet, om daaruit gerechtvaardigd te worden, wilden belasten.

Vraag. Wat behelzen die aan de Filippenzen en Kolossenzen?

Antwoord. Getrouwe waarschuwingen en raadgevingen tegen het misverstand en misbruik, waartoe de valse leraars hen verleidden.

Vraag. Wat die aan de Thessalonicenzen?

Antwoord. Verscheidene nuttige lessen tot vertroosting en onderrichting in het geloof en de hope van zaligheid.

Vraag. Wat behelzende brieven aan Timotheüs en Titus?

Antwoord. Onderrichtingen, vermaningen en opwekkingen aan deze twee voorname leraars, de een te Efeze, de ander op het eiland Kandië, om als zodanig in Gods huis te verkeren.

Vraag. Wat zegt de brief aan Filemon?

Antwoord. Een Christelijk verzoek, om Onesimus zijn weggelopen, doch nu bekeerde dienstknecht, wederom aan te nemen.

Vraag. Wat vervat de brief aan de Hebreeën?

Antwoord. Een grondig en omstandig bericht aangaande het Oude en Nieuwe Verbond, betonende hoezeer de dienst van het laatste het eerste overtreft, en hoe het eerste zijn betrekking heeft op het laatste.

Vraag. Wat behelzen de zeven andere brieven der overige Apostelen?

Antwoord. Die lopen bijna over een en dezelfde schijf, en bestaan meestal in vermaningen, bestraffingen en onderrichtingen tot een Godzalig leven.

Vraag. Wat betreft het Profetisch boek der Openbaringen van Johannes?

Antwoord. Verscheidene heerlijke gezichten of voorzeggingen betreffende de lotgevallen der kerk, die haast geschieden moeten; welke zaken en welke tijden vroeg of laat daarin bedoeld worden, is tot heden door een onnoemelijk aantal uitleggers onderzocht, waarvan ons de ondervinding geleerd heeft, en de tijd verder leren zal, van welke kracht en gewicht die verklaringen zijn.

Vraag. Wat leert gij uit dit artikel tot uw betrachting?

Antwoord. Dat wij schuldig zijn:

1. Gods goedheid te danken, die zoveel mensen, namelijk Zijn knechten de Profeten en Apostelen heeft laten arbeiden om ons te leren, te onderwijzen, te vermanen en te vertroosten in de weg der gerechtigheid, 2 Tim. 3 : 16.
2. Dagelijks en op gezette tijden van de Heilige Schriftuur ons gebruik te maken, om langs deze weg op te wassen in de genade en kennis van onze Heere Jezus Christus. Men vindt in de historie tot lof van Alphansus, koning van Arragon aangetekend, dat hij de Bijbel met de kanttekeningen van Lyra veertien maal had doorgelezen en van de Prins Gregorius Ragotski, dat hij dat zevenentwintig malen gedaan had; gelijk ook die van Berea geroemd worden, dat zij edeler waren dan die van Thessalonica, als die het Woord Gods ontvingen met alle toegenegenheid, onderzoekende dagelijks de Schriften of deze dingen alzo waren, Hand. 17 : 11.

Vraag. Zeg eens op wat wijze deze Goddelijke Schriften met de meeste vrucht kunnen gelezen worden?

Antwoord. Dat men lezende

1. Acht geve:
 - a. Op het doel van de schrijver.
 - b. Op de samenhang van woorden en zaken.
 - c. Op de kracht der woorden en spreekwijzen.
 - d. Op de overeenkomst des geloofs, namelijk of onze gedachten over deze en gene plaatsen overeenstemmen met de leerstukken des geloofs.
 - e. Op de omstandigheden, waarin iets gezegd en sterk aangedrongen wordt.
 - f. Dit alles zal ons voorzichtig maken, om geen betekenis naar onze zin in de tekst in te brengen, maar eerbiedig en nauwkeurig doen onderzoeken naar de mening des Heiligen Geestes, volgens Matth. 24 : 15: *Die het leest, die merke daarop!* 2 Tirn. 2 : 7: *Merk hetgeen ik zeg; doch de Heere geve u verstand in alle dingen.*
2. Dat men die boeken tezamen voege, die op elkander het meest betrekking hebben; bij voorbeeld de Psalmen Davids, met de boeken van Samuël, die zijn lotgevallen bevatten; de Profeten met de boeken der Koningen en Kronieken, die ons voorstellen in welke tijd en onder welke omstandigheden de Profeten geleefd en geprofeteerd hebben. De brieven der Apostelen met de Handelingen der Apostelen, waarin de stichting der gemeenten,

aan welke zij geschreven hebben, vermeld staan. De Openbaring van Johannes met de Profetieën van Jesaja, Ezechiël, Daniël en Zacharia, welker gezichten en raadselen veelszins enerlei doel hebben. De brief aan de Hebreeën met de Wetboeken van Mozes, waarin veel schaduwen van het Oude Testament aangehaald, verklaard en in haar geestelijke betekenis overgebracht worden. Aldus zal men bevinden, dat de Schrift door de Schrift uitgelegd wordt, en veel andere dingen, anders moeilijk om te verstaan, ons klaar en duidelijk zijn om te bevatten.

3. Dat men de voornaamste gevallen en spreekwijzen van de Heilige Schrift, die ons geloof en wandel betreffen, zich eigen make en in het geheugen inprente, om bij voorkomende gelegenheden daarvan een goed gebruik te kunnen maken, Spr. 3 : 6-7: *Ken den Heere in al uwe wegen, en Hij zal uw paden recht maken, en weest niet wijs in uw ogen, vreest den Heere en wijkt van het kwade.*

Vraag. Hebt u iets naders?

Antwoord. Ja.

3. Het is ook zeer goed, dat men zich gewenne in zijn eenzaamheid elke dag een hoofdstuk uit de Spreuken van Salomo en de Evangeliën te lezen.
 - a. Uit de Spreuken, als behelzende verheven leringen, om in ons beroep en wandel heilig en voorzichtig voor God en mensen te leven.
 - b. De Evangeliën, om daardoor opgeleid te worden tot gelovige overdenking, wat de Heere Christus voor ons gedaan heeft, en waarin wij Hem moeten gelijkvormig zijn, 2 Tim, 2 : 8: *Houd in gedachtenis dat Jezus Christus uit de doden is opgewekt.*
4. Het is ten hoogste nodig, dat men zich het doel Gods in Zijn Woord voorstelle, namelijk om daaruit te leren hoe op de beste wijze God te verheerlijken en onze naasten te stichten; *want zalig zijn ze, die Zijn geboden doen, opdat hun macht zij aan den boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad,* Openb. 22 : 14.

Vraag. Wat hebt u tot besluit van dit alles te zeggen?

Antwoord. Zeer gepast met de woorden van Petrus: *Zo deze dingen bij u zijn en in u overvloedig zijn, zij zullen u niet ledig en onvruchtbaar laten in de kennis onzes Heeren Jezus Christus; maar bij welken dezen dingen niet zijn, die is blind, van verre niet ziende, hebbende vergeten de reiniging zijner vorige zonden,* 2 Petrus 1 : 8 en 9.

ARTIKEL 5.

Van het Goddelijk gezag van de Heilige Schriftuur.

Al deze boeken alleen ontvangen wij voor heilige en canoniek, om ons geloof naar dezelve te reguleren, daarop te gronden en daarmee te bevestigen. En geloven zonder enige twijfeling al wat in dezelve begrepen is, en dat niet zozeer omdat de Kerk ze aanneemt, en voor zodanig houdt, maar inzonderheid om dat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten dat ze van God zijn, dewijl ze ook het bewijs van die bij zichzelf hebben, gemerkt de blinden zelf tasten kunnen dat de dingen die daarin voorzegt zijn, geschieden.

Vraag. Wat is de hoofdsom der zaken in dit artikel vervat?

Antwoord. Een verhoog van het Goddelijk gezag der regelmatige boeken van het Oude en Nieuwe Testament.

Vraag. Op welke wijze geschiedt dit?

Antwoord. Op deze wijze.

1. Eerst vinden wij een aanprijzing van de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament.
 - A. Als canoniek of regelmatig, al deze boeken alleen ontvangen wij voor heilig en canoniek, om ons geloof naar dezelve te reguleren, daarop te gronden, daarmee te bevestigen.
 - B. Als onfeilbaar en Goddelijk, en geloven zonder enige twijfel al wat in dezelve begrepen is.
2. De bewijzen bevestigende het Goddelijk gezag van de Heilige Schriftuur.
 - A. Ten dele met het getuigenis der kerk, en dat niet zozeer omdat de kerk ze aanneemt en daarvoor houdt.
 - B. Voornamelijk:
 - a. Uit het getuigenis van de Heilige Geest in ons, inzonderheid omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten dat ze van God zijn.
 - b. Uit de zichtbare kenmerken van Goddelijkheid, dewijl ze ook een bewijs van dien bij zichzelf hebben, gemerkt de blinden zelf tasten kunnen dat de dingen die daarin voorzegt zijn, geschieden.

Vraag. Hoe noemt u de Schriften van het Oude en het Nieuwe Testament?

Antwoord. Achtervolgens onze belijdenis canonieke of regelmatige boeken, die de regel van geloof en wandel in zich behelzen. Anders genaamd de twee getuigen Gods, die getuigenis geven van de zaligmakende waarheid, Openb. 11:4. De twee olijfbomen die de olie des Heiligen Geestes op de Kerk doen nederdruipen, Zach. 4: 11. De

twee kandelaars, die het licht van ware kennis door den Geest onder Gods volk brengen, Openb. 11: 4. De bevelen des Heeren, die recht zijn en het hart verblijden, Psalm 19: 9.

Vraag. Zijn deze Schriften van het Oude en het Nieuwe Testament inderdaad regelmatige en Goddelijke geschriften?

Antwoord. Ja, als zodanig zijn ze door de Kerk ten allen tijde aangenomen en behelzen zij in zich alles wat tot een richtsnoer in de loopbaan der Godzaligheid strekken kan. *Want zovelen als er naar dezen regel zullen wandelen, over hen zal zijn vrede en barmhartigheid en over het Israël Gods*, Gal. 6: 16.

Vraag. Hoe zegt gij een richtsnoer in de loopbaan der Godzaligheid?

Antwoord. Ja; want "Kanoon" zegt niet alleen een meetsnoer, een richtsnoer, waarnaar de bouwkundigen de muren, balken en het ganse gebouw richten en meten; maar ook gebruiken de Grieken dit woord voor dat afgepaalde perk in de loopbanen, waarlangs zij loepen moesten, die de prijs begeerden, 2 Kor. 10 : 13; Filipp. 3 : 16. Het leven der Godzaligen is een loopbaan, het Woord Gods, volgens onze belijdenis de regel en het richtsnoer.

1. Om ons geloof daarnaar te reguleren, Joh. 20 : 31: *Deze zijn geschreven opdat gij gelooft dat Jezus is de Christus, de Zone Gods; en opdat gij gelovende, het leven hebt in Zijn Naam.*
2. Daarop te gronden, als op een vast en onbeweeglijk fundament, Ef. 2 : 20: *Gebouwd op het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste Hoeksteen.*
3. Daarmee te bevestigen tegen allerlei dwalingen, *want al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid is*, 2 Tim. 3 : 16.

Vraag. Wat hebt u nog meer omtrent deze Schriften van het Oude en des Nieuwe Testament te geloven en te belijden?

Antwoord. Dat deze onfeilbaar en Goddelijk zijn, in tegenstelling met alle menselijke geschriften, volgens dit artikel, en geloven zonder enige twijfel alles wat daarin begrepen is. Juist zoals Paulus zegt, Rom. 3 : 3, 4. *Want wat is 't? al zijn sommigen ongelovig geweest? Zal hun ongelovigheid het geloof Gods teniet doen? Dat zij verre; doch God zij waarachtig en alle mensen leugenachtig.*

Vraag. Tot hoever strekt deze onfeilbaarheid van Gods Woord zich uit?

Antwoord. Tot alles wat daarin begrepen is,

1. Hetzij natuurlijke dingen; want de Heilige Schrift leert in natuurlijke dingen niet minder de waarheid dan in geestelijke zaken, zonder zich te schikken naar de uiterlijke schijn of dwalende mening des volks, Psalm 12 : 7: *De redenen des Heeren zijn reine redenen, zilver gelouterd in een aarden smeltkroes, gezuiverd zeven maal.*
2. Hetzij schijnbaar strijdige dingen, want hoewel ons veel dingen in de Schriftuur voorkomen, die met elkander schijnen te

strijden, echter is er niet de minste werkelijke strijdigheid in de ganse Heilige Schrift. Dunkt ons soms dingen te ontmoeten, zwaar om te verstaan, of die met andere schijnen te strijden, men erkenne alsdan zijn diepe onwetendheid in de Goddelijke Schriften, en arbeide om door hulp van de Geest tot recht verstand van Zijn Woord te komen. Want: *De Wet des Heeren is volmaakt*, Psalm 19 : 8. *En de Geest is het, Die getuigt, dat de Geest de waarheid is*, 1 Joh. 5 : 6.

3. Hetzij geestelijke dingen, hoge verborgenheden des geloofs, die wij in eenvoudigheid des harten als onfeilbaar en Goddelijk aannemen, met beteugeling van de opgeblazenheid van het verstand des vleses, Psalm 131 : 1 en 2: *O, Heere, mijn hart is niet verheven, noch zijn mijn ogen hoog; ook heb ik niet gewandeld in dingen mij te groot en te wonderlijk. Zo ik mijn ziel niet heb gezet en stil gehouden, gelijk een gespeend kind bij zijn moeder! Mijn ziel is als een gespeend kind in mij.*

Vraag. Is het dan genoeg te geloven, dat de boeken van het Oude en het Nieuwe Testament canoniek en Goddelijk zijn?

Antwoord. Nee, wij moeten in ons gemoed van hun Goddelijkheid ten volle verzekerd zijn. 1 Thess. 1: 5. *Want ons Evangelie is onder u niet alleen in woorden geweest, maar ook in kracht en in den Heiligen Geest, en in veel verzekerdheid; gelijk gij weet hoedanig wij onder u geweest zijn om uwentwil.*

Vraag. Hoe worden wij verzekerd van de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Volgens onze belijdenis:

1. Ten dele door het getuigenis der Kerk.
2. Voornamelijk:
 - a. Uit het getuigenis van Gods Geest in ons.
 - b. Uit de kenmerken van Goddelijkheid, die in de Heilige Schrift te vinden zijn.

Vraag. Hoe steunt dan het gezag van de Heilige Schriftuur op het zwak getuigenis der Kerk?

Antwoord. Gans niet, dit leren de woorden onzer belijdenis geheel anders, wij geloven zonder enige twijfeling al wat in haar begrepen is en dat "niet zozeer" omdat de Kerk die aanneemt en daarvoor houdt.

Vraag. Bewijs eens, dat het geloof van de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur niet afhangt van het getuigenis der kerk?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Het getuigenis der kerk is menselijk en kan dwalen, zodat die niet gevoegelijk een Goddelijk geloof kan wekken, of door zichzelf bevestigen. *Want God is waarachtig, maar alle mensen leugenachtig*, Rom. 3 : 4.
2. De kerk is gebouwd op de Heilige Schriftuur en niet de Schrift op de kerk, hetgeen Paulus toont, Ef. 2 : 20: *Gebouwd op het*

fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste Hoeksteen.

3. Veel dingen zijn aan de Joodse Kerk toebetrouwd, die niet goed bewaard zijn geweest; het eigenhandige wetboek des Heeren is voor een lange tijd zoek geweest, volgens 2 Kron. 34 : 14 en 15, wat zou dan het getuigenis van mensen? Daarom zegt de Heere Christus uitdrukkelijk: *Ik neem geen getuigenis van een mens*, Joh. 5 : 34.

Vraag. Hebt u nog enig nader bewijs?

Antwoord. Ja dat leren ook de bijzondere namen van Gods Woord, dat meermalen genaamd wordt:

4. Een wet, Psalm 19 : 8: *De Wet des Heeren is volmaakt*. Nu weten wij, dat het in een welgestelde politie zo gelegen is, dat geen wet haar autoriteit ontvangt van de onderdanen, aan wie zij gegeven wordt, of van degenen, die ze bekendmaken door aflezen of aanplakken, maar alleen van de koning of gezaghebber, die haar gegeven heeft; hoeveel te meer dan de Schriftuur, waartoe wij gedurig gezonden worden, Jes. 8 : 20: *Tot de Wet en tot de Getuigenis, zo zij niet spreken naar dit Woord, het zal zijn dat zij geen dageraad zullen hebben*.
5. Een testament van onze hemelse Vader. Zoals nu geen testament zijn gezag of kracht ontvangt van de notaris, die het opmaakt, maar alleen van de wil des testamentmakers, zo ontvangt de Heilige Schriftuur al haar gezag alleen van God, aan Wien het oorspronkelijk behoort. Daarom, Jes. 1 : 2: *Hoort gij hemelen, en neemt ter oren gij aarde, want de Heere spreekt!*

Vraag. Wat voor een macht heeft de Kerk dan omtrent de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Alleen een bedienende macht, waardoor zij getuigenis geeft, dat de Heilige Schriftuur van God, en het richtsnoer van geloof en wandel is, daarom genaamd, 1 Tim. 3:15: een Pilaar en Vastheid der Waarheid.

Vraag. Wat behelst de bedienende macht der kerk al meer?

Antwoord. Dat de kerk

1. Ons de Heilige Schriftuur aanwijst, bijna als Johannes de Doper de Heere Jezus aan de Joden toonde, zeggende: *Zie het Lam Gods!* Joh. 1 : 29.
2. Dat zij de Schriftuur als aan haar toevertrouwd bewaart, opdat zij echt en onvervalst blijve, Rom. 3 : 2.
3. Zorg draagt, dat ze aan de gemeente verklaard en uitgelegd worde. Mal. 2 : 7: *De lippen der priesteren zullen de wetenschap bewaren, en men zal uit zijn mond de Wet zoeken*.
4. Mitsgaders dat haar leer tegenover de tegenspraak der ongelovigen verdedigd en beschermd wordt, 2 Tim. 4 : 2: *Predik het Woord, houd aan tijdig en ontijdig, wederleg, bestraf, vermaan in alle lankmoedigheid en leer*.

Vraag. Wat besluit gij uit dit alles?

Antwoord. Dat wij de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur geloven en belijden door tussenkommende dienst der kerk, gelijkerwijs veel Samaritanen geloofden in Jezus, om het Woord der vrouw, die getuigde: *Hij heeft mij gezegd alles wat ik gedaan heb.* Joh. 4 : 39.

Vraag. Wat al meer?

Antwoord. Dat dit getuigenis niet genoegzaam is, maar bevestigd moet worden door het getuigenis des Heiligen Geestes in onze harten, volgens onze belijdenis, inzonderheid omdat de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God zijn.

Vraag. Geeft de Heilige Geest getuigenis in onze harten van de Goddelijkheid van Zijn Woord?

Antwoord. Ja, dit blijkt.

1. De Heilige Schrift spreekt van zulk een getuigenis, 1 Kor. 2 : 2: *Doch wij hebben niet ontvangen den geest der wereld, maar den Geest Die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen van God geschonken zijn,* 2 Kor. 4 : 6: *Want God, Die gezegd heeft, dat het licht uit de duisternis zou schijnen, is Degene, Die in onze harten geschenen heeft, om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Jezus Christus.*
2. De heiligen hebben menigmaal om deze verlichting en bewerking van de Heilige Geest gebeden, Psalm 43:3: *Zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij leiden; dat zij mij brengen tot den berg Uwer heiligheid, en tot Uw woningen,* Psalm 119: 18: *Ontdek mijn ogen, opdat ik aanschouwe de wonderen Uwer Wet.*
3. Gods kinderen hebben de belofte, Joh. 16 : 13: *Maar wanneer Die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al waarheid leiden.* Joh. 6 : 45. *Daar is geschreven in de Profeten: En zij zullen allen van God geleerd zijn.*
4. De Apostelen beroepen zich in hun prediking op dit getuigenis, 1 Thess. 1 : 5: *Want ons Evangelie is onder u niet alleen in woorden geweest, maar ook in kracht en in den Heiligen Geest, en in veel verzekerdheid; gelijk gij weet, hoedanigen wij onder u geweest zijn om uwentwil.*

Vraag. Is dit getuigenis van de Heilige Geest in onze harten nodig om de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur te geloven en te belijden?

Antwoord. Ja, gewis.

1. Daar ons verstand door de zonde verduisterd is, en onbekwaam de heerlijkheid Gods in Zijn Woord te aanschouwen. Hoe groot en glansrijk het heerlijk zonnelicht ook zij, zo kan een blind mens het evenwel niet zien; evenmin een blind zondaar de glans en schoonheid van het Goddelijk Woord buiten de verlichting des Heiligen Geestes, 1 Kor. 2 : 14: *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden.*

2. Indien er zovelen waren ten tijde van Christus' omwandeling op aarde, toen de stralen van de Zon der Gerechtigheid zich aan alle kanten verspreidden, die Hem als een verleider verwierpen, met Zijn wonderwerken de spot dreven en hun duisternis stelden boven Zijn licht, hoe zou het mogelijk zijn, dat mensen van de wereld, zonder genade des Heiligen Geestes de boeken der Schrift voor Goddelijk aannemen, waarin zovele dingen tegen hun vooroordelen en hartstochten ingaan, en waardoor al hun daden veroordeeld worden, tenzij dat hun gegeven wordt de Geest der wijsheid en der openbaring in zijn kennis, namelijk verlichte ogen des verstands, Ef. 1 : 17 en 18.
3. Welke reden zal men geven, waarom zovelen, aan wie men al de bewijzen van Goddelijkheid vertoont, toch ongelovig blijven, hoewel zij anderszins veel geest en doordringendheid in wetenschappen hebben; terwijl anderen, die geen geest en doorzicht hebben, daarvan zo overtuigd zijn, dat zij liever duizend doden zouden willen sterven, dan de leer in deze boeken vervat, verzaken.

Vraag. Wat hebt u omtrent dit getuigenis van de Heilige Geest op te merken?

Antwoord. Dat de Geest niet werkt met ons stemmen te doen horen die zeggen, dat deze boeken Goddelijk zijn; want daar is geen Christen die roemen kan, zodanige stemmen gehoord te hebben, en als iemand die al hoorde, hij zou reden hebben om te twifelen of deze stemmen van God of van de satan, die zich als een engel des lichts veranderen kan, of van enige andere oorzaak voortkwamen.

Vraag. Maar leest men niet menigmaal van toespraken Gods tot Zijn volk, in de Bijbel?

Antwoord. Ja. Bekend is boven veel andere plaatsen, Psalm 85 : 9: *Ik zal horen wat God de Heere spreken zal, want Hij zal tot Zijn volk en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken; maar dat zij niet weder tot dwaasheid keren.* Psalm 35 : 3: *Zeg tot mijn ziel: Ik ben uw heil.* Edoch, deze en dergelijke spreekwijzen zien niet op Goddelijke aanspraken met een hoorbare stem, maar op Gods genadewerking door Woord en Geest, welke zo helder en krachtig het gemoed van Gods volk overreden, dat ze de beloften Gods met zoveel zekerheid aannemen, alsof ze hun met een hoorbare stem van de hemel toegeroepen waren naar de belofte, Hos. 2 : 13: *Daarom zie, Ik zal ze lokken en zal ze voeren in de woestijn; en Ik zal naar hun hart spreken.*

Vraag. Op welke wijze dan geeft ons de Heilige Geest getuigenis in onze harten, dat de Heilige Schriftuur van God en Goddelijk is?

Antwoord. Op deze wijze:

1. Hij verlicht ons verduisterd verstand en doet ons zien de stralen van Goddelijkheid in dat Woord gelegd, 1 Kor. 2 :9 en 10. *Maar, gelijk geschreven is: hetgeen het oog niet heeft gezien en de oren niet hebben gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft dien, die Hem liefhebben;*

doch God heeft het ons geopenbaard door Zijn Geest, want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods.

2. Hij buigt onze wil krachtdadig over, om de waarheid des Goddelijken Woords te geloven en te belijden, Jerem. 20 : 7: *Heere, Gij hebt mij overreed, Gij zijt mij te sterk geweest, en hebt overmocht.*
3. Hij doet ons bevindelijk kennen de waarheden in de Heilige Schriftuur, zodat de ziel dit Woord met graagte aanneemt, als van de hemel gezonden om ons te bemoedigen, zeggende: *Heere, bij deze dingen leeft men, en in al deze is het leven mijns geestes*, Jes. 38 : 16. *Hoe lief heb ik uw Wet! zij is mijn betrachting den gansen dag*, Psalm 119 : 97.
4. Hij werkt in ons een eerbiedige verslagenheid des gemoeds, om te horen en te betrachten wat God in Zijn Woord spreekt, *want het Woord Gods is levendig en krachtig en scherp snijdender dan enig tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes, en der samenvoegselen en des mergs, en is en oordeler der gedachten en der overlegging des harten*, Hebr. 4 : 12. *Is Mijn Woord niet also als een vuur, spreekt de Heere? en als een hamer, die een steenrots te morzel slaat?* Jerem. 23 : 29.
5. Hij bevestigt ons gemoed van de gewisse beloften Gods in Zijn Woord met een onuitsprekelijk licht en helderheid, zodat wij zonder enige twijfeling kunnen zeggen: *want zovele beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja en zijn in Hem amen, Gode tot heerlijkheid door ons. Maar Die ons met u bevestigt in Christus, en Die ons gezalfd heeft, is God. Die ons ook heeft verzegeld, en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven*, 2 Kor. 1 : 20 tot en met 22, vergeleken met Ef. 1 : 13 en 14.

Vraag. Wordt dit getuigenis des Heiligen Geestes dan in alle mensen gevonden, die de Goddelijkheid van de Heilige Schrift erkennen en belijden?

Antwoord. Gans niet. Natuurlijke mensen kunnen een heldere bevattning hebben van de Goddelijkheid van de Heilige Schrift door de rede; maar het getuigenis van de Heilige Geest is een bijzonder voorrecht der gelovigen, die door denzelfde Geest verlicht en wedergeboren zijn, want: Niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest, 1 Kor. 12 : 3: *En die den Geest van Christus niet heeft, komt Hem niet toe*, Rom. 8 : 9b.

Vraag. Waarin is deze bevattning door de rede onderscheiden van de inwendige verlichting door de Heilige Geest?

Antwoord. In dezer voege.

1. De rede bevat alleen de letter der waarheid en dringt niet door tot het eigen en inwendig wezen der zaken, maar de Geest verlicht een gelovige, dat hij de waarheid der letter kent, en in haar eigen en inwendig wezen beschouwt, volgens Paulus' tekening, 1 Kor. 2 : 14 en 15: *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem*

dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden. Doch de geestelijke mens onderscheidt wel alle dingen, maar hij zelf wordt van niemand onderscheiden.

2. De bevatting door de rede heeft zitplaats in het verstand, zonder gepaard te gaan met de werkzaamheden van de wil, gelijk Paulus zegt van sommige Joden, dat ze God ontterende door de overtreding der Wet, echter een gedaante der kennis en der waarheid in de Wet hadden, Rom. 2 : 20, 23. Maar de verlichting van de Heiligen Geest brengt kennis in het verstand en ijver in de genegenheden om te willen en te werken ter verkrijging der dingen in het Woord der genade voorgesteld, Psalm 38 : 10: *Heere, voor U is al mijn begeerte; en mijn zuchten is voor U niet verborgen.* Psalm 42 : 2 en 3: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God. Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God: wanneer zal ik ingaan en voor Uw aangezicht verschijnen?*
3. De rede is alleen bespiegelend en houdt zich voldaan met de bewijzen van Goddelijkheid te beredeneren en te verdedigen; maar de verlichting des Heiligen Geestes dringt diep in het hart, en leert ons bij bevinding kennen de verborgenheden van Gods Koninkrijk, zodat het hart een schatkamer wordt van de zaligmakende genade, en de mond een levende springader, om de goedertierenheden des Heeren te vermelden, Jerem. 15 : 16: *Als Uw woorden gevonden zijn, zo heb ik ze opgegeten, en Uw Woord is mij geweest tot vreugde en tot blijdschap mijns harten. Want ik ben naar Uwen naam genoemd, o, Heere God, de heirscharen.* Psalm 119 : 129 en 130: *Uw getuigenissen zijn wonderbaar, daarom bewaart ze mijn ziel. De opening Uwer Woorden geeft licht, de slechten verstandig makende.*
4. Het begrip der rede is doorgaans trots en opgeblazen, zich verheffende op de kennis van het Goddelijk Woord, zonder verbreking des harten door het Woord, volgens Rom. 2 : 17: *Zie, gij wordt een Jood genaamd, en rust op de Wet en roemt op God.* Maar de Geest, verlichting gevende in Zijn Woord, maakt de ziel klein en ootmoedig voor God en mensen, omdat Hij haar van nabij doet zien Gods verbazende hoogheid en haar geringheid en zondigheid, Job 42 : 5 en 6: *Met het gehoor der oren heb ik U gehoord, maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as.* Psalm 131 : 1: *O Heere, mijn hart is niet verheven en mijn ogen zijn niet hoog, ook heb ik niet gewandeld in dingen, mij te groot en te wonderlijk.*

Vraag. Wat hebt u betreffende het getuigenis, dat de Heilige Geest in onze harten geeft, verder op te merken?

Antwoord.

1. Dat dit getuigenis in al begenadigden niet even levend en sterk is, hoewel het in allen genoegzaam is om de waarheid van Gods Woord te belijden, volgens 1 Kor. 12:6 en 7: *En daar is verscheidenheid der werkingen, doch het is dezelfde God, Die alles*

in allen werkt. Maar aan een iegelijk wordt de openbaring des Geestes gegeven tot hetgeen dat oorbaar is.

2. Dat dit getuigenis in dezelfde geestelijke mens op de ene tijd levendiger en krachtiger is dan op een andere tijd, zodat hij nu in Goddelijke zaken gemakkelijk en diep kan indringen, terwijl hij op een andere tijd maar een kleine en uitwendige of een stuk der dingen, met aandoening van zijn hart, recht zal kunnen bevatten; ja wel eens klagende moet zeggen: *Wordt ook het onsmakelijke gegeten zonder zout? Is er smaak in het witte des dooiers? Mijn ziel weigert uw woorden aan te roeren; die zijn als mijn laffe spijs. Och, of mijn begeerte kwame, en dat God mij verwachting gawe,* Job 6 : 68.
3. Dat de begenadigden, in wier harten het getuigenis des Heiligen Geestes is, wel eens bestreden worden over de waarheid van Gods Woord. Het is de satan van den beginne eigen geweest, de mens tot twijfeling te verzoeken omtrent het Goddelijk Woord. Dit bleek in zijn aanspraak tot moeder Eva: *Is het ook, dat God gezegd heeft: gijlieden zult niet eten van allen boom dezès hofs?* Gen. 3 : 1. Het is nog zijn werk, Gods volk te schudden in haar vertrouwen op de Goddelijke beloften, waarom Paulus zegt, 2 Kor. 11 : 3: *Doch ik vrees, dat niet enigszins, gelijk de slang Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft, alzo uw zinnen bedorven worden, om af te wijken van de eenvoudigheid, die in Christus is.*

Vraag. Waartoe deze opmerkingen?

Antwoord. Tot lering en opwekking.

1. Dat het de plicht is van een ieder om te staan naar dit getuigenis van Gods Geest, om van de Goddelijkheid van de Heilige Schrift in zijn gemoed bevestigd te worden, zonder trap of wijze te bepalen: *Want wij hebben het Profetisch Woord, dat zeer vast is; en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uw harten.* 2 Petr. 1 : 19.
2. Geraakt iemand door bestrijding des satans in het duister, men kere zich tot des Heeren Woord en zie, wat daarin van Godswege betuigd wordt, zonder enigszins te willen twisten, veel minder te luisteren naar de inwerpingen des satans, zeggende: *God is geen man dat Hij liegen zou, noch een mensenkind, dat het Hem berouwen zou; zou Hij het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken?* Num. 23: 19. *Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het Verbond Mijns Vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer.* Jes. 54 : 10.

Vraag. Hoe worden wij nog meer bevestigd van de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Door de ingedrukte ken- en merktekens in het Woord, die als heldere stralen ons de Goddelijke schoonheid van Zijn Woord bevestigen.

Vraag. Hoe bewijst u de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur, uit de merktekenen en bewijzen, die daarin worden gevonden?

Antwoord. Op deze wijze:

1. Eerst uit de waarheid van de Heilige Schriftuur; want indien alles, wat de Heilige Schriftuur in zich behelst, waar en zeker is, volgt, dat zij van God en Goddelijk is, nademaal al de schrijvers als uit één mond belijden, dat al de Schrift van God is ingegeven, 2 Tim. 3: 16. *De Geest des Heeren heeft door mij gesproken; en Zijn rede is op mijn tong geweest. De God Israëls heeft gezegd, de Rotssteen Israëls heeft tot mij gesproken,* 2 Sam. 23: 2, 3. *De profetie is niet voortgebracht door den wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken.* 2 Petrus 1: 21.

Vraag. Zijn dan deze heilige schrijvers genoegzaam onderricht geweest van de dingen, die zij beschreven hebben?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Daar zij ons getuigenis geven van dingen, die zij niet alleen gehoord, maar die zij ook gezien hebben. 1 Joh. 1 : 1: *Hetgeen van den beginne was, hetgeen wij gehoord hebben en hetgeen wij gezien hebben met onze ogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben van het Woord des levens.*
2. Daar zij zaken getuigen, die zij niet lichtvaardig hebben aangenomen, maar na eerst op het allerkrachtigst daarvan verzekering te hebben bekomen; gelijk bleek in Thomas, die niet eerder tot het geloof in Christus' opstanding kon worden gebracht dan alvorens hij zijn vingers in Jezus' wonden gestoken had. Joh. 20 : 27: *Daarna zeide Hij tot Thomas: breng uwen vinger hier, en zie Mijn handen, en breng uw hand en steek ze in Mijn zijde, en wees niet ongelovig, maar gelovig.*
3. Omdat zij zaken getuigen, als de Opstanding van Christus, het fundament, waarop het ganse Woord van God rust, waarvan maar niet één, doch zij allen getuigen zijn geweest, zie 1 Kor. 15 : 58: *En dat Hij is van Cefas gezien, daarna van de twaelve. Daarna is Hij gezien van meer dan vijfhonderd broederen op éénmaal, van welke het merendeel nog overig is en sommigen ook zijn ontslapen. Daarna, is Hij gezien van Jacobus, daarna van al de Apostelen. En ten laatste van allen is Hij ook van mij als van een ontijdig geborene gezien.*

Vraag. Hoe zoudt gij bewijzen, dat de geloofwaardigheid van de Heilige schrijvers niet kan worden verdacht gehouden, maar dat ze allen met een onberispelijke eenvoudigheid en getrouwheid Gods Woord beschreven hebben?

Antwoord.

1. De heilige schrijvers hebben een goede naam, zelfs bij de vijanden van het Christendom, die met lof en achting van hen getuigd hebben, dat zij kloeke mannen van een verheven geest en onbesproken leven geweest zijn, aan wier trouw geenszins te

twijfelen is; weshalve Petrus terecht zegt, dat de heilige mannen Gods, door den Heiligen Geest gedreven zijnde, gesproken hebben. 2 Petri 1 : 21.

2. De meesten van dezen waren ongeleerde en eenvoudige mensen, niet bekwaam om een samenstel van zo een verheven leer, als de Bijbel behelst, uit te vinden, noch arglistig en geslepen om anderen door leugentaal te bedriegen. Alzo beleet Amos van zichzelf, hoofdst. 7 : 14: *Ik was geen profeet, noch was ik eens profeten zoon; maar ik was een ossenherder, en las de wilde vijgen af.* Dat beleet ook de Joodse Raad van de Apostelen. Hand. 4 : 13. *Zij, nu ziende de vrijmoedigheid van Petrus en Johannes en vernemende, dat zij mingeleerde en eenvoudige mensen waren, verwonderden zich en kenden hen, dat zij met Jezus geweest waren.*
3. Zij prijzen den mens geen aangename dingen aan, die met de zin van het vlees en bloed overeenstemmen, gelijk de bedriegers gewoon zijn te doen, maar verkondigen een leer, waarvan de natuur des mensen een vijandin is, die rechtstreeks ingaat tegen die verdorven genegenheden en zeden der gehele wereld, ten bewijze, dat ze alleen de leiding van Gods Geest in hun spreken en schrijven gevolgd zijn, waarom Petrus en Johannes voor de Joodse Raad beleden, Hand. 4 : 20: *Wij kunnen niet nalaten te spreken hetgeen wij gezien en gehoord, hebben; mitsgaders Jesaja, hoofdst. 21 : 10: O mijn dorsing en de tarwe mijns dorsvloers wat ik gehoord heb van den Heere der heirscharen, den God Israëls, dat heb ik ulieden aangezegd.*
4. Zij verhaalden ons merendeels hemelse verborgenheden, zoals de leer van de Heilige Drie-eenheid, van de menswording van Christus, van de verzoening der zondaars met God, enz, die geen sterveling kon bekend maken zonder de openbaring van Gods Geest, waarom Paulus zegt, 1 Cor, 2 : 7 en 8: *Wij spreken de wijsheid Gods, bestaande in verborgenheid, die bedekt was, welke God tevoren verordineerd heeft tot onze heerlijkheid, eer de wereld was; welke niemand van de oversten dezer wereld gekend heeft.*

Vraag. Hoe bewijst u verder de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur?

Antwoord.

2. Uit de heiligheid der geboden. De leer van de Heilige Schrift is volkomen heilig, alles stemt in deze boeken tezamen om de zonden te bestrijden en ons gelijkvormig aan de Engelen en aan God Zelf te maken; zij doen ons de geheimste gebreken, die in ons zijn, kennen, als de ijdelheid, de wraakzucht, de zaden van ongelovigheid en ongodsdienstigheid. Zij veroordelen de lichtste gebreken, die aan de strenge navolgers der wijsgeren onbekend zijn geweest. Zij gedogen zelfs de minste onbetamelijke lust niet. Zij vergenoegen zich niet met ons een uitwendige heiligheid voor te schrijven, maar zij willen, dat ziel en lichaam rein, zullen zijn. Zij berusten niet in ons te gebieden,

onszelf niet te veel te beminnen, maar zij gebieden ons onszelf te verzaken, en ons leven niet te sparen, als Gods heerlijkheid dat eist, enz. Kan men na dit alles nalaten te erkennen, dat God de Ingever van deze boeken is, daar zij aan alle zijden Gods beeld vertonen, hetwelk in heiligheid bestaat. Indien zij enkel uit de mensen waren voortgekomen, zouden zij de menselijke hartstochten niet geveild hebben, zouden zij de begeerlijkheid niet verboden hebben, waarvan Paulus zeide, Rom. 7 : 7, dat hij nooit zou geweten hebben, dat de begeerlijkheid zonde is, indien de Wet niet zeide: gij zult niet begeren.

Vraag. Hoe al meer?

Antwoord.

3. Uit de krachtadigheid der leer in de Heilige Schriftuur vervat.

- a. Heeft dit Woord niet de wijsheid der wereld verdwaasd, de welsprekendheid der schranderste redenaars verward; de afgoderij van het heidendom ter neder geworpen, het rijk des satans omgekeerd en in weerwil van Joden en heidenen door de gehele wereld, over overheden en machten getriomfeerd. Was dit mogelijk voor die zwakke rede, gevormd in de hersenen van mensen van gelijke beweging als wij zijn? Immers nee! Dit moest een Woord van hemelse oorsprong zijn, beziel met Goddelijke kracht, om alle hoogten, die zich daartegen verheffen, neder te werpen, volgens Psalm 110 : 2: *de Heere zal den scepter uwer sterkte zenden uit Sion zeggende: heers in het midden uwer vijanden.* Psalm 45:6: *uw pijlen zijn scherp, volken zullen onder u vallen; zij treffen in het hart van 's Konings vijanden.*
- b. Dit Woord is levendig en krachtig tot vertroosting van ons gemoed, want alle boeken zijn wegwijzers om de onrustigheden der ziel te stillen, en troost te geven tegen de ellende van dit leven. Welke mensen nu, zouden zulke hemelse vertroosting door zichzelf hebben kunnen uitdenken, die ons tot God opheffen, zoveel genot en zoetheid verschaffen, dat de ziel met edelmoedige versmading van de wereld, hoe langer hoe meer naar God uitgaat? *Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo, is God de Rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid.* Psalm 73 : 25 en 26.

Vraag. Wat zijn de verdere bewijzen van Goddelijkheid der Schrift?

Antwoord. 4. De hoedanigheden van de Heilige Schriftuur, als daar zijn:

- a. De verhevenheid van stijl, die zover boven de zwier van alle menselijke geschriften uitgaat, als de hemel boven de aarde is. De grootste welsprekendheid is daarin gepaard met nederige eenvoudigheid. De deftigheid van de

gebiedende God en de eenvoudigheid van de horende mens, ontmoeten elkander met vriendelijke omhelzingen. Al de heerlijke geschriften van Plato, Cicero, Aristoteles, Demosthenes en andere wereldwijzen, kunnen ten aanzien van hun stijl niet halen bij een bladzijde uit de Bijbel. Dit deed Hieronimus zeggen: *Zo dikwijls als ik Paulus lees, dunkt mij, dat het geen woorden, maar donderen zijn, die ik hoor. Dit doet ons zeggen: Nooit heeft een mens also gesproken, Joh. 7 : 46. Hoort gij hemelen, en neem ter ore, gij aarde, want de Heere spreekt! Jes. 1 : 2,*

- b. De zoetheid van de overeenstemming van de Heilige Schrift, niettegenstaande de schrijvers verscheiden waren van aard en opvoeding, van stijl en stof, van leeftijd en woonplaats, zodat zij volgens de uitspraak van de Jezuïet Bellarmin niet zozeer verschillende schrijvers, als wel verschillende pennen van één enkele schrijver schijnen geweest te zijn. Derhalve besluiten wij, dat zij allen door één en dezelfde ingeving van God Zijn Woord hebben ter neer gesteld. *Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door den wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van den Heiligen Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken, 2 Petr. 1 : 21.*
- c. De oudheid van de Heilige Schriftuur boven alle andere menselijke geschriften, die in oudheid bij de geschriften van Mozes niet kunnen halen, weshalve de heilige schrijvers, niet bekwaam zijnde een samenstel van zulk een verheven leer uit te denken, ook geen gelegenheid hebbende om die zoete wateren uit andere bronnen te scheppen, hun openbaringen onmiddellijk van God uit de hemel moesten ontvangen. *Schrijf het gezicht en stel het duidelijk op tafelen, opdat daarin leze, wie voorbij loopt. Hab. 2 : 2. Hetgeen gij ziet, schrijf dat in een boek en zend het den zeven gemeenten, die in Azië zijn. Openb. 1 : 11.*
- d. De bijzondere bewaring van dit Woord, niettegenstaande de boze raadslagen en pogingen van de vijanden, die getracht hebben de Bijbel te verdelgen. Immers was dit niet een Goddelijk Woord, hoe zou het de woedende aanvallen van zovele eeuwen, bijzonder onder de zware vervolgingen door Antiochus Epifanes en Deocletianus hebben kunnen verduren, zonder een jota of tittel te verliezen? Dit was de grond van Jesaja's prediking, hoofdst. 40:6-8: *Een stem zegt: Roep, en hij zegt: Wat zal ik roepen? alle vlees is gras en al zijn goedertierenheid als een bloem des velds: het gras verdort, de bloem valt af; maar het Woord onzes Gods bestaat in der eeuwigheid.*
- e. De kracht der wonderwerken, waarmede de leer van Christus der Profeten en Apostelen is bevestigd. De prediking van de Profeten en Apostelen was versterkt door een menigte van wonderwerken, die tot zekere

geloofsbrieven verstrekten om de mensen te overtuigen, dat ze gezonden waren, om de Goddelijke wil bekend te maken. Waarom Paulus zegt, Hebr. 2:4: *God bovendien medegetuigende door tekenen en wonderen en menigerlei krachten, en bededelingen des Heiligen Geestes naar Zijn wil.*

Vraag. Is er nog een bijzonder bewijs om de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur te bevestigen?

Antwoord. Ja, de voorzeggingen der Profeten, die een blinde tasten kan dat geschied zijn.

Vraag. Hoe bewijst u, dat de voorzeggingen der Profeten kenmerken zijn van de Goddelijkheid van de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Dewijl het Gode alleen eigen is, toekomstige dingen te voorspellen, en niemand zonder zijn Openbaring dat doen kan, Jes. 46:9 en 10: *Gedenkt der vorige dingen van oude tijden af, dat Ik God ben, en daar is geen God meer, en daar is niet gelijk Ik; Die van den beginne af verkondig het einde, en van ouds af de dingen, die nog niet geschied zijn; Die zeg: Mijn raad zal bestaan en Ik zal al Mijn welbehagen doen.*

Vraag. Zijn er nu in de Heilige Schriftuur zodanige voorzeggingen van toekomstige gebeurtenissen?

Antwoord. 1. Ja, men vindt er in voorzeggingen van dingen, die niet lang daarna geschied zijn. Zodanig was de voorzegging van Ahia over de verheffing van Jerobeam, 1 Kon. 14 : 10, vergeleken met 1 Kon. 15 :29. Van Elia, behelzende Gods oordeel over Achab en Izebel, 1 Kon. 21 : 21-23, vergeleken met 2 Kon. 9:33-37. Van Jeremia, betreffende de dood van Jojachim, Jerem. 22 : 18, vergeleken met 2 Kron. 36 : 6-8, behalve andere dergelijke, te veel om te vermelden.

Vraag. Wat meer?

Antwoord. 2. Men vindt er in voorzeggingen, die lange tijd daarna vervuld zijn. Zoals de voorzegging van het gebeurde bij de herbouwing van Jericho, Jos. 6:26, vergeleken met 1 Kon. 16 :34. Van de geboorte van koning Josia, driehonderd jaren te voren voorspeld, 1 Kon. 13 : 25, vergeleken met 2 Kon. 23 : 15-17, mitsgaders die van de verlossing der Joden uit de Babylonische gevangenis door Cores de koning van Perzië, Jes. 45 : 13: *Ik heb hem verwekt in gerechtigheid, en al zijn wegen zal Ik recht maken; hij zal Mijn stad bouwen, en hij zal Mijn gevangenen loslaten, niet voor prijs, noch voor geschenk, zegt de Heere der heirscharen.* Vergeleken met Esra 1 : 1; Jer. 25: 12 en 29 : 10.

Vraag. Wat al meer?

Antwoord. 3. Men vindt er in voorzeggingen, die zich uitbreiden tot de tijden van het Nieuwe Testament, als daar zijn de allerheerlijkste beloften van Christus' komst in het vlees, van Zijn dood, opstanding en hemelvaart, van de roeping der heidenen, van de uitstorting des

Heiligen Geestes, van de omkering van de Joodse kerk en van de burgerstaat, en veel andere, die een blinde tasten kan, dat reeds geschied zijn, overeenkomstig Luk. 4: 21: *En Hij begon tot hen te zeggen: heden is deze Schrift in uw oren vervuld.* 2 Cor. 1 : 20: *Want zovele beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja, en zij zijn in Hem amen, Gode tot heerlijkheid, door ons.*

Vraag. Wat staat ons ter betrachting hieruit op te merken?

Antwoord. Dat wij hoogachting schuldig zijn voor het Profetisch Woord. Want:

1. Hieruit ziet men de getrouwheid Gods, in het vervullen van Zijn beloften, Jes. 34 : 16: *Zoekt in het boek des Heeren en leest; niet één van deze dingen zal er feilen, het één noch het ander zal men missen: want Mijn mond zelf heeft het geboden en Zijn Geest Zelf zal zé samenbrengen.*
2. Hieruit leert men Gods wonderbare wegen, die Hij met Zijn kerk houdt, gelovig beschouwen, Psalm 68 : 25: *O God, zij hebben Uw gangen gezien, de gangen mijns Gods, mijns Konings in het heiligdom.*
3. Hierdoor wordt ons geloof wonderlijk gesterkt, om op de beloften Gods in al gevallen te vertrouwen, Jes. 38 : 15: *Wat zal ik spreken? Gelijk Hij het mij heeft toegezegd, also heeft Hij het gedaan; ik zal nu al zoetkens voorttreden, al mijn jaren, vanwege de bitterheid mijner ziel.* Rom. 15:4: *Want al wat tevoren geschreven is, dat is tot onze lering tevoren geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften, hoop zouden hebben.*

Vraag. Hoe leeft een Christen door het geloof op de Goddelijke beloften in Zijn Woord gedaan?

Antwoord.

1. Hij grijpt die aan met toepassing op zichzelf, als het Woord van de onveranderlijke God, Die niet liegen zal, maar Zijn Verbond bevestigen in der eeuwigheid, Hebr. 11 : 13: *Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende, maar hebben dezelve van verre gezien, en geloofd en omhelsd, en hebben beleden, dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren.*
2. Hij beschouwt dezelve dikwijls als zijn eigen goed in zijn Goddelijke schoonheid, met een verruimd hart uitgalmende: *Ik zal de goedertierenheden des Heeren eeuwiglijk zingen, ik zal Uw waarheid met mijn mond bekend maken, van geslacht tot geslacht. Want ik heb gezegd: Uw goedertierenheid zal eeuwiglijk gebouwd worden; in de hemelen zelve hebt U Uw waarheid bevestigd.* Psalm 89 : 2 en 3.
3. Hij draagt die in het gebed aan de Heere voor, naar de omstandigheid, waarin hij zich bevindt, om haar vervulling deelachtig te worden, Psalm 119 :38: *Bevestig Uw toezeggingen aan Uw knecht, die Uw vreze toegedaan is.* Vers 41 en 42: *En*

dat mij Uw goedertierenheden overkomen, o Heere, Uw heil naar Uw toezegging, opdat ik mijn smader wat heb te antwoorden, want ik vertrouw op Uw Woord.

4. Hij beurt zijn gemoed daardoor op, als hij duistere tijden ontmoet, waarvan men de angsten niet ontworstelt dan door het geloof op de Goddelijke beloften. Psalm 42 : 6 en 7: *Wat buigt gij u neder, o mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven voor de verlossingen Zijns aangezichts. O, mijn God, mijn ziel buigt zich neder in mij, daarom gedenk ik Uwer uit het land van den Jordaan en den Hermon, uit het klein gebergte.*
5. Hij mijdt en wacht zich zorgvuldig voor zonden en afwijkingen, waarom God Zijn aangezicht verbergt, en vertoeft in de toebrenging van Zijn beloften, Psalm 66 : 17 en 18: *Ik riep tot Hem met mijn mond, en Hij werd verhoogd onder mijn tong. Had ik naar ongerechtigheid met mijn hart gezien, de Heere zou niet gehoord hebben.*
6. Hij wacht en vertrouwt in alle lijdzaamheid op de volle genieting van het beloofde volgens Psalm 62 : 6, 7 en 8: *Doch gij, o mijn ziel, zwijg Gode; want van Hem is mijn verwachting. Hij is immers mijn Rotssteen en mijn heil, mijn hoog vertrek, ook zal ik niet wankelen. In God is mijn heil en mijn eer; de rotssteen mijner sterkte, mijn toevlucht is in God.*

Vraag. Welk leven zal er na dit leven op de beloften volgen?

Antwoord. Een leven der heerlijkheid en eeuwige vertroosting, waarin alle begeerten van Gods kinderen onmiddellijk zullen vervuld worden, en zij eeuwig bij de Heere zijn. Psalm 73 : 23 en 24: *Ik zal dan gedurig bij U zijn. Gij hebt mijn rechterhand gevat; Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen. 1 Joh. 3 : 2: Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen; maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.*

ARTIKEL 6.

Van de Apocriefe boeken en hun onderscheiding van de Canonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament.

Wij onderscheiden deze heilige boeken van de Apocriefe, als daar zijn: het derde en het vierde boek van Ezra, het boek van Tobias, Judith, het boek der Wijsheid, Jezus Sirach, Baruch, hetgeen bijgevoegd is tot de historie van Esther, het gebed der drie mannen in het vuur, de historie van Suzanna, van het beeld Bel en van de draak, het gebed van Manasse, en de twee boeken der Makkabeën. Dewelke de Kerk wel lezen mag, en daaruit ook onderwijzingen nemen, voor zoveel als zij overeenkomen met de Canonieke boeken; maar zij hebben zulk een kracht en vermogen niet, dat men door enig getuigenis van deze enig stuk des geloofs of der Christelijke religie zou kunnen bevestigen; zo ver is het er van, dat zij de autoriteit van de andere heilige boeken zouden vermogen te verminderen.

Vraag. Welke boeken zijn vanouds in de Bijbel bijgevoegd geweest?

Antwoord. Deze zijn tweeërlei:

1. Sommige zijn van God ingegeven en geschreven door heilige mannen Gods, gedreven zijnde door de Heilige Geest, 2 Petrus 1: 21. Deze worden gewoonlijk met een Grieks woord "kanonyke" of regelmatige boeken genoemd,
 - a. Omdat ze vervatten een leer die de Canon, dat is: de regel is van hetgeen wij geloven en doen moeten ter zaligheid, Gal. 6 : 16.
 - b. Of omdat ze staan in de Canon, dat is: in het register der Goddelijke boeken, dat zowel de Joodse als de eerste Christelijke Kerk altijd heeft gehad en welker Goddelijk gezag wij in het hieraan voorafgaande artikel bewezen hebben.
2. Sommige zijn door eigen ingeving van zwakke mensen die in hun leer konden dwalen, en die derhalve geen regel kunnen zijn voor ons geloof en onze wandel. Deze werden genoemd "Apocriefe boeken", van welker inhoud en verdorven leringen in dit Artikel zal worden gesproken.

Vraag. Wat betekent het woord Apocrief?

Antwoord. Het woord Apocrief is gebroken Grieks. Apokryphos beduidt iets dat als bedekt en verborgen is. Dus zegt Christus, van wat anders, als van boeken sprekende, dat geen ding (apokryphon) verborgen is, dat niet zal geopenbaard worden, Marc. 4 : 22. Alsmede Paulus daar hij van de Heere Christus getuigt, dat in Hem al de schatten van wijsheid en kennis, (apokryphoi) verborgen zijn, Kol. 2:3. Hieruit blijkt, dat deze benaming oorspronkelijk niet is tot nadeel, maar tot lof; hoewel vanouds af deze naam tot verkleining daarvan is gebruikt geweest.

Vraag. Waarom worden deze boeken genaamd Apocriefe boeken?
Antwoord.

1. Niet omdat de auteurs of schrijvers daarvan onbekend en verborgen zijn. Want dat kan ook van sommige Canonieke boeken, zoals van het boek der Richteren, der Koningen, der Kronieken en verscheidene Psalmen gezegd worden.
2. Ook niet, alsof deze nimmer in het openbaar zijn gelezen, daar de geschriften van sommige Oudvaders het tegendeel beweren.
3. Maar naar alle waarschijnlijkheid, omdat ze in de klasse, waarin de Canonieke boeken van het Oude Testament besloten waren, niet gevonden werden, of omdat ze als menselijke geschriften, vol dwalingen en ongerijmdheden, niet in het openbaar behoren gelezen maar veeleer verborgen te worden, gelijk het de gewoonte der Joden was om kwade of slecht geschreven boeken onder de aarde te verbergen.

Vraag. Op welke wijze wordt in dit artikel van de Apocriefe boeken gesproken? Op deze wijze:

1. Eerst zien wij:
 - a. Een hoofdstelling, behelzende een onderscheiding der Apocriefe boeken, van de Canonieke Schriften van het Oude en Nieuwe Testament. Wij onderscheiden deze boeken van de Apocriefe:
 - b. Mitsgaders een optelling van hun namen. Als daar zijn: het derde en het vierde boek van Ezra, het boek van Tobias, Judith, het boek der Wijsheid, Jezus Sirach, Baruch, hetgeen bijgevoegd is tot de historie van Esther, het gebed der drie mannen in het vuur, de historie van Suzanna van het beeld Bel en van de Draak, het gebed van Manasse, en de twee boeken der Makkabeën.
2. Daarna vinden wij een verklaring,
 - a. In hoeverre deze boeken bij de Kerk geacht zijn: Dewelke de Kerk wel lezen mag en daaruit ook onderwijzingen nemen, voor zoveel zij overeenkomen met de Canonieke boeken.
 - b. In hoeverre zij zonder gezag bij de Kerk zijn, namelijk:
 - i. Om enig stuk van de godsdienst te bevestigen. Maar zij hebben zulk een kracht en vermogen niet, dat men door enig getuigenis van deze enig stuk des geloofs of der Christelijke religie zou kunnen bevestigen.
 - ii. Of het gezag van de Heilige boeken te verminderen. Zover is het van daar, dat zij de autoriteit van de andere, heilige boeken zouden vermogen te verminderen.

Vraag. Wat is de hoofdstelling van dit artikel?

Antwoord. Wij onderscheiden deze boeken van de Apocriefe. Merk wel, dat de Belijdenis zegt: onderscheiden, omdat hier geen verdeling vallen kan. Want de boeken waarvan tevoren gesproken is, zijn heilige en Goddelijke geschriften; maar deze worden uitgemonsterd als Apocriefe boeken, welker inhoud en leringen verdacht en verdorven zijn.

Vraag. Zijn deze boeken inderdaad en in waarheid onderscheiden van de canonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament?

Antwoord. Ja.

1. In beginsel. De Heilige Schrift heeft haar oorsprong uit God, 2 Tim. 3 : 16. *Al de Schrift is van God ingegeven.* De Apocriefe boeken zijn een verdorven werk van 's mensen handen. Spinnewebben, die niet deugen tot klederen. Jes. 59 : 6.
2. In de schrijvers. De Canonieke boeken zijn beschreven door heilige mannen Gods, gedreven zijnde door den Heiligen Geest, 2 Petrus 1:21. De Apocriefe boeken door zwakke mensen, die hun eigen zwakheid en feilen in hun schrijven erkend en beleden hebben, 2 Mach. 15: 39.
3. In inhoud. De Heilige Schrift behelst de zuivere leer van zaligheid en Godzaligheid. *Zij is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de Rechtvaardigheid Gods is, opdat de mens Gods volmaakt zij, tot alle goed werk volmaakt toegerust,* 2 Tim. 3: 16. De Apocriefe Schrift is een samenstel van menselijke vonden, vol van velerlei verdichtselen, dwalingen en bijgelovigheden, als in het vervolg blijken zal.
4. In noodzakelijkheid. De Canonieke boeken mag en moet men lezen, Joh. 5: 39: *Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van Mij getuigen.* De Apocriefe boeken kan de Kerk wel lezen, maar niemand is er toe verplicht en verbonden.
5. In gezag en waarheid. De Heilige Schrift verbindt ons gemoed tot geloof en gehoorzaamheid, Jes. 8: 20: *Tot de Wet en tot de Getuigenis! Zo zij niet spreken naar dit Woord, het zal zijn, dat ze geen dageraad zullen hebben.* De Apocriefe boeken hebben niet de minste kracht om ons geweten te verplichten. 't Zijn leringen van mensen, waarvan de Christus zegt, Matth. 15:9: *Doch tevergeefs eren zij Mij, lerende leringen, die geboden van mensen zijn.*

Vraag. Waarom worden deze boeken met name in onze Belijdenis opgeteld?

Antwoord.

1. Zo wordt ons duidelijk geleerd welke boeken buiten .de lijst der canonieke boeken zijn.
2. Geen menselijk schrift gelijkmatig van gezag te stellen met de H. Schrift, Deut. 4: 2. *Gij zult tot het Woord, dat Ik u gebied niet toedoen, ook daarvan niet afdoen.* Spr. 30: 6: *En doet niet tot Zijn woorden, opdat Hij u niet bestraffe, en gij leugenachtig bevonden wordt.*

Vraag. Hoe worden deze Apocriefe boeken gevoegelijk onderscheiden en verdeeld?

Antwoord. In drieërlei soort. In leerboeken, geschiedboeken en profetische boeken, of die daarvoor opgegeven worden.

1. In leerboeken, behelzende enkele leringen vol wijsheid, als daar zijn het Boek der Wijsheid, dat aan Salomo wordt toegekend; de Ecclesiastes of Prediker, die in latere tijden een zeer geacht man bij de Joden was.

2. In geschiedboeken van meer of minder zekerheid, die aange-merkt kunnen worden, of:

a. Als invoegsels, om tussen de Canonieke boeken ingelast te worden; zijnde:

i. Het gebed van Manasse, die Koning was van Juda, behorende bij zijn geschiedenis en betrekking hebbend op hetgeen daarvan in zijn gebed vermeld wordt, 2 Kron. 33 : 18 en 19,

ii. Het gebed van Azarias en het gezang der drie mannen in het vuur, behorende bij hetgeen in Dan. 3 : 23 en 24 verhaald wordt.

b. Of als aanhangsels, die achter de Canonieke boeken, waarop zij betrekking hebben, kunnen worden gehecht, als:

i. Aan Daniël: De historie van Suzanna en die van Bel en de Draak te Babel, alsmede het 13e en 14e hoofdstuk van zijn boek.

ii. Aan Ester: Een vervolg van tien en dan nog zes gehele hoofdstukken, doch die de historie in het boek van Esther beschreven niet vervolgen, maar enige andere, daarvan verschillende, of daarmee strijdende dingen verhalen, als voorgevallen met dezelfde personen en in dezelfde tijd.

c. Of als volstreckte boeken van geschiedenissen. Deze zijn zes, te weten:

i. Het derde Boek van Ezra, verhalende de historie der Babylonische gevangenis en verlossing, voor zover het betrekking heeft op de tijden van 2 Kron. 35 : 36 en het gehele eerste boek van Ezra en Nehemia.

ii. Het boek van Tobia, slaande op de geschiedenissen, die de ondergang van het rijk van Israël verhalen, 2 Kon. 17.

iii. Het boek van Judith, dat een historie behelst, voorgevallen na de Babylonische gevangenschap, hoewel beide, tijd en historie, twijfelachtig zijn.

iv. De boeken der Makkabeën, die gebeurtenissen van latere tijden bevatten, inzonderheid de gebeurtenissen der Joodse zaken, onder sommige nazaten van Alexander den Grote.

3. Eindelijk in gezichten of profetieën, of die daarvoor worden opgegeven als daar zijn: het boek van Baruch en het vierde boek van Ezra:
 - a. Het boek van Baruch slaat op het boek van Jeremia en in het bijzonder op hetgeen in hoofdstuk 36 wordt verhaald.
 - b. Het boek van Ezra is een samenstel van zeldzame openbaringen en onderscheidene gezichten, waarom het wel met reden een profetisch boek mag zijn indien de leringen en profetieën daarin verhaald, met de Schriften der Profeten overeen te brengen zijn.

Vraag. Welke achting heeft de Kerk voor de Apocriefe boeken?

Antwoord. Zij waardeert ze als leesbare boeken volgens onze Belijdenis die de Kerk wel lezen mag en daaruit ook onderwijzingen nemen, in zoverre zij overeenstemmen met de Canonieke boeken, 1 Kor. 10:23: *alle dingen zijn mij geoorloofd; maar alle dingen zijn niet oorbaar, alle dingen zijn mij geoorloofd, maar alle dingen stichten niet*, 1 Thess. 5: 21: *Beproeft alle dingen; behoudt het goede*.

Vraag. Wat hebt u omtrent deze woorden op te merken?

Antwoord.

1. De Kerk mag die lezen, zegt onze Belijdenis, derhalve zijn het ten dele goede boeken, waarin somtijds goede en stichtelijke dingen te vinden zijn, want de Kerk mag geen andere lezen. Het Christendom verbant en verbrandt liever slechte boeken dan ze te lezen, Hand. 19 : 19: *Velen ook dergenen, die ijdele kunsten gepleegd hadden, brachten de boeken bijeen, en verbrandden ze in aller tegenwoordigheid, en berekenden de waarde derzelve, en bevonden vijftigduizend zilveren penningen*.
2. De Kerk mag die lezen. Dit schijnt te betekenen, dat zij gelezen mogen worden, niet alleen door ieder lid voor zichzelf, maar ook in het openbaar voor de ganse gemeente, hoewel dit bij de Nederlandse Kerk niet gebruikelijk is.
3. De Kerk mag er onderwijzingen uit nemen; doch, zegt onze Belijdenis, voor zoveel zij overeenkomen met de Canonieke boeken; anders niet. Derhalve zijn het ten dele kwade boeken, die aanzienlijk in leringen en grondstellingen van de Canonieke boeken verschillen. Waaron Augustinus zeer wel zeide: nu in deze Apocriefe boeken, al is het dat er enige waarheid in gevonden wordt, evenwel hebben zij geen Canonieke autoriteit of waardigheid, overmits zij veel valsheden en verdichtselen bevatten.

Vraag. Waarin dan is het gezag dezer Apocriefe Boeken te zwak?

Antwoord.

1. Zij kunnen geenszins zaken van geloof en Godsdienst bevestigen; want zij hebben niet zulk een vermogen, dat men door enig getuigenis daarvan, enig stuk des geloofs of der Christelijke Religie zou mogen bevestigen. Dit is alleen het

eigendom van de Heilige Schriftuur. Geen menselijk getuigenis kan door zichzelf de ware Godsdienst bevestigen of ons gemoed tot geloof en gehoorzaamheid verbinden, Psalm 19: 8 en 9. *De wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel; de Getuigenis des Heeren is gewis, den slechten wijsheid gevende. De bevelen des Heeren zijn recht, verblijdende het hart; het gebod des Heeren is zuiver, verlichtende de ogen.* Jes. 8: 20: *Tot de Wet en de Getuigenis; zo zij niet spreken naar dit Woord, het zal zijn dat ze geen dageraad zullen hebben.*

2. Zij kunnen de majesteit der Goddelijke Schriften niet verzwakken. Zo ver is het van daar, staat er in het slot van het artikel, dat ze de autoriteit van andere heilige boeken zouden mogen verminderen! De Heilige Schrift heeft een zelfstandig gezag. Zij is een licht en een lamp, die door geen menselijke vonden verduisterd kan worden, Psalm 119:105; *een Getuigenis dat getrouw is en niet liegen kan.* Psalm 93: 5: *Een eeuwig Evangelie, buiten welk geen ander mag worden verkondigd,* Gal. 1: 8. *Doch, al ware het ook dat wij, of een engel uit den hemel u een ander Evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt!*

Vraag. Hoe zoudt gij nader doen blijken, dat deze Apocriefe boeken slechts menselijke geschriften, en geenszins een regel voor ons geloof en wandel zijn?

Antwoord. Door het betoog, dat de kentekenen van Goddelijkheid van een Canoniek boek van het Oude Testament, in genoemde Apocriefe boeken niet te vinden zijn.

Vraag. Welke kentekenen van Goddelijkheid heeft een Canoniek boek uit de Schriften van het Oude Testament?

Antwoord.

1. Eerstelijk: Dat het geschreven is door een Profeet, waarom de Canonieke boeken des Ouden Testaments genoemd worden profetische geschriften, Rom. 16: 26.
2. Ten tweede: Dat het geschreven is in de Hebreeuwse taal; want de Schriften des Ouden Testaments zijn geschreven voor de Israëlitische Kerk, die de Hebreeuwse taal alleen gebruikte.
3. Ten derde: Dat het door de Joodse Kerk voor een Canoniek boek werd erkend en gehouden; want den Joden waren de Woorden Gods toebetrouwd, Rom. 3:2. Geen ander volk heeft God in die tijd Zijn instellingen en rechten bekend gemaakt, Psalm 147: 19.
4. Ten vierde: Dat daarin niets gevonden wordt, dan hetgeen heilig en waarachtig is, zonder inmenging van menselijke vonden, dwalingen en bijgelovigheden, strijdig met het goede Woord Gods; want alle rede Gods is doorlouterd, Spreuken 30: 5.

Vraag. Zijn deze kenmerken in de Canonieke boeken van het Oude Testament te vinden?

Antwoord. Ja.

1. Deze zijn beschreven door profeten en profetische mannen in de Hebreeuwse taal. Daarom zegt Petrus: *Wij hebben het Profetisch Woord, dat zeer vast is en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht, schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte, en de morgenster opga in uw harten*, 2 Petrus 1 : 19. Mitsgaders Paulus: *Gebouwd op het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste hoeksteen*, Ef. 2 : 20.
2. Deze zijn van de Joodse Kerk voor Goddelijk aangenomen, waarom Christus de mensen gewezen heeft tot die Schriften, welke zij tot een Kanon hadden, Joh. 5 : 39: *Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het die van Mij getuigen*. Luc. 16 : 29: *Zij hebben Mozes en de Profeten: dat zij die horen!*
3. Hierin vindt men geen aaneenschakeling van menselijke vonden, dwalingen en ongelovigheden, maar een samenstel van heilige waarheden, hemelse verborgenheden, die de mens kunnen wijsmaken tot zaligheid, Joh. 17 : 17: *Heilig ze in Uw waarheid: Uw Woord is de waarheid*. Psalm 12:7: *De redenen des Heeren zijn reine redenen, zilver, gelouterd in een aarden smeltkroes, gezuiverd zevenmaal*.

Vraag. Zoudt gij nu kunnen bewijzen, dat deze kentekenen in voornoemde Apocriefe boeken niet te vinden zijn?

Antwoord. Ja. De Apocriefe boeken.

1. Zijn niet beschreven door profeten of profetische mannen, maar door zwakke mensen,
 - a. Die hun zwakheden en gebreken in hun schrijven beleden hebben, 2 Makkab. 15 :39: Indien ik dit wel, en gelijk het in een historie behoort, bijeen gesteld heb, dat is mijn wil geweest maar indien ik het slecht en matig heb gedaan, dat is hetgeen, wat ik heb kunnen doen.
 - b. Die zich duidelijk onderscheiden van de heilige mannen Gods. Zie de voorrede van Jezus Sirach, vers 13: Nademaal door de Wet en de Profeten, en anderen, die na hen zijn gevolgd, ons veel en grote dingen gegeven zijn, waarvoor het betamelijk is, dat men Israël prijze, vanwege de onderwijzing en wijsheid. En alzo het betamelijk is, dat niet alleen de lezers zelve verstandig worden, maar dat ook degenen, die lust hebben tot leren, dengenen die buiten zijn, mogen bevorderlijk wezen met spreken en schrijven; zo is mijn grootvader Jezus, nadat hij zich zeer veel begeven had tot het lezen, zowel van de Wet en de Profeten, als van andere boeken onzer voorvaderen, en daarin nu een genoegzame ervaring verkregen had, bewogen geworden, om ook zelf wat te beschrijven van hetgeen tot onderwijzing en wijsheid behoort.
 - c. Die geleefd hebben na de leeftijd van Maleachi, de laatste van de profeten van het Oude Testament, na wien geen

profeet van die tijd onder de Joden is opgestaan. Dit belijden zij, 1 Makkab. 9 : 27: Daar was in Israël een zo grote verdrukking, als er gene geweest is van den dag af, dat er geen profeet onder hen is gezien.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja.

2. De Apocriefe boeken zijn niet beschreven in de Hebreeuwse taal, waarin al de Canonieke boeken van het Oude Testament beschreven zijn, maar in de Griekse, terwijl het vierde boek van Ezra zelfs niet anders dan in het Latijn gevonden wordt.

Vraag. Hoe al verder?

Antwoord.

3. Zij zijn nooit door de Kerk voor Goddelijk aangenomen,
 - a. Noch door de Joodse Kerk, onder het Oude Testament, aan wie de Woorden Gods waren toebetrouwd, Deut. 31 : 26, Rom. 3 : 2. Dat blijkt uit het treffelijk getuigenis van Josephus in zijn eerste boek tegen Apion, in het tweede hoofdstuk zeggende: Men zal dan onder ons geen grote menigte van boeken vinden, die tegen elkander strijden, want wij hebben er maar twee en twintig, die alles, wat er den gansen tijd onder ons is voorgevallen behelzen, en waaraan men verplicht is geloof te schenken. Vijf zijn er van Mozes die alles, wat er gedurende bijkans drie duizend jaren, tot aan zijn dood toe is voorgevallen, benevens de geslachten van Adams nakomelingen, beschrijft. De profeten, die na Mozes gekomen zijn, hebben in dertien boeken alles beschreven, wat er sedert zijn dood tot aan de regering van Arthaxerxes, zoon van Xerxes, koning der Persen, geschied is. De vier andere boeken behelzen lofzangen ter ere Gods, en voorschriften, om onze zeden daarnaar te regelen. Alles wat er sedert Arthaxerxes tot onzen tijd is voorgevallen, heeft men insgelijks beschreven; maar omdat er toen geen opvolging van profeten is geweest, gelijk tevoren, geeft men er hetzelfde geloof niet aan als aan de vorige, welke wij zulk een eerbiedigheid toedragen, dat nog nooit iemand de stoutheid heeft gehad om er iets af of toe te doen. of het allerminst daarin te veranderen.
 - b. Noch door Christus en zijn Apostelen in het Nieuwe Testament, die alleen de Kanon van het Oude Testament aanprijzen, Luk. 24 : 44: *Dit zijn de woorden, die Ik tot u sprak, toen Ik nog met u was, namelijk, dat het alles moest vervuld worden, wat van Mij geschreven is in de wet van Mozes en de Profeten en Psalmen;* onder welke drie benamingen de boeken van het Oude Testament voormaals in drie delen onderscheiden waren.

- c. Noch door de oudste en meest geachte Kerkvergaderingen na de tijden der Apostelen, door wie alleen de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als Canoniek zijn aangenomen.

Vraag. Maar leest men echter niet, dat er in het derde Concilie van Carthago, gehouden in het jaar 397, veel boeken, die wij voor Apocriefe houden, onder de Canonieke zijn gesteld?

Antwoord. Ja, en dit is hetzelfde Concilie, dat in Kanon 24 stelt, dat brood en wijn in het Avondmaal Sacramenten van het lichaam en bloed van Christus, en in Kanon 26, dat de bisschop van de eerste stoel geen Paus der priesters genoemd mag worden. Doch wij merken aan:

1. Dat het Concilie van Carthago maar een provinciale synode was, wier gezag bijgevolg van geen groot gewicht is, en zelfs door de Papisten verdacht gehouden wordt,
2. Dat de oudvaders het woord "Canoniek" dikwijls in een verschillende betekenis nemen; somtijds geven zij die naam aan de boeken, die, hoewel zij geenszins tot een regel van geloof en zeden, zijn, nochtans de eer hadden om bij de andere gevoegd te worden, niet om daaruit de leerstukken der Kerk te bewijzen, maar om tot gewone stichting te lezen, zoals Hieronymus aantekent, en men achtte ze van meer waarde dan andere menselijke geschriften.
3. Door het overige blijkt, dat de Kerk altoos van oordeel is geweest, met het Concilie van Laodicea, gehouden in de vierde eeuw, dat het niet betamelijk was, dat er in de Kerk andere boeken zouden gelezen worden dan alleen de Canonieke boeken van het Oude en het Nieuwe Testament.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja.

4. In de Apocriefe boeken worden gevonden veel onwaarachtige dingen, tegenstrijdigheden, ongerijmde en verzonnen dingen, die niet gepaard kunnen, gaan met een Goddelijke openbaring.
 - a. Onwaarachtige dingen, die aanlopen tegen het eenparig getuigenis van alle andere geloofwaardige geschiedschrijvers; bijv. in 1 Makkab. 1 : 7 wordt gezegd, dat Alexander de Grote bij zijn leven zijn rijk heeft uitgedeeld onder zijn oversten. Hetwelk echter al andere historieschrijvers verklaren, dat onwaarachtig is. Zie Curt. lib. 10; Arian. lib. 7; Diodor. Cie. lib. 17; Plutarch. in vita Alexand. In 1 Makkab. 8 : 16 wordt gezegd, dat de Romeinen het oppergebied 's jaarlijks toevertrouwden aan een man; terwijl het kennelijk is, dat zij jaarlijks twee mannen tot Consuls of Burgemeesters aanstelden. In 1 Makkab. 8 : 7 en 8 wordt gezegd, dat de Romeinen koning Antiochus levendig hebben gevangen gekregen, en het landschap Indië aan de koning Eumenes gegeven hebben;

daar alle geloofwaardige schrijvers getuigen, dat de Romeinen koning Antiochus in verscheidene veldslagen wel geslagen hebben, maar nimmer, dat zij hem gevangen gekregen of Indië bemachtigd hebben. Zie Appian. Zozim., Justin., Hieronym. in Dan.

b. Tegenstrijdigheden,

- i. Die met het verhaal van dezelfde schrijvers strijdig zijn. Bij voorbeeld: De schrijver van het boek der Makkebeën zegt eerst, dat Antiochus Epiphanes te Babel op zijn bed gestorven is, 1 Makkab. 6 vers 16; daarna, dat hij door de priesters van de tempel van Diana Nanea in denzelve gestenigd en in stukken gehouwen is, 2 Makkab. 1 : 16. Eindelijk, dat hij in het gebergte, komende uit Persië, van de wagen is gevallen en dat hij aldaar door een ongeneeslijke pijn in de ingewanden, op een smartelijke wijze gestorven is, 2 Makkab. 9 vers 5 en 28.
- ii. Die strijdig zijn met de regelmaat des geloofs, in de Heilige Schriftuur vervat. Bijvoorbeeld: In het vierde boek van Ezra, hoofdst. 4 : 41 wordt gezegd, dat de zielen der gestorvenen in enige vertrekken of cellen, onder de aarde bewaard worden; hetgeen duidelijk strijdt tegen 2 Kon. 2 : 11; Pred. 12 : 7; Matth. 5 : 3,12; 2 Kor. 5 : 6. In het boek van Tobias, hoofdstuk 12 : 12 en 13, dat de Engel Raphaël de gebeden van de Heiligen voor God brengt; welke taal ten hoogste benadeelt de ere van Christus, Die onze enige Voorspraak bij God is, 1 Joh. 2 : 1 en 2. In het boek van Judith, hoofdstuk 9 : 2 en 3 wordt het moorddadig gedrag van Simeon, begaan tegen de burgers van Sichem, geprezen, hetwelk nochtans strijdt met Exod. 20 : 13 en door Jacob zelf als een boze en goddeloze daad verfoeid wordt, Gen. 49 : 5 en 6. In het Boek der Wijsheid spreekt de auteur, hoofdstuk 8 : 19 en 20, alsof hij zonder erfzonde geboren was, hetgeen strijdig is met Psalm 51 : 7, Joh. 3 : 6. Jezus Sirach leert, hoofdst. 3 : 3, dat de zonden verzoend worden door het eren der ouders, en in hoofdst. 29 : 15, door het doen van aalmoezen, en in hoofdst. 15 : 15, dat men de geboden Gods kan houden, als men wil; weersprekend, hetgeen ons de Bijbel leert, Rom. 3 : 24 en 25; 1 Kon. 8 : 46; Psalm 19 : 13; Spreuken 20 : 9. In de Zendbrief van Jeremia, hoofdst. 6: 2 wordt gezegd, dat de tijd der Babylonische gevangenschap duren zou zeven geslachten, in strijd met hetgeen wij lezen, Jerem. 25:12 en 29 : 10, dat ze zeventig jaren zou duren. In 2 Makkab. 14:3746 wordt geprezen de daad van ene Rasis, die zichzelf heeft omgebracht. En in

hoofdst. 12 : 43 de daad van Judas Makkabeüs, omdat hij offerande liet doen voor de doden, hetgeen alles ingaat tegen Exod. 20 : 13; Psalm 49 : 8, om van geen andere tegenstrijdigheden te melden.

- c. Ongerijmde en verzonnen dingen. Bijvoorbeeld: In het vierde boek van Ezra, hoofdst. 14:21 enz., dat de Wet van God, ten tijde van Ezra, geheel verloren was, en dat dezelve in de tijd van veertig dagen hem wederom is gedictieerd geweest. In het boek van Tobia hoofdst. 3 : 8, Dat een boze geest zeven bruidegoms achter elkander heeft gedood. Bij Jezus Sirach, hoofdst. 48 : 10, dat de profeet Elia, na de dwaling der Joden, in eigen persoon wederom in de wereld zal komen, Hoofdst. 46 : 22, dat de Profeet Samuël door de waarzeggende vrouw waarlijk is opgewekt geweest. In de boeken der Makkabeën leest men dat de priesters het vuur des reukaltaars verborgen hadden in de holte van een put, die een droge grond had, 2 Makkab. 1 : 1-9; dat Jeremia de Tabernakel, Ark en Reukaltaar verborgen had in een spelonk van de berg, waarop Mozes geklommen was, en het erfdeel Gods zag, 2 Makkab. 2 : 5, behalve veel andere ongerijmdheden, die wij met stilzwijgen voorbijgaan.

Vraag. Maar, gesteld nu, dat de Apocriefe Boeken menselijke geschriften zijn, wier inhoud en leringen verdacht en verdorven zijn, als met de stukken gebleken is, ware het dan niet beter, dat deze niet achter de Bijbel of de canonieke boeken des O. en N. T. gevonden werden?

Antwoord. De scherpziende Vaderen van de Dordtse Synode hadden dat gaarne gezien; daarom gaf men in deze vergadering, in de jaren 1618 en 1619 in overweging, of deze boeken niet uit de nieuwe overzetting des Bijbels behoorden weggelaten te worden. Edoch, daar geen der Gereformeerde Kerken van andere natiën dat voor dezen gedaan had, en men meende, dat dit in die tijd niet zonder veel opspraak geschieden kon, besloot men, na opnieuw te zijn overgezet, ze in de Bijbel te laten, evenwel met deze bepaling, dat ze niet tussen de canonieke Boeken des O. en N. Testaments zouden worden ingevoegd, zoals de orde der geschiedenissen wel vereiste, maar achter de Schriften des N. T., opdat de gemeente daardoor zou worden vermaand, dat deze geschriften tot de heilige boeken niet behoren. Men leze de Acta Synod. Dordr., sest. IX en X, de Waarschuwing aan de lezer van de Apocriefe Boeken.

Vraag. Wat hebt u tot besluit van dit artikel op te merken?

Antwoord.

1. De Roomse kerk bezondigt zich zwaarlijk, met deze boeken aan de Canon van de Heilige Boeken toe te voegen, daar de blinkende Morgenster Zelf zegt, Openb. 22 : 18: *Want Ik betuig aan een iegelijk, die de woorden der Profetie dezes boeks hoort: Indien*

iemand tot deze dingen toedoet, God zal over hem toedoen de plagen, die in dit boek geschreven zijn. Spreuken 30 : 5 en 6: alle rede Gods is doorlouterd. En doe niet toe tot Zijn woorden, opdat Hij u niet bestraffe, en gij leugenachtig bevonden wordt.

Vraag. Wat nog meer?

Antwoord.

2. Dat men vrijheid heeft in deze boeken te lezen, doch met verstand, in het oog houdend, wat onze Kerk op goede gronden van deze geschriften getuigt, 1 Thessal. 5 : 21: *Beproeft alle dingen; behoudt het goede.* 1 Kor. 10 : 23: *alle dingen zijn mij geoorloofd, maar alle dingen zijn niet oorbaar; alle dingen zijn mij geoorloofd, maar alle dingen stichten niet.*

3. Vinden wij daarin iets goeds, wij mogen het overdenken en bewaren. Niemand veracht de diamant, omdat hij die in de drek vindt. Salomo ontbood zijn hout uit Hiram en zijn goud uit Ophir tot den bouw van Jehova's heiligdom. Phil. 4:8: *Voorts broeders, al wat waarachtig is al wat eerlijk is, al wat rechtvaardig is, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat welluidt, zo er enige deugd is, en zo er enige lof is, bedenkt datzelve.*

4. Is de Heilige Schrift een volmaakt richtsnoer van geloof en zeden, laten wij er ook enig en alleen ons doen en laten naar richten. Want: *Zalig zijn ze, die zijn geboden doen, opdat hun macht zij aan den boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad.* Openb. 22 : 14.

ARTIKEL 7.

Van de volmaaktheid van de Heilige Schriftuur tot een regel van geloof en wandel

Wij geloven, dat deze Heilige Schrifturen de wil Gods volkomenlijk vervat, en dat al hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt. Want overmits de gehele wijze van de dienst, die God van ons eist, aldaar in den brede beschreven is, zo is het den mensen, al waren het zelfs Apostelen, niet geoorloofd, anders te leren, dan ons nu geleerd is door de Heilige Schrifturen; ja, al ware het ook een engel uit den hemel, gelijk de Apostel Paulus zegt. Want dewijl het verboden is aan het Woord Gods iets toe of iets af te doen, zo blijkt daaruit wel, dat de leer daarvan zeer volmaakt en in alle manieren volkomen is. Men mag ook gener mensen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijk stellen met de Goddelijke Schrifturen, noch de gewoonte met de waarheid Gods (want de waarheid is boven alles), noch de grote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden of personen, noch conciliën, decreten of besluiten; want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelf. Daarom verwerpen wij van ganser harte al wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt, gelijk ons de Apostelen geleerd hebben, zeggende: Beproeft de geesten, of zij uit God zijn. Insgelijks: Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis.

Vraag. Is de Heilige Schriftuur volmaakt?

Antwoord. Ja. Psalm 19:8: *De Wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel*; zoals in dit artikel zal worden betoogd.

Vraag. Hoe behoort men de volmaaktheid van de Heilige Schriftuur te beschouwen?

Antwoord.

1. Met dankzegging, dat God ons Zijn Woord volkomen in geschrift heeft willen bekend maken, Psalm 119 :164: *Ik loof U zeven maal daags over de rechten Uwer gerechtigheid.*
2. Smekende om Gods genade, om de voortreffelijkheid van Gods inzettingen te kennen en te betrachten, Psalm 119 : 18: *Ontdek mijn ogen, dat ik aanschouw de wonderen van Uw wet.* Vers 27: *Geef mij den weg Uwer bevelen te verstaan, opdat ik Uw wonderen betrachte.*

Vraag. Welk beleid hebben de opstellers van de Belijdenis in dit artikel gehouden?

Antwoord. Zij stellen ons voor:

1. De genoegzaamheid van de Heilige Schriftuur, tot een regel voor geloof en zeden.
 - a. Zoals wij daar belijdenis van doen: Wij geloven, dat deze Heilige Schriftuur de wil Gods volkomenlijk vervat, en al

- hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt.
- b. Zoals wij die verdedigen, met bewijzen tegen partijen. Want overmits de gehele wijze van de dienst, die God van ons eist, aldaar in den brede beschreven is, zo is het de mens niet geoorloofd anders te leren dan ons nu geleerd is door de Heilige Schriftuur. Ja, al ware het ook een engel uit de hemel, gelijk de Apostel Paulus zegt. Want daar het verboden is, aan het Woord Gods iets toe of iets af te doen, zo blijkt daaruit wel, dat de leer daarvan volmaakt en in allerlei wijze volkomen is.
2. Daarna leren zij ons, wat wij niet gelijkmatig van gezag mogen stellen met de Heilige Schrift.
 - a. Op zichzelf. Men mag ook gener mensen schriften, hoe heilig zij geweest zijn gelijk stellen met de Goddelijke Schriftuur, noch de gewoonte met de waarheid Gods (want de waarheid is boven alles), noch de grote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden en personen, noch de conciliën, decreten of besluiten.
 - b. Bevestigd met bewijzen, die zeker zijn: Want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve.
 3. Eindelijk geven zij ons aan de hand, wat wij, uit aanmerking van het bovengestelde, op goede gronden verwerpen moeten: Daarom verwerpen wij van ganser harte al wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt, gelijk ons de Apostelen geleerd hebben, zeggende: *Beproeft de geesten of zij uit God zijn.* Insgelijks: *Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt, ontvang hem niet in uw huis.*

Vraag. Wat noemt u de volmaaktheid van de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Die kan aangemerkt worden, óf in haar wezen, óf in haar delen.

Vraag. Wat verstaat u door de volmaaktheid van de Heilige Schriftuur in haar wezen?

Antwoord. Die wezenlijke eigenschap, waardoor ze ons volkomen onderwijst van de wil Gods aangaande onze zaligheid. De belijdenis zegt: Wij geloven, dat deze Heilige Schriftuur den wil Gods volkomen bevat en al hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt.

Vraag. Wat hebt u tot opheldering van deze waarheid op te merken?

Antwoord.

1. Er zijn enige dingen, die wij belijden als nodig tot zaligheid, maar van nature bekend, als Gods bestaan, de onsterfelijkheid der ziel, enz., die de Schrift veronderstelt, zonder zich op te houden met de bewijzen, hoewel zij die bevestigt, om alle reden van twijfel te benemen.

2. Het is niet nodig door de Schrift te weten, welke dwalingen er ooit geweest zijn, of kunnen zijn, daar het ons genoeg is in de Schrift te vinden een volmaakte wapenrusting Gods, om allerlei dwalingen te bestrijden, Ef. 6 : 11.
3. Onder de noodzakelijke dingen moet men niet stellen al hetgeen de mens gaarne zou begeren te weten. Want Gods bedoeling in het geven van de Heilige Schrift is niet geweest ons wijsgeren of wiskunstenaars of artsenijsgeleerden te maken; maar om daardoor te leren wat ons nodig is tot zaligheid.
4. 't Is ook niet nodig te weten al wat men zou willen weten van de verborgenheden van de Godsdienst, of alles wat Christus en zijn Apostelen ooit gezegd en gedaan hebben. *Want daar zijn nog veel andere dingen, zegt Johannes, die Jezus gedaan heeft, welke zo elk in het bijzonder geschreven werd, ik acht, dat ook de wereld de geschreven boeken niet zou bevatten, holofdst. 21 : 25.*
5. De genoegzaamheid van de Heilige Schriftuur belet niet, dat wij de bediening des Woords en de genade des Heiligen Geestes nodig hebben. Niemand zal zeggen, dat een testament onvolkomen is, omdat men het lezen moet, of een richtsnoer, omdat de bouwmeester daarmee past. De Schrift sluit door haar volmaaktheid al andere richtsnoeren uit; maar geenszins de middelen, waardoor dit richtsnoer wordt toegepast. Christus' ware dienaren verkondigen niets anders dan hetgeen Mozes en de profeten gesproken hebben. De Geest drukt de waarheden, in deze boeken vervat, in de harten der gelovigen, Ezech. 36 : 27: *ik zal Mijn Geest in u geven, zegt de Heere, en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen en die doen.*

Vraag. Hoe bewijst u de **volmaaktheid** van de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Met de bewijzen in onze Belijdenis gemeld:

1. Overmits de gehele wijze van de dienst, die God van ons eist, aldaar in den brede beschreven is, Psalm 119 : 96: *In alle volmaaktheid heb ik een einde gezien, maar Uw gebod is zeer wijd.* Daar is niets te begrijpen tot zaligheid, of men vindt het in de Schrift en bewijst het door de Schrift. Zij leert de eenvoudigste op een allervolmaaktste wijze God kennen, Dien wij allen dienen moeten. Zij ontdekt ons wat wij zijn, onze eigen ellende, natuurlijke verdorvenheid, onze zonden en wat wij verdienen. Wat Jezus Christus voor ons gedaan heeft om ons uit die staat te trekken, en wat wij doen moeten, om door het geloof deel te krijgen aan Hem. Zij boezemt ons de godsvrucht in, de heiligheid, de matigheid, weldadigheid en allerlei Christelijke deugden. Zij geeft ons nodige beweegredenen, om God en onze naasten te beminnen. Zij vertroost ons tegen allerlei ellende en wederwaardigheden dezes levens. Zij bevredigt ons ontroerd geweten, leert ons, wat wij na dit leven worden zullen, en geeft ons hoop op een aanstaande heerlijkheid. Wat kan de mens meer begeren, wat zal men van dit alles zeggen? *De wet des Heeren is volmaakt, bekerende de ziel. De getuigenis des Heeren*

is gewis, den slechten wijsheid gevende. De bevelen des Heeren zijn recht, verblijdende het hart; het gebod des Heeren is zuiver, verlichtende de ogen. De vreze des Heeren is rein, bestaande tot in eeuwigheid. De rechten des Heeren zijn waarheid, tezamen zijn ze rechtvaardig. Zij zijn begeerlijker dan goud, ja dan veel fijn goud, en zoeter dan honing of honingzeem. Ook wordt Uw knecht door dezelve klaarlijk vermaand. In het houden van die is grote loon, Psalm 19 : 8-12. Al de Schrift is van God ingegeven en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing, die in de rechtvaardigheid Gods is. Opdat de mens Gods volmaakt zij tot al goed werk volmaakt toegerust. 2 Tim. 3 : 16 en 17.

2. Het is den mens niet geoorloofd iets anders te leren, dan ons nu geleerd wordt door de Heilige Schriftuur. Al ware het, dat ook een Engel uit den hemel, gelijk de Apostel zegt, Gal. 1 : 8 en 9: *Doch al ware het ook, dat wij of een engel uit den hemel u een Evangelie verkondigde buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt. Gelijk wij tevoren gezegd hebben, zo zeg ik ook nu wederom: indien u iemand een Evangelie verkondigt buiten hetgeen gij ontvangen hebt, die zij vervloekt.*
3. Eindelijk. Het is uitdrukkelijk verboden aan het Woord Gods iets toe te voegen of af te doen. Deut. 4 : 2: *Gij zult tot dit woord, dat ik u heden gebied, niet toedoen, ook daarvan niet afdoen, opdat gij bewaart de geboden des Heeren uws Gods, die ik u gebied.* Spr. 30 : 5 en 6: *alle rede Gods is gelouterd. Hij is een Schild dengenen, die op Hem betrouwen. En doe niet toe tot Zijn woorden, opdat Hij u niet bestraffe en gij leugenachtig bevonden wordt.* Openb. 22 : 18, 19: *Want Ik betuig aan een iegelijk, die de woorden der profetie dezes boeks hoort: indien iemand tot deze dingen toedoet, God zal over hem toedoen de plagen die in dit boek geschreven zijn. En indien iemand afdoet van de woorden des boeks dezer profetie, God zal zijn deel afdoen uit het boek des levens, en uit de heilige stad, en uit hetgeen in dit boek geschreven is. Zo dan blijkt uit al de gemelde plaatsen, dat de leer van de Heilige Schriftuur volmaakt en in alle manieren zeer volkomen is.*

Vraag. Op welke wijze worden de zaken van de Godsdienst in de Heilige Schriftuur voorgesteld?

Antwoord. Duidelijk en helder, zodat de allereenvoudigste die, door de verlichting des Heiligen Geestes, voor zover zij hem tot zaligheid te weten nodig zijn, verstaan kan, Psalm 119 vers 105: *Uw Woord is een lamp voor mijn voet en een licht op mijn pad.*

Vraag. Hoe bewijst u de **klaarheid** van de Heilige Schriftuur?

Antwoord.

1. Uit het getuigenis Gods, Deut. 30 : 11-14: *Want dit gebod hetwelk ik u heden gebied dat is voor u niet verborgen en dat is niet verre; het is niet in den hemel, om te zeggen: Wie zal voor ons*

ten hemel varen, dat hij het voor ons hale en hetzelfde horen late, dat wij het doen? Het is ook niet op gene zijde der zee om te zeggen: Wie zal voor ons overvaren naar gene zijde der zee, dat hij het voor ons hale en ons hetzelfde horen late, dat wij het doen? Want dit woord is zeer nabij u, in uw mond en in uw hart, om dat te doen. 2 Kor. 4 : 3 en 4: Doch indien ook ons Evangelie bedekt is, zo is het bedekt in degenen, die verloren gaan. In dewelken de god dezer eeuw de zinnen verblind heeft, namelijk der ongelovigen, opdat hen niet bestrale de verlichting des Evangelies der heerlijkheid Christi, die het beeld Gods is.

2. Uit de gelijkenissen, waaronder Gods Woord ons werd voorge- dragen als van een licht en een lamp, Spr. 6 : 23: *Het gebod is een lamp en de wet is een licht.* Psalm 119 : 105: *Uw Woord is een lamp voor mijn voet en een licht voor mijn pad.* 2 Petrus 1 : 19: *En wij hebben het profetische Woord, dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daarop acht hebt, als op een licht, schijnende in een duistere plaats, totdat de dag aanlichte en de morgenster opga in uw harten.*
3. Uit het doel Gods in het beschrijven van Zijn Woord, namelijk om de mens door de Schrift als een lichtende fakkel tot zaligheid te leiden. Daarom heeft Zijn wijsheid en goedheid Zijn Woord, hetwelk tot zaligheid van onwetende mensen geschikt was, duidelijk genoeg willen maken, Rom. 15 : 4. *Want al wat tevoren geschreven is, dat is tot onze lering te voren geschreven, opdat wij door lijdzaamheid en vertroosting der Schriften, hope hebben zouden.* Joh. 20 : 31: *Maar deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God. En opdat gij, gelovende, het leven hebt in Zijn naam.*

Vraag. Wat hebt u tot opheldering van dit leerstuk tegen de Papisten aan te merken?

Antwoord.

1. Dat, hoewel wij zeggen, dat de Heilige Schriftuur klaar is, wij niet ontkennen dat er ook veel duistere en zware dingen in zijn. Petrus zegt uitdrukkelijk, dat er in de brieven van Paulus sommige dingen zwaar zijn om te verstaan, 2 Petrus 3 : 15, 16. Doch hierin aanbidden wij de wijsheid Gods, die dat gewild heeft, om onze hoogmoed te vernederen, om de afkeer te beletten, die te gemakkelijke dingen somtijds geven, en ons te doen verlangen naar de toekomstige eeuw, waar wij alles volmaakt zullen kennen. Waarom Augustinus van de Schrift zeer wel zeide: Zij bespot de hovaardigen door haar hoogte, die zij niet kunnen bereiken, zij verschrikt door haar diepte hen, die haar trachten te doorgronden. Zij voedt en versterkt met de waarheden, waarmede zij vervuld is de grootste zielen, en geeft aan kinderen wat met hen evenredig is, door de gemeenzaamheid waarmee zij tot hen spreekt.
2. Wij ontkennen niet, hoewel het nodige ter zaligheid duidelijk en klaar in de Schrift gevonden wordt, dat er ook hoge

verborgenheden in zijn, boven ons bereik, maar wij beweren, dat wij klaarlijk vinden, hetgeen wij van deze verborgenheden moeten weten en belijden. Daar zijn in de Schriftuur, evenals in de natuur drie soorten van dingen. In de natuur zijn dingen, die een ieder ziet, als de uitgebreidheid en schoonheid der Hemelen. Daar zijn andere, die men in de scholen moet gaan leren. Andere, die de allervernuftigste nooit ontdekt heeft en nimmer ontdekken zal. Zo ook in de Schrift; daarin zijn waarheden, zo klaar, dat ieder ze ziet. Er zijn er ook, die men niet kan weten zonder oefening en moeite. Eindelijk zijn er, die zo verheven zijn, dat zij ongenaakbaar zijn en het bereik der mensen te boven gaan. Zij heeft uitwendig melk om de eenvoudigsten te voeden, en in haar verborgenste geheimen vervat zij dingen, die de verhevenste verstanden in verwondering wegrukken. Gelijk een rivier, wier wateren op enige plaatsen zo laag zijn, dat er een lam zou kunnen doorgaan, en op andere plaatsen zo diep, dat er een olifant in zou zwemmen.

3. Dat wij vervolgens stellen, dat, hoe klaar de Heilige Schrift ook spreekt, wij echter de hemelse waarheden klaarder zullen kennen in de hemel dan nu, 1 Kor. 13 : 12: *Want wij zien nu door een spiegel in een duistere rede, maar alsdan zullen wij zien aangezicht tot aangezicht; nu ken ik ten dele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik door God gekend ben.*
4. Dat de klaarheid van de Heilige Schriftuur niet belet dat wij de verklaring der Schrift, zoals die door leraren geschiedt, van node hebben. Naardien men het duidelijke heeft op te helderen en toe te passen, en het donker te verklaren, opdat het een en het ander tot zaligheid mag worden verstaan en onderhouden, Jes. 30 : 20 en 21: *De Heere zal ulieden wel brood der benauwdheid en wateren der verdrukking geven, maar uw leraars zullen niet meer als met vleugelen wegvliegen maar uw ogen zullen uw leraars zien; en uw oren zullen horen het woord desgenen, die achter u is, zeggende: Dit is de weg, wandelt in denzelven, als gij zoudt afwijken ter rechter of ter linkerhand.*
5. Eindelijk ontkennen wij niet, hoewel de Heilige Schriftuur duidelijk en klaar is, dat wij enig bovennatuurlijk licht tot recht verstand van de weg der zaligheid nodig hebben. Nee, maar wij zeggen: de Heilige Schrift is een licht en lamp; de mens een blinde van nature, die niet zien kan, tenzij hem de Heere de ogen opene, 1 Kor. 2 : 14: *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn. Want zij zijn hem dwaasheid en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden.* Spr. 30 : 2 en 3: *Voorwaar, ik ben onvernuftiger dan iemand, en ik heb geen mensenverstand, en ik heb geen wijsheid geleerd noch de wetenschap van de Heiligen gekend.*

Vraag. Wat is er van node, om de Heilige Schriftuur tot zaligheid te verstaan?

Antwoord. De verlichtende onderwijzing des Heiligen Geestes, Die ons duistere verstand verlicht, ons ongeloof in de ziel overwint, onze vooroordelen beneemt, onze wil heiligt, om verstandig acht te geven op de Waarheid in Gods Woord vervat, Psalm 119:18: *Ontdek mijn ogen, opdat ik aanschouw de wonderen Uwer Wet.*

Vraag. Hoe bewijst u, dat wij zulk een onderwijzing des Geestes tot het verstaan van de rechte zin van de Heilige Schrift van node hebben?

Antwoord.

1. Uit het getuigenis van Christus Joh. 6:45: *Daar is geschreven in de Profeten: En zij zullen allen van God geleerd zijn. Een iegelijk dan, die het van den Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.*
2. Uit de gebeden van de Heiligen, Psalm 25 : 4 en 5: *Heere, maak mij Uw wegen bekend; leer mij Uw paden. Leid mij in Uw waarheid en leer mij, want Gij zijt de God mijns heils, U verwacht ik den gansen dag.* Psalm 43 : 3: *Zend Uw licht en uw waarheid, dat die mij leiden, dat ze mij brengen tot den berg Uwer heiligheid, en tot uw woningen.*
3. Uit de beloften van die Geest aan de gelovigen gedaan, Joh. 16 : 13: *Maar wanneer die zal gekomen zijn, namelijk de Geest der waarheid, Hij zal u in al waarheid leiden; want Hij zal van Zichzelven niet spreken, maar zo wat Hij zal gehoord hebben, zal Hij spreken, en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen.*

Vraag. Is het dan niet tevergeefs, dat een natuurlijk mens de Heilige Schrift leest en onderzoekt?

Antwoord. Nee.

1. De Heere heeft aan het gebruik der middelen Zijn Geest en genade beloofd. Dit hangt tezamen. *Bidt en u zal gegeven worden; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden; Want een iegelijk die bidt die ontvangt; en die zoekt, die vindt; en die klopt, dien zal opengedaan worden.* Matth. 7 : 7 en 8.
2. Het lezen van de Heilige Schrift is het rechte middel om hem zijn blindheid te doen verstaan, en begerig te maken naar de verlichting des Heiligen Geestes. Men ziet het in David Psalm 119 : 18: *Ontdek mijn ogen opdat ik aanschouwe de wonderen Uwer wet.* In de kamerling, Hand. 8:14, tot Filippus zeggende: *Ik bid u, van wie zegt de Profeet dit? Van zichzelf of van iemand anders?*
3. Wij zeggen ook niet, dat een natuurlijk mens niets verstaat van hetgeen hij leest; maar alleen, dat hij de waarheid, zoals die de mens vrijmaakt en zaligt, niet verstaat, zonder verlichting des Heiligen Geestes. *Want de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden; doch de geestelijke mens onderscheidt wel alle dingen,*

maar hij zelf wordt van niemand onderscheiden, 1 Kor. 2 : 14 en 15.

Vraag. Wat verstaat u door de volmaaktheid van de Heilige Schriftuur in haar delen?

Antwoord. Die ongeschondenheid van de Heilige Schriftuur, waardoor ze al haar boeken en delen heeft behouden, die God ooit aan Zijn Kerk heeft medegedeeld, en niet is vervalst.

Vraag. Zijn er dan geen Canonieke boeken, met de gevankelijke wegvoering der Joden naar Babel, toen de stad Jeruzalem en de Tempel verbrand werden, verloren gegaan?

Antwoord.

1. Evenmin als de vaten van het huis des Heeren, die wel naar Babel gevoerd, maar niet verbrand zijn geweest, volgens 2 Kron. 36 : 18. *En alle vaten van het huis Gods, de grote en de kleine, en de schatten des konings en zijner vorsten, dit alles voerde hij naar Babel.* Waarschijnlijk, dat hieronder ook de heilige boeken begrepen zijn geweest.
2. Men leest ook, dat de heiligen in de gevangenschap van Babel, daarin gelezen hebben, zoals Daniël, Hoofdstuk 9 : 2. *In het eerste jaar zijner regering merkte ik Daniël in de boeken, dat het getal der jaren, van dewelke het Woord des Heeren tot den profeet Jeremia geschied was, in het vervullen der verwoesting Jeruzalems zeventig jaar was.* En Ezra niet lang daarna, Neh. 8 : 3 en 4. *En Ezra de Priester bracht de wet voor de gemeente, beiden mannen en vrouwen, en allen die verstandig waren om te horen op den eersten dag der zevende maand, en hij las daarin voor de straat, die voor de waterpoort is, van het morgenlicht tot op den middag, etc.*

Vraag. Zijn er dan in vroegere of latere tijden geen Canonieke boeken van het Oude en Nieuwe Testament geheel verloren gegaan of vermist?

Antwoord. Nee.

Vraag. Hoe bewijst u dat?

Antwoord.

1. Uit de trouwe zorg van God ten goede Zijner Kerk, die niet blijken zou, indien er enige Canonieke Schriften waren verloren gegaan. *Want als er geen profetie is, wordt het volk ontbloot, Spreuken 29: 18.*
2. Uit de getrouwheid der Kerk, in 't bewaren der Schriftuur, welke men niet lichtvaardig verdacht mag houden.
3. Uit de belofte Gods aan Zijn Kerk gedaan, Jes. 59:21: *Mij aangaande, dit is Mijn verbond met haar, zegt de Heere, Mijn Geest, die op u is en Mijn woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond uws zaads, noch van den mond des zaads uws zaads, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe.*

Vraag. Leest men niet van veel en verscheidene boeken in de Heilige Schriftuur, die thans niet meer gevonden worden?

Antwoord. Tot oplossing dient:

1. Van sommige is dit heel anders te verstaan dan doorgaans gemeend wordt. Aldus is het gelegen met Paulus' brief, die men voorwendt aan Laodicea geschreven te zijn, terwijl in Koll. 4 : 16 alleen gemeld wordt van een brief uit Laodicea, welke waarschijnlijk de eerste brief van Paulus aan Timotheüs is.
2. Sommige zijn tevoren nooit beschreven geweest, hoewel zij daarna door Gods bijzondere besturing aangehaald en beschreven zijn. Dus mag men zeggen van Henochs profetie, betreffende het laatste oordeel, Jud. 14 : 15. Van de woorden Christi, het is zaliger te geven dan te ontvangen, die door Paulus, Hand. 20 : 35 bijgebracht worden.
3. Sommige zijn geen Canonieke Schriften geweest, hoewel hun auteurs heilige mannen Gods waren. Dit kan men zeggen van sommige geschiedboeken en enige geschriften Salomo's die 1 Kon. 4 : 32 en 33, gemeld worden,
4. Eindelijk, dat alles niet verloren is, dat wel verloren schijnt; also nog veel boeken door Gods bijzondere voorzienigheid, hoewel onder andere namen, in de Heilige Schriftuur te vinden zijn. Aldus is het gelegen met het boek van de oorlogen des Heeren, Num. 21 : 14; de drieduizend Spreuken Salomo's, 1 Kon. 4 : 32; de geschiedenissen van de profeten Gad en Nathan, 1 Kron. 29 : 29 en meer anderen.

Vraag. Is de Heilige Schriftuur ten aanzien van de grondtekst niet zeer bedorven of vervalst, zodat wij daaraan niet gebonden zijn, maar mogen afwijken zo dikwijls als het ons toeschijnt een betere zin gevonden te hebben?

Antwoord. Geenszins.

1. Zulk een bederf van de Heilige Schriftuur is onmogelijk vanwege de belofte van Christus in Zijn Woord gedaan, Matth. 5:18: *Want voorwaar zeg ik u totdat de hemel en de aarde voorbij gaan, zal daar niet een jota noch een tittel van de wet voorbijgaan, totdat het alles zal zijn geschied.* Luc. 16 : 17: *Het is lichter dat de hemel en de aarde voorbij gaan dan dat een tittel der wet valle.*
2. Deze vervalsing van de Heilige Schriftuur moest voorgevallen zijn, óf vóór, óf omtrent, óf na de komst van Christus.
 - a. Vóór de komst van Christus kan men niet zeggen; daar Christus of Zijn Apostelen de Joden, aan wie de Woorden Gods waren toebetrouwd, nimmer van zulk een vervalsing beschuldigd hebben, maar integendeel de mensen gewezen tot de Schriften, die onvervalst bij de Joodse Kerk bewaard werden, Joh, 5 : 39.
 - b. Omtrent de komst van Christus was het onmogelijk, daar de Joden in die tijd in drie hoofdsekten verdeeld waren, ijverzuchtig jegens elkander, waarom geen van drieën het

zou hebben durven bestaan de Schrift te vervalsen, of dit bedrog zou ras ontdekt zijn.

- c. Na de komst van Christus kon dat niet zijn, daar de afschriften der Schriftuur toen onder de heidenen zijn verspreid geworden, die zulk een euvel met stilzwijgen niet zouden aangezien hebben.
3. Blijkt het echter, dat er hetzij door achteloosheid der uitschrijvers, hetzij door kwade toelag der ketters enige feil in de meeste, zo niet in alle afschriften van de grondtekst ingeslopen zijn, de ervaring heeft de verstandigen genoegzaam geleerd, dat de feilen, die de Papisten opnoemen, te weinig van belang zijn, om de ware zin der Heilige Schrift te verzwakken, of een wezenlijke vervalsing in de grondtekst te stellen.

Vraag. Daar de mensen in het algemeen de grondtekst niet verstaan, is het nu geoorloofd de Heilige Schrift in andere talen, die de mensen verstaan, over te zetten?

Antwoord. Ja. Dit blijkt:

1. Elk Christen is verplicht de Schrift te lezen en te onderzoeken, Joh. 5 : 39: *Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van Mij getuigen.* Hoe zal dat geschieden, tenzij de Heilige Schrift in de bekende moedertaal overgezet wordt?
2. De Apostelen waren begenadigd met de gave van allerlei talen, als zij gezonden werden om aan allerlei volkeren het Evangelie te verkondigen, Hand. 2.
3. De belofte Gods kon zonder dat aan Zijn Kerk niet bevestigd worden, Zef. 3 : 9: *Gewisselijk, dan zal Ik tot de volkeren een reine spraak wenden, opdat zij allen den Naam des Heeren aanroepen, opdat zij Hem dienen met éénparigen schouder.*

Vraag. Maar hoe zal iemand, die de grondtekst niet verstaat, zich verzekerd houden van de waarheid van Gods Woord?

Antwoord.

1. Uit de overeenstemming des geloofs, en de samenhang van Goddelijke waarheden, die daarin te vinden zijn.
2. Uit de overeenstemming van alle geleerden en Godzaligen, die de beide talen verstaan en ons getuigenis geven, dat de Schriftuur wel en getrouw is overgezet.
3. Uit het getuigenis van Gods Geest, aan ons gemoed bevestigende hetgeen God in Zijn Woord tot ons spreekt, 1 Joh. 5 : 6: *Deze is het, die gekomen is door water en bloed, namelijk: Jezus de Christus, niet door het water alleen, maar door het water en het bloed; en de Geest is het, Die getuigt, dat de Geest de waarheid is.*

Vraag. Gezien hebbende uit de boven verklaarde stelling, de genoegzaamheid van de Heilige Schriftuur, wat staat ons nu vervolgens op te merken?

Antwoord. Dat wij geen ander richtsnoer van node hebben, maar van ganser harte verwerpen hetgeen met deze regel niet overeenstemt. Gelijk ons de Belijdenis zegt: Men mag ook geen menselijke geschriften, hoe heilig die ook geweest zijn, gelijkstellen met de Goddelijke Schriften, noch de gewoonte met de waarheid Gods (want de waarheid is boven al); noch de grote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden en personen, noch de conciliën, decreten of besluiten; want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve.

Vraag. Wat mogen wij volgens dit deel van dit artikel, niet gelijk stellen met de Canonieke boeken?

Antwoord. 1. Geen menselijke geschriften, hoe heilig en eerwaardig die ook zijn mogen; zij hebben hun feilen en gebreken, *want wij struikelen allen in vele*, Jac. 3 : 2. Zelfs de geschriften der oudvaders, die hier bijzonder bedoeld worden. Vindt men er iets goeds in: dit hebben zij niet uit zichzelf, maar uit en door de Schrift. Goede boeken zijn slechts vruchtbare beken der rivier van Gods Woord, om te verblijden de stad Gods, het heiligdom der woningen des Allerhoogsten, Psalm 46 : 5. Daarom zeggen wij met de woorden van een geleerd man: De Schrift is de grond en oorsprong der openbaring, de onmiddellijke en oorspronkelijke stem van den hemel waarvan de oudvaders de weerklank of Echo maar kunnen zijn. Wij zijn nu in de staat der Israëlieten niet, die tot Mozes zeiden: dat God niet tot ons spreke, maar spreek gij tot ons. Zijn stem is zoet en zuiver, gewoon en geschikt naar onze bevassing. Men behoeft dan zijn oren niet af te wenden, om zijn Godsspraken in een echo te gaan zoeken.

Vraag. Wat al meer?

Antwoord.

2. Noch de gewoonte van leren en doen: Want de gewoonte van liegen maakt ook geen leugen tot waarheid. De gewoonte kan oud, maar tevens zandig zijn, zoals de meeste kerkelijke gebruiken in het Pausdom zijn. De gewoonte moet zwichten voor de waarheid, want de waarheid is boven al en wij vermogen niet tegen de waarheid, maar vóór de waarheid, 2 Kor. 13 : 8.
3. Noch de grote menigte; want de menigte van leugenaars maakt ook de leugen geen waarheid. De boze menigte der Joden beschuldigde Jezus voor de rechterstoel, echter moest Pilatus de waarheid gestand doen: *Ik vind geen schuld in dezen mens*, Luc. 23 : 4. De grote menigte kan de slechte hoop zijn, waarom de Heere zegt: Gij zult de menigte tot boze zaken niet volgen. Exod. 23 : 2.
4. Noch ook de oudheid: Want het oudste is niet altoos het beste. De duivel zelf is ouder dan de zalige bekendmaking van het Verbond der Genade. En zo men in de Roomse Kerk prat gaat op oudheid van leer, dan is er toch geen ouder geschrift of oudere les dan de Bijbel zelf.

5. Noch successie of opvolging van tijden en personen. Want Aärons Priesterdom kan bij opvolging een Annas en Kajafas te beurt vallen, die het Licht der waarheid zelf veroordeeld hebben.

Vraag. Wat nog al meer?

Antwoord. 6. Noch conciliën, dat zijn tezamenkomsten van leraars en opzieners der kerken, noch decreten, dat zijn hun besluiten, die tot welstand van de leer, en bewaring van de goede arde in de kerk genomen worden. Want conciliën bestaan uit mensen die feilen kunnen. Menigmaal hebben zij in grote zaken gedwaald, zie 1 Kon. 22 : 11, 12; Joh. 11 : 53. Eindelijk, daar is nooit een Synode of kerkvergadering na de bijeenkomst der Apostelen geweest, die zeggen kon, wat zij van hun besluiten zeiden: *Het heeft den Heiligen Geest en ons goedgegacht*, Hand. 15 : 28.

Vraag. Wat bewijs of reden geeft de Belijdenis tot betoog van dit alles?

Antwoord. Een schriftuurlijk bewijs. Want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve. Gelijk David zegt, Psalm 116 : 11: *Ik zeide in mijn haasten: alle mensen zijn leugenaars*. Psalm 62:10: *Immers zijn de gemene lieden ijdelheid, de grote lieden zijn leugen; in de weegschaal opgewogen zouden zij tezamen lichter zijn dan de ijdelheid*. Kan het nu niet ontkend worden, dat God waarachtig is, maar alle mensen leugenaar, zijn, dan volgt daaruit vanzelf, dat geen menselijk geschrift, geen concilie of zijn besluiten, gelijkmatig van gezag zijn met de Goddelijke Schriften.

Vraag. Hoe besluit gij dit alles?

Antwoord. Met het derde of laatste lid van dit artikel: Daarom verwerpen wij alles, wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt. Al daar is de Talmud der Joden, de Koran der Mohammedanen, de Overleveringen der Papisten, de bijzondere openbaringen der Enthusiasten, en allerlei leringen, die inzettingen of uitvindingen van mensen zijn, 1 Tim. 6:20, 21: *O Timotheüs, bewaar het pand u toebetrouwd, een afkeer hebbend van het ongoddelijk en ijdel roepen, en van de tegenstellingen der valselyk genaamde wetenschap, dewelke sommigen voorgevende, zijn van het geloof afgeweken*.

Vraag. Zijn er dan geen overleveringen van ouden, die de Papisten voorwenden dat dienstig zijn tot aanvulling van hetgeen naar hun mening aan de Schrift ontbreekt?

Antwoord.

1. De Heilige Schriftuur is volmaakt en genoegzaam, gelijk tevoren bewezen is, zodat wij geen overleveringen, hoeveel de Papisten er mede ophebben, nodig hebben.
2. Nimmer worden wij verwezen naar de overleveringen, maar altijd en alleen naar de Heilige Schriftuur, Spreuk. 6 : 23: *Het gebod is een lamp en de wet is een licht en de bestraffingen der tucht zijn de weg des levens*. Luc. 16 : 29: *Zij hebben Mozes en de profeten, dat zij die horen*.

3. De overleveringen der Papisten zijn veelszins strijdig met Gods beschreven Woord en weinig beter van inhoud dan de uitleggingen der Schriftgeleerden en Farizeën waren, zodat de uitspraak van Christus er op van toepassing is: Matth 15 : 6 en 9: *Gij hebt Gods gebod krachtelcos gemaakt door uw inzettingen. Doch tevergeefs eren zij Mij, lerende leringen, die geboden van mensen zijn.*

Vraag. Wat zegt gij van de bijzondere openbaringen des Geestes, buiten het Woord, waarop de Enthusiasten zich beroemen, als nodig om zijn geloof en daden naar te richten?

Antwoord.

1. God heeft duidelijk verboden iets tot Zijn Woord toe te doen, zelfs onder voorwendsel van een bijzondere openbaring. Gal. 1 : 8: *Doch al ware het ook, dat wij of een engel uit den hemel u een Evangelie verkondigde, buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt.*
2. Zodanige voorgewende openbaringen zijn onzeker, ijdel en schadelijk.
 - a. Wegens de bedrieglijkheid van des mensen hart. Jerem. 17 : 9: *Arglistig is het hart, meer dan enig ding, ja dodelijk is het, wie zal het kennen?*
 - b. Wegens de listen des satans, die zich wonderlijk met onze geest weet te vermengen, zich veranderend in een engel des lichts. 2 Kor. 11 : 14.
3. De Geest waarschuwt ons duidelijk tegen zodanigen, die voorwenden een openbaring van de Geest te hebben, in de woorden aan het slot van dit artikel bijgebracht, 1 Joh. 4 : 1. *Geliefden, gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten of zij uit God zijn. Want daar zijn veel valse profeten uitgegaan in de wereld. 2 Joh. vers 10, 11. Indien iemand tot ulieden komt, en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis, en zegt tot hem niet: wees gegroet. Want die tot hem zegt: Wees gegroet, die heeft gemeenschap aan zijn boze werken.*

Vraag. Maar wat zegt gij van de menselijke rede, kan deze het richtsnoer niet zijn van hetgeen wij moeten geloven en doen?

Antwoord. Nee.

1. De mens is zo bedorven door de zonde, dat hij zijn rede kwalijk gebruikt; hij oordeelt van de dingen, eer hij die onderzocht heeft; hij heeft honderden van vooroordelen en is door zijn harts-tochten verblind en aan veel dwalingen onderworpen: *De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid; hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden.* 1 Kor. 2 : 14.
2. Veel waarheden van ons geloof gaan boven de rede; men kan ze door de rede, noch door het natuurlijke licht ontdekken en bewijzen. De Godheid is het voorwerp van ons geloof, bij gevolg een oneindig Wezen, Dat een eindige rede te boven gaat. *Zult gij*

de onderzoeking Gods vinden, zult gij tot de volmaaktheid toe den Almachtige vinden, Job 11 : 17.

3. Het is met onze rede als met ons oog: want de rede is het oog der ziel. Maar ofschoon men zonder het oog niet kan meten, zo is echter ons oog onze regel niet; zo ook, hoewel het waar is, dat men zonder de rede niets kan begrijpen in de Godsdienst, nochtans is de rede de regel van onze Godsdienst niet.

Vraag. Is de rede niet van enig gebruik in zaken van geloof en Godsdienst?

Antwoord. Ja van groot gebruik.

1. De Heilige Schrift onderstelt de rede en vermaant ons die te gebruiken, 1 Thess. 5 : 21: *Beproeft alle dingen.* 1 Kor. 10 : 15: *Als tot verstandigen spreek ik, oordeelt gij hetgeen ik zeg.*
2. Zij dient om de waarheid te verdedigen tegenover hen, die geen openbaringen willen erkennen, of tegenover hen, die de openbaringen der Schrift wel toegeven, maar ze door verkeerde uitleggingen trachten te vervalsen.
3. Zij dient om hemelse waarheden op te helderen, genomen van natuurlijke dingen, wereldlijke geschiedenissen, wetenschappen, talen en oude gewoonten.
4. Zij dient om gevolgen te trekken uit de redenen en overeenkomsten, die de verborgenheden onder elkander hebben, naast haar samenhang en andere gelijkvormigheden, die niet ontdekt worden als door het gebruik der rede, en door toepassing van de algemene grondwetten te onderzoeken.
5. Zij dient eindelijk om de overeenstemming tussen haar en veel leerstukken des geloofs te bevestigen en na te speuren. Daarom hebben de Apostelen en kerkleraars zich van het getuigenis der wijsgereen bediend, om de Christelijke waarheden te ondersteunen, en te tonen, hoe zij met de rede overeenkomen.

Vraag. Staat het ieder vrij om te oordelen over de zin van de Heilige Schrift, of over hetgeen hem uit de Schrift wordt voorgesteld en aangeprezen?

Antwoord.

- a. Niet alleen vrij; maar die dat doen, worden geprezen. Hand. 17 : 11: *Deze (te weten van Berea) waren edeler dan die te Thessalonica waren, als die het Woord Gods ontvingen met alle toegenegenheid, onderzoekende dagelijks de Schriften, of deze dingen alzo waren.*
- b. Hiertoe zijn de gelovigen bekwaam gemaakt door de Heilige Geest, 1 Joh. 2 : 27: *En de zalving, die gij van Hem ontvangen hebt, blijft in u en gij hebt niet van node, dat iemand u lere; maar gelijk dezelfde zalving u leert van alle dingen, zo is zij ook waarachtig en is geen leugen. En gelijk zij u geleerd heeft, zo zult gij in Hem blijven.*
- c. Daarom werden zij gedurig vermaand de geesten te beproeven, en zich af te scheiden, van die hen zoeken te

verleiden. Zie die plaatsen, in onze Belijdenis bijgebracht.
 1 Joh. 4 : 1: *Geliefden, gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn.* 2 Joh. 1 : 10 en 11: *Indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis, en zegt niet tot hem: Wees gegroet. Want die tot hem zegt: Wees gegroet, die heeft gemeenschap aan zijn boze werken.*

Vraag. Wat staat ons tot recht verstand van deze woorden op te merken?

Antwoord. De gewoonte waarop de Apostel zinspeelt, en hoe hij daaraan zijn vermaningen verbond. De Joden waren oudtijds gewoon vreemdelingen met allerlei blijken van achting in hun huis te ontvangen en te groeten. Deze herbergzaamheid werd bij hen onschendbaar, ja voor heilig gehouden. Men ontving een reiziger, in het bijzonder een profeet, met allerlei blijken van liefde en achting. Zie een voorbeeld in de Sunamitische; zij zeide tot haar man van Elisa, de profeet: *Zie, nu heb ik gemerkt, dat deze man Gods heilig is, die bij ons altoos doortrekt. Laat ons toch een kleine opkamer van een wand maken, en laat ons daar voor hem zetten een bed en tafel en stoel en kandelaar; zo zal het geschieden wanneer hij tot ons komt, dat hij daarin wijke,* 2 Kon. 4 : 9 en 10, verg. Richt. 19 vers 20 en 21. Dit gebruik hield zelfs nog ten tijde der Apostelen stand. Men ontving de zendelingen der gemeente met liefde en toegenegenheid. Men vindt als voorbeelden van herbergzaamheid aangetekend het huis van Simon de lederbereider, Hand. 9:43; Lydia de purperverkoopster, Hand. 16:15, 40; Priscilla met haar man Aquila, Handel. 18: 2 en 3, en anderen. Edoch, gelijk de Joden onder het O. T. deze begroeting niet deden aan verspieders, Jos. 2:2 en 3, aan melaatsen, Lev. 13: 46, noch aan degenen, die hen trachtten te verleiden tot afgoderij, volgens 's Heeren bevel, Deut. 13: 6 en 8, zo leerde de Christelijke voorzichtigheid de gelovigen onder het N. T. geen verspieders der Christelijke vrijheid, geen verleiders of ketterse mensen als vrienden en broeders in hun huis te ontvangen. 't Was hun plicht zich voor de zodanigen te wachten, Matth. 7: 15 en 16: *Maar wacht u voor de valse profeten, welke in schaapsklederen tot u komen, maar van binnen zijn zij grijpende wolven. Hierom: indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet medebrengt, ontvangt hem niet in huis en zegt niet tot hem wees gegroet; want die tot hem zegt: wees gegroet, heeft gemeenschap aan zijn boze werken.*

Vraag. Was deze les aan de uitverkoren vrouw, aan wie de Apostel schrijft, in dit opzicht nodig en nuttig?

Antwoord. Ja, het huis van deze uitverkoren vrouw strekte tot een gemeenzame verblijfplaats van heiligen en afgezondenen der gemeenten. Zij werden door haar en hare kinderen met alle beminlijkheid ontvangen en van het nodige verzorgd. Mogelijk strekte haar huis tot een kerk, waar de heiligen van die tijd en plaats tezamen vergaderden, om de naam des Heeren openlijk aan te roepen.

Hoe nodig nu, dat de Apostel deze vrouw beveelt scherp toe te zien wie tot haar inkwam, en tot geen valse profeet, die onder de schijn van een dienaar der gerechtigheid tot haar kwam, te zeggen: kom in en wees gegroet.

Vraag. Welke nuttige leringen zijn er in deze woorden opgesloten?

Antwoord.

1. Deze vermaning strijdt niet met al die lessen, welke ons de vreedzame omgang en bescheidenheid jegens onze evenmens aanprijzen. Het is wat anders vreedzaam en vriendelijk te zijn jegens allen. Het is iets anders, ons huis en hart voor de verleiders dier waarheid open te zetten. Het ene wordt ons aangeprezen, maar het andere scherp verboden, Ef. 5 : 11: *Hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis, maar bestraft ze ook veleer.* 2 Thessal. 3 : 14: *Maar indien iemand ons woord door deze brief geschreven niet gehoorzaam is, tekent dien, en vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde.*
2. Iedere Godzalige heeft wel toe te zien, wie hij in zijn huis ontvangt en als een broeder begroet, die uit een ander gewest, vergelegen stad of dorp tot hem komt. Het is al geen goud wat er blinkt. Het is geen Godsvrucht wat er naar zweemt. Menig oprechte heeft dat bij schadelijke ervaring geleerd, 1 Joh. 4 : 1: *Geliefden, gelooft niet een iegelijken geest, maar beproeft de geesten of zij uit God zijn; want veel valse profeten zijn uitgegaan in de wereld.*
3. Een ieder Christen heeft te staan naar een geheiligde kennis van de leer der zaligheid, gegrond op Gods Woord. Hoe zal men de geesten beproeven, zo niet onze geest geofende zinnen in het Woord der gerechtigheid heeft? Immers wiens huizen zullen de verleiders insluipen? Ja, wiens zielen zullen zij gevangennemen dan van vrouwkens, die met zonden geladen zijn, en door menigerlei begeerlijkheden gedreven worden, die altoos leren en nimmer tot de kennis der waarheid komen? 2 Tim. 3 : 6 en 7. *Daarom oefen uzelfen tot Godzaligheid.* 1 Tim. 4 : 7. *Wast op in de genade en kennis onzes Heeren Jezus Christus,* 2 Petrus 3 : 18.

Vraag. Wat hebt u tot een opwekking voor een Godvruchtige?

Antwoord.

1. Een ieder zie met schaamte, waarin en hoe menigmaal hij de gewoonte boven de waarheid; het gezag van mensen boven de regel van Gods Woord blindelings gevolgd heeft. Jerem. 2: 23: *Hoe zegt gij: ik ben niet verontreinigd, ik heb de Baäls niet nagewandeld; ziet uw weg in het dal, bekent wat gij gedaan hebt, gij lichte snelle kemelin, die haar wegen verdraait.*
2. Een ieder stelle Gods Woord alleen tot zijn regel van geloof en zeden.

- a. Geen eigen leiding om te volgen de boze lusten van het verdorven vlees, Deut. 12: 8: *Gij zult niet doen naar alles wat wij hier heden doen, een ieder al wat in zijn ogen recht is.*
 - b. Geen blinde gewoonte der grote menigte, die kwaad is, Exod. 23: 2: *Gij zult de menigte tot boze zaken niet volgen.* Matth. 7: 13 en 14: *Gaat in door de enge poort; want wijd is de poort en breed is de weg, die tot het verderf leidt en velen zijn er, die door dezelve ingaan. Want de poort is eng en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er die denzelven vinden.*
 - c. Geen kwade voorbeelden van groten en aanzienlijken, die dikwijls het eerst Gods gebod overtreden. Zie Ezra 9:2: *Want zij hebben van hun dochteren genomen voor zichzelf en voor hun zonen, zodat zich vermengd hebben het heilig zaad met de volken dezer landen; ja, de hand der vorsten en overheden is de eerste geweest in deze overtreding.*
 - d. Geen raad of bestiering van leraars, en vromen, tenzij gegrond op het Woord, 1 Kor. 7: 23: *Gij zijt duur gekocht, zo wordt geen dienstknechten der mensen.* De beste leraren kunnen dwalen in leer en leven. Wij moeten beproeven hetgeen zij ons zeggen, 1 Kor. 10 : 11: *Als tot verstandigen spreek ik, oordeelt gijlieden hetgeen ik zeg.*
3. Een ieder houde zijn hart gedurig open voor de bewerking van Gods Geest, om ons te leren door Zijn Woord, wetende dat, zovelen als er door den Geest Gods geleid worden, kinderen Gods zijn, Rom. 8: 14. Ja, *zovelen als er naar dezen regel zullen wandelen, over dezelve zal vrede en barmhartigheid zijn en over het Israël Gods, Gal. 6: 16.*

ARTIKEL 8.

Dat God is één in Wezen, en nochtans in drie Personen onderscheiden.

Volgens deze waarheid en dit Woord Gods, zo geloven wij in een enige God, Die een enig Wezen is, in hetwelk zijn drie personen, in der daad en waarheid en van eeuwigheid onderscheiden naar hun onmededeelbare eigenschappen: namelijk de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. De Vader is de oorzaak, oorsprong en begin aller dingen, zowel zienlijke als onzienlijke. De Zoon is het Woord, de Wijsheid en het Beeld des Vaders. De Heilige Geest, de eeuwige Kracht en Mogendheid, uitgaande van den Vader en den Zoon. Alzo nochtans, dat dit onderscheid niet maakt, dat God in drieën gedeeld zij; aangezien dat de Heilige Schrift ons leert, dat de Vader, en de Zoon en de Heilige Geest, elk Zijn zelfstandigheid heeft, onderscheiden door haar eigenschappen; doch alzo, dat deze drie Personen maar een enig God zijn. Zo is het dan openbaar, dat de Vader niet is de Zoon, en dat de Zoon niet is de Vader, dat ook insgelijks de Heilige Geest niet is de Vader, noch de Zoon. Intussen, deze Personen, zó onderscheiden, zijn niet gedeeld, noch ook ondereen vermengd. Want de Vader heeft het vlees niet aangenomen, noch ook de Heilige Geest, maar alleen de Zoon. De Vader is nooit zonder Zijn Zoon, noch zonder Zijn Heilige Geest geweest; want Zij zijn alle drie van gelijke eeuwigheid in één zelfde wezen. Daarin is noch eerste noch laatste; want Zij zijn alle drie één in waarheid, in mogendheid, in goedheid en barmhartigheid.

Vraag. Welk getuigenis geeft Paulus aan de leer des Evangelies?

Antwoord. Dat ze is een wijsheid Gods, bestaande in verborgenheid, 1 Kor. 2: 7.

Vraag. Wat verstaat u door een verborgenheid?

Antwoord. Een zodanige zaak of waarheid, die niet gekend of ontdekt kan worden uit de natuurlijke rede, maar alleen uit en door een bovennatuurlijke Goddelijke openbaring. En die al geopenbaard zijnde door het geschapen vernuft in dit leven niet ten volle begrepen kan worden, maar uit kracht van Gods Getuigenis moet geloofd worden.

Vraag. Zijn er dan zoveel verborgenheden in de leer des Evangelies?

Antwoord. Ja toch. De ganse leer der verlossing van de zondaar is een verborgenheid, die het natuurlijk verstand der mensen nooit zou hebben kunnen uitvinden. En overal doen zich in het Woord verheven waarheden op, waarvan men zeggen moet: *De kennis is mij te wonderbaar, zij is mij te hoog, ik kan er niet bij*, Psalm 139 : 6. Zie, een aaneenschakeling van verborgenheden, 1 Tim. 3 : 16: *Buiten allen twijfel is de verborgenheid der Godzaligheid groot: God is geopenbaard in het vlees, is gerechtvaardigd in den Geest, is gezien van de Engelen, is gepredikt onder de heidenen, is geloofd in de wereld, is opgenomen in heerlijkheid.*

Vraag. Wat is de voornaamste hoofdverborgenheid in het ganse Woord Gods?

Antwoord. De leer van de aanbiddelijke Drie-eenheid, waarvan ons in dit en het volgende artikel staat te spreken.

Vraag. Wat betekent het woord **Drie-eenheid**?

Antwoord. Drie-eenheid zegt niets anders dan een eenheid van drie, en is gegrond op de woorden van Johannes: *Deze drie zijn één*, Joh. 5:7.

Vraag. Mag men het Woord Drie-eenheid wel gebruiken?

Antwoord. De Heilige Schrift spreekt also. Het is ook beter, zeggen veel Godgeleerden, dan het woord Drievuldigheid of Drievoudigheid, hetgeen de ouden gewoon waren te gebruiken; hoewel dit woord zelfs door de Dordtse Synode in onze Belijdenis behouden is. Zij die tegen het gebruik van het woord Drievuldigheid zijn, geven als reden, dat Drievuldigheid of Drievoudigheid, onze gedachten meer tot een samenvoeging dan tot een eenheid van drie personen bepaalt.

Vraag. Is de kennis van dit leerstuk van de Heilige Drieeenheid tot zaligheid van de zondaar nodig?

Antwoord. Ja.

1. De belofte van zaligheid wordt hieraan vast gemaakt, Joh. 17: 3: *Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen den enigen waarachtigen God en Jezus Christus, Dien Gij gezonden hebt.*
2. De heidenen, wien deze kennis ontbrak, worden gezegd zonder God geleefd te hebben, Ef. 2: 11 en 12: *Daarom gedenkt, dat gij eertijds heidenen waart in het vlees, en dat gij in dien tijd waart zonder Christus, vervreemd van het burgerschap Israëls en vreemdelingen van de verbonden der belofte; geen hoop hebbende, en zonder God in de wereld.*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

3. De genade tot zaligheid wordt van de Drie-enige God gebeden, Openb. 1 : 4 en 5: *Genade zij u en vrede van Hem Die is, en Die was, en Die komen zal, en van de zeven Geesten, die voor Zijn troon zijn, en van Jezus Christus, Die de getrouwe Getuige is, de Eerstgeborene uit de doden, en de Overste van de Koningen der aarde.* 2 Kor. 13 : 13: *De genade des Heeren Jezus Christus en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij met u allen.*
4. Het ganse Verbond der Genade steunt op de leer van de Heilige Drie-eenheid, zoals het behelst: dat de Vader in Zijn Zoon wil zijn de God van een dood en doemwaardig zondaar, door de bewerking van Zijn Heilige Geest, Hagg. 2 : 5 en 6: *Ik ben met u, spreekt de Heere der heirscharen, met het Woord, in hetwelk Ik met ulieden een verbond gemaakt heb, als gij uit Egypte trokt, en Mijn Geest staande in het midden van u: vreest niet.*

5. De toestemming der Kerk komt hier bij! Aldus zegt de Geloofsbelijdenis van Athanasius: Zo wie wil zalig zijn, dien is voor alle dingen nodig, dat hij het algemeen geloof houde. En zo wie dit niet geheel en ongeschonden bewaart, die zal zonder twijfel eeuwiglijk verderven. Het algemeen geloof nu is dit: Dat wij de enige God in de Drieheid, en de Drieheid in de Eenheid eren. Zonder de Personen te vermengen, of het wezen, en de substantie te delen.

Vraag. Wat is de inhoud van dit artikel?

Antwoord. Een verhoog over de leer van de Heilige Drie-eenheid, zoals die in de Schriften des O. en N. Testaments worden voorgesteld.

Vraag. Hoe behoort men dit leerstuk te beschouwen?

Antwoord.

1. Als een leerstuk van belang dat van alle tijden door bestrijders der waarheid heftig is bestreden, maar dat de Kerk als een pilaar en vastheid altijd heeft verdedigd: van ouds tegen de Sabelianen, Arianen en Valentianen, en heden ten dage tegen de Socinianen, Sociniaanse Remonstranten en andere dwaalgeesten.
2. Dat God onbegrijpelijk is in Zijn Wezen en bestaan, en wij arme mensen, hetgeen God ons van Zichzelf heeft gelieven te openbaren, maar ten dele kennen. De gelovigen moeten en willen ook niet verder doordringen met hun verstand dan zijn grens en bereik hun toelaat, en de Heere hen belijft te verlichten. Waarom wij met de oudvader Bernardus zeggen: Deze grote verborgenheid moet men eerbiedig aanbidden; niet nieuwsgierig doorsnuffelen hoe de veelheid in de eenheid en de eenheid in de veelheid is. Dit na te speuren is roekeloosheid; te geloven Godvruchtigheid; maar te weten het eeuwige leven.
3. Dat de Heilige Schrift deze hoge verborgenheid voordraagt in een menselijke taal, met woorden die aan lichamelijke dingen ontleend zijn, die echter niet dan op een Gode betamelijke wijze verstaan en uitgelegd moeten worden.

Vraag. Op welke manier zullen wij dit leerstuk het best verklaren?

Antwoord. Dat wij inzien:

1. Wat onze Kerk van deze leer belijdt en vaststelt.
2. Daarna, hoe deze leer in dit artikel verklaard en opgehelderd wordt.

Vraag. Wat belijdt en stelt onze Kerk, aangaande de leer van de Heilige Drie-eenheid vast?

Antwoord.

1. Dat er maar is een enig, volkomen, eenvoudig Goddelijk Wezen en geenszins drie Goden: *Want daar is een God*, 1 Tim. 2 : 5, *een Heere*, Ef. 4 : 5.
2. Dat er in dit ene Wezen drie Personen zijn. Geen blote benamingen, maar drie Goddelijke Personen in der daad en

waarheid, en van eeuwigheid onderscheiden naar hun onmededeelbare eigenschappen.

3. Dat deze drie Goddelijke Personen met elkander overeenkomen niet slechts in leer, in wil, in werking en gebied, gelijk twee of meer Koningen die dezelfde dingen gebieden; maar:
 - a. In "Omorsia", Hun eenswezigheid, waardoor Zij alle drie en elk in het bijzonder volgens de manier van bestaan, één en hetzelfde ondeelbaar Wezen volkomenlijk bezitten, Joh. 10 : 30: *Ik en de Vader zijn één.* 1 Joh. 5 : 7: *Deze drie zijn één.*
 - b. In "Isodzéti", Hun evengelijkheid van waardigheid en ere, waardoor Zij alle drie gelijkwaardige Medegenoten zijn van dezelfde heerlijkheid en ere. Joh. 5:23: *Opdat zij allen den Zoon eren, gelijk zij den Vader eren. Die den Zoon niet eert, eert den Vader niet, Die Hem gezonden heeft.*
 - c. In "Empepichoopései", Hun onderlinge vereniging en allernauwst zijn in elkander, waardoor de ene Persoon is in de ander en geen Persoon buiten de ander, Joh. 14 : 10 en 11: *Geloofst gij niet dat Ik in den Vader ben, en de Vader in Mij is? De woorden, die Ik tot ulieden spreek, spreek Ik van Mijzelven niet maar de Vader Die in Mij blijft, Die doet de werken. Geloof Mij, dat Ik in den Vader ben, ende Vader in Mij is.*

Vraag. Wat nog al meer?

Antwoord.

3. Dat deze drie Personen ook waarlijk van elkander onderscheiden zijn:
 - a. In namen, namelijk van Vader, Zoon en Heilige Geest. Dit blijkt bij de instelling des Doops, Matth. 28 : 19: *Gaat dan henen, onderwijst al volkeren, dezelve dopende in den Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.*
 - b. In schikking, waardoor de Vader is de eerste, de Zoon de tweede, de Heilige Geest de derde Persoon, 1 Joh. 5 : 7: *Drie zijn er die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest.*
 - c. In manier van werking. Want de Vader werkt van Zichzelven, de Zoon van de Vader, en de Heilige Geest van de Vader en de Zoon, Joh. 5:19: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: de Zoon kan niets van Zichzelven doen, tenzij Hij dat den Vader ziet doen. Want zo wat Die doet, hetzelfde doet ook de Zoon desgelijks.*
 - d. In werken naar buiten die naar de bijzondere huishouding der Goddelijke Personen, aan iedere Persoon onderscheiden worden toegekend. Aldus wordt het werk der schepping toegekend aan de Vader, 1 Kor. 8 : 6; het werk der verlossing aan de Zoon, Ef. 1 : 7; het werk der heiligmaking aan de Heilige Geest, 1 Kor. 6 : 11.

- e. In Personele of onderscheidene eigenschappen, die eigenlijk noch aan het Wezen alleen, noch aan de blote manier van bestaan, maar aan elke Persoon toekomen en in betrekking staan tot elkander. Zoals dit alles in de verklaring van dit artikel nader blijken zal.

Vraag. Hoe begint het artikel?

Antwoord. Met deze hoofdstelling, dat God is een enig Wezen, nochtans in drie Personen onderscheiden. Volgens deze waarheid en dit Woord Gods, zo geloven wij in een enig God, die een enig Wezen is, waarin drie Personen zijn, in der daad en waarheid, en van eeuwigheid onderscheiden naar hun onmededeelbare eigenschappen, namelijk de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Vraag. Is God een **enig** en **eenvoudig Wezen**?

Antwoord. 1. Dit blijkt uit Deut. 6:4: *Hoor, Israël de Heere onze God is een enig Heere!* 1 Kor. 8: 6: *Nochtans hebben wij maar één God, den Vader, uit Welken alle dingen zijn en wij tot Hem.* 1 Tim. 2 : 5 : *Want daar is één God.* Deut. 32:39: *Ziet nu, dat Ik, Ik, Die ben, en geen God met Mij!*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja.

2. Dit blijkt uit Gods standvastige regering en bestiering van alles tot één en hetzelfde doel, hetgeen de éénheid van het Goddelijk Wezen vooronderstelt. Zie Paulus' bewijs, Rom. 3 : 29 en 30: *Is God een God der Joden alleen en is Hij het ook niet der heidenen? Ja, ook der heidenen; nademaal Hij een éinig God is, Die de besnijdenis rechtvaardigen zal uit het geloof en de voorhuid door het geloof.*

Vraag. Hoeveel personen zijn er in dit enig Goddelijk Wezen?

Antwoord. Drie, zodanig, dat drie Goddelijke Personen bestaan in een Wezen, of anders dat een en hetzelfde Goddelijk Wezen gemeen is aan drie Personen, 1 Joh. 5 : 7 : *Drie zijn er, die getuigen in den hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.*

Vraag. Wat betekent het woord **Persoon**?

Antwoord. Omtrent dit woord vallen velerlei gissingen. Sommigen leiden het af van een Chaldeeus woord, dat een deksel beduidt: Anderen van een Grieks woord "prugoopan", .dat een momaangezicht naar de gelijkenis van iemands gedaante geschikt, te kennen geeft. De meesten leiden "persona" af van "persanare", d. i. doorklinken, een groot geluid maken. Bij de Romeinen was dit woord zeer algemeen, hetzij om daardoor de hoedanigheid, welke de ene mens van de andere onderscheidt, hetzij om iemands staat en waardigheid, of iets anders aan te duiden. In het bijzonder werd dit woord op de schouwtonelen, in treur- of blijspelen gebruikt, waar men allerlei slag van personen vertoonde, die een afbeelding van anderen waren. Tertullianus heeft dit woord allereerst tot de Godgeleerdheid gebracht en het is sedert die

tijd bij de Kerk in gebruik gebleven. Het allermeest stemt het overeen met het woord "hupostasis", zelfstandigheid, hetwelk Paulus in deze hoge verborgenheid gebruikt, Hebr. 11 : 3.

Vraag. Is het geoorloofd dit woord te gebruiken?

Antwoord. Ja, om de waarheid des te beter van de dwaling der ketters te onderscheiden. Het is zelfs te betreuren, dat velen door een al te grote afkeer van schoolse woorden, de woorden van Persoon, Drie-eenheid, enz. laten varen, en alleen in dit stuk de woorden van Vader, Zoon en Heilige Geest noemen. Dit is onze bestrijders te veel toegegeven, dewijl de grootste ketters, onder verdraaide spreekwijzen van de Heilige Schrift wonderwel hun voordeel weten te doen. Immers de Socinianen zullen niet weigeren de woorden van Vader, Zoon en Heilige Geest te gebruiken. Daar zij echter op een godslasterlijke wijze loochenen dat er is een enig Wezen, waarin drie Personen zijn, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Vraag. Wat noemt u een Goddelijk Persoon?

Antwoord. Een verstandige zelfstandigheid, die op een bijzondere wijze bestaat in het ene Goddelijke wezen, Hebr. 1 : 3.

Vraag. Hoe noemt u deze drie personen?

Antwoord. De Vader, de Zoon en de Heilige Geest, 1 Joh. 5: 7: *Want drie zijn er, die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest; en deze drie zijn één.*

Vraag. Zijn dit geen drie blote benamingen, aan één Wezen eigen?

Antwoord. Nee. Daar zijn drie Personen in het ene Goddelijke Wezen, inderdaad en in waarheid, en van eeuwigheid onderscheiden naar hun onmededeelbare eigenschappen. Waarom wij met Athanasius zeggen: Het is een andere Persoon des Vaders, een andere des Zoons, een andere des Heiligen Geestes. Zie Joh. 14 : 16: *En Ik zal den Vader bidden en Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid.*

Vraag. Waarin zijn deze drie personen van elkander onderscheiden?

Antwoord. In namen, in orde, in manier van werking, in personele eigenschappen. De Vader is de oorzaak, oorsprong en begin aller dingen, zowel zienlijke als onzienlijke; de Zoon is het Woord, de Wijsheid en het Beeld des Vaders; de Heilige Geest, de eeuwige Kracht en Mogendheid, uitgaande van de Vader en de Zoon.

Vraag. Wat is de personele eigenschap van den Vader?

Antwoord.

1. De personele eigenschap van de Vader is ongeteeldheid, zodat Hij ten aanzien van Zijn zelfstandigheid, niet is van een ander. Dit verklaart de Heere Jezus als Hij zegt, dat de Vader het leven heeft in Zichzelven, Joh. 5 : 26.

2. Dat Hij op een wijze voor ons onbegrijpelijk, de Zoon heeft gegenereerd, Psalm 2 : 7: *Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U gegenereerd.*
3. Dat de Heilige Geest van Hem uitgaat, Joh. 15 : 26.

Vraag. Wat betekenen de woorden in onze Belijdenis: De Vader is de Oorzaak, Oorsprong en Begin van alle dingen, zowel zienlijke als onzienlijke?

Antwoord. Niet dat de Vader is het Beginsel of die Fontein der Godheid. Zodanig hebben de oude leraars in de Oosterse Kerk in vroegere tijden gesproken; maar deze spreekwijze is vrij hard en kan in een goede zin niet wel genomen worden, dan met een weinig zout besprengd. Alleen betekenen deze woorden dat de Vader is en bestaat van Zichzelve, de enige Oorsprong en Begin van alle zichtbare en onzichtbare dingen is, als van Hem geschapen door de Zoon, Ef. 4 : 6: *Eén God en Vader van allen, die daar is boven allen en door allen, en in u allen.* Kollos. 1 : 16. *Want door Hem zijn alle dingen geschapen, die in den hemel en die op de aarde zijn, die zienlijk en die onzienlijk zijn, hetzij tronen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten.*

Vraag. Is dan de Zoon en de Geest minder dan de Vader, terwijl Hij hier wordt aangemerkt als de Oorsprong en het Beginsel aller dingen?

Antwoord. Gans niet.

1. Want de Vader is wel de eerste in orde, maar niet meerder in macht; zij alle drie zijn één in waarheid, in mogendheid, in goedheid en barmhartigheid, Joh. 5 : 23: *Opdat zij allen den Zoon eren, gelijk zij den Vader eren. Die den Zoon niet eert, eert ook den Vader niet, Die Hem gezonden heeft.*
2. De werken Gods naar buiten zijn aan alle drie Personen gemeen, zodat de Vader niet werkt zonder de Zoon en de Heiligen Geest, hoewel het werk der schepping naar de bijzondere huishouding der Goddelijke Personen, aan de Vader wordt toegekend.

Vraag. Wat is de personele eigenschap van de Zoon?

Antwoord. Dat Hij van eeuwigheid, op een wijze voor ons onbegrijpelijk, van de Vader gegenereerd is. Want de Zoon is het Woord, de Wijsheid en het Beeld des Vaders. Joh. 1 : 14: *En het Woord is vlees geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd, de heerlijkheid als van den Eniggeborene des Vaders. vol van genade en waarheid.* 1 Kor. 1 : 24: *Maar hun, die geroepen zijn, beiden Joden en Grieken prediken wij Christus, de kracht Gods en de wijsheid Gods.* Koll. 1 : 15: *Dewelke is het Beeld des onzienlijken Gods, de Eerstgeborene aller creaturen.* Vergel. Hebr. 1 : 3. Spreuk. 8 vers 24.

Vraag. Wat is de personele eigenschap van de Heiligen Geest?

Antwoord. Uit te gaan van de Vader en de Zoon. De Heilige Geest is de eeuwige Kracht en Mogendheid, uitgaande van de Vader en de Zoon, Joh. 15 : 26: *Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, Dien Ik u*

zenden zal van den Vader, namelijk de Geest der waarheid, Die van den Vader uitgaat, Die zal van Mij getuigen.

Vraag. Wat geven deze woorden verder te kennen?

Antwoord. Dat de Heilige Geest niet is een blote kracht en mogendheid, waardoor de Vader werkt; maar een Persoon met kracht en mogendheid voorzien, Die een bijzondere manier van bestaan heeft in hetzelfde Goddelijke Wezen, Rom. 15 : 13: *De God nu der hope vervulde ulieden met alle blijdschap en vrede in het geloof, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes.*

Vraag. Is dan de Godheid niet in drieën gedeeld, of in drie Wezens onderscheiden, daar de wezens naar het getal der personen altijd vermenigvuldigen?

Antwoord. Wij scheuren, zegt Calvijn, de Personen niet af van het Wezen, anderszins zou het Wezen een drievuldigheid der Goden en niet der Personen zijn. Nee, maar deze drie Personen bestaan tezamen in één Wezen, zonder dat de Godheid in drieën gedeeld is. Aldus houdt onze Belijdenis. Alzo nochtans, dat dit onderscheid niet maakt, dat God in drieën gedeeld is, aangezien de Heilige Schriftuur ons leert, dat de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, elk Zijn zelfstandigheid heeft, onderscheiden door hun eigenschappen; doch alzo, dat deze drie Personen maar een enig God zijn. Zodat wij met de woorden van Nazianzenus van deze verborgenheid besluiten: Eén kan ik niet kennen, of ik word door drie beschenen; drie kan ik niet onderscheiden, of ik word tot één getrokken.

Vraag. Waar leert de Heilige Schriftuur duidelijk, dat deze drie Personen één in Wezen zijn?

Antwoord. Deut. 6 : 4: *Hoor, Israël, de Heere onze God is een enig Heere.* Het is duidelijk, dat deze woorden betrekking hebben op meer dan één persoon, daar het in geen enkele taal gebruikelijk is, dat men, sprekende van een enig persoon, gewoon is te zeggen, dat hij maar een of enig is. Dat is duidelijk door zichzelf, zonder dat men veel aandacht nodig heeft om dat te begrijpen. Mozes nu roept voor de oren van gans Israël: Hoor, Israël, ten bewijze, dat hij hun een geheim had te openbaren, waaraan zij oor en hart moesten lenen. En waarin bestond dat geheim? De woorden zeggen het ons, dat God wel één in Wezen, maar ook drie in Personen was, Die met elkander één waren, namelijk Jehova Elohim, Jehova Echad: De Heere uw God, de Heere is één. Bekend is, dat zelfs sommige Joodse meesters de tekst op Vader, Zoon en Heilige Geest toegepast hebben. Ja, dat de Jood Abarbanel dit altoos tegen anderen staande heeft gehouden.

Vraag. Waar al meer?

Antwoord. 1 Joh. 5 : 7: *Want drie zijn er, Die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.*

Vraag. Zien deze woorden niet maar op een eenheid van overeenstemming en getuigenis, gelijk de Socinianen zeggen?

Antwoord. Nee. Maar op een volkomen eenheid van Wezen. Dit blijkt:

1. Uit de onderscheiden manier van spreken, die Johannes gebruikt van de eenheid der hemelse en aardse getuigen: Want van de getuigen in den hemel zegt hij: "kai houtpi hoi treis hen eisi." En deze drie zijn één. Maar handelende van de aardse getuigen, zegt bij vers 8: "kai hoi treis eis to hen eisin." En deze drie zijn tot één. Zo nu in beide de blote eenheid van overeenstemming en getuigenis bedoeld werd, wat reden zou er zijn, dat Johannes in een zaak van zoveel belang in één adem in manier van spreken veranderde?
2. Uit de bedoeling van Johannes. Zijn bedoeling is te betogen, de vastheid van de leer des geloofs uit de eenheid der getuigen, die daarvan getuigenis geven. Dit kan hij niet sterker bevestigen, dan uit de eenheid der getuigen in wezen. Want waar een volmaakte eenheid van raadpleging is, daar is een volmaakte eenheid van wezen. Daar er tussen Gods wil en Wezen geen zakelijk onderscheid is, anders zou er in God een samenstelling van wezen en eigenschappen zijn, die strijdt tegen de eenvoudigheid van Gods natuur. Daarom zeggen de schoolgeleerden niet ten onrechte: "Quicquid est in Deo est ipse Deus", Al wat in God is, dat is God Zelf.
3. Johannes, sprekende van de drie getuigen in de hemel, zegt met ronde woorden: *Deze drie zijn één*. Niet in blote eenheid van overeenstemming en wil, gelijk twee of meer koningen, die hetzelfde gebieden; maar in volkomen eenheid van wezen. Want dit getuigenis noemt hij vervolgens in vers 9 het getuigenis Gods, Die één in Wezen, hoewel onderscheiden is in drie Personen; ja, het getuigenis, hetwelk God van Zijn Zoon geeft, Die elders uitdrukkelijk getuigt: *Ik en de Vader zijn één*. Joh, 10 : 30.
4. Het helpt niet, dat tegenstanders zeggen, dat Calvijn en Beza deze plaats zelf gebracht hebben tot eenheid van overeenstemming en getuigenis. Want:
 - a. Wij worden niet gedwongen bij hun woorden te zweren, daar ons geloof niet op de verklaring van mensen, maar op God en Zijn Woord steunt.
 - b. Calvijn en Beza hebben nooit ontkend, dat God één is in Wezen, nochtans onderscheiden in drie Personen, gelijk de Godslasterende Socinianen doen; maar zij hebben de Eenheid in de Drieheid en de Drieheid in de Eenheid eerbiedig omhelsd en beleden. Dit zelf is de wens van Calvijn: Och! of deze namen begraven waren, en dat onder alle mensen vastelijk geloofd werd, dat de Vader, de Zoon en de Heilige Geest een enig God is. Nochtans, dat de Zoon de Vader niet is, of de Heilige Geest de Zoon; maar dat zij door enige Eigenschap van elkander onderscheiden zijn. Calvijn Inst. Boek I, Hoofdstuk XIII.

- c. Behalve dat de woorden van Calvin en Beza over deze tekst wel ingezien, niet volstrekt zeggen hetgeen tegenstanders daaruit besluiten.

Vraag. Strijdt het niet, dat er in God één en drie is?

Antwoord. : Het zou strijden, indien wij zeiden: één en drie in hetzelfde opzicht. Eén God en drie Goden, één Wezen en drie Wezens. Drie Personen, drie bijzondere naturen, en ondertussen maar één God. Maar wij zeggen: daar is een enig God, een enig Wezen; de drie Personen zijn geen drie Wezens,, maar één en hetzelfde Wezen.

Vraag. Hoe zijn deze drie Personen in dit Wezen onderscheiden?

Antwoord. Dit is boven gezegd; hoor verder de woorden onzer Belijdenis. Intussen, deze Personen zó onderscheiden, zijn niet gedeeld, noch ook ondereen vermengd. Want de Vader heeft het vlees niet aangenomen noch ook de Heilige Geest, maar alleen de Zoon. De Vader is nooit zonder Zijn Zoon, noch zonder Zijn Heilige Geest geweest, want Zij zijn alle drie van gelijke eeuwigheid in één zelfde Wezen.

Vraag. Hoe blijkt ons, dat niet de Vader, noch de Heilige Geest, maar alleen de Zoon het vlees heeft aangenomen?

Antwoord. Uit Gal. 4: 4: *Maar wanneer de volheid des tijds, gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet.* Fil. 2: 6 en 7; Joh. 1: 14, enz.

Vraag. Is de Vader nooit zonder Zijn Zoon, noch zonder Zijn Heilige Geest geweest?

Antwoord. Nee; want Zij zijn Beiden van gelijke eeuwigheid met de Vader, Joh. 1: 1: *In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God.* Gen. 1: 2: *De Geest Gods zweefde op de wateren.* Job 26: 13: *Door Zijn Geest heeft Hij de hemelen versierd.* Wat nu vóór het begin der schepping geweest is, moet eeuwig zijn met de Vader, Psalm 90:2: *Eer de bergen geboren waren en Gij de aarde en de wereld voortgebracht had, ja, van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God.*

Vraag. Waarin komen deze Personen verder met elkander overeen?

Antwoord. Dit zien wij aan het slot van het artikel: Daarin is noch eerste noch laatste, want Zij zijn alle drie één in waarheid, in mogendheid, in goedheid en barmhartigheid. Overeenkomstig de geloofsvorm van Athanasius: En in deze Drieheid is niet eerst, noch laatst; niet meest, noch minst; maar de ganse drie Personen hebben gelijke eeuwigheid en zijn elkander alleszins gelijk. Zoals verscheidene teksten van het Oude en Nieuwe Testament dit alles bevestigen, Psalm 115: 3; 1 Petr. 1 : 3, vergelijk Joh. 5 : 21; 1 Kor. 12 : 11; Psalm 104: 30; Joh. 10 : 11; Hebr. 2 : 17 en 18; Psalm 143 : 10, zodat wij met Clemens Alexandrinus besluiten mogen: Laat ons loven een Vader en Zoon tezamen met de Heilige Geest, Die een alles is, Die alleszins goed

is, alleszins schoon, alleszins wijs, alleszins rechtvaardig, Wiens heerlijkheid nu is, en in der eeuwigheid!

Vraag. Gezien hebbende, wat onze Kerk vaststelt en belijdt van de verborgenheid van de Heilige Drie-eenheid, is de kennis van deze leer nuttig tot vertroosting en Godzaligheid?

Antwoord. Gelijk in de verklaring van het volgende artikel breedvoerig blijken zal.

Vraag. Kan men echter dit artikel niet met nuttige en te betrachten opwekkingen besluiten?

Antwoord. Ja.

1. Tot bestraffing van zodanigen,

- a. Wien deze kennis ontbreekt, en die onder het licht des Evangelies, onwetend van God en Christus leven. *Want indien ons Evangelie bedekt is, zo is het bedekt in degenen die verloren gaan, in welken de God dezer eeuw de zinnen verblind heeft, namelijk der ongelovigen opdat hen niet bestrale de verlichting des Evangelies der heerlijkheid van Christus, Die het beeld Gods is. 2 Kor. 4 : 3 en 4.*
- b. Die geen algenoegzaam en Drie-enig God tot het voorwerp van hun verkwikking stellen, maar de driehoofdige afgod dezer wereld: de begeerlijkheid der ogen, de wellust des vleses, de grootsheid dezes levens. *Wandelende naar de eeuw dezer wereld, naar den overste van de macht der lucht, van den geest die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, doende den wil des vleses en der gedachten, Ef. 2 : 2 en 3.*
- c. Die alle gedachten van Gods hoogheid, heiligheid, en dienenswaardigheid uit hun hart zoeken te bannen, en tegen de waarschuwing Gods aan hun gemoed met geweld indruisen, zodat de Heere roept: *Voor wien hebt u geschroomd, of gevreesd? Want gij hebt gelogen en zijt Mijner niet gedachtig geweest; gij hebt Mij op uw hart niet gelegd; en is het niet, omdat Ik zwijg, en dat van ouds af, en gij vreest Mij niet! Jes. 57 : 11.*

Vraag. Wat nog meer?

Antwoord. 2. Tot waarschuwing,

- a. Hoe zwaar zij zondigen, die de dienst en gemeenschap van de Drie-enige God versmaden, Spreuken 8:36: *Maar die tegen Mij zondigt, doet zijn ziel geweld aan; allen, die Mij haten, hebben den dood lief.*
- b. Hoe zwaar hun straf zijn zal, indien zij weigerend blijven zich te bekeren tot de Heere. Iedere Persoon zal Zijn macht en wijsheid aanleggen tot hun verderf. Hoor des Heeren betuiging, Jes. 47 : 3: *uw schaamte zal ontdekt worden, ook zal uw schande gezien worden. Ik zal wraak nemen, en Ik zal op u niet aanvallen als een mens. Ezech. 22 : 14:*

Zal dan uw hart bestaan? Zullen uw handen sterk zijn in de dagen als Ik met u handelen zal? Ik de Heere heb het gesproken en zal het doen!

Vraag. Wat verder?

Antwoord. 3. Tot vermaning aan de zodanigen, dat zij trachten deel te krijgen aan deze volzalige God, in Wiens gemeenschap vergeving van zonden, en een eeuwige zaligheid te vinden is, Jes. 55 : 6, 7: *Zoekt den Heere, terwijl Hij te vinden is, roept Hem aan, terwijl Hij nabij is. De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten; en hij bekere zich tot den Heere, zo zal Hij Zich zijner ontfermen, en tot onzen God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk.*

Vraag. Waartoe moet een Godzalige de kennis van deze hoge verborgenheid aansporen?

Antwoord.

1. Tot nieuwe gehoorzaamheid aan Vader, Zoon en Heilige Geest, in Wiens dienst en gemeenschap hij overgezet is, als hij in Zijn Naam gedoopt werd, Psalm 119:106: *Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid.* Psalm 116:16: *Och Heere, zekerlijk ik ben Uw knecht, ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd; Gij hebt mijn banden losgemaakt.*
2. Tot voorzichtigheid van wandel, om zich noch tegen deze noch tegen gene Persoon in dit enig Goddelijk Wezen te bezondigen.
 - a. Noch tegen de Vader, Die ons het leven, de adem en alle dingen geeft, Deut. 32: 6: *Zult gij dit den Heere vergelden, gij dwaas en onwijs volk? Is Hij niet uw Vader, Die u verkregen, Die u gemaakt, en u bevestigd heeft?*
 - b. Noch tegen de Zoon, Die hen met Zijn bloed gekocht en tot een eigendom gemaakt heeft, Exod. 23 : 20 en 21: *Zie, Ik zend een Engel voor uw aangezicht, om u te behoeden op dezen weg, en om u te brengen tot de plaats, die Ik bereid heb. Hoed u voor zijn aangezicht en wees Zijner stem gehoorzaam en verbitter hem niet, want Hij zal ulieder overtredingen niet vergeven, want Mijn Naam is in het binnenste van hem.*
 - c. Noch tegen de Heilige Geest, Die hen verzegelt van de liefde Gods in Christus, Ef. 4 : 30: *Bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, door Welken gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.*
3. Tot eensgezindheid onder elkander, zoals ook deze drie Zelfstandigheden één zijn. Christus stelde daarom Zijn en des Vaders éénheid tot een voorbeeld van navolging voor, Joh. 17 : 21: *Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij, Vader in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn, opdat de wereld gelove, dat Gij Mij gezonden hebt.*

Vraag. Welke vertroosting heeft een Godzalige, die in de Drie-enige God gelooft?

Antwoord. Hij kan zich verzekerd houden, dat de drie Getuigen in den hemel al hun beloften aan hem zullen bevestigen tot in eeuwigheid. *Want zoveel beloften Gods als er zijn, die zijn in Hem ja, en zijn in Hem amen! Gode tot heerlijkheid door ons, maar Die ons met u bevestigt in Christus; en Die ons gezalfd heeft is God; Die ons ook heeft verzegelden het onderpand des Geestes in onze harten heeft gegeven. 2 Kor. 1 : 20, 21 en 22.*

ARTIKEL 9.

Bewijs van het voorgaande Artikel van de Drieheid van Personen in één God.

Dit alles weten wij, zo uit de getuigenissen van de Heilige Schriftuur, alsook uit hun werkingen en voornamelijk uit degene, die wij in ons gevoelen. De getuigenissen van de Heilige Schriften, die ons leren deze Heilige Drievuldigheid te geloven, zijn in veel plaatsen van het Oude Testament beschreven, welke niet van node is te tellen, maar alleen met onderscheid of oordeel uit te kiezen. In Genesis, hoofdstuk 1: 26 en 27, zegt God: Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis, enz. En God schiep den mens naar Zijn beeld; man en vrouw schiep Hij ze. Insgelijks Gen. 3: 2,2: Zie de mens is geworden als onzer één. Daaruit blijkt, dat er meer dan één persoon in de Godheid is, als Hij zegt: Laat Ons mensen maken naar Ons beeld; en Hij wijst daarna de enigheid aan, als Hij zegt: God schiep. Het is wel waar, dat Hij niet zegt hoeveel personen dat er zijn; maar hetgeen voor ons wat duister is in het Oude Testament, dat is zeer klaar in het Nieuwe. Want als onze Heere gedoopt werd in de Jordaan, zo is de stem des Vaders gehoord geweest, zeggende: Deze is Mijn geliefde Zoon; de Zoon werd gezien in het water; en de Heilige Geest openbaarde Zich in de gedaante van een duif. Ook mede is in de doop aller gelovigen deze formule ingesteld door Christus: Doopt al de volkeren in den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. In het Evangelie van Lukas spreekt de engel Gabriël tot Maria, de moeder des Heeren, aldus: De Heilige Geest zal over u komen en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen; daarom ook, dat Heilige, dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden. Insgelijks: De genade van den Heere Jezus en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u. Drie zijn er, die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord, en de Heilige Geest, en deze drie zijn één. In al deze plaatsen wordt ons ten volle geleerd, dat er drie personen zijn in een enig Goddelijk Wezen. En hoewel deze leer het menselijke verstand verre te boven gaat, nochtans geloven wij die nu door het Woord, verwachtende totdat wij de volkomen kennis en vrucht daarvan genieten zullen in de hemel. Voorts staan ook aan te merken de bijzondere ambten en werkingen dezer drie Personen te onswaarts: De Vader is genaamd onze Schepper door Zijn kracht; de Zoon is onze Zaligmaker en Verlosser door Zijn bloed; de Heilige Geest is onze Heiligmaker door Zijn woning in onze harten. Deze leer van de Heilige Drievuldigheid is altijd beweerd en onderhouden geweest bij de ware Kerk, van de tijden der Apostelen af tot nu toe, tegen de Joden, Mohammedanen en enige valse Christenen en ketters, als Marcion, Manes, Praxeas, Sabellius Samofatenus, Arius, en andere diergelijken, die met goed recht door de heilige vaders zijn veroordeeld geweest. Daardoor nemen wij in dit stuk gaarne aan de drie geloofssommen, namelijk der Apostelen, van Nicéa en van Athanasius;

insgelijks hetgene daarvan door de Ouden in gelijkvormigheid met deze besloten is.

Vraag. Hoe bewijst u de leer der Drie-eenheid?

Antwoord. Niet uit de rede, noch door het licht der natuur, dewijl dit een verborgenheid is, die een Goddelijke openbaring veronderstelt, Matth. 11:27: *Niemand kent den Zoon dan de Vader, noch iemand kent den Vader dan de Zoon, en dien het de Zoon wil openbaren.* Hoofdst. 16: 17 en 18: *Simon Petrus antwoordde en zeide: Gij zijt de Christus, de Zoon des levendigen Gods. En Jezus antwoordende, zeide tot hem: Zalig zijt gij, Simon Bar Jona. Want vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar Mijn Vader, Die in die hemelen is.*

Vraag. Waaruit dan?

Antwoord. Uit het geopenbaarde Woord van God, dat ons leert hetgeen voor de rede en het vlees onmogelijk is, als in de verklaring van dit artikel nader zal blijken.

Vraag. In hoeveel delen wordt dit artikel gevoegelijk verdeeld?

Antwoord. Hoofdzakelijk in drie delen.

1. Het eerste behelst een voorstel van de manieren, waarop wij deze verborgenheid kennen en bewijzen. Dit alles weten wij, zo uit de getuigenissen van de Heilige Schriftuur, alsook uit hun werken en voornamelijk uit degene, die wij in ons gevoelen.
2. Het tweede vervat een verklaring van dit voorstel, waarin zich opdoen:
 - a. Deels een register van bewijzen, die nader verklaard en aangedrongen worden; zo
 - i. Uit het Oude Testament. De getuigenissen van de Heilige Schriftuur, die ons leren deze Heilige Drievuldigheid, te geloven, zijn in vele plaatsen van het Oude Testament beschreven, welke niet van node zijn te tellen, maar alleen met onderscheid of oordeel uit te kiezen. In Gen. 1 : 26 en 27 zegt God: *Laat ons mensen maken naar ons beeld en naar onze gelijkenis, enz., enz. Zo schiep dan God den mens naar Zijn beeld. Man en vrouw schiep Hij ze.* Ook Gen. 3 : 22: *Zie, de mens is geworden als onzer één.* Daaruit blijkt, dat er meer dan één persoon in de Godheid is, als Hij zegt: *Laat Ons mensen maken naar ons beeld; en daarna wijst Hij de enigheid aan, als Hij zegt: God schiep.*
 - ii. Als uit het Nieuwe Testament. Het is wel waar, dat Hij niet zegt hoeveel Personen er zijn, maar hetgeen voor ons wat duister is in het Oude Testament, dat is zeer helder in het Nieuwe. Want als onze Heere gedoopt werd in de Jordaan, zo is de stem des Vaders gehoord geweest, zeggende: *Deze is Mijn geliefde Zoon.* De Zoon werd gezien in het water en

de Heilige Geest openbaarde zich in de gedaante van een duif. Ook is in de doop voor alle gelovigen door Christus deze vorm ingesteld: *Doopt al de volken in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes*. In het Evangelie van Lucas spreekt de Engel Gabriël tot Maria, de moeder des Heeren aldus: *De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal, u overschaduwen, en daarom ook, dat heilige dat uit u geboren zal worden, zal Gods Zoon genaamd worden*. Idem: *De genade onzes Heeren Jezus Christus en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u*. Er zijn er drie, die getuigenis geven in den hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.

- b. Deels een besluit uit dit alles.
 - i. Zo tot staving van deze leer, met de woorden: In al deze plaatsen wordt ons ten volle geleerd, dat er drie Personen zijn in een enig Goddelijk Wezen.
 - ii. Als tot troost tegen de gebrekkigheid onzer kennis in deze. En hoewel deze leer het menselijk verstand verre te boven gaat, nochtans geloven wij die nu door het Woord, verwachtende totdat wij de volkomen kennis en vrucht daarvan genieten zullen in de hemel.
- c. Deels een verklaring van de ambten en bijzondere werkingen der drie Personen jegens ons. Voorts staan ons ook aan te merken de bijzondere ambten en werkingen van deze drie Personen jegens ons. De Vader is genaamd onze Schepper door Zijn kracht; de Zoon is onze Verlosser door Zijn bloed; de Heilige Geest is onze Heiligmaker, door Zijn inwoning in onze harten.

3. Het derde bericht ons:

- a. Deels tegen wie deze leer in onze Kerk altoos verdedigd is. Deze leer van de Heilige Drie-eenheid is altijd gehandhaafd en onderhouden geweest door de ware Kerk van de tijden der Apostelen af tot nu toe tegen de Joden, Mohammedanen en enige valse Christenen en ketters, als Marcion, Manes, Praxeas, Sabellius, Samofatenus, Arius en andere dergelijken, die met goed recht door de Heilige Vaders zijn veroordeeld geweest.
- b. Deels, wat wij in dezen als overeenstemmende met onze leer, gaarne overnemen. Daarom nemen wij in dit stuk gaarne aan de drie geloofssommen, namelijk der Apostelen, van Nicea, en Athanasius, alsmede hetgeen daarvan door de ouden in gelijkvormigheid besloten is.

Vraag. Wat bevat het eerste lid van dit artikel?

Antwoord. Een voorstelling van de manier, waarop wij kennen en belijden, dat God één in Wezen en drie in Personen is. Dit alles weten

wij, zowel uit de getuigenissen van de Heilige Schriftuur, als ook uit hun werkingen, en voornamelijk uit degene, die wij in ons gevoelen.

Vraag. Waar getuigt de Heilige Schriftuur, dat God één in Wezen en drie in Personen is?

Antwoord.

1. In het Oude Testament, Psalm 33: 6: *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door den Geest Zijns monds al hun heir.* Haggai 2: 5 en 6: *Doch nu, wees sterk gij Zerubbabel, spreekt de Heere, en wees sterk, gij Jozua, zoon van Jozadak, Hoge priester, en wees sterk, al gij volk des lands, spreekt de Heere, en werkt; want Ik ben met u, spreekt de Heere der Heirscharen, met het Woord in hetwelk Ik met ulieden een verbond gemaakt heb, als gij uit Egypte uittrok, en Mijn Geest, staande in het midden van u: vreest niet.*
2. In het Nieuwe Testament: Joh. 14: 16, 17. *En Ik zal den Vader bidden en Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid, namelijk den Geest der waarheid, Welken de wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet.* Openb. 1: 4 en 5: *Genade zij u en vrede van Hem, die is en die was, en die komen zal; en van de zeven Geesten, die voor Zijn troon zijn, en van Jezus Christus, Die de getrouwe Getuige is, de Eerstgeborene uit de doden, en de Overste van de Koningen der aarde.*

Vraag. Hoe worden de gelovigen nog meer van deze waarheid bevestigd?

Antwoord. De Belijdenis zegt: Uit de werkingen van de Heilige Drie-eenheid en voornamelijk uit die, welke wij in ons gevoelen, 1 Kor. 2: 12: *Doch wij hebben niet ontvangen den Geest der wereld, maar den Geest, die uit God is; opdat wij zouden weten wat dingen ons van God geschonken zijn.*

Vraag. Is dit een bewijs dat sterk bevestigt?

Antwoord. Dit bewijs is krachtig en betreft de bevinding der Godzaligen. Het is echter niet genoeg om een ander te overreden. Een natuurlijk mens weet daar weinig van. Een Godzalige ondervindt er meer van dan hij uitdrukken kan. Hij voelt er meer van dan de allergeleerdste kan tegenspreken, Psalm 25 : 14: *De verborgenheid des Heeren is voor degenen die Hem vrezen, en Zijn verbond om hun die bekend te maken.* Joh. 14:23: *Jezus antwoordde en zeide tot hem: Zo iemand Mij liefheeft, die zal Mijn Woord bewaren, en Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen, en zullen woning bij hem maken.*

Vraag. Maar hoe verstaan wij dit van een eigenlijk en tastelijk gevoel?

Antwoord. Gans niet. Gevoelen zegt hier ondervinden. God is een Geest en Zijn werkingen in ons zijn enkel geestelijk. De verheven spreekmanieren welke Gods Woord gebruikt, aan lichamelijke dingen

ontleend, moeten in een geestelijke zin verstaan worden. Dus leest men van den Heere te tasten en te vinden, Hand. 17:21; Zijn goedheid te proeven en te smaken, Psalm 34 : 9; Jezus' vlees te eten en Zijn bloed te drinken, Joh. 6 : 56. Een gelovige geniet de ondervinding van Gods werking in hem met zoveel kracht en helderheid, dat zijn gemoed er onder verkwikt en versterkt wordt. Een Christen moet zich wachten voor lichamelijke bevattingen van God en Zijn werkingen, Joh. 6 : 63. De zichtbare Jezus Zelf wordt van de hemelen ontvangen en voor onze ogen verborgen tot de tijden der wederoprichting aller dingen, Hand. 3 : 21.

Vraag. Wat kent een Godzalige van deze verborgenheid door de werking van Gods Geest in hem?

Antwoord.

1. Dat er zulk een God, zulk een zalig en Drie-enig Wezen is. Dat staat bij hem vast, daarvan is hij in zijn gemoed overreed. Het schild des geloofs blust alle vurige pijlen van Satan uit. Alle gedachten en verdorven redeneringen, die zich tegen deze verborgenheid verheffen, zijn bij hem gevallen. Drie zijn er, zegt hij, die getuigen in den hemel! Dat weten de goede Engelen, dat kunnen de duivelen niet loochenen, dat belijden alle Godzaligen, daar is geen twijfel aan. *Heere, Gij hebt mij overreed, en ik ben overreed geworden; Gij zijt mij te sterk geweest en hebt overmocht*, Jerem. 20 : 7. *Want daar is één God, daar is ook één Middelaar Gods en der mensen, de mens Christus Jezus*, 1 Tim. 2 : 5.
2. Hij ziet, dat hij zulk een God, zulk een zalig en Drie-enig Wezen tot zaligheid van zijn ziel van node heeft. De fontein van Gods genade ware in eeuwigheid gestopt gebleven, indien Hij niet was een Drie-enig God. Daar is een Goddelijk Persoon, Wiens gerechtigheid moet voldaan zijn. Niemand anders dan een Goddelijk Persoon kan een eeuwige gerechtigheid voor de zondaar teweegbrengen. Een Goddelijk Persoon moet door Zijn kracht de verworven zaligheid aan de zondaar toepassen. De Vader is onze Schepper door Zijn kracht; de Zoon is onze Verlosser door Zijn bloed; de Heilige Geest is onze Heiligmaker door Zijn inwoning in onze harten. Dit leert ons Gods Woord overal. De Godzalige stemt het met vol harte toe, en roept uit: *Gij zijt mijn God, daarom zal ik U loven; o, mijn God, ik zal U verhogen! Looft den Heere, want Hij is goed, want Zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid*, Psalm 118 : 28 en 29.
3. Hij beschouwt somtijds de oneindige grootheid van dat zalig Wezen, voor zover hem de Heere belijft te verlichten en zijn hart kan heiligen, om God in de ontdekking van het werk der verlossing groot te maken, zodat zijn gemoed onder het besef van al die heerlijkheid in God, in verwondering opgevoerd, dankende uitroept: *Voorwaar, ik heb U in het heiligdom aanschouwd, ziende Uw sterkte en Uw eer*, Psalm 63 : 3. *Wij allen met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in*

een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest, 2 Kor. 3 : 18.

4. Hij heeft geen rust in God, tenzij dat zijn ziel zegt: *De Heere is mijn deel, daarom zal ik op Hem hopen*, Klaagl, 3 : 24. Is er een scheiding tussen hem en den Heere om der zonden wil, dan worden al de bewegingen der ziel met bidden, overdenken, schreien en verlangen gaande gemaakt, totdat zij wederom in Zijn nabijheid proeft en smaakt, dat de Heere goedertieren is, Hoogl. 3 : 1 en 2: *Ik zocht des nachts op mijn leger hem, dien mijn ziele liefheeft. Ik zocht hem, maar ik vond hem niet; ik zeide: Ik zal nu opstaan en in de stad omgaan, in de wijken en in de straten, ik zal hem zoeken, dien mijn ziele liefheeft*, Hos. 6 : 1: *Komt, en laat ons wederkeren tot den Heere, want Hij heeft ons verscheurd en Hij zal ons genezen; Hij heeft geslagen en Hij zal ons verbinden.*
5. Hij kent bij bevinding zijn overgave aan God; hoe hij door de Heilige Geest bewerkt werd om zich geheel en al tot de dienst van de Drie-enige God te verbinden. *Och Heere, zekerlijk, ik ben Uw knecht, ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd; Gij hebt mijn banden losgemaakt*, Psalm 116 : 16.
 - a. Aan God den Vader, door Wiens grote barmhartigheid hij is wedergeboren tot een levende hoop, Jer. 3 : 4: *Zult gij niet van nu af tot Mij roepen: Mijn Vader, Gij zijt de Leidsman mijner jeugd?* 1 Petrus 1 : 17: *En indien gij tot een Vader aanroept Dengene, Die zonder aanneming des Persoons oordeelt naar eens iegelijks werk, zo wandelt in vreze den tijd uwer inwoning.*
 - b. Aan God den Zoon, door Wiens bloed hij gekocht, en uit al het geweld des duivels verlost is, Psalm 45 : 11 en 12: *Hoor, o dochter, en zie, en neig uw oor, en vergeet uw volk en uw vaders huis. Zo zal de Koning lust hebben aan uw schoonheid; dewijl Hij uw heer is, zo buig u voor Hem neder!* Psalm 2 : 12: *Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op der weg vergaat, wanneer Zijn toorn maar een weinig zou ontbranden. Welgelukzalig zijn allen, die op Hem vertrouwen!*
 - c. Aan God den Heiligen Geest, door Wien hij bevestigd is van de liefde Gods en op de weg des levens geleid, en geheiligd wordt, Ef. 4 : 30: *En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, door Welken gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* Psalm 143 : 10: *Leer mij Uw welbehagen doen want Gij zijt mijn God, Uw goede Geest geleide mij in een effen land!*
6. Hij gevoelt somtijds hemelse gedachten, geestelijke begeerten, verlangen naar de hemel, waar een volkomen kennis van deze verborgenheid zijn zal en de vrucht daarvan genoten zal worden, eeuwiglijk en altoos, Psalm 42 : 2 en 3: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot u,*

o God. Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God; wanneer zal ik ingaan en voor Uw aangezicht verschijnen? Psalm 17:15: Maar ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen. Ik zal verzadigd worden met Uw beeld, als ik zal opwaken!

Vraag. Wat staat ons verder omtrent deze kennis op te merken?

Antwoord.

1. De kennis van deze verborgenheid is in al de Godzaligen. Daar is niemand, die God vreest, of hij belijdt de verborgenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest. Het werk van genade in de mens is een werk van een zalig en Drie-enig God, 1 Kor. 6 : 11: *En dit waart gij sommigen maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den naam des Heeren Jezus, en door den Geest onzes Gods.*
2. De kennis van deze verborgenheid is troostrijk in de Godzaligen. Want wie de Drie-enige God tot zijn God en Beschermers geniet, hoeft geen kwaad te vrezen, Psalm 91 : 1: *Die in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, die zal vernachten in de schaduw des Almachtigen.* Psalm 125: 2: *Rondom Jeruzalem zijn bergen; also is de Heere rondom Zijn volk, van nu aan tot in eeuwigheid.*
3. De troostrijke genieting van deze kennis is echter in den Godzalige altoos niet even levendig en krachtig. Soms wandelen zij in het licht en verblijden zich in de beschouwing van dit zalig en Drie-enig Wezen, Hooglied 1 : 3: *De Koning heeft mij gebracht in Zijne binnenkamers; wij zullen ons verheugen en in U verblijden, wij zullen uw uitnemende liefde vermelden, meer dan den wijn.* Soms wandelen zij in het duister, en klagen onder de verberging van Gods licht en liefde, Job 23 : 8 en 9: *Zie, ga ik voorwaarts, zo is Hij daar niet; of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet; als Hij ter linkerhand werkt, zo aanschouw ik Hem niet; bedekt Hij Zich ter rechterhand, zo zie ik Hem niet.* Dit alles doet hen verlangen naar den hemel, waar hun genieting van God algenoezaam en volkomen zijn zal, 1 Kor. 13 : 12.

Vraag. Wat behelst het **tweede lid** van dit artikel?

Antwoord. Een verklaring en optelling van een zevental bewijzen om dit leerstuk nader te bevestigen; waarvan twee uit de Schriften van het Oude Testament en vijf uit het Nieuwe Testament genomen zijn, zoals terstond zal blijken.

Vraag. Wat stelt onze Belijdenis, betreffende de bewijzen uit het Oude Testament vooraf?

Antwoord. De getuigenissen van de Heilige Schriftuur, die ons leren deze Heilige Drie-eenheid te geloven, zijn in veel plaatsen van het Oude Testament beschreven welke niet van node zijn te tellen, maar alleen met onderscheid en oordeel uit te kiezen. In de tweede druk stond: achtereen vertellen. Het woord oordeel is er door de Synode van Dordrecht bij gedaan en dat is, zoals men gemakkelijk begrijpen zal,

om bestwil, daar naarstigheid, zonder nauwkeurig oordeel, dikwijls overtoollig, ja wel eens schadelijk is alzo men in het optellen der bewijzen, zonder oordeel of onderscheid, zich gemakkelijk vertellen en dus een allergewichtigst stuk verdacht maken kan. Een geleerd man heeft zeer terecht gezegd: *Testimonia hic non tam numeranda sunt quam ponderanda*. Hier moet men in acht nemen niet zozeer het getal als wel het gewicht der getuigenissen. Vermits zwakheid van bewijs tot verkleining van de waarheid strekt.

Vraag. Wat dunkt u van het bewijs, genomen van de verschijning van de drie mannen aan Abraham, Gen. 18 : 1 en 2, dat van ouds is bijgebracht?

Antwoord. Het is beter dit bewijs te laten varen, dan er dit leerstuk mede te willen bevestigen; want:

1. Het schijnt veleer, dat één van de drie de Heere geweest is, of de Zoon van God, Die van twee geschapen engelen was vergezeld, Die zowel door Zijn eigen Naam Jehovah, als door Zijn alwetendheid van de Engelen onderscheiden wordt. Zie vers 13 en 14: *En de Heere zeide tot Abraham: Waarom heeft Sara gelachen, zeggende: Zou ik ook waarlijk baren, nu ik oud geworden ben? Zou iets voor den Heere te wonderlijk zijn? Ter gezetter tijd zal Ik weder tot u komen, omtrent dezen tijd des levens, en Sara zal een zoon hebben.*
2. Deze twee worden genoegzaam met hun namen van mannen en engelen, en door hun gedienslig werk voor Jehovah, Dien zij vergezelden, onderscheiden. Zie vers 22: *Toen keerden die mannen het aangezicht vandaar, en gingen naar Sodom; maar Abraham bleef nog staande voor het aangezicht des Heeren.* Hoofdstuk 19 : 1: *En die twee engelen kwamen te Sodom in den avond.*
3. Paulus, zinspelend op deze gebeurtenis, spreekt nadrukkelijk van engelen, geschapen geesten, tot dienst dergenen, die de zaligheid beërven zullen. Hebr. 13 : 2. *Vergeet de herbergzaamheid niet; want hierdoor hebben sommigen onwetend engelen geherbergd.*

Vraag. Wat zegt gij van het bewijs, dat anderen bijbrengen, genomen uit de veelvoudige gedaante van de Naam Elohim en andere dergelijke in de Hebreeuwse taal?

Antwoord. Het is naar onze mening te zwak om een zaak van zoveel gewicht te bevestigen.

- a. Daar het meervoudig getal bij de Hebreëen in deze en andere woorden ter aanduiding van enige voortreffelijkheid strekt. Zie Gen. 1 : 1; Hoofdst. 40 : 1; Job 40 : 10; Spreuk. 1 : 20 enz.
- b. Zelfs wordt deze naam in het meervoudig getal van den ene Goddelijke Persoon gebruikt, in tegenstelling met de ander. Zie Psalm 45 : 8: *Daarom heeft, o God! Elohim Uw*

God Elohecha gezalfd met vreugdeolie boven uw medegenoten.

- c. Bekend is het, hoe zelfs dit woord in het meervoud wordt toegeëigend aan een enig mens: als aan Mozes, Exod. 4 : 16: *En gij zult hem Le Elohim tot een God zijn.* Aan enig afgodisch beeld: namelijk het gouden kalf, Exod. 32 : 4: *Toen zeiden zij: Dit zijn uw goden, Israël, die u uit Egypteland opgevoerd hebben.*

Vraag. Welke plaatsen worden in onze Belijdenis met onderscheid en oordeel ter bevestiging van dit leerstuk bijgebracht?

Antwoord. Gen. 1: 26 en 27: *En God zeide: laat ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis, enz. En God schiep den mens naar Zijn beeld; naar het beeld Gods schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij ze.* Idem Gen. 3: 22: *Toen zeide de Heere God: zie, de mens is, geworden als onzer één, kennende het goed en het kwaad.*

Vraag. Wat hebt u omtrent deze woorden op te merken?

Antwoord. 1. God spreekt hier niet tot Zijn engelen, dewijl deze niet één met God in macht en wezen zijn, maar blote dienstknechten, die God tot Zijn dienst en heerlijkheid gebruikt, gelijk zij juichten bij de grondlegging der wereld. Job 38: 4 en 6.

Vraag. Wat meer?

Antwoord. 2. God spreekt hier niet naar de wijze der Koningen en vorsten, die gewoon zijn te zeggen: wij, ons, enz. want

- a. De Hebreëen, gelijk de Oosterse volkeren, waren niet gewoon van zichzelf in het meervoudig getal te spreken. Men zie de voorbeelden in Abimelech, Gen. 20 : 9; Farao, Gen. 41 : 15; Nebucadnezar, Dan. 2:3; Belsazar, Dan. 5:7; Darius, Dan. 6:26; Cyrus, 2 Kron. 36 : 23, en anderen.
- b. Aardse koningen spreken wel zo als zij iets bevelen; maar nooit zegt een koning tot zichzelf: laat ons dit of dat doen.
- c. Is het dat Koningen en Vorsten alzo spreken, in deze wijze van doen hebben zij de opperste Godheid nagebootst, Wiens beelden zij op de aarde zijn.

Vraag. Tot wien richt God Zijn aanspraak dan?

Antwoord. De Drie-enige God spreekt Zichzelf aan, en wekt Zich op tot overleg om iets groots te scheppen, dies wij met onze belijdenis zeggen, dat er meer dan één Persoon in de Godheid blijkt, als de Heere zegt: *Laat ons mensen maken naar Ons beeld;* verder, dat deze Personen één in wezen zijn uit de woorden: *en God schiep hem.*

Vraag. Zijn deze plaatsen genoeg, .om de verborgenheid van de Heilige Drie-eenheid te bevestigen?

Antwoord. Zij zijn ons genoeg tot bewijs van de meerderheid der Goddelijke Personen; hoewel ze ons niet uitdrukkelijk bepalen hoeveel Personen in het Goddelijk Wezen zijn, waarom wij met onze Belijdenis

zeggen: 't Is wel waar, dat hij niet zegt hoeveel Personen dat er zijn, maar hetgeen voor ons wat duister is in het Oude Testament, dat is zeer helder in het Nieuwe.

Vraag. Zijn er evenwel in het Oude Testament geen plaatsen, die klaar bevestigen, dat er drie Personen in het Goddelijk Wezen zijn?

Antwoord. Ja, dit bevestigen onze Godgeleerden doorgaans met die plaatsen,

1. Waarin de namen of eigenschappen van God driemaal worden genoemd, als Num. 6 : 24, 25 en 26. *De Heere zegene en behoeve u. De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig. De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede.* Welke zegenwens Paulus verklaart van Vader, Zoon en Heilige Geest, 2 Kor. 13 : 13: *De genade des Heeren Jezus Christus, en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen, Amen.* Alsmede Jes. 6 : 3: *Heilig, heilig, heilig is de Heere der heirscharen.* Vergeleken met vers 8: Daarna hoorde ik de stem des Heeren, welke zeide: *Wien zal Ik zenden, en wie zal Ons henengaan?* Welke woorden benevens de Vader, in het Nieuwe Testament ook worden toegepast op de Zoon, Joh. 12 : 41. *Dit zeide Jesaja, toen hij zijn heerlijkheid zag en van Hem sprak, mitsgaders op den heiligen Geest.* Hand. 28 : 25. *Wel heeft de Heilige Geest gesproken door Jesaja den Profeet, enz.*
2. In welke drie Personen onderscheiden voorkomen, als Psalm 33 : 6: *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door den Geest Zijns monds al hun heir.* Jes. 61 : 1: *De Geest des Heeren Heeren is op mij, omdat de Heere mij gezalfd heeft.* Jes. 63 : 9 en 10: *In al hun benauwdheid was Hij benauwd en de Engel Zijns aangezichts heeft ze behouden. Door Zijn liefde en door Zijn genade heeft Hij ze verlost, en Hij nam ze op en droeg ze al de dagen vanouds. Maar zij zijn wederspanning geworden, en zij hebben Zijnen Heiligen Geest smarten aangedaan. Daarom is Hij hun in een vijand verkeerd, Hijzelf heeft tegen hen gestreden.* Hagg. 2 : 5 en 6: *Doch nu, wees sterk Zerubbabel, spreekt de Heere, en wees sterk gij Jozua, zoon van Jozadak, Hogepriester, en wees sterk, al gij volk des lands, spreekt de Heere der heirscharen met het Woord, in hetwelk Ik met ulieden een verbond gemaakt heb, als gij uit Egypte uittrekt, en Mijn Geest, staande in het midden van u: vreest niet.*

Vraag. Hoe bewijst u dit leerstuk uit de Schriften van het Nieuwe Testament?

Antwoord. Uit vijf voortreffelijke getuigenissen, bijgebracht in onze Belijdenis, als:

1. Uit het geschiedverhaal van de Doop van de Heere Christus in de Jordaan, Matth. 3 : 16 en 17: *En Jezus gedoopt zijnde, is terstond opgeklommen uit het water, en zie, de hemelen werden Hem geopend en Hij zag den Geest Gods nederdalen gelijk een*

duif en op Hem komen. En zie, een stem uit de hemelen, zeggende: Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in denwelke Ik Mijn welbehagen heb. De stem des Vaders is gehoord geweest uit de hemel; de Zoon werd gezien in het water, daar Hij door Johannes gedoopt werd; de Heilige Geest openbaarde Zich in de gedaante van een duif. Hoeveel bewijskracht er in deze plaatsen gevonden wordt, hebben Athanasius en andere oude kerkleraars erkend, wanneer zij, zowel tegenover de Arianen als tegenover andere bestrijders van de Heilige Drie-eenheid plachten te zeggen: Ga, Ariaan, naar de Jordaan, en zie de Drie-eenheid aan!

2. Uit de instelling des doops voor al gelovigen, Matth. 28 : 19: *Gaat dan henen, onderwijst al volkeren, hen dopende in den Naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes, lerende hun onderhouden, alles wat Ik u geboden heb.* Op dit bewijs werd, mede door de ouden: Tertullianus, Basilius, Ambrosius, Theophilactus vrij wat staat gemaakt, en niet zonder reden: Want staat dit vast, dat niemand mag gedoopt worden, dan in den Naam Gods, waarin men geloven moet, daar de doop geschiedt tot vergeving der zonden, Hand. 22 : 16: Hieruit volgt, dat de drie alhier genoemd, geen eigenschappen maar Personen zijn. Ja, Goddelijke Personen, die één in macht, in majesteit en ere zijn.
3. Uit de groetenis van de Engel Gabriël tot Maria, de moeder des Heeren, Luc. 1 : 35: *De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen, daarom ook, dat Heilige, dat uit u zal geboren worden, zal Gods Zoon genaamd worden.* Wij zien, dat hier eerst genoemd wordt de Vader als de Allerhoogste, daarna Gods Zoon, Die uit de maagd geboren werd; eindelijk de Heilige Geest, Die de maagd overschaduwde. Derhalve zien wij deze woorden niet zonder grond tot bewijs van de Heilige Drie-eenheid bijgebracht.
4. Uit de zegenwens van Paulus over al de gelovigen, 2 Kor. 13 : 13: *De genade des Heeren Jezus Christus, de liefde Gods des Vaders en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen, Amen.* De Apostel noemt hier drie Personen, Vader, Zoon en Heilige Geest, van Wie hij wenst en bidt allerlei heil en genade over de gelovigen. Dit leert ons dat er waarlijk drie Personen in één Wezen zijn, van Wie wij allerlei zegeningen te wachten en te bidden hebben.
5. Eindelijk, uit dat treffelijk en heerlijk getuigenis van Johannes, 1 Joh. 5 : 7: *Want drie zijn er die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest, en deze drie zijn één.*

Vraag. Waar nu Socinus en andere vijanden van de leer van de Heilige Drie-eenheid, al overlang geroepen hebben, dat de woorden van 1 Joh. 5 : 7 niet echt zijn, maar door sommige oude Kerkvaders, die deze leer tegen de Arianen handhaafden, inden Bijbel zijn ingelast; hoe zoudt gij de echtheid van deze plaats kunnen bewijzen?

Antwoord.

1. Deze plaats werd gevonden in handschriften, die zo oud zijn als die, in welke zij niet is. En zij is altijd in de Vulgata, van Hieronimus geweest, die haar in de oude Italiaanse vertaling gevonden had.
2. 't Is Johannes' eigen taal in zijn Evangelie en Brieven te spreken van de gemeenschap van Vader, Zoon en Heilige Geest. Dus zegt de Heere Christus Zelf, Joh. 1 : 30: *Ik en de Vader zijn één.*
3. Zonder dit vers is in de tekst van Johannes het een van het ander zeer verwijderd, en daar kan geen geschikte samenhang van het voorgaande met het volgende in zijn redevoering gevonden worden. Want Johannes' doel is te bewijzen, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, Die ook in de volheid des tijds mens geworden is, om zondaars zalig te maken. Hoe zou het nu voegen, dat 1 Joh. 5 : 8 alleen zou spreken van drie aardse getuigen, om Zijn ware mensheid te bewijzen eer dat hij in vers 7 gesproken had van drie hemelse Getuigen tot bevestiging van Zijn ware Godheid, waarvoor hij tegen Cerinthus en zijn aanhang met zoveel ijver gestreden heeft. Ja, met wat schijn van reden kon de Apostel in vers 9 gewagen van het getuigenis Gods, dat meerder is dan het getuigenis der mensen, bijaldien het Goddelijk getuigenis der hemelse Getuigen niet was voorafgegaan aan het menselijk getuigenis der getuigen, die op de aarde zijn.
4. Daar is ook geen reden om de Godvruchtige oudvaders te verdenken, dat zij deze woorden op eigen gezag zouden ingelast hebben daar de leer van de Heilige Drie-eenheid, op zovele plaatsen, die buiten dit geschil zijn, geleerd en bevestigd wordt.
5. Hebben de oudvaders deze woorden zelden of spaarzaam tot bewijs van deze verborgenheid bij gebracht? De reden is duidelijk, daar zij te doen hadden met ketters, die dit leerstuk loochenden, nadat deze plaats in sommige afschriften niet gevonden en betwist werd.
6. Zegt men, dat deze tekst in de Syrische, ja zelfs in andere vertalingen niet gevonden wordt, de geleerden zeggen ons, dat er veel aan deze vertaling ontbreekt. Men vindt er niet in het verhaal van de overspeelster, Joh. 8; het 15e hoofdstuk van de Handelingen der Apostelen, de tweede Brief van Petrus, de tweede en derde van Johannes, de Brief van Judas en de Openbaringen. Het is ons genoeg dat deze plaats in de echtste en beste afschriften, die door Erasmus en andere brave mannen goedgekeurd zijn, gevonden wordt. Een ieder zie toe, dat hij dit overheerlijk getuigenis der drie Getuigen in de hemel, niet als onschriftmatig verdacht houdt, opdat er geen klacht in onze Kerk zij. Zekerlijk, de fondamenten worden omgestoten! Psalm 11 : 3.

Vraag. Zo dan deze leer al de menselijke verstanden verre te boven gaat; wat dunkt u van hen, die deze verborgenheid willen bewijzen uit

de rede, genomen van de drieërlei krachten in de ziel, verstand, wil en oordeel, of vermenen te kunnen ophelderen met gelijkenissen, ontleend aan een driehoek, een regenboog met zijn drie kleuren, een boom met zijn stam, kroon en wortel, en wat dies meer zij?

Antwoord.

1. Dat de eersten het Christelijk geloof in gevaar brengen, hetwelk behelst verborgenheden, die wij met een nederig gemoed moeten aannemen, zonder die te schoeien op de leest van het verdorven verstand. De woorden van Bernardus zijn in dezen nadrukkelijk: Deze grote verborgenheid moet men eerbiedig aanbidden; niet nieuwsgierig doorsnuffelen, hoe de veelheid in eenheid en de eenheid in de veelheid is. Dit na te speuren is roekeloosheid; te geloven Godvruchtigheid, maar te weten, het eeuwige leven.
2. Dat de laatsten te geringe gedachten maken van deze grote verborgenheid. De gelijkenissen, die zij bijbrengen zijn zeer ongelijk, te ver gezocht, en geven aanleiding aan anderen, om met deze gewichtige verborgenheid de spot te drijven. Daarom besluiten wij met Augustinus: Wilt gij met mij disputeren? Verwondert u en roept uit: O, diepte! Laat ons beiden overeenstemmen in vreze, opdat wij niet verloren gaan door dwalingen.

Vraag. Hebben evenwel sommige wijsgeren die heidenen waren, deze leer van de Heilige Drie-eenheid niet enigszins gekend en beleden?

Antwoord.

1. Indien dat waar is, hieruit volgt niet, dat zij dat gedaan hebben door het licht der natuur, maar door een onderricht, dat zij bij voorkomende gelegenheden uit de Goddelijke Schriften daarvan gekregen hebben. Immers, bewijsbaar bij de geleerden is, dat Pythagoras, Plato, Thales, Milesius en anderen, verscheidene dingen, die de Godheid en de Godsdienst betreffen, in hun schriften hebben aangeroerd, die zij uit de Heilige Schriftuur gehaald hebben. Dit gaf Tertullianus grond om hun vragende tegemoet te voeren: Wie is er onder de dichters, wie onder de redenaars, die uit de fonteynen der Profeten niet gedronken heeft? Hier vandaan hebben ook de wijsgeren de dorst huns verstands gelest.
2. Is het, dat zij iets van de verborgenheden van de Godsdienst in hun geschriften melden, de ondervinding heeft geleerd, hoe weinig zij van de waarheid gekend hebben. En men heeft reden met de geleerde Casaubonus te zeggen, dat, hoe duidelijker zij hierin spraken, hoe meer zij daarin moeten worden verdacht gehouden, waar het strijdt tegen het Woord Gods te menen, dat zulk een hoge verborgenheid aan de heidenen klaarder dan aan het Joodse volk zou ontdekt zijn geworden, daar God in die tijd aan Jakob alleen Zijn Woord bekend maakte, aan Israël zijn inzettingen, en alzo aan geen ander volk deed, Psalm 147 : 19 en 20.

Vraag. Heeft Adam in de staat der rechtheid kennis gehad van God, als één in Wezen en drie in Personen?

Antwoord. Ja, dit blijkt:

1. Daar hij anders de ware God niet zou gekend hebben, veel minder in staat geweest zijn, om God op de rechte wijze te kunnen verheerlijken.
2. Dan zou onze kennis veel volmaakter zijn dan de kennis van Adam voor de val, hetwelk met geen grond kan gesteld worden.
3. Veel dingen heeft hij gekend uit de Goddelijke Openbaring, welke hij niet wist door zichzelf, als van de boom des levens, de wonderbare schepping van zijn echtgenote uit een ribbe van hem, enz., waaronder de rechte kennis van God, als één in Wezen en drie in Personen, gesteld moet worden. Zodat wij met de woorden van Epifanius vrijmoedig zeggen: Adam was geen afgodendienaar, want hij kende God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Want hij was een profeet, en wist, dat de Vader tot de Zoon gezegd had: Laat Ons mensen maken.
4. Zegt iemand, dat de kennis van de Drie-enige God insluit de huishouding der drie Goddelijke Personen, zoals die voornamelijk is werkzaam geweest in de beschikking van de zaligheid van het menselijk geslacht dat door de zonde van God vervallen was, hoedanige kennis niet heeft kunnen behoren tot de staat der rechtheid vóór de val? Wij zeggen: het geschil is niet of Adam de Drie-enige God gekend heeft op dezelfde wijze als wij God nu kennen door het Evangelie na de val; maar of hij waarlijk één God in Wezen en drie in Personen heeft gekend en gediend. Dit laatste kan niet ontkend worden, daar de Drie-enige God Adams Schepper, Onderhouder en Wetgever was, Wien hij in dezer voege moest kennen, zou hij Hem op de rechte wijze lieven en gehoorzamen.

Vraag. Wat vrucht zullen de gelovigen van deze kennis na dit leven genieten in de hemel?

Antwoord.

1. Een volkomen kennis van deze verborgenheid, zonder onderwijs, zonder middelen, zonder nevelen van donkerheid, Psalm 17 : 15: *Maar ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen. Ik zal verzadigd worden met Uw beeld., als ik zal opwaken.* Psalm 31 : 20: *O, hoe groot is het goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen, dat Gij gewrocht hebt voor degenen, die op U betrouwen in de tegenwoordigheid der mensen.*
2. Een algenoegzame genieting van de zalige nabijheid Gods in het gezelschap van alle engelen en heiligen, Psalm 73 : 23 en 24: *Ik zal dan geduriglijk bij U zijn; Gij hebt mijn rechterhand gevat; Gij zult mij leiden door Uw raad, en daarna zult Gij mij in heerlijkheid opnemen.* 1 Thess. 4 : 17: *Daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen tezamen met hen opgenomen worden in de wolk, den Heere tegemoet, in de lucht; en alzo zullen wij altijd met den Heere wezen.*

3. Een ontslag van alle gebrek naar lichaam en ziel, waaronder zij hier zuchten moeten, Openb. 7 : 15, 16 en 17: *Daarom zijn zij vóór den troon Gods, en dienen Hem dag en nacht in Zijn Tempel; en Die op den troon zit, zal hen overschaduwen. Zij zullen niet meer hongeren en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch enige hitte. Want het Lam, dat in het midden des troons is, zal ze weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren, en God zal al tranen van hun ogen afwissen.*

Vraag. Hebben deze Personen door hun ambten en werkingen een bijzonder opzicht tot de gelovigen?

Antwoord. Dit is tevoren bewezen en bevestigen deze woorden in onze Belijdenis. Voorts staan aan te merken de bijzondere ambten en werkingen van deze drie Personen jegens ons.

1. De Vader is genaamd onze Schepper, door Zijn kracht, Mal. 2: 10: *En hebben wij niet allen één Vader? En heeft niet één God ons geschapen.* 1 Kor. 8: 6: *Nochtans hebben wij maar een God, den Vader, uit Welken alle dingen zijn en wij tot Hem.*
2. De Zoon is onze Zaligmaker en Verlosser door Zijn bloed, 1 Joh. 1 : 7: *En het bloed van Jezus Christus Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde,* 1 Petr. 1: 18 en 19: *Wetende, dat gij niet door vergankelijke dingen, zilver of goud verlost zijt uit uw ijdele wandeling, die u van de vaderen overgeleverd is, maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam.*
3. De H. Geest is onze Heiligmaker door Zijn inwoning in onze harten, Joh. 14: 17. *Maar gij kent Hem, want Hij blijft bij ulieden en zal in u zijn.* 1 Kor. 6: 11. *En dit waart gij sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den naam des Heeren Jezus en door den Geest onzes Gods.*

Vraag. Hoe wordt gezegd, dat de Heilige Geest woont in de harten der gelovigen?

Antwoord. Niet op een algemene wijze, zoals Hij overal en bij allen is, door Zijn Goddelijke tegenwoordigheid, noch alleen door Zijn genade en werking, maar in Zijn persoon als een inwoner in Zijn huis. Hij is in en bij de gelovigen op een verborgen wijze, die niet te duidelijk kan uitgedrukt worden. Oneindig buiten hen, en echter op een bijzondere wijze in hen, evenals God Zich onder het Oude Testament in de Tabernakel en Tempel openbaarde, en Zijn volk vertroostte. Hierop ziet 1 Kor. 3 : 16: *En weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt en de Geest Gods in u woont?* Ef. 2:22: *Op welke gij mede gebouwd wordt tot een woonstede Gods in den Geest.*

Vraag. Wat wordt ons in het derde deel van dit artikel bericht?

Antwoord. Tegen wie deze leer door onze Kerk altoos is gehandhaafd en staande gehouden. Deze leer van de Heilige Drie-eenheid is altijd

gehandhaafd en onderhouden geweest door de ware Kerk, van de tijden der Apostelen af tot nu toe, tegen de Joden, Mohammedanen en enige valse Christenen en ketters, als Marcion, Manes, Praxeas, Sabellius, Samosatenus, Arius, en andere dergelijken, die met goed recht door de heilige vaders zijn veroordeeld geweest.

Vraag. Welke **ketters** worden hier bij name genoemd?

Antwoord.

1. Marcion of Markion, wiens leringen eerst in het jaar 140 een aanvang namen. Hij hield met zijn meester Cerdon staande, dat er twee Goden waren, een goede en een kwade; een van barmhartigheid en een van gestrengheid; de eerste goed, de Vader van Christus, de Auteur des Evangelies; de laatste boos en wreed, een Schepper der wereld, een Gever van de wet van het Oude Testament. Tezamen ontkenden zij Christus' ware mensheid uit Maria, zeggende, dat Zijn lichaam uit de hemel was. Tertullianus, die het dichtst bij hem heeft geleefd, getuigt, dat hij op het einde van zijn leven deze en andere dwalingen herroepen heeft.
2. Manes, van wien het gebroed der Manicheën afkomstig is, was van geboorte een Pers, de knecht van een Buddas de Tovenaar, wiens erfgenaam zowel van zijn boze gevoelens als van zijn goederen hij geworden is. Tezamen dreven zij, dat er twee Goden waren, de een goed, de ander kwaad, in navolging der aloude priesters en wijsgeren van het blinde heidendom, die al de rampen van de ondermaanse schepselen, van een kwade God afleiden. Zijn uiteinde was rampspoedig. Hij had beloofd door zijn gebeden de zieke zoon van Sapor, de Koning der Perzen, te genezen. Men schafte de medicijnen af en hij werd overgelaten aan de zorg van Manes, dat echter verkeerd uitviel, want hij stierf des anderen daags. Sapor de Koning droeg zorg, dat Manes gegrepen en als een bedrieger levendig de huid afgestroopt zijnde, den beesten voorgeworpen werd en het afgevilde vel voor 's Konings Paleis ten toon gehangen.
3. Praxeas, die in de tweede eeuw geleefd heeft en van wien de Patripassianen of Vaderleiders afkomstig zijn, leerde, dat God niet alleen één in Wezen maar ook één in Persoon was. Het schijnt nochtans, dat hij in dit zijn gevoelen niet hardnekkig was, daar hij dit twee of driemaal heeft opgegeven, en er telkens weer toe vervallen is.
4. Sabellius heeft wel niet een nieuwe ketterij opgericht, maar de oude, die bijna vervallen was, weder vernieuwd. Praxeas was de auteur Noëtus, die hem navolgde, de meester van Sabellius. Zijn hoofdstelling was, dat er maar één Persoon in het Goddelijk Wezen is, die met drie namen onderscheiden werd. Men noemde deze ketterij, daar Sabellius van Cyrene, een van de vijf steden van de Afrikaanse landstreek Pentapolis van geboorte was, de vervloekte leer der Pentapolitanen.

5. Paulus Samosatenus, Bisschop van Antiochië leerde, dat Christus maar een bloot mens was, die niet was, alvorens hij uit Maria geboren werd. Hij is wegens dit gevoelen in de Synode van Antiochië in het jaar 265 eenparig veroordeeld en afgezet.
6. Arius of Arrius, eerst ouderling te Alexandrië in Egypte, werd in de Synode van Nicea onder de regering van Keizer Constantijn de Grote, in het jaar 325 door een gezelschap van ruim drie honderd bisschoppen veroordeeld. Zijn gevoelen hield voornamelijk in, dat Christus maar een schepsel was, en een maaksel uit de dingen die niet waren vóór de schepping der wereld; geen Zoon van nature, maar door aanneming, enz. Zijn uiteinde was droevig. Want toen men hem naderhand uit zijn ballingschap wilde herstellen en te Constantinopel zowel door bedrog als met geweld, hem aan de gemeente weer tot een lidmaat en dan voorts tot leraar trachtte op te dringen, overviel hem op 's Constantijnsmarkt de nood om zijn behoefte te doen, waarbij zijn ingewanden zijn uitgestort en hij is gestorven.

Vraag. Tegen wie al meer?

Antwoord. De Belijdenis zegt: en andere dergelijken, die met goed recht door de heilige vaders zijn veroordeeld geweest, van wie het moeilijk, onzeker en tot weinig nut zou zijn hen hier allen te noemen. Ik zeg moeilijk, vanwege hun veelheid en verscheidenheid. Onzeker om het verschil der schrijvers. Onnuttig, daar het ons weinig helpen kan, om deze verouderde gevoelens op te rakelen en na te speuren.

Vraag. Maar waarom werden de tevoren beschrevenen in onze Belijdenis genoemd?

Antwoord. Dit heeft zijn reden. Hiermede heeft de Kerk zich willen ontlasten van de argwaan en beschuldiging, die men haar nagaf, alsof zij het met die oude ketters hield. Want sedert het begin der Reformatie werden de oude dwalingen der genoemde ketters door Servetus, Valentius, Socinus en zijn aanhang wederom op de baan gebracht. Deze vuile hoop verschool zich onder de onze. Vandaar dat de opstellers van onze Belijdenis in het openbaar verklaarden, tegen wie de Kerk vanouds tot verdediging van de waarheid, in het strijdperk is getreden.

Vraag. Is dit leerstuk door de oude Kerk altoos gehandhaafd en onderhouden geweest?

Antwoord. Dit blijkt uit de getuigenissen van zovele voortreffelijke mannen, in de eerste drie kerkeeuwen van het Christendom. Ignatius, bisschop van Antiochië en discipel van de Apostel Johannes, die bij de vervolging door Trajanus aan de beesten is voorgeworpen, sprak aldus: Daar is één ongeboren God en Vader en een eniggeboren Zoon van God, het Woord en mens, en een Trooster, de Geest der waarheid. Zeer voortreffelijk waren de laatste woorden van Policarpus een medediscipel van Ignatius, die gereed stond om levendig verbrand te worden: O, God de Vader van Uw geliefde Zoon Jezus Christus, door

den Welken wij Uw kennis ontvangen hebben, Maker van al schepselen, ik roep U aan. Ik belijd, dat Gij zijt de waarachtige God. Ik verheerlijk U door Jezus Christus Uw beminde Zoon, de enige Hogepriester, door Welken U tezamen met de Heilige Geest zij de heerlijkheid, nu en in de toekomstige eeuwen, Amen! Krachtig spreekt Justinus Martyr, die van een Platonisch wijsgeer een ijverig Christen, ja een kloekmoedig getuige der Waarheid geworden is: In waarheid, daar is een God, Die gekend wordt in de Vader, en de Zoon en de Heilige Geest, want daar de Vader uit Zijn zelfstandigheid de Zoon heeft gegenereerd en daaruit de Heilige Geest heeft voortgebracht, zo is het, dat degenen, die één en hetzelfde Goddelijke Wezen deelachtig zijn, met het grootste recht één en dezelfde Godheid waardig geacht worden. Niet minder verheven is de belijdenis van Clemens Alexandrinus, die zegt: Laat ons loven een Vader en Zoon tezamen met de Heilige Geest, Die in alles is, Die alleszins goed is, alleszins wijs, alleszins rechtvaardig, Wiens heerlijkheid nu is en in der eeuwigheid. Om van geen andere getuigenissen der oude kerkleraars, die genoegzaam bekend zijn, te spreken.

Vraag. Hoe blijkt dit meer?

Antwoord. Uit de historie van de vierde eeuw, toen de ketterijen, die dit leerstuk bestreden hebben, door twee algemene Synoden zijn veroordeeld geworden. De eerste generale Synode, van Nicea, gehouden onder Constantijn de Grote, bestaande uit driehonderd achttien Bisschoppen, heeft éénparig de ketterij van Arius veroordeeld, die de eenswezige Godheid des Zoons met de Vader loochende. De tweede generale Synode van Constantinopel, gehouden onder Keizer Theodosius de Oude, bestaande uit honderd vijftig Bisschoppen, heeft veroordeeld de ketterij van Macedonius, die de waarachtige Godheid des Heiligen Geestes ontkende. Sedert die tijd is het geloof van de Heilige Drie-eenheid zo algemeen geweest, dat alleen zij, die dit geloof omhelsden, voor algemene Christenen werden erkend.

Vraag. Wat wordt ons eindelijk aan het einde van dit artikel bericht?

Antwoord. Hetgeen wij in dezen, als overeenstemmende met de leer onzer Kerk, gaarne overnemen. Daarom nemen wij in dit stuk gaarne aan de drie geloofssommen, namelijk der Apostelen, van Nicéa en van Athanasius; insgelijks hetgeen daarvan door de Ouden in gelijkvormigheid met deze besloten is. Men vindt den geloofsvorm der Apostelen in onze Catechismus, die van Nicéa en Athanasius achter de meeste Psalmboeken en Testamenten. Waarvan bij deze gelegenheid iets naders bericht kan worden.

Vraag. Waarvan spreekt de Belijdenis allereerst?

Antwoord. Van het Symbolum Apostolicum, of de Geloofsvorm der Apostelen, gewoonlijk genoemd de twaalf artikelen van het algemeen ongetwijfeld Christelijk geloof.

Vraag. Wat betekent het woord **Symbolum**?

Antwoord. Sommigen hebben gewild, dat het een zinspeling is op de gewoonte van verscheidene personen, die tezamen plegen te komen om met elkander een maaltijd te houden, tot welke maaltijd elk iets voor zijn deel toebracht, om die goed te maken, hetgeen bij de Grieken genoemd werd "sumbolon" of "sumbolé", alsof men zeide een collation of collatie. Hierbij staan de meesten stil, die vanouds af geoordeeld hebben, dat de Apostelen waarlijk de auteurs zijn geweest van dit geloofsformulier en dat zij onderling tezamen kwamen om het te ontwerpen.

Vraag. Hoever zijn sommigen in dit stuk gegaan?

Antwoord. Dat zij bepaald hebben, dat elke Apostel een bijzonder artikel heeft ternergersteld welke die zouden zijn geweest, namelijk:

1. Van Petrus: Ik geloof in God den Vader, den Almachtige.
2. Van Johannes: Schepper des hemels en der aarde.
3. Van Jakobus: En in Jezus Christus Zijnen enig geboren Zoon, onzen Heere:
4. Van Andreas: Die ontvangen is van den Heiligen Geest, geboren uit de maagd Maria.
5. Van Filippus: Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven.
6. Van Thomas: Die nedergedaald is ter helle; ten derden dage wederom opgestaan van de doden.
7. Van Bartholomeus: Opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods des Almachtigen Vaders.
8. Van Mattheüs: Vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.
9. Van Jakobus, den zoon van Alpheus: Ik geloof in den Heiligen Geest een heilige algemene Christelijke Kerk.
10. Van Simon Zelotes: De gemeenschap van de Heiligen, de vergeving der zonden.
11. Van Judas, de broeder van Jakobus: De opstanding des vleses.
12. Van Matthias: En het eeuwige leven.

Vraag. Wat zijn de gedachten van anderen, dat het woord Symbolum betekent?

Antwoord. Anderen menen, dat dit woord ontleend is aan de krijgslidienst. Men noemde Symbolum een leuze, of wachtwoord, een merkteken of vaandel waardoor de soldaten van een leger, elkander onderkennen en onderscheiden konden van het leger der vijanden. Aldus zijn de geloofsformules tot een banier der waarheid, een livrei der gelovigen, waardoor zij elkander kennen en onderscheiden van de ongelovigen en ketters. Ook vindt men geleerden, die dit woord afleiden van de godsdienst der heidenen. De heidenen hadden in hun godsdiensten zekere tekenen of kernspreuken, Symbola genaamd, die zij niet mededeelden dan aan hen, die tot hun godsdienstgeheimen gewijd en toegelaten waren. Zulk een geheim was onder de Christenen de Belijdenis van de Heilige Drie-eenheid, volgens Matth. 28 : 19: *Gaat*

dan henen, onderwijst al de volken, dezelve dopende in den naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, lerende hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb. Welker Belijdenis in de geloofsvorm namelijk der Apostelen, van Nicaea en Athanasius begrepen en breder uitgebreid werd.

Vraag. Maar waarom worden de twaalf artikelen van het algemeen Christelijk geloof, het Symbolum Apostolicum of de geloofsleer en de geheimenisleer der Apostelen genaamd?

Antwoord. Niet omdat de Apostelen er de auteurs of opstellers van zijn, maar omdat ze behelzen de leer der Apostelen, die in hun geschriften begrepen is, evenals zo de besluiten van Nicéa ook wel Apostolisch zijn genaamd geworden. Wij houden het voor een bloot verdichtsel, dat elke Apostel een artikel, of een gedeelte van een artikel daaraan zou hebben toegevoegd, in dier voege als boven gemeld is.

Vraag. Hoe zoudt gij bewijzen, dat de Apostelen geen auteurs of opstellers van deze Belijdenis, vervat in de XII artikelen, zijn?

Antwoord.

1. Omdat noch Lukas, in zijn Handelingen der Apostelen, noch enig kerkelijk schrijver van zodanige samenkomst der Apostelen tot het samenstellen van een geloofsformulier iets vermeld heeft. Hetgeen echter zeer noodzakelijk was om aangetekend te worden, zowel als hetgeen besloten is, Hand. 15.
2. De oudvaders van de drie eerste eeuwen hebben zich nooit bediend van de achtbaarheid der Apostelen, als opstellers van zulk een formulier, hetgeen hun anders zeer wel te stade zou gekomen zijn, om de ketters de mond te stoppen met een formulier, waarvan de Apostelen de auteurs waren.
3. Indien dit geloofsformulier van de eigen hand der Apostelen was, dan zou het in alle gemeenten hetzelfde geweest zijn. Maar nu zijn in de drie en vier eerste eeuwen in verscheidene kerken verschillende formulieren geweest.

Vraag. Wat neemt gij verder omtrent deze Geloofsvorm in acht?

Antwoord.

1. Waarschijnlijk heeft dit zijn oorsprong uit de gemelde plaats Matth. 28 : 19, doch dat het tot die uitbreiding en die vorm van 12 artikelen allengs is aangegroeid, al naar deze of die dwalingen opkwamen. Sedert de derde of vierde eeuw is het in die vorm geweest, als wij het heden ten dage nog bezitten.
2. Dat het niet is een gebed, hetwelk men bidden moet. Dit is een grove misslag onder de Roomsgezinden. Nee, maar het is een belijdenis, die men uitspreekt voor mensen, van dingen, die men gelooft.
3. Dat het is een voortreffelijk formulier der leer, gebouwd op het fundament der Profeten en Apostelen. Een kort begrip van hetgeen in deze XXXVII artikelen begrepen is. Die dit gelooft en belijdt zal zalig worden, Marc. 16 : 16.

Vraag. Wat zegt gij van de geloofsvormen van Athanasius en Nicéa?

Antwoord. Dat die van gelijke inhoud en waarde zijn. Zij behelzen de verborgenheid van de Heilige Drie-eenheid, zoals die in onze Belijdenis werd bevestigd. En daarom nemen wij deze formulieren, met alles wat verder door onze Kerk in overeenstemming daarmee besloten is, volvaardig aan, en willen die goedwillig belijden en standvastig verdedigen. *Wij hebben een sterke stad, God stelt heil tot muren en voorschansen, Jes. 26: 1.*

Vraag. Gezien hebbende de waarheid en verhevenheid van deze verborgenheid, waarnaar heeft nu elke belijder der waarheid te staan?

Antwoord. Naar de vriendschap en gemeenschap met de Zalige en Drie-enige God, Jes. 26: 9: *Met mijn ziel heb ik U begeerd in den nacht, ook zal ik met mijn geest, die in het binnenste van mij is, U vroeg zoeken.* Jac. 4: 8: *Naakt tot God en Hij zal tot u naken.* Psalm 33: 12: *Welgelukzalig is het volk, wiens God de Heere is, het volk, dat Hij Zich ten erve heeft verkoren.*

Vraag. Is er zulk een nauwe gemeenschap en verkeer tussen de Drie-enige God en Zijn volk?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Uit de belofte die God van dit verkeer aan Zijn kinderen doet, Lev. 26:12: *En Ik zal in het midden van u wandelen, en Ik zal u tot een God zijn.* Joh. 14 : 23: *Zo iemand Mij liefheeft, die zal Mijn Woord bewaren. En Mijn Vader zal hem liefhebben, en Wij zullen tot hem komen en zullen woning bij hem maken.*
2. Uit de voorbeelden van de Heiligen, die in deze gemeenschap met God geleefd hebben, als Henoch, Gen. 5 : 22: *En Henoch wandelde met God, nadat hij Methusalah gewonnen had, driehonderd jaar.* Abraham, Gen. 17 : 1: *Als nu Abraham negen en negentig jaren oud was, zo verscheen de Heere aan Abraham, en zeide tot Hem: Ik ben God de Almachtige, wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht.* Mozes, Deut. 34 : 10: *En daar stond geen Profeet meer op in Israël, gelijk Mozes, die den Heere gekend had van aangezicht tot aangezicht.* Asaf, Psalm 73 : 28: *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen; ik zet mijn betrouwen op den Heere Heere, om al Uw werken te vertellen.* Paulus en al de heiligen, Coll. 3 : 3: *Want gij zijt gestorven en Uw leven is met Christus verborgen in God.* Filipp. 3 : 20: *Maar onze wandel is in de hemelen, vanwaar wij ook den Zaligmaker verwachten, namelijk den Heere Jezus Christus.*
3. Uit de klacht der vromen, wanneer zij dit gemeenzame verkeer met God missen. Zie de Bruid, Hoogl. 5 : 6: *Ik deed mijn liefste open, maar mijn liefste was geweken, hij was doorgegaan. Mijn ziel ging uit vanwege zijn spreken; ik zocht hem, maar ik vond hem niet; ik riep hem, doch hij antwoordde mij niet.* Heman, Psalm 88 : 15 en 16: *Heere waarom verstoot Gij mijn ziel? en verbergt Uw aanschijn voor mij? Van der jeugd aan ben ik*

verdrukt en doodbrakende; ik draag Uw vervaarnissen, ik ben twijfelmoedig. Job, hoofdstuk 29 : 2, 3 en 4: Och, of ik ware gelijk in de vorige maanden, gelijk in de dagen, toen God mij bewaarde! Toen Hij Zijn lamp deed schijnen over mijn hoofd en ik bij Zijn licht de duisternis doorwandelde; gelijk als ik was in de dagen mijner jonkheid, toen Gods verborgenheid over mijn tent was.

4. Uit plaatsen, die nadrukkelijk dit verkeer tussen God en Zijn volk bevestigen, 1 Joh. 1 :3: *Hetgeen wij dan gezien en gehoord hebben, dat verkondigen wij u, opdat gij met ons gemeenschap zoudt hebben en deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus. Joh. 17:21: Opdat zij allen één zijn, gelijkerwijs Gij Vader in Mij, en Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn, opdat de wereld gelove, dat Gij mij gezonden hebt. Psalm 65 : 5: Welgelukzalig is hij, dien Gij verkiest en doet naderen, dat hij wone in uw voorhoven. Wij zullen verzadigd worden met het goede van Uw huis, met het heilige van Uw paleis.*

Vraag. Wat geniet een Godvruchtig belijder, die in deze gemeenschap met God is opgenomen?

Antwoord. Dit is in één adem niet te zeggen. Ethan de Esrahiter roept uit: *Welgelukzalig is het volk, hetwelk het geklank kent: O Heere, zij zullen in het licht Uws aanschijns wandelen; zij zullen zich den gansen dag verheugen in Uwen naam, en door uw gerechtigheid verhoogd worden, Psalm 89 : 16 en 17. Immers zulk een is een deelgenoot:*

1. Van Gods oneindige liefde, met al haar zegenrijke vruchten, Jerem. 31 :3: *De Heere is mij verschenen van verre tijden. Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.*
2. Heeft vergeving van zonden en gebreken, Jes. 43 : 25: *Ik, Ik ben het, Die uw overtredingen uitdelg om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet. Hos. 14 : 5: Ik zal hunlieder af keringen genezen, Ik zal ze vrijwilliglijk liefhebben; want Mijn toorn is van hem gekeerd.*
3. Ontvangt een gunstige verhoring van al zijn gebeden, Jes. 58:9: *Dan zult gij roepen en de Heere zal antwoorden; gij zult schreeuwen en Hij zal zeggen: Ziet hier ben Ik! Hoofdst. 65 : 24: En het zal geschieden, eer zij roepen zal Ik antwoorden, terwijl dat zij nog spreken zo zal Ik horen!*
4. Geniet een vrede der ziel, die alle verstand te boven gaat. Jes. 32 : 17 en 18: *En het werk der gerechtigheid zal vrede zijn; en de werking der gerechtigheid zal zijn gerustheid en zekerheid tot in eeuwigheid en mijn volk zal in een woonplaats des vredes wonen, en in wel verzekerde woningen, en in stille geruste plaatsen.*
5. Bevindt een krachtige vertroosting onder kruis en tegenheden, Psalm 94:19: *Als mijn gedachten binnen in mij vermenigvuldigd werden, hebben uw vertroostingen mijn ziel verkwikt. Rom. 5 : 35. En niet alleen dit, maar wij roemen ook in de verdrukkingen, wetende dat de verdrukking lijdzaamheid werkt, en de*

lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop, en de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort door den Heiligen Geest, Die ons is gegeven.

6. Oefent gemeenschap met al degenen, die den Heere vrezen, Psalm 119 : 63: *Ik ben een gezel van allen die U vrezen, en van hen die uw bevelen onderhouden.* 1 Joh. 1 : 7: *Maar indien wij in het licht wandelen, gelijk Hij in het licht is, zo hebben wij gemeenschap met elkander, en het bloed van Jezus Christus Zijn Zoon reinigt ons van alle zonden.*
7. En leeft in de zoete verwachting van een eeuwige heerlijkheid na dit leven, Rom. 8 : 23: *En niet alleen dit; maar ook wij zelven, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelven (zeg ik) zuchten in ons zelven, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams.* Psalm 16 : 11: *Gij zult mij het pad des levens bekend maken; verzadiging der vreugde is bij Uw aangezicht, lieflijkheden zijn in uw rechterhand, eeuwiglijk.*

Vraag. Is er mogelijkheid voor een arm zondaar, om tot deze gemeenschap met de Drie-enige God te geraken?

Antwoord. Ja, dit blijkt:

1. Uit de voorbeelden van grote zondaren, die tot deze gemeenschap gekomen zijn. Zie een Manasse onder het Oude Testament, 2 Kron. 33 : 12. Een overspelige vrouw, Luc. 7 : 38; een verdwaalde zoon, Luc. 15:18; een vijandige Paulus, Hand. 9:6; een boze moordenaar, weinige ogenblikken voor zijn dood, Luc. 23 : 43. Zie hierbij 1 Tim. 1 : 15: *Dit is een getrouw woord en aller aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is, om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben.*
2. God staat er op: Hij gebiedt in Zijn Woord, ja smeekt ons, dat wij Zijn gemeenschap zullen zoeken, Spreuk. 9 : 4 en 5: *Wie is slecht, hij kere zich herwaarts; tot de verstandelozen zegt zij: Komt, eet van mijn brood en drinkt van den wijn, dien Ik gemengd heb.* Job 22 vers 21: *Gewen u toch aan Hem en heb vrede; daardoor zal u het goede overkomen.*
3. De Heere belooft Zijn genade en gemeenschap dengenen, die Hem zoeken, Jes. 55:6: *Zoek den Heere terwijl Hij te vinden is, roept Hem aan, terwijl Hij nabij is.* Spreuken 1 : 23: *Keert u tot Mijn bestraffing; ziet, Ik zal Mijn Geest u overvloediglijk uitstorten, Ik zal Mijn woorden u bekend maken.*

Vraag. Welke weg slaat een Godbegerende ziel het best in, om tot deze gemeenschap te komen?

Antwoord.

1. Hij stelle zijn begeerte daartoe dikwijls aan God in het gebed voor. Het is hem nuttig en geoorloofd in zijn eenzaamheid te roepen: *O, God, Gij zijt mijn God! Ik zoek U in den dageraad, mijn ziel dorst naar U, mijn vlees verlangt naar U!* Psalm 63 : 2. Tot

Uw naam en tot Uw gedachtenis is de begeerte onzer ziel, Jes. 26 : 8.

2. Hij legge in zijn gebed voor de Heere open, dat hij deze begeerte niet van zichzelf heeft. Nee, maar hij zegge: deze begeerte tot U, o God, is alleen van U en door U. Mijn hart zegt tot U: (gij zegt) *Zoekt Mijn aangezicht: ik zoek Uw aangezicht, o Heere. Verberg Uw aangezicht niet voor mij en keer Uw knecht niet af in toorn. Gij zijt mijn Hulp geweest; begeef mij niet en verlaat mij niet, o God mijns heils, Psalm 27 : 8 en 9.*
3. Hij dringe sterk aan op de Goddelijke beloften. De Heere heeft beloofd: *Ik zal in hen wonen en Ik zal onder hen wandelen; en Ik zal hun God zijn en zij zullen Mij een volk zijn, 2 Cor. 6 : 16.* Op deze belofte mag en moet hij de Heere manen in zijn gebed: *Zeg tot mijn ziel: Ik ben Uw heil, Psalm 35:3. Gedenk aan het woord tot Uw knecht gesproken, op hetwelk Gij mij hebt doen hopen. Psalm 119 vers 49.*
4. Hij houde zich aan de krachtige bediening des Woords, en het heilig gebruik der bondszegelen: De ogen der Emmaüsgangers werden geopend onder de breking des broods, zodat zij den Heere zagen, Luc. 24 : 30 en 31. De Heere is nabij Zijn volk in het heiligdom en geeft daar Zijn uitnemende liefde te kennen, Psalm 65 : 5: *Welgelukzalig is hij, dien Gij verkiest en doet naderen, dat hij wone in uw voorhoven. Wij zullen verzadigd worden met het goed van Uw huis, met het heilige van Uw paleis.*
5. Hij zoek verkering met des Heeren volk. Deze gemeenschap houdt ons hart brandende in liefde tot God, en leert ons door Godvruchtige samensprekingen wat God aan Zijn volk doet. Toen Eliza bij Elia verkeerde, zijn hart kreeg zin in de Geest, Die op Elia rustte, 2 Kon. 2 : 9. Toen Saul zich in het gezelschap der Profeten bevond, werd de Geest des Heeren vaardig over hem, en hij profeteerde in het midden van hen, 1 Sam. 10 : 10.
6. Aldus doende mag hij vertrouwen, dat de Heere Zich op Zijn tijd in liefde aan hem zal openbaren. Het is niemand ontgaan, die Gods gemeenschap zocht, Spr. 8 : 17: *Ik heb lief, die Mij liefhebben, en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden. Jes. 64: 5: Gij ontmoet den vrolijke en die gerechtigheid doet, degenen, die Uwer gedenken op uw wegen.*

Vraag. Waaruit kan een bekommerde met reden besluiten, dat hij een klein beginsel van dit leven in de gemeenschap met God bezit, en dat het nog verder in hem groeien zal?

Antwoord. Zo een, die het begin heeft,

1. Is in zijn hart niet voldaan met al wat hij buiten God geniet; noch voordeel, noch aanzien, noch vermaak, noch iets in de wereld kan zijn begeerte voldoen, dan God alleen. Wordt hij voor een tijd door de wereld weggevoerd, zijn begeerte is en blijft toch altoos tot God, Psalm 38 : 10: *Heere, voor U is al mijn begeerte, en mijn zuchten is voor U niet verborgen. Psalm 73 : 25 en 26: Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets*

op de aarde. Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotssteen mijns harten, en mijn deel in eeuwigheid.

2. Zo een is het allerliefst in het gezelschap van die met de Heere verkeren. De kerk is zijn paradijs, de prediking van Gods Woord zijn Manna, de stichtelijke bijeenkomsten met Godvruchtigen, zijn leven, Psalm 27 :4: *Een ding heb ik van den Heere begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren, om de liefelijkheid des Heeren te aanschouwen, en te onderzoeken in Zijn tempel.*
3. Zo een leeft in een gedurige oorlog tegen de zonde, geen groter vijand heeft hij dan de zonde. De minste zonde is zijn ziel tot last, zijn zuchten en bidden is om genade en heilig te zijn, zijn klagen en schreien over de zonde, die in hem woont. *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?* Rom. 7 vers 24.
4. Zo een vliegt wel eens opwaarts met zijn hart tot God. Hij heeft zijn tijd en plaats, waarin hij zich afzondert voor God. Is het dat zijn ziel eens moedeloos wordt, evenwel geeft hij de zaak niet op, maar bemoedigt zichzelf. *Wat buigt gij u neder, o mijn ziel? en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven; Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts, en mijn God!* Psalm 42 : 12.
5. Zo een geniet ook nu en dan iets van de Heere, dat zijn hart sterkt, om God in Zijn Zoon te prijzen en te verheerlijken, Psalm 73 vers 28: *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen: Ik zet mijn betrouwen op den Heere Heere, om al uw werken te vertellen.* Psalm 145 : 18: *De Heere is nabij allen, die Hem aanroepen; allen die Hem aanroepen in der waarheid. Hij duet het welbehagen dergenen, die Hem vrezen; en Hij hoort hun geroep en verlost hen.*
6. Zo een heeft een vast voornemen des harten om bij de Heere te blijven. De liefde Gods regeert Zijn doen. Zijn keuze blijft het, het ga hem zo de Heere belieft, tot God en Zijn gemeenschap. Hoogl. 8 : 6, 7: *Zet mij als een zegel op Uw hart, als een zegel op Uw arm; want de liefde is sterk als de dood; de ijver is hard als het graf; hare kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren. Veel wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen. Ja, de rivieren zouden ze niet verdrinken. Al gave iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde, men zou hem ten enenmale verachten.*

Vraag. Waarvoor heeft zulk een, die in de gemeenschap met God leeft, zich te wachten?

Antwoord.

1. Dat hij door stoute zonde dit zoet verkeer met God niet breke. De zonde maakt scheiding tussen God en de ziel. Jes. 59 : 1 en 2. *Zie, de hand des Heeren is niet verkort, dat zij niet zou kunnen verlossen, en Zijn oor is niet zwaar geworden, dat het niet zou kunnen horen; maar uw ongerechtigheden maken een scheiding*

tussen ulieden en tussen uw God. En uw zonden verbergen het aangezicht van ulieden, dat Hij niet hoort.

2. Dat hij God niet verdenke in Zijn liefde onder kruis en tegen-spoed, of zijn gemeenschap met de zalige God in twijfel trekke. Een goudsmid heeft zijn goud zo lief in de smeltkroes als in zijn kast. De Heere brengt Zijn volk in een weg van smart en kruis uit enkel liefde, Psalm 94: 12: *Welgelukzalig is de man, o Heere, dien Gij tuchtigt, en dien Gij leert uit uw Wet.* Job 5 : 17 en 18: *Ziet, gelukzalig is de mens, denwelke God straft; daarom verwerpt de kastijding des Almachtigen niet; want Hij doet smart aan en Hij verbindt; Hij doorwondt en Zijn handen helen.*
3. Dat hij geen dag leve zonder gemeenschap te oefenen met God. Immers, een treurig gedrag van Gods kinderen, als de Heere klaagt: *Vergeet ook een jonkvrouw haar versiersels? of een bruid haar bindselen? Nochtans heeft Mijn volk Mij vergeten, dagen zonder getal,* Jerem. 2:32. Het was de belijdenis van Augustinus: Heere, ik heb mijn leven, mijn ziel geen meerder kwaad gedaan, dan toen ik geen omgang met U had. *Mijn liefste trok zijn hand van het gat der deur en mijn ingewand werd ontroerd om zijnentwil.* Hoogl. 5 : 4.

Vraag. Waaruit verneemt een Godzalige, dat zijn liefde en zoet gevoel van deze gemeenschap met den drie-enige God afneemt en verflauwt?

Antwoord.

1. Dit merkt hij als hij bevindt, hoe weinig inwendig en verkwikkelijk vermaak dat hij heeft in het denken aan God, in het bidden tot God, in het spreken van God. Daar is de vorige lust niet, om tot God te gaan. Men verricht den plicht, zonder dat het hart warm wordt in liefde Gods. Men kan het stellen zonder troost en genadige ontdekking Gods aan de ziel. Openb. 3 : 15: *Ik weet uw werken, dat gij noch koud zijt noch heet; och, of gij koud waart of heet!*
2. Dit is te zien, als het hart met iets anders dan met God voldaan is en liefde tot ijdelheid of iets, dat zijn ziel niet verzadigen kan, allengskens toeneemt, Jer. 2 : 12 en 13: *Ontzet u hierover, gij hemelen, en zijt verschrikt, wordt zeer woest, spreekt de Heere. Want Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, de springader des levenden waters hebben zij verlaten, om zichzelven bakken uit te houwen, gebroken bakken, die geen water houden.*
3. Dit is te zien uit de wispelturigheid en ijdelheid van gedachten, die in ons zijn en telkens vermenigvuldigen. Want is het hart niet gevestigd en bepaald omtrent de Heere in alles wat men doet, dan jaagt het duizend ijdelheden na. Men gaat van de ene gebroken bak tot de andere, zich vermoeiende in het zoeken van enige verkwikking bij en in de ijdele schepselen, die alle met luide stem uitroepen: het is bij mij niet! Jer. 2 : 24: *Zij is een woudezel, gewend in de woestijn, naar den lust harer ziel schept zij den wind, wie zou hare ontmoeting afkeren? Allen die haar*

zoeken, zullen niet moede worden, in hare maand zullen zij ze vinden.

4. Dit bevindt men uit de onvruchtbaarheid van de ziel, onder de middelen der genade. Leeft de mens in een zoete drift tot Gods nabijheid, daar zal geen middel zijn, of hij zal er meer of minder zegen ondervinden; maar leeft de ziel in een vermindering van liefde tot God, de beste middelen doen hem geen nut, de Heere blaast er in voor hem. Immers, gelijk het een teken is, dat de mens niet wel gesteld is, als hij uit zijn voedsel geen kracht heeft, zo is het een onfeilbaar teken, dat de ziel van God vervreemd is, als de goede middelen aan hem geen vrucht doen. Zie Micha 2 :7: *O, gij, die Jacobs huis geheten zijt, is dan de Geest des Heeren verkort? Zijn dat zijn werken? en doen Mijn woorden geen goed, dengene, die recht wandelt?*
5. Voeg er bij, dit is te zien uit onze vrijmoedigheid tot God. Heeft de ziel vrede bij God, o, zij heeft vrijmoedigheid om in den gebede tot de Vader te gaan, gelijk een vriend tot zijn vriend spreekt; maar is er vrees en schroom, daar is ook schuld en scheiding. Want de schuld werkt vreze, en de vreze onvrijmoedigheid tot God. Zie dit in Adam, toen zijn verkeer met God door de zonde verbroken was. Hij hoorde de stem des Heeren Gods, wandelende in de hof, aan de wind des daags, Hij verborg zich en zijn vrouw voor het aangericht van de Heere God in 't midden van het geboomte des hofs. Gen. 3 : 8.

Vraag. Wat staat een Godvruchtige, die in Gods gemeenschap leeft, te betrachten?

Antwoord.

1. Hij verwondere zich veel over Gods goedheid en vrijmachtige liefde, dat Hij op zulk een onwaardige heeft willen neerzien, om Hem op te nemen tot in Zijn zalige gemeenschap. Hoort wat Hagar zegt, Gen. 16: 13: *En zij noemde den naam des Heeren, Die tot haar sprak: Gij God des aanzien; want zij zeide: heb ik ook hier gezien naar Dien, Die mij aanziet!* Jes. 6: 5: *Wee mij! want ik verga, daar ik een man van onreine lippen ben en ik woon in het midden eens volks, dat onrein van lippen is; want mijn ogen hebben den Koning, den Heere der heirscharen gezien.* Judas, niet de Iskarioth, Joh. 14:22: *Heere, wat is het, dat Gij Uzelven aan ons zult openbaren, en niet aan de wereld?*
2. Hij vertone in al zijn doen voor engelen en mensen, dat hij een gunsteling des Allerhoogsten is, die in de gemeenschap van het zalig en Drie-enig Wezen leeft, Hebr. 11: 5: *Door het geloof is Henoch weggenomen geweest, opdat hij den dood niet zou zien, en hij werd niet gevonden, daarom dat hem God weggenomen had. Want vóór zijn wegneming heeft hij getuigenis gehad, dat hij Gode behaagde.* Vers 24, 25 en 26: *Door het geloof heeft Mozes, nu groot geworden zijnde, geweigerd een Zoon van Farao's dochter genaamd te worden; verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der*

zonde te hebben, achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons.

3. Hij verlange hartelijk naar de onmiddellijke nabijheid van de volzalige God in de hemel, Psalm 42: 2 en 3: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God. Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God. Wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?* Daar toch zal Zijn licht en vreugde, Zijn vertroosting eeuwig en volkomen zijn, Openb. 22: 4 en 5: *En zij zullen Zijn aangezicht zien, en Zijn Naam zal op hun voorhoofden zijn. En aldaar zal geen nacht zijn, en zij zullen geen kaars, noch licht der zon van node hebben; want de Heere God verlicht ze, en zij zullen als koningen heersen in alle eeuwigheid.*

ARTIKEL 10.

Van de Persoon des Zoons, Zijn eeuwige Geboorte van den Vader en Ware Godheid.

Wij geloven, dat Jezus Christus naar zijn Goddelijke natuur de eniggeboren Zoon Gods is, van eeuwigheid geboren; niet gemaakt, noch geschapen (want alzo zou Hij een schepsel zijn), maar éénswezens met den Vader, mede eeuwig, het uitgedrukte beeld der zelfstandigheid des Vaders en het afschijnsel Zijner heerlijkheid, Hem in alles gelijk zijnde. Dewelke is Gods Zoon, niet alleen van dien tijd af, dat Hij onze natuur heeft aangenomen, maar van alle eeuwigheid; gelijk ons deze getuigenissen leren, wanneer ze met elkander vergeleken worden: Mozes zegt, dat God de wereld heeft geschapen, en de H. Johannes zegt, dat alle dingen zijn geschapen door dat Woord, hetwelk hij God noemt; de Apostel zegt, dat God de eeuwen door Zijn Zoon gemaakt heeft; insgelijks, dat God alle dingen door Jezus Christus geschapen heeft; zo moet dan degene, die genaamd wordt God, het Woord, de Zoon en Jezus Christus, toen al geweest zijn, toen alle dingen door Hem geschapen werden. En daarom zegt de profeet Micha: zijn uitgangen zijn vanouds, van de dagen der eeuwigheid. En de Apostel: Hij is zonder begin der dagen, en zonder einde des levens. Zo is Hij dan de ware, de eeuwige God, die Almachtige, Denwelke wij aanroepen, aanbidden en dienen.

Vraag. Wat is de inhoud van dit artikel?

Antwoord. Een duidelijk vertoog, dat Jezus Christus is de eeuwige natuurlijke Zoon Gods, eenswezens met den Vader, Denwelke wij aanroepen en dienen.

Vraag. Is dit een leerstuk van gewicht en nodig ter zaligheid te geloven.

Antwoord. 1. De ganse Kerk wordt op deze belijdenis gebouwd. Want toen Petrus beleden had, dat Jezus Christus is de Zoon des levenden Gods, antwoordde Christus Zelf: *En Ik zeg u ook, dat gij zijt Petrus, en op deze petra, dat is op deze belijdenis, zal Ik Mijn gemeente bouwen, en de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen*, Matth. 16: 16 en 18.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

2. De Heilige Doop der gelovigen wordt op deze belijdenis bediend, Handel. 8:37 en 38: *En Filippus zeide: Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd. En hij antwoordende zeide: Ik geloof, dat Jezus Christus de Zoon van God is, en hij gebod de wagen stil te houden en zij daalden beiden af in het water, zo Filippus als de Kamerling en hij doopte hem.*
3. De belijdenis van deze leer is het zegel van onze gemeenschap met God, 1 Joh. 4 : 15: *Zo wie beleden zal hebben, dat Jezus de Zoon van God is, God blijft in hem en hij in God.* Joh. 3 : 18: *Die*

in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft, is alrede veroordeeld, daar hij niet geloofd heeft in den naam des Eniggeboren Zoons Gods.

4. Dengenen, die deze waarheid geloven wordt het eeuwige leven beloofd, Joh. 3 : 16: *Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn Eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Hfdst. 20 : 31: Maar deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat gij gelovende, het leven hebt in Zijn Naam.*

Vraag. Hoe zal men dit leerstuk behoorlijk beschouwen?

Antwoord.

1. Met niet minder eerbied en geloof dan de voorgaande. Men moet zegt Nazianzenus, Gods geboorte door stilzwijgen eren. Het is groot genoeg voor ons te weten, dat Hij geboren is; maar te weten de wijze waarop is zelfs den Engelen, veel meer ons ongeoorloofd. Wilt gij, dat ik u zeg hoe? Zoals het de Vader weet, Die Hem heeft gegenereerd, en de Zoon, Die gegenereerd is. Al wat hierboven is, is met een wolk bedekt, en reikt buiten ons gezicht. Spreuken 30 : 4: *Hoe is Zijn naam? En hoe is de naam Zijns Zoons zo gij het weet?*
2. Met smeking, dat God ons verstand verlichte, om de heerlijkheid des Eniggeborenen van de Vader te beschouwen. Het is Christus' toezegging aan de Zijnen, Joh. 14 : 20 en 21: *In dien dag zult gij bekennen, dat Ik in Mijn Vader ben, en gij in Mij en Ik in u. Die Mijn geboden heeft en dezelve bewaart, die is het, die Mij liefheeft. En die Mij liefheeft, zal van Mijn Vader geliefd, worden. En Ik zal hem liefhebben en ik zal Mijzelven aan hem openbaren.*

Vraag. Hete wordt dit artikel verdeeld?

Antwoord. In drie delen.

1. Het eerste behelst een voorstel, dat Jezus Christus is de eeuwige natuurlijke Zone Gods, eenswezens met de Vader. Wij geloven, dat Jezus Christus naar zijn Goddelijke natuur de Eniggeboren Zoon van God is, van eeuwigheid, geboren; niet gemaakt noch geschapen (want dan zou Hij een Schepsel zijn) maar Eenswezens met de Vader; mede-eeuwig, het uitgedrukte Beeld der zelfstandigheid des Vaders, en de glans Zijner heerlijkheid, Hem in alles gelijk zijnde.
2. Het tweede een nadere verklaring van dit voorstel, aangedrongen met verscheidene bewijzen uit Gods Woord. Die is Gods Zoon, niet alleen van die tijd af, dat Hij onze natuur heeft aangenomen, maar van alle eeuwigheid, gelijk ons deze getuigenissen leren, wanneer ze met elkander vergeleken worden. Mozes zegt, dat God de wereld heeft geschapen, en de Heilige Johannes zegt, dat alle dingen zijn geschapen door dat Woord, hetwelk Hij God noemt; de Apostel zegt, dat God de

eeuwen door Zijn Zoon gemaakt heeft; eveneens, dat God alle dingen door Jezus Christus geschapen heeft.

3. Het derde bevat een besluit, getrokken uit dit alles, tot bewijs:
 - a. Dat Jezus Christus is de eeuwige Zoon van God. Zo moet dan Degene, Die genaamd wordt God, het Woord, de Zoon en Jezus Christus al geweest zijn, toen alle dingen door Hem geschapen werden. En daarom zegt de Profeet Micha: *Zijn uitgang is van den beginne en van eeuwigheid.* En de Apostel: *Hij is zonder begin der dagen en zonder einde des levens.*
 - b. Dat Jezus Christus is waarachtig en eeuwig God, eenswezens met den Vader. Zo is Hij de ware eeuwige God, die Almachtige, Dien wij aanroepen, aanbidden en dienen.

Vraag. Wat staat ons nopens het eerste te verhandelen?

Antwoord. Te onderzoeken in wat zin Christus genoemd wordt Gods Eniggeboren Zoon, van eeuwigheid geboren.

Vraag. Wordt aan God een Zoon, in het enkelvoud en bij uitnemendheid, toegeschreven?

Antwoord. : Ja toch, in verscheidene plaatsen, als: Psalm 2 : 7, waar God zegt: *Gij zijt Mijn Zoon*, en vers 12: *Kust den Zoon*. Psalm 89: 28: *Ook zal Ik Hem ten eerstgeboren Zoon stellen, ten hoogste over de koningen der aarde*. Spr. 30:4: *Hoe is Zijn naam, en hoe is de naam Zijns Zoons, zo gij het weet?* Joh. 1:18: *De eniggeboren Zoon, Die in den schoot des Vaders is.*

Vraag. Wie is nu de Zoon van God bij uitnemendheid?

Antwoord. Onze Heere Jezus Christus, want Hij is de Gezalfde van den Vader, Die in Psalm 2:7 deze taal voert: *De Heere heeft tot Mij gezegd: Gij zijt Mijn Zoon*. En van Wien de Vader uit den hemel getuigt: *Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in Denwelke Ik Mijn welbehagen heb*. Matth. 3:17.

Vraag. Naar welke natuur is Hij de Zoon van God?

Antwoord. Naar zijn Goddelijke natuur, want naar Zijn menselijke natuur is Hij uit de maagd Maria; dit zal in het 18e artikel betoogd worden.

Vraag. Wie worden in de Heilige Schriftuur zonen Gods of kinderen Gods genaamd?

Antwoord.

1. Alle mensen, voor zover zij uit God zijn door kracht van schepping, Mal. 2 : 10: *En hebben wij niet allen één Vader? Heeft niet één God ons geschapen?*
2. Uiterlijke verbondelingen, die in de uitwendige gemeenschap van Gods Kerk leven, Exod. 4 : 22: *Dan zult gij tot Farao zeggen: Alzo zegt de Heere: Mijn zoon, Mijn eerstgeborene is Israël*. Deut. 32 :

6: *Zult gij dit den Heere vergelden, gij dwaas en onwijs volk; is Hij niet uw Vader, Die u verkregen, Die u gemaakt en u bevestigd heeft?* Matth. 8:12: *En de kinderen des Koninkrijks zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternis.*

3. Uitverkorenen en gelovigen, die het beeld van Gods Zoon gelijkvormig zijn, Joh. 1 : 12: *Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven.* Gal. 3:26: *Want gij allen zijt kinderen Gods door het geloof.*
4. Heilige Engelen, die naar het beeld Gods geschapen, als zonen des huisgezins gemeenzaam met God in de hemel omgaan, Job 34 vers 4 en 7: *Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde? Toen de morgensterren tezamen vrolijk zongen, en al de kinderen Gods juichten?* Matth. 18 : 10: *Want Ik zeg ulieden, dat hun engelen in de hemelen altijd zien het aangezicht Mijns Vaders, Die in de hemelen is.*
5. Overheden en machten, die in hun heerschappij een straal van Gods beeld boven anderen vertonen, Psalm 82 : 6: *Ik heb wel gezegd: gij zijt goden; en gij zijt allen kinderen des Allerhoogsten!*

Vraag. Is er ook enige gelijkheid of overeenkomst tussen Christus den Zoon van God, en alle gelovigen, als kinderen Gods?

Antwoord.

1. Christus, de Zoon van God is van den Vader geboren, Psalm 2 : 7. De gelovigen hebben hun geboorte mede uit God, 1 Joh. 5:1: *Een iegelijk die gelooft, dat Jezus is de Christus, die is uit God geboren.*
2. Christus heeft als Zoon van God, de Goddelijke natuur met den Vader; de gelovigen zijn ook op hun wijze der Goddelijke natuur deelachtig geworden, 2 Petrus 1 : 4.
3. Christus is uit kracht van Zijn geboorte het beeld des Vaders, Die des Vaders deugden vertoont, en Zijn werken doet, Joh. 5 : 19. De wedergeborenen hebben ook Gods beeld in zich; zij vertonen de deugden huns Vaders en volgen Zijn werken na, Matth. 5 : 48: *Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is.*
4. Christus is als Zoon van God de Erfgenaam van alles. Hebr. 1 : 1 en 2. De gelovigen zijn als kinderen Gods, erfgenamen Gods en mede-erfgenamen met Christus, Rom 8:17. *Die overwint, zal alles beërven, en Ik zal hem tot een God zijn, en hij zal Mij een zoon zijn.* Openb. 21 vers 7.

Vraag. Waarin bestaat de voortreffelijkheid van Christus' Zoonschap, boven het kindschap der gelovigen?

Antwoord.

1. Christus is de eigen en natuurlijke Zoon van God, uit het Wezen van de Vader geboren God uit God, en licht uit licht, waarachtig God uit waarachtig God, Rom. 8 : 32. De gelovigen zijn buiten het Wezen Gods, door de werking Zijns Geestes wedergeboren,

Jac. 1 : 18: *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid, opdat wij zouden zijn als eerstelingen Zijner schepselen.*

2. Christus is het wezenlijke, volmaakte en evengelijke Beeld Gods, in Wien de Vader al wat Hij Zelf wezenlijk bezit, heeft uitgedrukt. Hebr. 1 : 3: *Dewelke, also Hij is het afschijnsel Zijner heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid.* De wedergeborenen ontvangen dat beeld ten aanzien van enige gelijkenis of afschaduwing, die op haar allervolmaaktst maar eindig is.
3. Christus is alleen de eeuwige Zoon van God, geboren van eeuwigheid, eer de bergen geboren waren, Spreuk. 8 : 25. De gelovigen zijn eerst kinderen Gods in de tijd, Gal. 3 :26: *Want gij zijt allen kinderen Gods door het geloof in Christus Jezus.*
4. Jezus Christus is de Eniggeboren Zoon van God, omdat geen ander op deze wijze geboren is, hoewel God veel kinderen heeft. Joh. 1 : 18: *Niemand heeft ooit God gezien; de Eniggeboren Zoon, Die in den schoot des Vaders is Die heeft Hem ons verklaard.*
5. De Heere Christus is de beminde Zoon van God, tot Wien de liefde des Vaders is uit de natuur, Matth. 3 : 17: De gelovigen worden om Zijntwil uit genade tot kinderen Gods aangenomen. Joh. 1 : 12: *Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden; namelijk, die in Zijn naam geloven.*

Vraag. Welke is de ware reden der benaming van Vader en Zoon?

Antwoord. Die wordt daarin gesteld, dat God Zijn Zoon gegenereerd heeft, Psalm 2:7.

Vraag. Wat is eigenlijk gezegd een generatie?

Antwoord. Die bestaat daarin, dat een mens zijns gelijke uit zijn eigen wezen of substantie, naar zijn beeld en gelijkenis voortbrengt. Dit wordt in betrekking tot de vader genoemd genereren of voorttellen, en ten opzichte van een moeder wordt het baren genoemd.

Vraag. Moet dat genereren of baren eigenlijk opgevat worden?

Antwoord. Nee, want een eigenlijke generatie of gegenereerd worden, sluit verscheidene onvolmaaktheden in zich, die in geen Goddelijk Persoon kunnen voorkomen. Hierin is geen meerder noch minder, geen eerder noch later, geen eigenlijk zaad, waaruit iemand geboren wordt of iets dergelijks; echter is het een waarachtig Zoonschap en een ware generatie. Daarom moet er zo iets in gevonden worden, dat het woord genereren, hoe oneigenlijk men het ook neemt, noodzakelijk en in alle talen medebrengt.

Vraag. Hoe kunt gij dit ophelderen?

Antwoord. De Heilige Schrift schrijft enige hartstochten of eigenschappen aan God oneigenlijk toe. Neem eens toorn, droefheid, berouw, ijver, jaloersheid, enz. Daar deze hartstochten in ons niet

zonder ontroering, en alzo niet zonder onvolmaaktheid zijn, zo zijn wij gewoon te zeggen, als er zulke spreekwijzen voorkomen: Deze dingen moeten oneigenlijk en Gode betamelijk verstaan worden, maar wij stellen altoos, dat zij waarlijk iets in God te kennen geven, dat met recht door zulke woorden wordt uitgedrukt.

Vraag. Wat moet er echter in dit Zoonschap een generatie opgesloten liggen?

Antwoord. Indien men aan het algemeen denkbeeld van de woorden Zoon en generatie enigszins wil voldoen, moeten die noodzakelijk medebrengen, dat de eerste Persoon de tweede op zekere onbegrijpelijke wijze uit Zijn eigen Wezen heeft voortgebracht of voortbrengt, zodat hij niet alleen met, maar ook van de eerste Persoon in hetzelfde Goddelijke Wezen, op een onafhankelijke wijze bestaat.

Vraag. Bewijs eens, dat de Heilige Schrift van zulk een geboorte des Zoons van de Vader spreekt?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Uit Psalm 2 : 7: *Ik zal van het besluit verhalen: De Heere heeft tot Mij gezegd: Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U gegenereerd.* Duidelijk wordt hier geleerd, dat de Zoon is van de Vader door een eeuwige geboorte. De Zoon verhaalt dat de Vader van Hem getuigt: "Beni atta", Gij zijt Mijn Zoon, Mijn eigen en welbeminde Zoon, zoals de Christus is, Jes. 42 : 1, verg. Matth. 3 : 17. Dit blijkt nader, want de Vader vervolgt: "Ani Jeliditicha", Ik heb U gegenereerd! Hier is in de grondtaal een woord, dat eigenlijk gebruikt wordt van moeders, wanneer ze een vrucht voor de dag brengen, en betekent derhalve de alleronmiddellijkste voortbrenging des Zoons van de Vader, op een wijze, welke met Gods eeuwige natuur overeenkomt. De eeuwigheid van deze geboorte wordt nader aangewezen met het woord "Hajóm", heden, daar Gods zijn is een eeuwig heden, waarin geen gisteren of morgen, of vervolg van tijden plaats grijpt. Hij toch is de eeuwige God, Gen. 21 : 33; in de eeuwigheid wonende, Jes. 57 : 15, Wiens eeuwige natuur geen verandering of schaduw van omkering onderworpen is, Jac. 1 : 17. Zegt men, dat hier een profetie is van hetgeen onder het Nieuwe Testament geschieden moest; maar hoedanig is deze profetie? Niet van de zaak, dat Christus eerst onder het Nieuwe Testament zou geboren of Zoon van God worden, maar een verklaring van de zaak, namelijk, dat Hij als Zoon van de Vader openlijk erkend en verklaard zou worden. Dit heeft aak de Vader gedaan door Zijn geboorte, door de Engel tot Maria, Luc. 1 : 35; plechtig, toen Hij door Johannes gedoopt werd in de Jordaan, Matth. 3 : 17; glansrijk bij Zijn verheerlijking op de berg, Matth. 17:3; krachtig bij Zijn opstanding uit de doden, Rom. 1 : 4.
2. Uit Spreuk. 8 : 22, 24 en 30: *De Heere bezat Mij in het beginsel Zijns wegs, vóór zijn werken, van toen aan. Ik was geboren, als de afgronden nog niet waren, als nog geen fonteinen waren,*

zwaar van water; al eer de bergen ingevest waren, vóór de heuvelen was Ik geboren. Toen was Ik een voedsterling bij Hem, en Ik was dagelijks Zijn vermakingen, ten allen tijde voor Zijn aangezicht spelende. De spreker is hier niet de deugd der wijsheid als een persoon verbeeld. Dit is de misvatting van Socinianen, Arianen en anderen, maar Jezus Christus, de Kracht Gods, en de Wijsheid Gods, 1 Kor. 1 : 24. De zelfstandige Wijsheid, door Wiens bestel de koningen regeren en de vorsten der aarde gerechtigheid stellen. Hetgeen Hij nu van Zichzelven getuigt sluit dadelijk Zijn eeuwige geboorte van de Vader in. Hiertoe leidt ons de spreekwijze: De Heere bezat Mij, enz, Want slaan wij het oog op het woord "qana" in den grondtekst, dat beduidt iets door zijn eigen moeite en arbeid verkrijgen als het zijne, en verkregen hebbende met volle recht bezitten en wordt derhalve sierlijk gebruikt van iets verkrijgen door geboorte. Zo zeide Eva met dit woord bij het baren van Kaïn, haar eersten zoon, Gen. 4 : 1: *Ik heb een man van den Heere verkregen.* Dit bevestigen de woorden: Ik was geboren toen de afgronden nog niet waren, enz. Want waarlijk heeft dit woord "chola" de betekenis van geboren worden, en is in dezen zo krachtig en nadrukkelijk, als de Hebreeuwse taal geen nadrukkelijker opgeeft. Doch wij zeggen hier minder van om de eerbied van de Persoon, op Wien het wordt toegepast. Hiertoe dringt ons de spreekwijze: toen was Ik een voedsterling bij Hem, enz. Daar "'amon" door voedsterling vertolkt, zulk een tedere zuigeling en voedsterzoon beduidt, die nog in de schoot gedragen werd, Num. 11 : 12: *Heb ik dan al dit volk ontvangen? Heb ik het gebaard? Dat gij tot mij zoudt zeggen: draag het in uw schoot, gelijk een voedstervader den zuigeling draagt?* Alles, om ons te doen zien, dat Jezus Christus is het Zelfstandige Woord, in den beginne bij God, en God Zelf, Joh. 1 : 1: Ja, de eniggeboren Zoon, Die in den schoot des Vaders is, Joh. 1 : 18: Deze tekstwoorden tot iets anders te draaien is ene stoute onderneming, die in onze Kerk niet welgevoegelijk is.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. 3. Krachtig wordt deze verborgenheid bewezen en verklaard uit Christus' getuigenis van Zichzelf, Joh. 5:26: *Want gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, also heeft Hij ook den Zoon gegeven het leven te hebben in Zichzelven.* Om te komen tot het juiste inzicht van deze woorden, staat ons na te gaan, wat het betekent, het leven te hebben in Zichzelven. Dit nu is een zeer krachtige en opmerkenswaardige spreekwijze, waardoor uitgedrukt wordt het algenoegzame, gelukzalige en volmaakte leven, hetwelk in God is. God leeft en wij leven. Doch het leven Gods is zeer verscheiden van het leven der mensen. De werkzaamheid van verstand en wil, waarin Gods leven bestaat, is ten enenmale volmaakt, en gaat vergezeld van een volle verzadiging van een duurzame blijdschap en zeer bestendig genoeg, hetgeen nooit verminderd of gestoord wordt. Integendeel, de

werkzaamheid van verstand en willen, waarin het leven van het edelste gedeelte der mensen bestaat, is onvolmaakt, en in de meeste mensen afgescheiden van alle ware blijdschap. Doch waar het nu op aan komt, is, dat van de Vader wordt gezegd, dat Hij dit volmaakte en algenoegzaam leven in Zichzelven heeft; dat is, dat Hij niet alleen het leven aan niemand schuldig is; maar ook dat hij bij Zich heeft zulk een beginsel van volmaaktheid, en zulk een kracht van algenoegzaamheid, dat Hij in Zichzelven en uit Zichzelven op de allergelukkigste wijze leeft, Psalm 36 : 10: *Want bij U is de fontein des levens; in Uw licht zien wij het*

licht. Voorts wordt er gezegd, dat de Vader gegeven heeft aan de Zoon het leven te hebben in Zichzelven, gelijk Hij het leven heeft in Zichzelven. Door welke woorden helder en zonder enige bewimpeling wordt aangetoond, dat de tweede Persoon mede deel heeft aan hetzelfde volmaakte, algenoegzame en gelukzalige leven, dat de eerste Persoon bezit en geniet, doch dat evenwel de eerste Persoon het beginsel is van dit leven in den tweede. Dat is, dat de eerste Persoon dit algenoegzaam Goddelijk leven aan de tweede Persoon heeft medegedeeld, op een wijze, welke met Gods eeuwige natuur overeenkomt, en in de Schrift als de grondslag der benaming van Vader en Zoon wordt aangemerkt. Dit nu is de ware zin der woorden. De uitvlucht die men maakt, om zulk een krachtig bewijs te ontwijken is, dat in deze plaats gezien wordt op Christus' Middelaarsambt, waarin en waardoor Hij de macht ontvangen heeft, om het leven aan de uitverkorenen te geven, en levendig te maken, wien Hij wil. Doch zulk een verklaring komt met de zin der woorden geenszins overeen. Immers de bijwoorden die in het Grieks zijn "hoosper" en "houtoos" en "kai", door gelijk, alzo en ook vertaald, leren niet alleen de samenhang van de ene waarheid met de andere; en hoe de ene vloeit uit de andere; maar een algehele gelijkheid, die daar is tussen het bezitten van het leven, dat de Vader heeft in Zichzelven, en dat ook de Zoon heeft in Zichzelven. Hoe heeft nu de Vader het leven in Zichzelven? Is de Vader Middelaar geworden, om zondaars, die in Hem geloven het eeuwige leven te geven? Is de Vader door lijden en genoegdoening de oorzaak des eeuwigen levens voor de Zijnen geworden? Geenszins! Derhalve blijkt, dat er in de tekst van een ander leven gesproken wordt, op hoedanige wijze de Vader het bezit. Hoe heeft dan nu de Vader het leven in Zichzelven? Op die wijze, gelijk boven gezegd is, dat de Vader een volmaakte werkzaamheid en algenoegzaamheid in en uit Zichzelven heeft, en dat Hij diensvolgens zulk een volheid van algenoegzame gelukzaligheid bezittende, een oorzaak van een gelukzalig leven zijn kan, aan al degenen, die Hem zoeken. Zo heeft nu de Vader het leven in Zichzelven. Den Zoon nu heeft Hij gegeven het leven te hebben in Zichzelven; wat zegt dit anders, dan dat Hij dit Goddelijk, algenoegzaam en volmaakt leven aan den Zoon van eeuwigheid heeft medegedeeld? En uit dien hoofde heeft de Zoon ook door Zijn dood een oorzaak van zaligheid kunnen zijn voor de uitverkoren mens. Evenals deze uitleg alleen recht doet aan de betekenis en kracht der woorden, zo komt die ook zeer wel overeen met de samenhang der zaken. Onze

Heere Jezus Christus is bezig te bewijzen tegen de Joden, dat Hij hetzelfde werkte met de Vader. Onder deze grote werken stelt Hij in vers 25 de levendmaking van dode zondaars, door de verkondiging des Evangelies. *Voorwaar! voorwaar! de ure komt, en is nu, wanneer de doden zullen horen de stem des Zoons Gods; en die ze gehoord hebben zullen leven.* Hier deed zich terstond een zwaarigheid op, hoe het mogelijk was, dat Jezus aan een gelovend zondaar het leven kon geven? Deze zwaarigheid neemt Jezus weg met te zeggen, dat Hem de Vader gegeven heeft dit leven te hebben in Zichzelven. Hij had deel aan die algenoegzaamheid en gelukzaligheid, die in God is. Dit was de grondslag, waarop Hij door de Vader heeft kunnen geheiligd en gezalfd worden, tot het Middelaarsambt. Wart wie in zichzelf het leven en de gelukzaligheid niet bezit, hoe zal die de oorzaak van leven en zaligheid kunnen zijn voor anderen? Omdat nu de Vader Hem dit leven medegedeeld had, kon Hij de oorzaak des levens zijn in de kinderen Gods. Dit is de kracht van Jezus' redenering in dit gesprek tegen de Joden.

Vraag. Bewijs eens nader, dat deze generatie of geboorte des Zoons de ware en enige grondslag der benaming van Vader en Zoon is?

Antwoord.

1. Dit bevestigen de betrekkelijke namen van Vader en Zoon, die de eerste en tweede Persoon in het Goddelijk Wezen toegeëigend worden. Deze woorden moeten in deze verborgenheid betekenen, hetgeen hun kracht en betekenis toelaat. De kracht nu dezer namen is, dat men hem een vader noemt, die een ander voortbrengt met zijn beeld; wederom hem een zoon, die voortgebracht wordt uit het wezen van een ander met zijn beeld. Deze betekenis dragen eigenlijk de namen vader en zoon in alle talen bij allerlei mensen. Derhalve kunnen de namen van Vader en Zoon aan de eerste en tweede Persoon in het Goddelijk Wezen eigen, niets anders betekenen, dan dat de eerste persoon het beginsel is van de tweede, of dat de eerste Persoon Zijn Wezen, dat is Zijn volmaakheden en eigenschappen, en alles, wat tot het Goddelijk Wezen behoort, heeft medegedeeld aan de tweede, en dat de tweede Persoon op een zekere, het Goddelijk Wezen betamelijke en eigen wijze is en bestaat van de eerste met het beeld van de eerste. Dit is het geloof der Kerk. Dit is de belijdenis der vaderen. Dit is de inhoud van dit artikel.
2. Men merke vervolgens aan, dat de tweede Persoon niet alleen de Zoon van God, maar ook de eigen Zoon van God geheten wordt, en dat de eerste Persoon niet alleen de Vader, maar ook de **eigen Vader** genaamd wordt. Het eerste heeft men Rom. 8 : 32: *Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft maar heeft Hem voor ons allen overgegeven.* Het tweede Joh. 5 : 18: *De Joden daarom zochten dan te meer Hem te doden, omdat hij, niet alleen de Sabbath brak, maar Hij zeide ook, dat God Zijn eigen Vader was, Zichzelven Gode evengelijk makende.* Wat zegt dit nu, dat onze Heere Jezus genoemd wordt de **eigen Zoon** Gods? Dit zegt, dat

Hij op een bijzondere en uitstekende wijze Gods Zoon is, zodanig als niemand in de hemel of op aarde gevonden wordt. De reden is: Omdat niemand van al diegenen, die Gods zonen geheten worden, van God ontvangen het gehele beeld van God. Het gehele Wezen van God, en al Zijn volmaaktheid, al Zijn algenoegzaamheid, al Zijn wijsheid, al Zijn heerlijkheid, al Zijn gelukzaligheid is hun niet medegedeeld. Daar is maar één Zoon van God, van Wien wij spreken, in Denwelke het gehele beeld van Zijn Vader wordt uitgedrukt, Die als Gods eigen Zoon uit het Wezen en de substantie des Vaders deel heeft aan al de volmaaktheid en heerlijkheid Zijns Vaders. Deze voert de naam van Zoon in die kracht en betekenis, die op geen mens of engel passen kan. Dus zal Paulus zeggen, Hebr. 1 : 4 en 5: *Zoveel treffelijker geworden dan de engelen, als Hij uitnemender naam boven hen geërfd heeft. Want tot wien van de engelen heeft Hij ooit gezegd: Gij zijt Mijn Zon, heden heb Ik u gegenereerd?*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. 3. Dit blijkt uit de benamingen, welke de Christus draagt uit kracht van Zijn eeuwige geboorte van den Vader, die, hoewel het oneigenlijke benamingen zijn, evenwel de eigenlijke geboorte des Zoons van den Vader beduiden. Dus wordt Hij genaamd:

- a. Het Afschijnsel van Zijns Vaders heerlijkheid. Hebr. 1 : 3. Door het woord heerlijkheid worden verstaan al de volmaakheden Gods tezamen genomen. Deze worden verder vergeleken bij een schijnend licht, omdat ze in de ziel zulk een klare bevatting verwekken van de grootheid der Majesteit Gods, dat wij genoodzaakt worden die te erkennen en te prijzen. Dit schijnend licht nu der heerlijkheid Gods wordt ten aanzien van zijn eerste beginsel aangemerkt te zijn in de eerste Persoon en daarvan af te schijnen op de tweede Persoon des Goddelijken Wezens. Al de heerlijkheid Gods wordt ver- toond in de Zoon; maar zo, dat zij oorspronkelijk is in de Vader, en van de Vader afschijnt op de Zoon, Joh. 14 : 9: *Die Mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien.* Dit nu is de ware zin der woorden, als de volgende spreekwijze van de tekst bevestigt: Het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid. Het woord zelfstandigheid betekent hier de gehele naam, al de eigenschappen en volmaakheden van God, en met één woord: al hetgeen in God is. De gelijkenis is genomen van een zegelring, die gemaakt wordt van een vaste en gedrongen stof, daar die alleen geschikt is om een gesneden beeld af merkteken te dragen. De volmaakheden nu en de eigenschappen, zoals die afgebeeld zijn in de Vader, zijn volmaakt af en uitgedrukt in de Zoon. De Zoon draagt het gehele Wezen en beeld des Vaders, als hetwelk Hem van de Vader door een bovennatuurlijke geboorte is medegedeeld, zodat Hij

met nadruk de Engel werd genoemd, in Wiens binnenste de Naam Jehova is, Exod. 23 : 21.

- b. Hij wordt genaamd het Beeld Gods, 2 Kor. 4:4. En wel het Beeld des onzienlijken Gods, Coll. 1 : 15. Het beeld van een persoon noemt men een andere persoon of zaak, waarin de eigenschappen of trekken, waardoor die persoon van anderen onderscheiden is, klaarlijk worden vertoond. Zo is en draagt een Zoon het beeld van de vader. Als nu de Middelaar Christus het Beeld Gods, of wel het Beeld des onzienlijken Gods genaamd wordt, is dit niet te verstaan van Zijn menselijke natuur, maar alleen van Zijn Goddelijke natuur, van welke de Zoon het gehele Wezen en beeld des Vaders heeft, als het welk Hem door de geboorte van de Vader is medegedeeld.
- c. Hij wordt genaamd de Spruit des Heeren, Jes. 4 : 2; Zach. 6 : 12. Deze naam weer moet de Persoon des Middelaars toekomen, óf ten aanzien van Zijn Goddelijke, óf ten aanzien van Zijn menselijke natuur. De nadruk van deze spreekwijze is te groot, dan dat ze zou kunnen worden toegepast op de menselijke natuur van Christus. Ook moet men opmerken, dat de Middelaar ten aanzien van Zijn menselijke natuur, genoemd wordt een Spruit van David, Jer. 23 : 5. Deze dingen staan tegenover elkander: een Spruit van Jehova en een Spruit van David te zijn, gelijk de benaming van Zoon van God en Zoon des mensen, beide op de Middelaar worden toegepast. Dies verwekt de spreekwijze: "een Spruit des Heeren" in ons de gedachte, dat Hij van alle eeuwigheid van de Vader is voortgekomen als Zijn Spruit. Waartoe sommigen nog brengen zijn benaming van de Opgang uit de hoogte, Luc. 1 : 78: *Door de innerlijke bewegingen der barmhartigheid onzes Gods, met welke ons bezocht heeft de Opgang uit de hoogte.* Men merkt op dat het woord "tsëmach", Spruit, door de 70 Overzetters vertaald wordt met het woord "anatolê", opgang; en dat Zacharias buiten alle twijfel in zijn lofzang het woord "tsëmach", Spruit, zal gebruikt hebben, hetwelk door Lucas volgens de 70 Overzetters door "anatolé" overgezet werd. Dan zou de zin zijn: een Spruit uit de Hoogte, dat is een Spruit, Die uit de hoogte, te weten uit de hemel is.

raag. Wat besluit gij uit dit alles?

Antwoord.

1. Dat Jezus Christus is alleen de eeuwige natuurlijke Zone Gods, niet gemaakt, noch geschapen, maar uit het Wezen van de Vader geboren. Dit stelt onze belijdenis met ronde woorden tegen de dwalingen der Arianen. Wij geloven, dat Jezus Christus naar Zijn Goddelijke natuur de eniggeboren Zoon van God is;

niet gemaakt, noch geschapen; want alzo zou Hij een schepsel zijn.

2. Dat Hij niet heeft een gelijk Wezen, maar één en hetzelfde Goddelijk Wezen met de Vader. Dit drukt onze Belijdenis uit in de woorden: Eenswezens met de Vader, overeenkomstig Joh. 10: 30: *Ik en de Vader zijn één.*
3. Dat Hij geenszins de Zoon van God geworden is in de tijd, maar gelijk de Belijdenis van Nicéa zegt: Geboren uit de Vader voor alle eeuwen. Daarom is Hij volgens onze Belijdenis mede eeuwig het uitgedrukte Beeld van de zelfstandigheid des Vaders, en de Glans Zijner heerlijkheid, want: *In den beginne was het Woord, en het Woord was bij God, en het Woord was God.* Joh. 1: 1.
4. Dat Hij niet minder is dan de Vader, noch in Wezen, noch in macht, noch in heerlijkheid, maar Hem in alles gelijk zijnde, Joh. 5: 23: *Opdat zij allen den Zoon eren, gelijk zij den Vader eren. Die den Zoon niet eert, eert den Vader niet, Die Hem gezonden heeft.*

Vraag. Waarom spreekt de Belijdenis zo klaar en verheven van deze geboorte des Zoons?

Antwoord. Wie omtrent dit leerstuk dwaalt, ondermijnt de fundamente van waarheid en godsvrucht, waarop Christus Zijn Kerk gebouwd heeft, Matth. 16:16-18. Een ieder, die begeert rechtzinnig en Godvruchtig te zijn, mag geen strobreed van deze belijdenis afgaan. De generatie Gods, zegt Nazianzenus, moet met stilzwijgen geëerd worden; 't is wat groots voor ons, geleerd te hebben, dat Hij gegenereerd is. En niet minder zoet Ambrosius: Wij mogen weten, dat de Zoon van God geboren is; maar wij kunnen niet oplossen hoe Hij geboren is. Hier zwijgt de stem. Hier bezwijkt het verstand, niet alleen het mijn, maar ook dat der Engelen.

Vraag. Welke troost heeft een gelovige in de beschouwing van Christus als Zoon van God?

Antwoord.

1. Als Zoon van God is Hij in staat om onze Middelaar te zijn, en in te staan tussen God en de zondaar, Jerem. 30: 21: *En Zijn Heerlijke zal uit hem zijn en Zijn Heerser uit het midden van hem voortkomen, en Ik zal Hem doen naderen en Hij zal tot Mij genaken. Want wie is hij, die met zijn hart borg wordt om tot Mij te genaken? spreekt de Heere.*
2. Als Zoon van God geeft Hij ons het recht om kinderen Gods genaamd te worden, Joh. 1: 12: *Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden namelijk, die in Zijn naam geloven.* Gal. 3: 26: *Want gij zijt allen kinderen Gods door het geloof in Christus Jezus.*
3. Als enig en eerstgeboren Zoon van God munt Hij uit in rang, gezag en waardigheid boven al de gelovigen, Hoogl. 2: 3: *Als een appelboom onder de bomen des wouds, alzo is mijn liefste onder*

de zonen. Ik heb groten lust in zijn schaduw en zit er onder, en zijn vrucht is mijn gehemelte zoet.

4. Als Zoon van God is Hij waardig, dat wij Hem in den gelove aankleven, met Hem tevreden zijn, aan Hem vasthouden, en Hem om lief noch leed laten varen, Joh. 6: 68 en 69: *Heere, tot wien zullen wij henengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens; en wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.* 1 Petrus 2: 7: *U dan, die gelooft, is Hij dierbaar!*

Vraag. Wat behelst het tweede lid van dit artikel?

Antwoord. Een nadere verklaring, dat Christus is de eeuwige Zoon van God, bevestigd met verscheidene teksten uit Gods Woord. Dewelke is Gods Zoon niet alleen van die tijd af, dat Hij onze natuur heeft aangenomen, maar van alle eeuwigheid, gelijk ons deze gelijkenissen leren, wanneer ze met elkander vergeleken worden: Mozes zegt, dat God de wereld heeft geschapen, en de H. Johannes zegt, dat alle dingen zijn geschapen door het Woord, hetwelk hij God noemt; de Apostel zegt, dat God de wereld door Zijn Zoon gemaakt heeft: insgelijks, dat God alle dingen door Jezus Christus geschapen heeft.

Vraag. Wat staat ons nopens dit deel van het artikel te verhandelen?

Antwoord. Hoofdzakelijk staat ons nu te bezien, of deze getuigenissen wel uitbrengen hetgeen te bewijzen stond.

Vraag. Wat dunkt u van dit bewijs: Mozes zegt, dat God de wereld heeft geschapen, Gen. 1 : 1. En de Heilige Johannes, dat alle dingen zijn geschapen door dat Woord hetwelk hij, Joh. 1 : 1, God noemt?

Antwoord. Een ieder ziet, dat Johannes zijn Evangelie beginnende, spreekt van het zelfstandig Woord, de Zoon van God, Die volgens vers 14 in de volheid des tijds is vlees geworden. Van dat Woord veronderstelt hij niet alleen, dat het was bij God; maar dat het zelf God was in den beginne, toen God de wereld schiep. Verder, dat alle dingen door datzelfde Woord gemaakt zijn. Hoe nu was dit Woord bij God? Niet als een schepsel, want het Woord was God; niet als een geschapen God, maar de Schepper Zelf, door Wien alle dingen gemaakt zijn; want dat scheppen en maken van alle dingen gaat de kracht van het schepsel te boven. Zegt men, dat God de stof uit niet geschapen heeft, en ook het Woord, maar dat Hij alles heeft opgemaakt en versierd door het Woord. Dit laatste bewijst ook die oneindige en ongeschapen kracht des Scheppers Die de aarde heeft gemaakt door Zijn kracht en de wereld heeft bereid door Zijn wijsheid, en de hemelen heeft uitgebreid door Zijn verstand, Jer. 10 : 12. Derhalve bijkt, dat het Woord Zelf is de wezenlijke God, door Wien alles in den beginne geschapen is, en echter in persoon verscheiden van de Vader Die het alles door Hem heeft gemaakt.

Vraag. Wat dunkt u van het bewijs, dat de Apostel zegt, dat God de eeuwen door Zijn Zoon gemaakt heeft, Hebr. 1 : 2, Dien Hij gesteld

heeft tot een Erfgenaam van alles, door Welken Hij ook de wereld gemaakt heeft?

Antwoord. Hier ziet men dat de Belijdenis het woord "aioonas", zoals de oude overzetting heeft, door eeuwen vertolkt. En dit is van geen minder kracht dan het woord wereld. Daar het wegneemt deze uitvlucht, dat de Zoon of het Woord maar een geschapen Schepsel is. Want alles, wat ooit geschapen is, dat is op tijd geschapen en niet vóór de tijd. De tijd is tenminste geschapen met het schepsel, daar het zonder tijd niet wezen zal. Wat nu voor alle eeuwen is, dat is voor alle tijd, en moet derhalve zonder tijd of eeuwen geweest zijn, indien de eeuwen daardoor gemaakt zijn. Dit dan nadrukkelijk van Christus hier gezegd, dat de eeuwen door Hem gemaakt zijn, bewijst, dat Hij vóór de tijd, dat is van alle eeuwigheid geweest is, en ook Zelf is de eeuwige en almachtige God, Die de eeuwen en de wereld geschapen heeft. Overeenkomstig het andere getuigenis in onze Belijdenis gemeld, Coll. 1 : 16 en 17: *Want door Hem zijn alle dingen geschapen, die in de hemelen, en die op de aarde zijn, die zienlijk en onzienlijk zijn, hetzij tranen, hetzij heerschappijen, hetzij overheden, hetzij machten: alle dingen zijn door Hem en tot Hem geschapen. En Hij is voor alle dingen, en alle dingen bestaan tezamen door Hem.*

Vraag. Welk besluit trekt gij hier uit?

Antwoord. Dat onze Belijdenis terecht besluit: Zo moet dan degene, die genaamd wordt God, het Woord, de Zoon en Jezus Christus, toen al geweest zijn, toen alle dingen door Hem geschapen werden. En daarom zegt de Profeet Micha, Hoofdst. 5 : 1: *Zijn uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid.* En de Apostel Hebr. 7 : 3: *Hij is zonder beginsel der dagen, en zonder einde des levens.* In de woorden van Micha wordt Zijn menselijke geboorte uit Bethlehem gesteld tegen Zijn eeuwige uitgang door geboorte van de Vader. Van welke eeuwige uitgang, naar de stijl der Hebreëen, in het meervoud gesproken wordt om de uitnemendheid van deze geboorte aan te duiden.

Vraag. Wat dunkt u van hetgeen de partijen zeggen, dat zulk een eigenlijke geboorte stelt, dat de Zoon minder en later is dan de Vader, en Hij zo niet onafhankelijk, eeuwig en onlijdelijk is?

Antwoord. Deze tegenwerping is oud; maar had men zich door de ijdele filosofie niet laten overheersen, dan had men bedacht: *de kennis is mij te wonderbaar; zij is mij te hoog, ik kan er niet bij*, Psalm 139:6. Het is wel zo, dat een vader, die een zoon buiten zijn wezen voortbrengt, eerder en meerder is dan zijn zoon; gelijk ook God door het scheppen eerder is dan de schepselen, die Hij buiten Zijn Wezen heeft voortgebracht, daar deze niet onafhankelijk noch eeuwig zijn. Maar zo is het niet gelegen met de Zoon van God, daar Hij niet buiten het Wezen van God geschapen, maar van Hem in Zijn Wezen geboren is, door een inblijvende daad van de Vader naar binnen. En daarom zeggen wij met de ouden, dat deze geboorte van de Zoon uit de Vader is geschied: Achronos, zonder tijdsverloop, zonder begin, zonder voortgang, zonder einde, Micha 5:1. Achoristoos, onafscheidelijk,

zonder verdeling of vermenigvuldiging van wezens, Joh. 14 : 10. Apathoos, onlijdelijk, en zonder verandering van de Vader of van de Zoon, Jac. 1 : 17. Akataleptoos onbegrijpelijk, en als een verborgenheid, die alle menselijk verstand te boven gaat. Spr. 30 : 4.

Vraag. Met wien hebben wij over dit fundament der leer verschil?

Antwoord. Die zijn zeer velen: 't Is niet nodig allen te noemen, die van tijd tot tijd deze verborgenheid bestreden hebben. De voornaamsten zijn Arianen, Socinianen, Remonstranten en sommigen uit ons. De Arianen hebben eertijds deze geboorte des Zoons verkeerd verklaard, door een schepping voor het beginsel, bij Mozes gemeld. Zij brengen gewoonlijk ter bevestiging bij, dat Christus genaamd wordt de eerstgeborene aller creaturen, Collos. 1: 15. Zonder in te zien, dat Hij geenszins een eerstgeschapene of het eerste schepsel wordt genoemd, maar de eerstgeborene, als een hoofd verre boven alle schepselen verheven. Openb. 1:6. De Socinianen zeggen: Dit Zoonschap bestaat naar Gods eeuwige voorbeschikking in Zijn menselijke geboorte uit een maagd. In Zijn heiliging tot het Middelaarsambt. In Zijn opwekking uit de doden, en in Zijn verhoging aan des Vaders rechterhand. De Remonstranten stellen ten onrechte deze vier zaken met de eeuwige geboorte tezamen als oorzaken van Christus' Zoonschap, door welke Hij de Zoon van God zou zijn geworden. Een geleerd man uit ons, heeft voor enige tijd gedreven, dat men deze geboorte van Gods Zoon, die hij eerst in het algemeen zeide dat oneigenlijk was, stellen moest ten dele in een eeuwig medezijn, of eenswezens zijn met de Vader, ten dele in de Sociniaanse zaken, die op de menswording en het Middelaarsambt betrekking hebben; terwijl hij zich van de Socinianen onderscheidde door de belijdenis van het eeuwig medezijn des Zoons, doch tegelijk met hen het eeuwig Zoonschap heeft tegengesproken. Aldus is het nog onze taak deze tegenpartijders de mond te stoppen.

Vraag. Bewijs eens, dat Christus de Zoon van God niet kan genoemd worden om Zijn gemeenschap in dezelfde natuur, of een eeuwig medezijn met de Vader?

Antwoord.

1. Omdat de namen van Vader en Zoon in alle talen niet betekenen een gemeenschap aan dezelfde natuur, maar in kracht te kennen geven zulk een betrekking, dat de Zoon van de Vader is. Een vader noemt men hem, die een ander voortbrengt met zijn beeld; een zoon, die van een ander voortgebracht is met zijn beeld. Derhalve geeft Gods Geest met deze woorden te kennen, dat de tweede Persoon is van de Eerste, op een wijze, welke met Gods eeuwige natuur overeenkomt.
2. Indien de Heilige Geest in ons alleen die gedachte had willen verwekken, dat Vader en Zoon met elkander één zijn in de gemeenschap van één natuur, zonder dat Zij op elkander een nadere betrekking hebben, zo zou de Geest hun geen Vader en Zoon, maar Broeders genoemd hebben. Want zij, die tezamen

een gemeenschappelijke natuur hebben, worden in alle talen broeders genoemd.

3. De Schrift sprekende van deze verborgenheid, gebruikt altoos woorden en spreekwijzen, die niet alleen te kennen geven, dat de Zoon eenswezens is met de Vader, maar tevens het onuitsprekelijk zijn van de Vader door geboorte, Joh. 5 : 26: *Want gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, also heeft Hij ook den Zoon gegeven het leven te hebben in Zichzelven.* Verg. Psalm 2 : 7; Spreuk. 8 : 24 en 25; Mich. 5 : 1; Hebr. 1 : 3; Coll. 1 : 15, enz.

Vraag. Hoe bewijst ge, dat Christus geen Zoon van God genaamd werd, wegens Zijns Vaders voorverordineren en zending van Hem tot het Middelaarsambt?

Antwoord.

1. Omdat de naam van Vader en Zoon een geheel andere gedachte in ons verwekt dan gezonden te worden tot de uitvoering van enig ambt of werk, gelijk zo aanstonds bewezen is. De Geest geeft Christus in betrekking tot Zijn Middelaarsambt de naam van Knecht, Engel of Gezant, maar nimmer die van Zoon.
2. De Zoon van God wordt uitdrukkelijk en in tegenstelling van Zijn zending tot uitvoering van Zijn Middelaarsambt, Zoon genoemd, Hebr. 5 : 8: Hoewel Hij de Zoon was, nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft, uit hetgeen Hij heeft geleden. Welke redenering van Paulus geen zin zou hebben, indien het Zoonschap bestond in Zijn zending, tot uitvoering van het Middelaarsambt, daar een knecht of gezant altijd gehouden is zijn heer te gehoorzamen.
3. De voorverordineren en zending van Jezus als Middelaar, is de reden waarom Hij de naam van Christus en niet van Zoon van God draagt. Want Christus betekent een gezalfde, een, die tot enig ambt verordineerd is. Van welke voorverordineren Christus Zelf spreekt, Jes. 61 : 1: *De Geest des Heeren Heeren is op Mij, omdat de Heere Mij gezalfd heeft, om een blijde boodschap te brengen den zachtmoedigen.*

Vraag. Bewijs eens, dat Christus ook de Zoon van God niet genoemd wordt wegens Zijn wonderlijke ontvangenis uit de Heilige Geest en geboorte uit de maagd Maria?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Daar Christus al Zoon van God geweest is, eer Hij uit Maria geboren werd. Spreuk. 8 : 24 en 25. *Ik was geboren als de afgronden nog niet waren, als nog geen fonteinen waren, zwaar van water al eer de bergen ingeest waren, vóór de heuvelen ben Ik geboren.* Mich. 5 : 1.
2. Dan zou Christus de Zoon van God genaamd worden naar Zijn menselijke natuur, terwijl de Schrift ons overvloedig leert, dat Hij de Zoon van God is naar Zijn Goddelijke natuur, Coll. 1 : 15:

Dewelke is het Beeld des onzienlijken Gods, de Eerstgeborene aller creaturen.

3. Dan zou Christus geen voortreffelijker Zoon zijn dan de Engelen. Want die zijn ook naar het beeld Gods geschapen en op een uitnemende wijze kinderen Gods, terwijl nochtans Paulus zegt, Hebr. 1 : 5: *Tot wien van de Engelen heeft Hij ooit gezegd: Gij zijt Mijn Zoon, heden heb Ik U gegenereerd?*

Vraag. Hoe bewijst u, dat Christus geen Zoon van God kan genoemd worden vanwege zijn opstanding uit de doden?

Antwoord.

1. De opwekking van Christus uit de doden voldoet niet aan de betekenis van het woord Zoon, en eigen Zoon van God, welke naam Hij op een uitnemende wijze draagt.
2. Christus is al vóór Zijn opstanding uit de doden, gedurende de ganse tijd van Zijn openbare bediening op aarde, met volle nadruk de Zoon van God genoemd. Dit was de belijdenis van Nathanaël, Joh. 1 : 50: *Gij zijt de Zoon van God, de Koning Israëls.* Van Petrus Matth. 16 : 16: *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.* Dit hebben de duivelen en boze geesten zelfs beleden en erkend. De mens door een onreine geest bevangen riep uit: *Wat heb ik met U te doen, Jezus, gij Zoon des Allerhoogsten? Ik bezweer U bij God, dat gij mij niet pijnigt,* Marc. 5 : 7. Verg. Matth. 4 : 6.
3. De opstanding van Christus was geen reden, maar een bewijs van Zijn Zoonschap. Hieruit bleek, dat Hij waarlijk de Zoon van God was. Dit bewijst Paulus duidelijk, Rom. 1 : 4: *Die krachtiglijk bewezen is te zijn de Zoon van God, naar den Geest der heiligmaking uit de opstanding der doden: namelijk Christus Jezus onzen Heere.*

Vraag. Die nu ontkent, dat Christus de Zoon van God is vanwege Zijn eeuwige geboorte uit de Vader, en stelt dat Hij Zijn Zoon genaamd wordt, om Zijn eeuwig medezijn met de Vader, welke gevolgen brengt dit gevoelen met zich?

Antwoord. Zo iemand loochent de eeuwige geboorte des Zoons van de Vader, die neemt weg de grondslag van de onderscheiding der Goddelijke Personen, in het aanbiddelijk Drie-enig Wezen. Want de geboorte des Zoons, en de uitgang des Heiligen Geestes van de Vader, is de enige grond, waarop de drie Personen inderdaad en in waarheid, en van alle eeuwigheid van elkander onderscheiden zijn. Wie nu dit onderscheid der Goddelijke Personen wegneemt, stelt een Wezen, dat alleen drie namen voert, zoals het gevoelen van de Sabellianen is; of hij stelt drie bijzondere wezens, hetwelk zijn drie onderscheiden Geesten, die wezenlijk van elkander onderscheiden, en dus drie Goden zijn. Want welk onderscheid zal men stellen tussen deze drie Personen, zodat Zij geen drie Goden, ook geen drie blote benamingen uitmaken, dan dat de Vader bestaat van Zichzelf, de Zoon van de Vader, en de Heilige Geest uitgaat van Vader en Zoon.

Vraag. Wat dunkt u van de Christus, is Hij de Zoon, omdat Hij God is, of God, omdat Hij de Zoon des Vaders is?

Antwoord. De Heere Christus is God, omdat Hij de Zoon van God is. Zijn Zoonchap stelt Zijn eeuwige Godheid met de Vader vast. Dit zegt ook onze Belijdenis: Zo is Hij dan de ware, eeuwige God, die Almachtige, Denwelken wij aanroepen, aanbidden en dienen. 1 Joh. 5:20: *Doch wij weten, dat de Zoon van God gekomen is, en heeft ons het verstand gegeven, dat wij den Waarachtige kennen; en wij zijn in den Waarachtige, namelijk in Zijn Zoon Jezus Christus: deze is de waarachtige God en het eeuwige leven.*

Vraag. Hoe bewijst u, dat Christus is de ware, eeuwige God, die Almachtige, Denwelke wij aanroepen, aanbidden en dienen?

Antwoord. Dat bevestigen wij met vierderlei bewijzen, uit Zijn Goddelijke namen., eigenschappen, werken, en ere, die aan de tweede Persoon in de Godheid niet toegeëigend zouden worden, zo Hij niet de waarachtige God en het eeuwige leven was, Jes. 42: 8: *Ik ben de Heere, dat is Mijn naam; en Mijn eer zal Ik genen anderen geven, noch Mijn lof den gesnedenen beelden.*

Vraag. Hoe bewijst u de Godheid des Zoons?

Antwoord. 1. Uit Zijn Goddelijke namen. Immers, Hij wordt God genoemd, Joh. 1: 1: *In den beginne was het Woord, en het Woord was God.* En niet minder nadrukkelijk, *Grote God*, Tit. 2: 13. *Sterke God*, Jes. 9:5. *De waarachtige God*, 1 Joh. 5 : 20. *God boven al te prijzen in der eeuwigheid*, Rom. 9 : 5. Zelf draagt Hij de onmededeelbare Naam Jehovah, Jerem. 23: 6: *Dit zal Zijn naam zijn, waarmede men Hem noemen zal: de Heere onze gerechtigheid*, Jes. 40: 3.

Vraag Waaruit meer?

Antwoord. 2. Uit de Goddelijke eigenschappen, die, van Gods Wezen onafscheidelijk zijnde, Hem met volle nadruk worden toegeschreven. Als daar is de eeuwigheid, Spr. 8 : 23 : *Ik ben van eeuwigheid af gezalfd geweest, van den aanvang der oudheden der aarde aan.* Mich. 5: 1: *Wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid.* Joh. 1: 1: *In den beginne was het Woord.* Joh. 8: 58: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: eer Abraham was, ben Ik.* De onafhankelijkheid, Joh. 5: 26: *Gelijk de Vader het leven heeft in Zichzelven, also heeft Hij ook den Zoon gegeven het leven te hebben in Zichzelven.* De onveranderlijkheid, Psalm 102:27 en 28: *Gij zult staande blijven, Gij zijt Dezelfde, en uw jaren zullen niet geëindigd worden.* Vergel. Hebr. 1: 11 en 12. De almacht, Openb. 1: 8: *Ik ben de Almachtige*, Joh. 5: 21: *Gelijk de Vader de doden opwekt en levendig maakt, also maakt ook de Zoon levendig, dien Hij wil.* Alwetendheid, Joh. 2:25: *En dat Hij niet van node had, dat iemand getuigen zou van den mens, want Hij Zelf wist wat in den mens was*, Hoofdst. 21: 17: *Heere, gij weet alle dingen, gij weet, dat ik U liefheb.*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja. 3. Uit Zijn Goddelijke werken, die van niemand dan van God kunnen voortkomen. Zo worden Hem toegeschreven:

- a. De werken der natuur, als:
 - i. Het werk der Schepping, Psalm 33 : 6: *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door den Geest Zijns monds al hun heir.* Joh. 1 : 3: *Alle dingen zijn door hetzelfde gemaakt en zonde hetzelfde is geen ding gemaakt, dat gemaakt is.* Verg. Coll. 1 : 16.
 - ii. De onderhouding van alles, Joh. 5 : 17: *En Jezus antwoordde hun: Mijn Vader werkt tot nu toe, en Ik werk ook.* Coll. 1 : 17: *Alle dingen bestaan tezamen door Hem.* Hebr. 1 : 3: *Dewelke alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht.*
- b. De werken boven de natuur, als het doen van wonderwerken, die boven het bereik van alle eindige kracht zijn, Joh. 5 : 21 en 36: *De werken, die Mij de Vader gegeven heeft om te volbrengen, dezelve werken, die Ik doe, getuigen van Mij, dat de Vader Mij gezonden heeft.* Matth. 11 : 5: *De blinden worden ziende, de kreupelen wandelen, de melaatsen worden gereinigd, en de doven horen, de doden worden opgewekt, en den armen wordt het Evangelie verkondigd.*
- c. De werken der genade, als de verlossing des zondaars door Zijn bloed, Hand. 20 : 28: *Om de gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door Zijn bloed.* Matth. 1 : 21: *En zij zal een Zoon baren en gij zult Zijn naam heten Jezus, want Hij zal Zijn volk zalig, maken van hun zonden.* Waartoe behoort:
 - i. De krachtige roeping tot de gemeenschap Gods, Joh. 5 : 25: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: de ure komt en is nu, wanneer de doden zullen horen de stem des Zoons Gods; en die ze gehoord zullen hebben, zullen leven.* Joh. 10 : 16: *Ik heb nog andere schapen, die van deze stal niet zijn: Deze moet ik ook toebrengen.*
 - ii. De genadige vergeving der zonden, Matth. 9 : 6: *Doch opdat gij moogt weten, dat de Zoon des Mensen macht heeft op de aarde de zonden te vergeven, (toen zeide Hij tot den geraakte): Sta op, neem uw bed op en ga henen naar uw huis.*
 - iii. De heiligmaking, Ef. 5:26: *Opdat Hij ze heiligen zou, hen gereinigd hebbende met het bad des waters door het Woord.*
 - iv. Eindelijk, de opwekking uit de doden, Joh. 5 : 28 en 29. De zending van den Heiligen Geest, Joh. 15 : 26: De bewaring van Zijn Kerk, Joh. 10 : 28. Het houden van het laatste Oordeel, Joh. 5 : 22 en 23:

Want ook de Vader oordeelt niemand, maar Hij heeft al het oordeel den Zoon gegeven. Opdat zij allen den Zoon eren, gelijk zij den Vader eren.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. 4. Uit Zijn Goddelijke eer en dienst, welke wij aan Hem schuldig zijn. Zo wordt ons bevolen in Hem te geloven, Joh. 14 : 1: *Gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij.* Hem te aanbidden, Philipp. 2 : 10: *Opdat in den naam van Jezus zich zou buigen alle knie dergenen, die in den hemel en die op de aarde, en die onder de aarde zijn.* Hem lief te hebben, 1 Kor. 16 : 22: *Indien iemand den Heere Jezus Christus niet lief heeft, die zij een vervloeking, Maranatha.* In Zijn naam gedoopt te worden, Matth. 28:19: *Dopende in den naam des Vaders en des Zoons.* Hem te dienen, Psalm 2 : 12: *Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne.* Welke genoemde dingen aan de Zoon niet konden worden toegeschreven, zo Hij geen waarachtig God was.

Vraag. Wat leert gij ter betrachting uit de beschouwing van Christus' Zoonship?

Antwoord. Dat wij schuldig zijn Hem als de Eniggeborene van de Vader te geloven en te belijden, Joh. 5 : 23: *Opdat zij allen den Zoon eren, gelijk zij den Vader eren. Die den Zoon niet eert, eert ook den Vader niet, Die Hem gezonden heeft.*

Vraag. Hoe gelooft en belijdt men Hem als de eniggeboren Zoon van God?

Antwoord.

1. Als men Hem waarlijk erkent voor de waarachtige God en Zone Gods, eenswezens met de Vader, en Zijn eeuwige generatie, enkel op het getuigenis van God, met gevangenleiding van ons verstand, al begrijpen wij niet hoe het daarmee gelegen is, Joh. 1 : 50: *Nathanaël antwoordde en zeide tot Hem: Rabbi, gij zijt de Zone Gods, de Koning Israëls.*
2. Als men met innig zielsgenoegen Zijn heerlijkheid beschouwt door het geloof. Mag 't ons niet gebeuren, met Stefanus de hemelen geopend te zien, en Jezus staande aan de rechterhand Gods, Hand. 7 : 55, 't betaamt ons Zijn heerlijkheid te beschouwen, die Hij als de Eniggeborene van de Vader bezit, Jes. 33: 17. *Uw ogen zullen den Koning zien in Zijn schoonheid; zij zullen een vergelegen land zien.* Hoogl. 3: 11: *Ga uit en aanschouw, gij dochter Sions, den Koning Salomo, met de kroon, waarmede hem zijn moeder kroonde op den dag zijner bruiloft, en op den dag der vreugde zijns harten.*
3. Als men Hem door het geloof onlosmakelijk aankleeft, met Hem alleen tevreden is, aan Hem vasthoudt, en Hem om lief of leed niet varen laat, Joh. 6: 68 en 69: *Simon Petrus dan antwoordde Hem: Heere, tot wien zullen wij henengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens. En wij hebben geloofd en bekend, dat Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods.* Hoogl. 5: 8: *Ik*

bezweer u, gij dochters van Jeruzalem, indien gij mijn liefste vindt, wat zult gij hem aanzeggen? Dat ik krank ben van liefde.

4. Als men deze enige en eerstgeboren Zoon in die rang en waardigheid erkent, welke Hij heeft boven en over alle gelovigen. Namelijk als Godmens, Borg en Middelaar, Profeet, Priester en Koning, voor Wien zich buigen moeten al de knieën dergenen die in de hemel en die op de aarde en onder de aarde zijn, Hoogl. 5: 10: *Mijn liefste is blank en rood, hij draagt de banier boven tienduizenden.* Jes. 45:24 en 25: *Men zal van mij zeggen: gewisselijk, in den Heere zijn gerechtigheden en sterkte, tot Hem zal men komen; maar zij zullen beschaamd worden, allen, die tegen Hem ontstoken zijn. Maar in den Heere zullen gerechtvaardigd worden en zich beroemen het ganse zaad Israëls.*
5. Als men zich in Zijn gemeenschap verheugt en hartelijk verblijdt, Psalm 149 : 2-4 : *Dat Israël zich verblijde in Dengene Die hem gemaakt heeft, dat de kinderen Sions zich verheugen over hunnen Koning. Dat ze Zijnen Naam loven op de fluit, dat zij Hem psalmzingen op de trommel en de harp. Want de Heere heeft een welgevallen aan Zijn volk, Hij zal de zachtmoedigen versieren met heil.*
6. Als men Zijn heerlijkheid tot bekoring van anderen, aanprijst. Een oprechte is niet voldaan, dat hij van Jezus is begunstigd en verheerlijkt geworden, maar zoekt ook anderen tot dit inzicht te brengen, gelijk Andreas zijn broeder Petrus, en Filippus zijn vriend Nathanaël tot Jezus brachten, die Hem dan voor Gods Zoon en Koning Israëls erkenden, Joh. 1: 41 en 50. Hoort de Bruid, Hoogl. 5: 16: *Zijn gehemelte is enkel zoetheit, en al wat aan Hem is, is gansch begeerlijk. Zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem!*

Vraag. Wat kan de Godzalige hiertoe aansporen?

Antwoord. De zoete vriendschap en gemeenschap met Christus, als de Zoon van God, Hoogl. 2 : 16: *Mijn liefste is mijn en ik ben zijn, die weidt onder de leliën.* Gal. 2 : 20: *Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij. En hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die mij liefgehad heeft en Zichzelven voor mij overgegeven heeft.*

Vraag. Wat al meer?

Antwoord.

1. De overdenking, dat zij van eeuwigheid in Hem gekend zijn voor de grondlegging der wereld, Ef. 1 : 4: *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem voor de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem in de liefde.*
2. Dat Hij hun Heere is, Die ze gekocht en verlost heeft uit het geweld des duivels, in wiens strikken zij van nature gevangen waren. Hos. 1 : 7: *Maar over het huis Juda zal Ik Mij ontfermen, en zal ze verlossen door den Heere hunnen God; en Ik zal ze niet*

verlossen door boog, .noch door zwaard, noch door krijg, noch door paarden, noch door ruiteren. Hand. 20 : 28: Om de gemeente Gods te weiden, welke Hij verkregen heeft door Zijn eigen bloed.

3. Dat Hij hun Middelaar is, om Wiens wil zij tot kinderen Gods, ja tot erfgenamen Gods aangenomen worden, Joh. 1 : 12: *Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn naam geloven. Rom. 8 : 17: Indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods, en medeerfgenamen van Christus; zo wij anders met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden.*
4. Dat zij naar Zijn beeld vernieuwd en veranderd zijn, Rom. 8 : 29: *Want die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordineerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder veel broederen.*
5. Dat zij zich meer dan eens vrijwillig aangeboden hebben om Hem als hun God en Koning te lieven en te dienen, Jes. 44 : 5: *Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren. En die zal zich noemen met den naam Jacobs; en gene zal met zijn hand schrijven: ik ben des Heeren en zich toenoemen met den naam Israëls.*
6. Dat zij dagelijks nog zoveel goeds van Hem genieten, zowel in hemel als op aarde. In den hemel Zijn altoos durende voorbidding. *Christus is het, Die gestorven is, ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt. Rom. 8 : 34. Op de aarde Zijn algenoegzame bewaring, onfeilbare leiding en krachtdadige vertroosting door Zijn Woord en Geest, Jes. 40 : 11: Hij zal Zijn kudde weiden, gelijk een herder. Hij zal de lammerkens in Zijn armen vergaderen en in Zijn schoot dragen, den zogenden zal Hij zachtkens leiden.*

Vraag. Welke blijken zijn er in een begenadigde tot zijn vertroosting, dat hij gemeenschap met Christus heeft, als de Zoon van God?

Antwoord.

1. Zo een erkent Jezus zonder bewimpeling, van ganser harte als Zoon van God. Hij is niet voldaan, tenzij Christus aan zijn gemoed is bewezen de Zoon van God te zijn, Joh. 1 : 50. *Nathanaël antwoordde en zeide tot Hem: Rabbi, Gij zijt de Zoon van God, Gij zijt de Koning Israëls. Hand. 8 : 37: En hij antwoordende zeide: Ik geloof, dat Jezus Christus de Zoon van God is.*
2. Zo een spreekt gaarne van Hem. Zijn hart is vol liefde en achting voor de Zoon van God en uit de overvloed van zijn hart, spreekt de mond, Zach. 9 : 17: *Want hoe groot zal Zijn goed wezen, en hoe groot zal Zijn schoonheid wezen! Het koren zal de jongelingen en de most zal de jonkvrouwen sprekende maken.*
3. Zo een hoort gaarne van Hem. Hij is nooit wel ter kerk geweest, als er iets anders gepredikt werd dan Christus en Die gekruist. Hij is altoos wel ter kerk geweest, als er van de heerlijkheid des

Eniggeborenen van de Vader met kracht en geest gepredikt wordt. Dan gaat het de Godzaligen, gelijk er staat, Luc. 4:20: *En de ogen van allen in de Synagoge waren op Hem geslagen.*

4. Zo een denkt gaarne aan Hem. Hij belijdt met schaamte, dat de dag niet goed doorgebracht is, als hij aan de Zoon van God niet ernstig gedacht heeft, maar is de ziel werkzaam geweest in de overdenking van Jezus' heerlijkheid, dan zegt hij met dankzegging: *Mij aangaande, 't is mij goed nabij God te wezen ik zet mijn betrouwen op den Heere Heere, om al uw werken te vertellen, Psalm 73 : 28.*
5. Zo een heeft alles over voor de Zoon van God. Hij kan niet dulden, dat de ere van Jezus' Zoonschap benadeeld wordt; het is zijn verlangen, dat engelen en mensen de stem des Vaders zullen horen, Matth. 17 : 5: *Deze is Mijn geliefde Zon, in Welken Ik Mijn welbehagen heb, hoort Hem.* Jes. 42 : 1: *Zie Mijn Knecht, Dien Ik ondersteun, Mijn Uitverkorene, in Denwelke Mijn ziel een welbehagen heeft. Ik heb Mijn Geest op Hem gegeven, Hij zal het recht den heidenen voortbrengen.*
6. Eindelijk, zo een verlangt hartelijk naar Zijn nabijheid. Het opperste van zijn begeerte zal eerst voldaan zijn, in de onmiddellijke genieting van Jezus, in de hemel, Job 19 : 25, 26 en 27: *Want ik weet mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste over het stof opstaan; en als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen; Denwelke ik voor mij aanschouwen zal en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot.*

Vraag. Wat hebben de godvruchtige belijders van Jezus' Zoonschap na dit leven te wachten?

Antwoord. De Zone Gods zal haar openlijk als de Zijnen erkennen voor God en Zijn engelen, Matth. 10 : 32: Een iegelijk dan, die Mij belijden zal voor de mensen, dien zal Ik ook belijden voor Mijn Vader, Die in de hemelen is. Openb. 3 : 5: Die overwint, die zal bekleed worden met witte kleederen; en Ik zal zijn naam geenszins uitdoen uit het boek des levens, en Ik zal zijn naam belijden voor Mijn Vader en voor Zijn engelen. Openb. 22 : 20: Die deze dingen getuigt zegt: ja, ik kom haastelijk, Amen. De oprechte zegge: Ja, kom Heere Jezus!

ARTIKEL 11.

Van de Persoon van de Heilige Geest, Zijn eeuwige uitgang van de Vader en de Zoon.

Wij geloven en belijden ook, dat de Heilige Geest van eeuwigheid van de Vader en de Zoon uitgaat; niet zijnde gemaakt, noch geschapen, noch ook geboren, maar alleen van beiden uitgaande; welke in orde is de derde Persoon der Drievuldigheid, van ééNZelfde wezen, majesteit en heerlijkheid met de Vader en de Zon; zijnde waarachtig en eeuwig God, gelijk ons de Heilige Schriften leren.

Vraag. Door wien gelooft men in de Zoon van God?

Antwoord. Door de Heilige Geest, Die een Geest des geloofs is, 2 Kor. 4 : 13: *Want niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest.* 1 Kor. 12: 3.

Vraag. Wat is de inhoud van dit artikel?

Antwoord. Een duidelijk vertoog, dat de Heilige Geest waarachtig en eeuwig God is, van alle eeuwigheid uitgaande van de Vader en de Zoon.

Vraag. Hoe kan men zijn gemoed tot beschouwing van dit artikel Godvruchtig bereiden?

Antwoord. Nu komen mijn bedenkingen over de heilige Geest, die derhalve geestelijk behoren te zijn. Zal ik wel begrijpen, wie de Geest is en welke Zijn werkingen zijn, dan moet ik zelf geestelijk zijn. Indien ik maar natuurlijk ben, zo kan ik niet begrijpen de dingen, die des Geestes Gods zijn. Ik weet, dat de Vader en de Zoon heilig zijn, maar ook dat de Heilige Geest mijn Heiligmaker is. Vraagt mij niet naar het begrijpen, het geloven is mij genoeg. Het is mij met Maria beter, dat de Heilige Geest over mij kome, dan dat ik blijf vragen: hoe kan dat zijn? Schemeren onze ogen over deze onbegrijpelijke Drie-eenheid, het is mij genoeg te geloven de zegeningen van de Drie-eenheid. Weet ik niet hoe Zij één zijn, ik tracht maar met Hen één te zijn. Kan ik niet bevatten hoe deze drie werken, het zal mij genoeg zijn te gevoelen, dat de Heilige Geest in mij werkt. *Ontwaak Noordenwind, en kom gij Zuidenwind, doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien*, Hoogl. 4 : 16. *Leer mij Uw welbehagen doen, want Gij zijt mijn God; Uw goede Geest geleide mij in een effen land*, Psalm 143 : 10.

Vraag. Wat staat ons ter verklaring van dit artikel te beschouwen?

Antwoord.

1. Eerst zullen wij zien, dat de Heilige Geest is een waar persoon, Die op een bijzondere wijze bestaat in het ene Goddelijke Wezen voorgesteld.
 - a. Bij wijze van stelling: Wij geloven en belijden ook, dat de Heilige Geest van eeuwigheid van de Vader en de Zoon uitgaat.

- b. Bij wijze van tegenstelling: Niet zijnde gemaakt noch geboren, maar alleen van Beiden uitgaande.
- 2. Daarna, hoewel Hij in orde is de derde Persoon van de Heilige Drie-eenheid, echter één in Wezen, in macht en heerlijkheid met de Vader. Welke in orde is de derde Persoon der Drie-eenheid; van hetzelfde Wezen, van dezelfde majesteit en heerlijkheid met de Vader en de Zoon, zijnde waarachtig en eeuwig God, gelijk ons de Heilige Schriften leren.

Vraag. Wat is het woord Geest te zeggen?

Antwoord. Het woord Geest betekent in alle talen eigenlijk een wind of geblaas, of een dun lichaam, dat onzichtbaar is en onzichtbaar werkt. Joh. 3: 8.

Vraag. Wat betekent het al verder?

Antwoord. Oneigenlijk wordt het overgebracht tot de betekenis van zodanige wezens, die ten enenmale onlichamelijk zijn, en door verstand en wil werkzaam zijn. Gelijk daar zijn engelen, die gediensstige geesten genaamd worden, Hebr. 1 : 14 en de menselijke ziel, die ook een geest is, Pred. 12 : 7.

Vraag. Doch wie wordt bovenal het meest nadrukkelijk met de benaming van Geest benoemd?

Antwoord. God Zelf, Die niets gemeen heeft met iets lichamelijks, maar een zuivere Geest is, altoos onafhankelijk werkzaam door een almachtige en heilige wil. Joh. 4: 24: *God is een Geest.*

Vraag. Hoe kan dit woord gevoegelijk van God en Zijn Wezen gebruikt worden?

Antwoord. Omdat er onder alle lichamelijke dingen waaraan men zinnebeelden ontleent, om Goddelijke dingen uit te drukken, geen is, dat ons beter het geestelijk Wezen van God, gevoegd bij Zijn oneindig vermogen en krachtdadige werking verbeeldt. Immers, gelijk de wind in de natuur de minst bekende zaak is, en nochtans het meeste gevoeld wordt, zo is het ook met de Godheid, Wiens invloeiingen alle verstandelijke wezens gewaar worden, en Wiens Wezen wij niet kennen.

Vraag. Wie van de Goddelijke Personen draagt op een bijzondere wijze de naam van Geest, en Heilige Geest?

Antwoord. De derde Persoon in de Heilige Drie-eenheid, Matth. 28 : 19 Joh. 14 : 26 ; 1 Joh. 5 : 7 en elders.

Vraag. Waarom draagt de derde Persoon in de Godheid de naam van Geest?

Antwoord.

- 1. Omdat Hij van de Vader en de Zoon uitgaat bij wijze van ademing of blazing, die buiten twijfel op een voor ons onbegrijpelijke en op zichzelf allervolmaaktste en geestelijke wijze

geschiedt. Daarom wordt Hij de Adem des Almachtigen, Job 33 : 4 en de Geest (of het geblaas) Zijns monds, Psalm 33 : 6, genoemd.

2. Wegens Zijn manier van werking, die niet alleen geestelijk en onzichtbaar is, maar ook bij wijze van blazing of aanblazing geschiedt. Dat bleek omtrent de Apostelen, aan wien Jezus Zijn Geest gevende, blies op hen, Joh. 20 : 22, bijzonder op den dag des Pinksterfeestes te Jeruzalem, alwaar zij onder het teken van een geweldige wind met de Heilige Geest werden vervuld, Hand. 2 : 2: Vandaar dat de Geest wordt vergeleken bij een wind, Joh. 3 : 8: *De wind blaast waarheen hij wil, also is een iegelijk, die uit den Geest geboren is.*

Vraag. Waarom draagt Hij de naam van Heilige Geest?

Antwoord. Niet omdat Hij heiliger is dan de Vader en de Zoon. Jesaja roept het driemaal heilig uit van de drie Personen van het Goddelijke Wezen, Jes. 6 : 3. Maar Hij wordt zo genoemd, omdat het werk van de ware heiligmaking in de bedeling of genadige huishouding der drie Personen Hem bij uitnemendheid toegekend wordt, zoals blijkt niet alleen uit de woorden van Paulus, waar hij spreekt van geheiligd te worden door de Heiligen Geest, Rom. 15 : 16 en van geheiligd te zijn door de Geest onzes Gods, 1 Kor. 6 : 11, maar ook waar hij de daad der heiligmaking na Hem benoemt: de heiligmaking des Geestes, 2 Thess. 2 : 13, in overeenstemming met Petrus, 1 Petr. 1 : 2.

Vraag. Wat gelooft gij van de Heilige Geest?

Antwoord. Dat Hij is een waar Persoon of zelfstandigheid in het Goddelijke Wezen, en niet een blote kracht of eigenschap van God, of iets anders, gelijk de Socinianen willen.

Vraag. Hoe bewijst u dat de Heilige Geest een Persoon is?

Antwoord. 1. Uit Zijn personele namen, die Hij draagt in de Heilige Schriftuur. Hij wordt genoemd de Heere, 2 Kor. 3 : 17: *De Heere nu is de Geest.* De Trooster, Joh. 14 : 16: *Hij zal u een anderen Trooster geven.* De Geest der heerlijkheid, 1 Pe'tr, 4 : 14: *Indien gij gesmaad wordt om den Naam van Christus, zo zijt gij zalig; want de Geest der heerlijkheid en de Geest Gods rust op u.* Een Getuige in den hemel 1 Joh. 5 : 7: *Drie zijn er, Die getuigen in den hemel, de Vader, het Woord en de Heilige Geest, welke allen Zijn persoonlijkheid te kennen geven.*

Vraag. Hoe bewijst u dit verder?

Antwoord.

2. Uit Zijn personele eigenschappen: Hem wordt toegeschreven:
 - a. Een verstand, om de diepten Gods te kennen, 1 Kor. 2 : 10: *De Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods.*
 - b. Een wil, om Zijn gaven mede te delen, 1 Kor. 12 : 11: *Doch deze dingen alle werkt één en dezelfde Geest, delende een iegelijk gelijk Hij wil.*

3. Hij is verschenen als een persoon bij de Doop van Christus, Matth. 3 : 16: Daar Jezus den Geest Gods zag nederdalen gelijk een duif, en op Hem komen. En op het Pinksterfeest, waar Hij nederdaalde onder de gedaante van vurige tongen, Hand. 2 : 3 en 4.
4. Hem worden personele werkingen toegekend, als:
 - a. De gelovigen te leren, Joh. 14 : 26: *Maar de Trooster, de Heilige Geest, Welken de Vader zenden zal in Mijn naam, Die zal u alles leren en zal u indachtig maken, alles wat ik u gezegd heb.*
 - b. Leraars uit te zenden, Hand. 13 : 2: *En als zij den Heere dienden en vastten, zeide de Heilige Geest: Zondert mij af Barnabas en Saulus tot het werk, waartoe Ik ze geroepen heb.*
 - c. De maagd Maria vruchtbaar te maken, Luc. 1 : 35: *En de Engel antwoordende zeide tot haar: De Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen.*
 - d. De gelovigen te leiden, Joh. 16 : 13; te troosten, Joh. 14 : 26; te verzegelen van de liefde Gods, Ef. 4 : 30; in hen te wonen als in een tempel, 1 Kor. 3 : 16: *En weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont? Welke genoemde dingen ons gemoed verzekeren, dat Hij een waar persoon in het Goddelijk Wezen is.*

Vraag. Maar de Heilige Geest wordt genoemd een kracht Gods, Luc. 24 : 49; Hand. 1 : 8; Luc. 1 : 35, enz.

Antwoord. Die spreekwijze geeft duidelijk te kennen, dat Hij een Persoon is en geenszins dat Hij geen Persoon is. Want ook Christus Zelf wordt genoemd de kracht Gods en de wijsheid Gods, 1 Kor. 1 : 24: Die nu kracht heeft en door zichzelf krachtdadig werkt, die is een persoon. En als de Vader en de Zoon werken door de heilige Geest, dan werkt een Persoon door een Persoon, Die van Hen uitgaat.

Vraag. Leest men ook niet, dat de Heilige Geest een gave genoemd wordt, die aan de gelovigen geschonken wordt?

Antwoord. Ja, maar dat ontkent niet, dat Hij een waar Persoon is; want ook Christus is een gave, van de Vader aan Zijn volk geschonken, Jes. 9 : 5: *Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, Joh. 3 : 16: Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft.*

Vraag. Is de Heilige Geest maar één Persoon en geenszins een menigte van goede engelen?

Antwoord. Dat leert Paulus nadrukkelijk, 1 Kor. 12 : 4: *En daar is verscheidenheid der gaven, doch het is dezelfde Geest, Ef. 4 : 4: Eén lichaam is het, en één Geest. Zegt men nu, dat er gebeden wordt, Openb. 1 : 4: Genade zij u en vrede van Hem, Die is, Die was en Die komen zal en van de zeven Geesten, die voor Zijn troon zijn, en van*

Jezus Christus, Die de getrouwe Getuige is, enz., dan ziet een ieder, die niet willens blind is, dat de zeven Geesten geen schare van goede engelen zijn, daar zij met de Vader en de Zoon als het enig voorwerp van godsdienstige aanbidding en auteurs van zegeningen aangemerkt worden. Maar nee, het is de Heilige Geest, Die Zijn menigerlei genadegaven over de zeven gemeenten van Azië zou uitstorten. Hij toch is de Geest des Heeren; de Geest der wijsheid en des verstands, de Geest des raads en der sterkte, de Geest der kennis en der vreze des Heeren. Jes. 11 : 2.

Vraag. Is de Heilige Geest een Persoon, onderscheiden van Vader en Zoon?

Antwoord. Ja toch. Deze drie zijn wel één, maar echter is de Heilige Geest niet de Vader, noch de Zoon, gelijk ook de Vader niet is de Zoon, noch de Heilige Geest; en de Zoon niet is de Vader, noch de Heilige Geest, maar zij zijn persoonlijk van de anderen onderscheiden.

Vraag. Hoe bewijst u dat?

Antwoord.

1. Omdat ze elk in het bijzonder afzonderlijk worden opgeteld, Hag. 2 : 5 en 6: *Ik ben met ulieden, spreekt de Heere, met het Woord, in hetwelk Ik met ulieden een verbond gemaakt heb, toen gij uit Egypte uittrokt; en Mijn Geest staande in het midden van ulieden.* Vergeleken Matth. 28 : 19: *Doopt hen in den naam des Vaders en des Zoons én des Heiligen Geestes.* 1 Joh. 5 : 7: *Drie zijn er, Die getuigen in den hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest.*
2. Omdat de Heilige Geest uitdrukkelijk een ander genoemd wordt dan de Vader en de Zoon, Joh. 14 : 16 en 17: *Ik zal den Vader bidden en Hij zal u een anderen Trooster geven, namelijk den Geest der waarheid.* Maar op sommigen passen Maggid Mischne, Zach. 9 : 12. Een anderen of tweeden aanwijzer en verkondiger.
3. Omdat Hij ook afzonderlijk geopenbaard is, als bij de doop van Christus, Luc. 3 : 22: En dat de Heilige Geest op Hem nederdaalde in lichamelijke gedaante gelijk een duif, en dat er een stem geschiedde uit den hemel, zeggende: *Gij zijt Mijn geliefde Zoon, in U heb Ik Mijn welbehagen.*

Vraag. Wordt dan de derde Persoon met de naam van Geest benoemd, omdat Hij behoort tot het Goddelijk Wezen, Dat geestelijk is?

Antwoord. Geenszins. Dat wordt wel verondersteld, doch is de eigenlijke reden van die benoeming niet. Want de Vader en de Zoon behoren ook tot dat zelfde geestelijk Wezen. Maar er is een bijzondere reden, waarom de Derde Persoon Geest genoemd wordt, evenals er een bijzondere reden is, waarom de eerste Persoon genaamd wordt Vader, en de tweede de naam draagt van Zoon.

Vraag. Waarom dan al?

Antwoord. Omdat Hij op een manier van oneigenlijke, en onbegrijpelijke blazing of ademing, uitgaat van de Vader en de Zoon. Gelijk onze Belijdenis zegt: Wij geloven en belijden ook, dat de Heilige Geest van eeuwigheid van de Vader en de Zoon uitgaat. Volgens Joh. 15:26: *Maar wanneer de Trooster zal gekomen zijn, Dien Ik u zenden zal van den Vader, namelijk de Geest der Waarheid, Die van den Vader uitgaat, Die zal van Mij getuigen.*

Vraag. Waarin bestaat dat uitgaan of geblazen te worden des Heiligen Geestes, van de Vader en de Zoon?

Antwoord. Dat is een onbegrijpelijke verborgenheid. Doch aldus spreekt de rechtzinnige Kerk en wij met haar, uit en volgens Gods Woord.

Vraag. Hoe zoudt gij dit dan betamelijk en Schriftuurlijk voorstellen en zoveel als doenlijk is duidelijk maken?

Antwoord. Men begrijpt de zaak betamelijk aldus: Gelijk het bestaan van de tweede Persoon van de eerste, oneigenlijk wordt vergeleken bij een generatie, dat alzo het bestaan van de derde Persoon, met en van de eerste en tweede oneigenlijk wordt genoemd en vergeleken bij de adem uit een levend mens, weshalve Hij genoemd wordt de Geest van Gods mond, Psalm 33:6; de Adem des Almachtigen, Job 33 :4. Dit is dan de reden van Zijn benaming van Geest.

Vraag. Wat blijft hier nog over, dat wij niet begrijpen kunnen?

Antwoord.

1. Waarin dat uitgaan des Heiligen Geestes van de Vader en Zoon eigenlijk bestaat.
2. Waarin de uitgang van de Heilige Geest onderscheiden is van de geboorte des Zoons. Want hoewel daartussen zeker onderscheid is, zo is toch geen geschapen verstand machtig dat geheim uit te leggen. Hier moet men de vinger op de mond leggen, en met Augustinus zeggen: Daar is onderscheid tussen de generatie des Zoons en de uitgang des Heiligen Geestes; maar ik weet ze niet te onderscheiden, omdat ze beide onuitsprekelijk zijn.
3. Hoe dat uitgaan des Heiligen Geestes van de Vader en de Zoon evenwel niet wegneemt Zijn eeuwige en onafhankelijke Godheid, die wij terstond bewijzen zullen. 't Moet ons genoeg wezen het een en ander te geloven, schoon wij de wijze en manier hoe niet begrijpen.

Vraag. Kan men evenwel bij nadere verklaring niet enig onderscheid maken tussen de generatie des Zoons en de uitgang des Heiligen Geestes?

Antwoord. Voornamen Godgeleerden zeggen ons, en stellen dit onderscheid in deze drie dingen:

1. In het beginsel; alzo dat daar de Zoon van de Vader alleen uitgaat, zijnde alleen door Hem gegenereerd; de Heilige Geest

van Beiden uitgaat, zijnde tegelijk de blazing van de Vader en de Zoon.

2. In de wijze, waardoor de Zoon van de Vader uitgaat, door de weg van generatie, die niet alleen beperkt wordt tot de persoonlijkheid, maar ook gaat over de gelijkenis, waarom de Zoon wordt genoemd het Beeld des onzienlijken Gods, Coll. 1 : 15; of het uitgedrukte Beeld van des Vaders zelfstandigheid, Hebr. 1 : 3 en volgens hetwelk de Zoon verkrijgt of aanneemt de eigenschap van de mededeeling van hetzelfde Wezen aan de andere Persoon; terwijl de Heilige Geest door de weg van blazing, die alleen tot de persoonlijkheid wordt beperkt, en waardoor de Persoon, Die uitgaat niet aanneemt de eigenschap van mededeeling van dat Wezen aan een andere Persoon.
3. In de orde, alzo dat daar de Zoon is de tweede Persoon, de Heilige Geest is de derde, en dus voor ons begrip de generatie aan de blazing voorafgaat, ofschoon ze in de zaak zelf van hetzelfde wezen zijn.

Vraag. Maar gaat de Heilige Geest uit van de Vader alleen of ook van de Zoon?

Antwoord. Daarover is van ouds een groot geschil geweest tussen de Oosterse of Griekse Kerken, en tussen de Latijnse of Westerse Kerken. De eerste dreven, dat Hij alleen van de Vader uitgaat, de laatste, dat de Heilige Geest van alle eeuwigheid van de Vader en de Zoon uitgaat. Met de laatste spreekt onze Nederlandse Geloofsbelijdenis, zeggende: Wij belijden, dat de Heilige Geest van eeuwigheid van de Vader en de Zoon uitgaat; niet zijnde gemaakt noch geschapen. Want dan was Hij een schepsel en geenszins God. Noch ook geboren. Want dan was Hij de Zoon. Maar alleen van Beiden uitgaande.

Vraag. Hoe bewijst u, dat de Heilige Geest uitgaat, beide van de Vader en de Zoon?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Uit zulke plaatsen, waar de Heilige Geest genoemd wordt de Geest des Zoons, de Geest van Christus, Gal. 4 : 6: *God heeft den Geest Zijns Zoons uitgezonden in uw harten.* Rom. 8 : 9: *Maar zo iemand den Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe.* 1 Petrus 1 : 11: *Onderzoekende op welken of hoedanigen tijd de Geest van Christus, Die in hen was, beduidde.*
2. Uit zulke plaatsen, waar de Heilige Geest gezegd wordt, zowel van de Zoon als van de Vader gezonden te worden, Joh. 14 : 26: *Maar de Trooster, de Heilige Geest, Welken de Vader zenden zal in Mijn naam.* Vergeleken met Joh. 16 : 7: *Doch Ik zeg u de waarheid, het is u nut, dat Ik weg ga; want indien Ik niet weg ga, zo zal de Trooster tot u niet komen; maar indien Ik henen ga, zo zal Ik Hem tot u zenden.*
3. Uit zulke plaatsen, waar gezegd wordt, dat de Heilige Geest het al van de Zoon ontvangt, hetgeen Hij aan de uitverkorenen

mededeelt, Joh, 16: 1315: *Wat Hij zal gehoord hebben, dat zal Hij spreken. Hij zal het uit het Mijne nemen en het u verkondigen.*

Vraag. Wat merkt u hieruit op?

Antwoord. Hieruit blijkt, dat de werkingen des Vaders en des Zoons ten opzichte van de uitgang des Heiligen Geestes niet zijn aan te merken als twee verschillende beginselen; want het is een enige werking, het is dezelfde kracht. Verder is hieruit te zien, dat de Vader en de Zoon beiden zijn de principale werkende oorzaken, en niet de Zoon een minder principale oorzaak, zodat de Vader de Heilige Geest zou doen uitgaan door middel van de Zoon. Doch ten opzichte van de manier en orde van bestaan en werking, zo gaat de Heilige Geest uit van de Vader en van de Zoon, en van de Vader door de Zoon.

Vraag. Wat gelooft gij verder van de Persoon des Heiligen Geestes?

Antwoord. Dat Hij, hoewel in orde de derde Persoon van de Heilige Drie-eenheid, echter één is in wezen, in macht en majesteit met de Vader en de Zoon. Aldus zegt de Belijdenis: Welke in orde is de derde Persoon der Drievuldigheid, van éénzelfde wezen, majesteit en heerlijkheid, met de Vader, en de Zoon; zijnde waarachtig en eeuwig God, gelijk ons de Heilige Schriften leren.

Vraag. Hoe bewijst u de **Godheid** des Heiligen Geestes?

Antwoord.

1. Uit Zijn Goddelijke namen, zowel van Jehova als van God en Heere. Hij wordt genaamd de Jehova, Num. 14: 22, alwaar staat, dat de Israëlieten wel tienmaal de Jehova verzocht hebben, hetwelk op de Geest wordt toegepast. Jes. 63 vers 10: *Maar zij zijn wederspannig geworden en zij hebben Zijn Heiligen Geest smart aangedaan. Daarom is Hij hun in een vijand verkeerd, Hij Zelf heeft tegen hen gestreden.* Zie ook Jes. 6: 3 en 9: *Heilig, heilig, heilig is de Heere der Heirscharen*, enz. Vergel. Hand. 28: 25 en 26: *En zij tegen elkander oneens zijnde, scheidden zij, als Paulus dit ene woord gezegd had, namelijk: Wel heeft de Heilige Geest gesproken door Jesaja den Profeet tot onze vadersen, zeggende: Ga henen tot dit volk, en zeg: Met het gehoor zult gij hopren en geenszins verstaan, en ziende zult gij zien en geenszins bemerken.* Hij wordt genaamd God, Hand. 5 : 3 en 4 : *En Petrus zeide: Ananias, waarom heeft de satan uw hart vervuld, dat gij den Heiligen Geest liegen zoudt en onttrekken van den prijs des lands? Zo het gebleven ware, bleef het niet het uwe, en verkocht zijnde, was het niet, in uw macht? Wat is het, dat gij deze daad in uw hart hebt voorgenomen? Gij hebt den mensen niet gelogen, maar Gode.* Hij wordt genaamd Heere, 2 Kor. 3 : 17: *De Heere nu is de Geest, en waar de Geest des Heeren is, daar is vrijheid.* Al deze namen zouden aan de derde Persoon niet toegeëigend worden, zo Hij niet was waarachtig en eeuwig God, gelijk ons de Schriften leren. Want de Heere geeft Zijn eer aan geen ander, noch Zijn lof aan de gesneden beelden. Jes. 42 : 8.

Vraag. Hoe al meer?

Antwoord.

2. Uit de Goddelijke eigenschappen, die van Gods Wezen onafscheidelijk zijnde, Hem in een volle zin worden toegeschreven, als daar is: de eeuwigheid, Gen. 1 : 2: *De Geest Gods zweefde op de wateren*; overalomtegenwoordigheid, Psalm 139:710: *Waar zou ik henengaan voor Uwen Geest en waar zou ik henenviëden voor Uw aangezicht? Zo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar; of bedde ik mij in de hel, zie, Gij zijt daar; nam ik vleugelen des dageraads, woonde ik aan het uiterste der zee, ook daar zou Uw hand mij geleiden, en Uw rechterhand zou mij houden. Onafhankelijkheid, 1 Kor. 12: 11: Doch deze dingen al werkt één en dezelfde Geest, delende aan een iegelijk in het bijzonderelijkerwijs Hij wil. Alwetendheid, 1 Kor. 2 : 11: Alzo weet ook niemand hetgeen Gods is dan de Geest Gods. 1 Petr. 1 : 11. Daarom getuigde de Geest Gods tevoren al in de Profeten, en betuigde het lijden, dat op Jezus komen zou, en de heerlijkheid daarna volgend. Almacht, daarom genoemd de Geest der sterkte, Jes. 11 :2: Goedheid, Psalm 143 : 10: *Uw goede Geest geleide mij in een effen land. Matth. 19 : 17: Niemand is goed dan één, namelijk God.**
3. Uit de Goddelijke werkingen, welke van niemand anders dan van God kunnen voortkomen. Deze zijn:
 - a. De werken der natuur, als de schepping, welke de Heilige Geest wordt toegeschreven, Psalm 33 : 6: *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt en door den Geest Zijns monds al hun heir. Job 26 : 13: Door Zijn Geest heeft Hij de hemelen versierd. Job 33 : 4: De Geest Gods heeft mij gemaakt, en de Adem des Almachtigen heeft mij levend gemaakt. De onderhouding van alles, Psalm 104 : 30: Zendt Gij Uw Geest uit, zo worden ze geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.*
 - b. De werken boven de natuur, als het doen van grote wonderdaden, Matth. 12:28: *Maar indien Ik door den Geest Gods de duivelen uitwerp, zo is dan het Koninkrijk Gods tot u gekomen. Vergeleken met 1 Kor. 12 : 4 en 11: al deze dingen werkt een en dezelfde Geest, delende aan een iegelijk in het bijzonder gelijk Hij wil, enz.*
 - c. De werken der genade, als daar zijn de verlichting van ons verstand, Ef. 1 : 17 en 18: *Opdat de God onzes Heeren Jezus Christus de Vader der heerlijkheid, u geve den Geest der wijsheid en der openbaring in zijn kennis, namelijk verlichte ogen uws verstands. De vernieuwing van de zondaar door wedergeboorte, Joh. 3 : 5: Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en geest, hij kan in het Koninkrijk Gods niet ingaan. De bewaring in de genade, Ef. 4 : 30: En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, door Welken gij*

verzegeld zijt tot den dag der verlossing. En andere, waarvan wij terstond zullen spreken.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja.

4. Uit de Goddelijke eer en dienst, welke de Heilige Geest toekomen, als: de bediening des Doops in de naam van Hem, Matth. 28 : 19: *Gaat dan henen, onderwijst al de volkeren, dezelve dopende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.* De eerbied voor Hem, Ef. 4 : 30: *En bedroeft den Heiligen Geest Gods niet door Welken gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* De toewijding van ons zelf aan Hem als een tempel, 1 Kor. 3 : 16 en 17: *En weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont? Zo iemand den tempel Gods schendt, dien zal God schenden; want de tempel Gods is heilig, welke gij zijt.* Welke genoemde dingen de Godheid des Heiligen Geestes overtuigend bevestigen.

Vraag. Maar, zeggen de Remonstranten, daar is geen gebod, geen voorbeeld of duidelijk blijk, dat de Heilige Geest moet aanbeden worden!

Antwoord. Het tegendeel is waar. Men vindt een Goddelijk bevel om de Heilige Geest te aanbidden, Matth. 9 : 38: *Bidt dan den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in Zijn oogst uitstote.* Welke Heere des oogstes de Heilige Geest is, Die zeide, Hand. 13 : 2: *Zondert Mij af, beide Barnabas en Paulus tot het werk, waartoe Ik ze geroepen heb.* De Heiligen hebben daar ook hun werk van gemaakt, zoals Paulus, 2 Kor. 13 : 13: *De genade onzes Heeren Jezus Christus, en de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes, zij met u allen, Amen.* En Johannes, Openb. 1 : 4 en 5: *Genade zij u en vrede van Hem die is, en die was, en die komen zal, en van de zeven Geesten, die voor Zijn troon zijn, en van Jezus Christus.*

Vraag. Wat reden geeft gij, dat men zoveel niet leest van de aanbidding des Heiligen Geestes in de Heilige Schriftuur?

Antwoord. Omdat in de Goddelijke huishouding der drie Personen de Geest ons voorkomt als een oorzaak van onze gebeden, Zach. 12 : 10: *Doch over het huis Davids, en over de inwoners van Jeruzalem zal Ik uitstorten den Geest der genade en der gebeden.* Vergeleken met Rom. 8 : 26: *En desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp, want wij weten niet, wat wij bidden zullen gelijk het behoort, maar de Geest Zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen.*

Vraag. Is er aan de gemeenschap of kennis van de Persoon des Heiligen Geestes zoveel gelegen?

Antwoord. : O ja.

1. De oude heiligen hebben dat in hun gebeden tot God duidelijk uitgedrukt, Psalm 51:13: *Verwerp mij niet van Uw aangezicht en neem Uwen Heiligen Geest niet van mij,* Psalm 143: 10: *Leer mij*

Uw welbehagen doen want gij zijt mijn God; uw goede Geest geleide mij in een effen land.

2. Niemand heeft recht om zich de verwerving der zaligheid aan te matigen, dan dien deze zaligheid door de heilige Geest wordt toegeëigend. Alle vertroosting, die niet de Heilige Geest tot oorsprong heeft, is bedrog, Rom. 8: 9: *Indien iemand den Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe.* 1 Kor. 12: 3: *En niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn dan door den Heiligen Geest,* 1 Joh. 3: 24: *En hieraan kennen wij, dat Hij in ons blijft, namelijk uit den Geest, Dien Hij ons gegeven heeft.*

Vraag. Wat gelooft gij verder van de Heilige Geest?

Antwoord. Dat Hij ook aan de gelovigen gegeven wordt, dat Hij hen door een oprecht geloof, Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, hen troost en eeuwiglijk bij hen blijft.

Vraag. Werd de Heilige Geest aan de gelovigen medegedeeld?

Antwoord. Ja, volgens de menigvuldige Verbondsbeloften, Ezech. 36 : 27 : *En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u.* Jes. 44 : 3: *Want Ik zal water gieten op den dorstige, en stromen op het droge: Ik zal Mijn Geest gieten op uw zaad, en Mijn zegen op uw nakomelingen.* Hoofdst. 59: 21: *Mij aangaande, dit is Mijn Verbond met hen, zegt de Heere: Mijn Geest, Die op u is en Mijn woorden, die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond uws zaads, noch van den mond van het zaad uws zaads, zegt de Heere, van nu aan tot in eeuwigheid toe.*

Vraag. Hoe wordt de Heilige Geest aan de gelovigen geschonken, óf alleen ten opzichte van de gave des Heiligen Geestes, dan wel ten aanzien van de Persoon Zelf?

Antwoord. De inwoning des Heiligen Geestes in de gelovige is niet door een blote tegenwoordigheid, gelijk Hij als God overal is. Ook niet door een uiterlijke betrekking, hen aanmerkende als kinderen Gods en voorwerpen van Zijn werking; ook niet door een enkele mededeling van zijn gaven, als: geloof, hoop en liefde, enz., maar de Persoon Zelf wordt aan de gelovigen gegeven, en Hij woont in hen op een wijze, die voor ons onuitsprekelijk is; oneindig buiten hen en toch op een bijzondere wijze in hen. Dit bevestigen ons zovele plaatsen uit Gods Woord, als Joh. 14 : 16 en 17: *Hij zal u een anderen Trooster geven, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid, namelijk den Geest der waarheid, Welkende wereld niet kan ontvangen, want zij ziet Hem niet, en kent Hem niet, maar Hij blijft bij ulieden en zal in u zijn.* 1 Kor. 3 : 16: *En weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont?* Rom. 8 : 9; 1 Petrus 1 : 11, enz.

Vraag. Wat doet de Heilige Geest in de gelovigen?

Antwoord.

1. De Heilige Geest werkt het geloof in hen, waarom Hij de Geest des geloofs wordt genoemd, 2 Kor. 4 : 13: *Dewijl wij nu den-*

zelfden Geest des geloofs hebben. 1 Kor. 12 : 9. Een anderen wordt gegeven het geloof door denzelfde Geest. Hij geeft hun genade van ontdekking aan zichzelf, van hun zondig hart en daden, overtuiging bij zichzelf, dat zij de dood en verdoemenis verdiend hebben, bekommernis over zichzelf, en de staat, waarin zij zijn, begeerte naar Christus en Gods dierbare gemeenschap, vurige lust en liefde tot de middelen der genade om er Christus onder te vinden, met vaarwelzegging aan hetgeen hen belemmert, ophouden en verleiden kan in deze wereld, totdat ze dadelijk in Christus overgegaan en door het geloof met Hem verenigd zijn, Joh. 16 : 8: *En Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, gerechtigheid en van oordeel.*

2. De Heilige Geest maakt hen dadelijk Christus en al zijn weldaden deelachtig. Zij waren wel uitverkoren, het rantsoen was voor hen al betaald, de zaligheid voor hen verworven, doch zij zijn vóór hun bekering nog niet in het bezit van de goederen. Maar als de Heilige Geest in hen komt wonen, dan brengt Hij hen tot Christus, en schenkt hun kracht om Christus door het geloof aan te nemen, en Hem aanhangende, één geest met Hem te worden, 1 Kor. 6 : 17. Zij worden met Hem verenigd als leden met het hoofd, als een ent met de stam, als een bruid met de bruidegom, Hoogl. 2:16. Zij krijgen deel aan al Zijn schatten en gaven, 1 Kor. 1 : 30: *Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God en rechtvaardigheid, en heiligmaking en verlossing.* Rom, 8 : 17: *En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods en medeërfgenen van Christus; zo wij anders met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden.*
3. De Heilige Geest leert hun bidden; daarom wordt Hij genoemd de Geest der genade en der gebeden, Zach. 12 : 10. Hij overreedt hen van hun gebrek en maakt er hen gevoelig onder. Hij toont hun de geestelijke zaken in hun beminnelijkheid, zodat zij daarop geheel verlieven. Hij spoort hen aan, om die door bidden bij de Heere te verkrijgen. Hij verzekert hen van de Goddelijke verhoring. Hij brengt hen in een biddende gestalte. Hij versterkt hen door Zijn genade om aan te houden totdat zij van de Heere ontvangen hebben, hetgeen zij in het geloof begeren, Ram. 8 : 26: *En desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp, want wij weten niet wat wij bidden zullen gelijk het behoort; maar de Geest Zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen.*
4. De Heilige Geest geleidt hen op de weg der gerechtigheid, Psalm 143 : 10. De weg ten hemel is eng en smal, men mag er niet één trede naast zetten of men valt. Hij is steil en gaat naar boven, er is klimmen aan verbonden. Hij is van rondsom met vijanden bezet, die hen niet willen doorlaten, waar men doorheen moet slaan, en al strijdende doordringen. De gelovigen daarentegen zijn duister. Zij weten de weg niet door zichzelf, zij worden ras moede en moedeloos. Zij zijn zwak en tot hinken genegen. Zij moeten in alles door de Geest geholpen worden. Dus wil hen de

Geest bij de hand nemen om hen op en over den weg te helpen, Jes. 42 : 16: *En Ik zal de blinden leiden door den weg, dien zij niet geweten hebben. Ik zal hen doen treden op paden, die zij niet geweten hebben.* Hij wil hen bewaren tegen de vijand op de weg, hoofdst. 59 : 19: *Als de vijand zal komen gelijk een stroom, zal de Geest des Heeren de banier tegen hen oprichten.* Ja, Hij wil hun genade en ondersteuning geven, om door het gelolof daarop te wandelen, Jes. 40 :31: *Maar die den Heere verwachten zullen de kracht vernieuwen, zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden, zij zullen lopen en niet moede worden, zij zullen wandelen en niet mat worden.*

5. De Heilige Geest troost hen, daarom draagt Hij de naam van Trooster, Joh. 14: 16; hoofdst. 16 : 7. *veel zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen.* Nu eens komt een nare duisternis op hen vallen, dan weer worden zij overweldigd door het verdorven vlees; dan komt de Satan hen met vurige pijlen bestrijden, dan komt het ongeloof boven; dan verbergt God Zijn aangezicht voor hen en schijnt hen weg te stoten en op hen te toornen; dan komt de ene tegenspoed na de andere, zodat er geen doorkomen aan schijnt; dan weer leven zij in de vreze des doods en de koning der verschrikking overvalt hen. Onder dit alles ervaren zij de bemoedigende en versterkende genade des Heiligen Geestes in zich, zodat zij juichende in de druk met Paulus mogen zeggen, Rom. 5 : 35: *En niet alleen dit, maar wij roemen ook in de verdrukking, wetende, dat de verdrukking lijdzaamheid werkt, en de lijdzaamheid bevinding, en de bevinding hoop; en de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort door den Heiligen Geest, Die ons is gegeven.*
6. De Heilige Geest verzegelt hen van hun gemeenschap met God, in de hoop des eeuwigen levens; daarom wordt Hij genoemd de Geest der belofte, Die het onderpand is van onze erfenis, Ef. 1 : 13 en 14: Een iedere begenadigde staat naar verzekering van zijn staat, en blijft onvoldaan, indien deze zijn begeerte onbeantwoord blijft. Dus komt de Geest hun te hulp en drukt het zegel van Gods liefde in hun hart, waardoor zij zien welke dingen hun door God geschonken zijn, 2 Kor. 1 : 21 en 22: *Maar Die ons met u bevestigt in Christus, en Die ons gezalfd heeft is God, Die ons ook heeft verzegeld en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven.*
7. Eindelijk de Heilige Geest blijft bij hen tot in der eeuwigheid. Hoewel nu een Godzalige somtijds bevindt, dat de Heilige Geest Zich voor hem verbergt en Zijn werkingen inhoudt, zodat hij met Job moet klagen: *Zie, ga ik voorwaarts, zo is Hij daar niet, of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet; als Hij ter linkerhand werkt, zo aanschouw ik Hem niet; bedekt Hij Zich ter rechterhand, zo zie ik Hem niet.* Job 23 : 8 en 9. Nochtans is Hij in hen en blijft bij hen tot in eeuwigheid. Dit is de belofte, Joh. 14 : 16: *Opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid.* Vers 17: *Hij blijft*

bij ulieden, 1 Joh. 2 : 27: De zalving die gijlieden van Hem ontvangen hebt, blijft in u.

Vraag. Tot welke betrachting moet de beschouwing van de Heilige Geest, de derde Persoon in de Heilige Drie-eenheid, u aansporen?

Antwoord. Deels tot erkenning van de nuttigheid des geloofs in de Heilige Drie-eenheid, als de enige nuttige grond van een waar Godzalig leven, en overvloeiende fontein van alle vertroosting. Deels tot een nauwkeurig onderzoek van ons zelve, of wij de Heilige Geest deelachtig zijn.

Vraag. Waaruit kan een mens weten, dat hij de Heilige Geest ontvangen heeft?

Antwoord.

1. Die de Geest van Christus heeft, daar heeft die Geest een ongewone en gehele verandering in gemaakt. Daar is gekomen een geheel ander licht in het verstand; een geheel andere overhelling in de wil, een geheel andere gesteldheid in de hartstochten, een geheel andere betrachting in de wandel. Want daar is de Geest een Geest der vernieuwing en wedergeboorte, 2 Kor. 5: 17: *Zo dan iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden.*
2. Die de Geest van Christus heeft, daar is Hij in kracht een Geest des geloofs, en der heiligmaking, daar werkt Hij:
 - a. Een verzet tegen de zonden; want die uit God geboren is, die doet de zonden niet, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen; want hij is uit God geboren, 1 Joh. 3: 9.
 - b. Een verkleefdheid aan God en Zijn dienst, Psalm 1:2: *Maar zijn lust is in des Heeren Wet, en hij overdenkt Zijn Wet dag en nacht.* Rom. 7: 22: *Want ik heb een vermaak in de Wet Gods naar den inwendigen mens.*
 - c. Een verborgen omgang met God, Gen. 5: 24: *Enoch wandelde met God, en hij was niet meer, want God nam hem weg.* Psalm 73: 28: *Mij aangaande, het is mij goed nabij God te zijn; ik zet mijn betrouwen op den Heere Heere, om al Uw werken te vertellen.*
3. Die de Geest van Christus heeft, daar is Hij een Geest, Die Zijn volk vruchtbaar maakt in allerlei deugden en genadegaven, tot verheerlijking van God, en stichting van hun evenmens, Gal. 5 : 22 : *Maar de vrucht des Geestes is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid.*

Vraag. Is de mens niet ongelukkig, die deze Geest mist?

Antwoord. Och ja!

1. Zo een is een natuurlijk mens, die niet weet, wat hem behouden moet, 1 Cor. 2 : 14: *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de*

dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid; hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden.

2. Zo een is een eigendom van de duivel en van de zonde, *wandelende naar den overste der macht des lichts, des geestes, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, doende den wil des vleses en der gedachten*, Ef. 2 : 2 en 3.
3. Zo een kan in de hemel niet komen zonder de vernieuwing des gemoeds, door de Heilige Geest, Joh. 3:5: *Jezus antwoordde: Voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het Koninkrijk Gods niet ingaan.*

Vraag. Welke weg slaat een zondaar in, om de Heilige Geest te ontvangen?

Antwoord.

1. Zo een moet zich wachten voor stoute en moedwillige zonden, die ziel en lichaam voor de inwoning des Geestes onbekwaam maken, namelijk dronkenschap, Ef. 5 : 18: *Wordt niet dronken in den wijn, waarin overdaad is; maar wordt vervuld met de Heilige Geest. Hardigheid des harten*, Psalm 95 : 7 en 8: *Heden zo gij Zijn stem hoort, verhardt Uw hart niet! Wereldliefde*, 1 Joh. 2 : 15: *En hebt de wereld niet lief, noch hetgeen in de wereld is. Zo iemand de wereld lief heeft, de liefde des Vaders is niet in hem.*
2. Zo een moet zich zetten onder de krachtige bediening des Woords, waar de Heere beloofd heeft Zijn Geest en genade te schenken, Hand. 10 : 44: *Als Petrus nog deze woorden sprak, viel de Heilige Geest op allen, die het Woord hoorden.*
3. Zo een moet tot zijn gezelschap zoeken, zoadanigen, die geestelijk zijn, Psalm 119 : 63: *Ik ben een gezelschap van allen die U vrezen en die Uw bevelen onderhouden. Vers 74: Die U vrezen, zullen mij aanzien en zich verblijden, omdat ik op Uw Woord gehoopt heb.*
4. Zo een moet de minste beweging van die Geest aan zijn gemoed opvolgen en ernstig bidden, dat God hem Zijn Geest geve. De Heere zal hem op Zijn tijd genadig zijn. Zie de beloften, Spreuken 1 : 22 en 23: *Gij slechten, hoe lang zult gij de slechtheid beminnen? En de spotters voor zich de spotternij begeren, en de zotten wetenschap haten? Keert u tot Mijn bestraffing. Ik zal Mijn Geest ulieden overvloedig uitstorten; Ik zal Mijn Woorden u bekend maken.* Luc. 11 : 13: *Indien dan gij, die boos zijt, weet uw kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal de hemelse Vader den Heiligen Geest geven, dengenen, die Hem bidden.*

Vraag. Wat heeft een Godzalige ter betrachting te leren?

Antwoord.

1. Dankbaar te zijn voor dat uitnemend geluk, dat hem de Heilige Geest gegeven is. O, welk een weergaloos geschenk, met de heilige Geest begenadigd te zijn, Die een Geest der wijsheid en des verstands, een Geest des raads en der sterkte, een Geest des

geloofs en der liefde, een Geest der waarheid en der heiligmaking is! Hier moet mond en hart tezamenstemmen. *Gezegend zij de God en Vader onzes Heeren Jezus Christus, Die ons gezegend heeft met alle geestelijke zegeningen in den hemel in Christus, Ef. 1 : 3.*

2. De leiding des Geestes in zijn wandel opvolgen, en in twijfelachtige zaken Hem als zijn leermeester raad vragen, Gal. 5 :25: *Indien wij door den Geest leven, zo laat ons ook door den Geest wandelen.* Spr. 3 : 6 en 7. *Ken Hem in al uw wegen, en Hij zal uw paden recht maken, en zijt niet wijs in uw ogen.*
3. Vrijmoedig te zijn in het belijden van Zijn naam en waarheid, tegen alle lasteringen van de vijanden der waarheid, Tim. 1 : 6 en 7: *Om welke oorzaak ik u indachtig maak, dat gij opwekt de gave Gods, die in u is door de oplegging mijner handen. Want God heeft ons niet gegeven een geest der vreesachtigheid, maar der kracht, en der liefde en der gematigdheid.* 1 Petrus 4 : 14: *Indien gij gesmaad wordt om den naam van Christus, zo zijt gij zalig; want de Geest der heerlijkheid en de Geest Gods rust op u. Wat hun aangaat, Hij wordt wel gelasterd, maar wat u aangaat, Hij wordt verheerlijkt.*

Vraag. Welke drangreden klemmt in dezen?

Antwoord. Dat anderszins de Heilige Geest bedroefd wordt door de Zijnen, hetwelk een zware misdaad is. Ef. 4:30: *Bedroeft den Heiligen Geest Gods niet, door Welken gij verzegeld zijt tot den dag der verlossing.* 1 Thess. 5 : 19: *En blust den Geest niet uit.*

Vraag. Hoe bedroeft men de Heilige Geest?

Antwoord. Dit geschiedt:

1. Door ergerlijke zonden, waardoor de naam des Heeren gelasterd wordt, als Zijn volk zich daarin verloopt. Dus bedroefde David de Heilige Geest, als hij met overleg het toegede op de dood van Uria; daarom getuigde God van hem, 1 Kon. 15 : 5: Dat David gedaan had dat recht was in de ogen des Heeren, en niet geweken was van alles dat hem God geboden had al de dagen zijns levens dan alleen in de zaak van Uria den Hethiet. Hieronder behoren de zonden van dronkenschap en ontuchtigheid, Ef. 5:18; 1 Kor. 6:15-19; mateloze wereldliefde; 1 Joh. 2 : 15; oplopendheid en toorn, Jak. 1:19 en 20 en andere.
2. Door Hem in Zijn bevelen, werkingen, overtuigingen en opwekkingen niet te gehoorzamen, maar tegen te staan, gelijk er van de Israëlieten gezegd wordt, Jes. 63: 10: *Maar zij zijn wederspanning geworden, en zij hebben Zijn Heiligen Geest smarten aangedaan; daarom is Hij hun in een vijand verkeerd; Hijzelf heeft tegen hen gestreden.* Zach. 7 : 12: *Zij maakten hun hart als een diamant, opdat zij niet hoorden de wet en de woorden, die de Heere der heirscharen zond in Zijn Geest, door den dienst der vorige Profeten.*

3. Door ongelovige verdenking en gemelijke onvergenoegdheid over de leiding van de Heilige Geest. Hierover vraagde Elifaz aan Job, hoofdst. 15 : 11-13: *Zijn de vertroostingen Gods u te klein en schuilt er enige zaak bij u? Waarom rukt uw hart u weg? En waarom wenken uw ogen, dat gij uw geest keert tegen God, en zulke redenen uit uw mond laat uitgaan?*
4. Door de Geest uit te blussen in anderen, hetgeen geschiedt door anderen in hun genade en gaven te verdenken en tegen te lopen, of te veel vrijheid te gebruiken tot ergernis der zwakken; want zo zondigt men tegen de broeders, en hun zwakke consciëntie kwetsende, zondigt men tegen Christus, 1 Kor. 8 : 12.
5. Door een anders genade en gaven te benijden, waardoor dan ongenoegen ontstaat, en de Geest dus bedroefd wordende, van ons wijkt. Daarom vraagt Jacobus: *Of meent gij, dat de Schrift tevergeefs zegt: De Geest, Die in ons woont, heeft Die lust tot nijdigheid?* Hoofdst. 4 : 5.
6. Door zijn lust en troost te zoeken buiten de Heilige Geest, bij nietige schepselen, die ons niet geven kunnen, waarover God klaagt, Jer. 2 : 12 en 13: *Ontzet u hierover gij hemelen, en zijt verschrikt, wordt zeer woest, spreekt de Heere, want Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij den Springader des levenden waters hebben zij verlaten, om zichzelven bakken uit te houthen, gebroken bakken, die geen water houden.*

Vraag. Wat heeft een gelovige, die door de Geest geleid wordt, te wachten?

Antwoord. Een zalige opstanding na dit leven, Rom. 8: 11. *En indien de Geest Desgenen, Die Jezus uit de doden opgewekt heeft in u woont, zo zal Hij, Die Christus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont.*

ARTIKEL 12.

Van de schepping aller dingen en voornamenlijk der engelen.

Wij geloven, dat de Vader, door Zijn Woord, dat is door Zijn Zoon, de hemel, de aarde, en alle schepselen uit niet heeft geschapen, wanneer het Hem heeft goedgeacht, aan een iegelijk schepsel Zijn wezen, gestalte en gedaante, en onderscheidene ambten gevende, om zijn Schepper te dienen. Dat Hij ze ook nu al onderhoudt en regeert naar Zijn eeuwige voorzienigheid en door Zijn oneindige kracht, om den mens te dienen, ten einde, dat de mens zijn God diene. Hij heeft ook de engelen goed geschapen, om Zijn zendboden te zijn, en Zijn uitverkorenen te dienen; van welke sommigen van die uitnemendheid, in dewelke hen God geschapen had, in het eeuwig verderf vervallen zijn, en de anderen door de genade Gods in hun eerste staat volhard hebben en staande gebleven zijn. De duivelen en boze geesten zijn alzo verdorven, dat zij vijanden Gods en alles goeds zijn; naar al hun vermogen als moordenaars loerende op de Kerk en een ieder lidmaat van die, om alles te verderven en te verwoesten door hun bedriegerijen; en zijn daarom door hun eigen boosheid veroordeeld tot de eeuwige verdoemenis, dagelijks verwaachtende hun schrikkelijke pijnigingen. Zo verwerpen en verfoeien wij dan hierin de dwaling der Sadduceën, welke loochenen, dat er geesten en engelen zijn; en ook de dwaling der Manicheën, die zeggen, dat de duivelen hun oorsprong uit zichzelf hebben, zijnde uit hun eigen natuur kwaad, zonder dat zij verdorven zijn geworden.

Vraag. Wat volgt er na de beschouwing van God?

Antwoord. De kennis van Zijn werken.

Vraag. Hoe onderscheidt gij de werken Gods?

Antwoord. In inwendige en uitwendige, of in werken Gods naar binnen en naar buiten. De werken naar binnen hebben hun bepaling in het Wezen Gods. De werken naar buiten strekken zich uit buiten het Wezen Gods, en hebben hun bepaling tot de schepselen.

Vraag. Hoe velerlei zijn de **werken Gods naar binnen**?

Antwoord. Die zijn tweeërlei:

1. Of Wezenlijke, die den drie Personen gemeen zijn, gelijk al de daden Gods, waardoor Hij Zichzelven kent, bemint en in Zijn gelukzaligheid Zich vergenoegt.
2. Of Persoonlijke werken, die ieder Persoon in het bijzonder eigen zijn, als daar is: de geboorte des Zoons van den Vader, en de uitgang des Heiligen Geestes van Vader en Zoon.

Vraag. Hoe velerlei zijn de **werken Gods naar buiten**?

Antwoord. Die zijn ook tweeërlei, of tijdelijke of eeuwige.

1. De eeuwige zijn Gods besluiten, waardoor Hij van eeuwigheid heeft vastgesteld wat Hij in de tijd zal doen.

2. De tijdelijke zijn de uitvoering van Gods besluiten in de tijd. Deze zijn òf de werken der natuur, als de schepping en onderhouding van alle dingen, òf de werken der genade en verlossing des zondaars. Van de schepping staat in dit, van de voorzienigheid in het volgend artikel te spreken.

Vraag. Wat is Gods eerste werk naar buiten in de tijd?

Antwoord. De schepping aller dingen.

Vraag. Wat betekent het woord scheppen?

Antwoord. De Hebreëen gebruiken verscheidene woorden, waarvan sommige eigenlijk, andere oneigenlijk zijn.

1. Onder de oneigenlijke telt men de woorden "choel", "jalad" en "qana", die eigenlijk beduiden een zaak voortbrengen of verkrijgen met arbeid en moeite, gelijk een moeder haar vrucht met angst en smart ter wereld brengt. Dus leest men Gen. 2 : 4: *Dit zijn "toledot" de geboorten des hemels en der aarde, als zij geschapen werden.* Job 15 : 7: *Zijt gij de eerste een mens "tiuwaled" geboren, of zijt gij voor de heuvelen "cholalta" voortgebracht?* Gen. 14 : 19. *En hij zegende hem en zeide: Gezegend zij Abraham Gode den Allerhoogste, Die hemel en aarde "qone" bezit.*
2. Onder de eigenlijke zijn de woorden "Baraa", "Gnasa", "Jatsar", die, hoewel ze ten opzichte van de eerste voortbrenging ter wereld voor en door elkander gebruikt worden, echter in betekenis verschillen. "Bara", dat wel het meest gebruikt wordt, betekent: word, betekent de voortbrenging van iets uit niet hetzij uit een volstrekt niets, zoals in Gen. 1 : 1. *In den beginne schiep God hemel en aarde;* hetzij uit een voorhanden zijnde stof, die niet geschikt is door zichzelf tot een wezen als er uit voortgebracht wordt; gelijk er dus van de mens gezegd wordt, Gen. 1:26, dat God hem schiep. "Gnasa" zegt een meerdere volmaking van een wezen, dat nu geworden is, en daardoor zijn rechte fatsoen en gestalte ontvangt, die het in zijn eerste zijn niet had. "Jatsar" beduidt de toebrenging van enige luister, aanzien en heerlijkheid der dingen, die hun zijn en gedaante ontvangen hebben. Al deze woorden vinden wij in een plaats met betrekking tot de mens gebruikt, Jes. 43 : 7: *Een ieder, die naar Mijn naam genoemd is, en "bera'tiw" dien Ik geschapen heb tot Mijn eer, dien Ik "jetsartiw" geformeerd heb, dien Ik ook Easitiw" gemaakt heb.* Hiermede stemmen de Griekse woorden overeen als "ktidzein" scheppen, "poiein" maken, "klatdzein" een fraaie gestalte of gedaante geven, die daarom hier geen nadere uitbreiding vereisen.

Vraag. Hoe wordt het woord "bara" scheppen, dat wel het meest in de Schrift voorkomt, somtijds gebruikt?

Antwoord.

1. Soms wordt het overgebracht op de Voorzienigheid Gods, die een aanhoudende schepping is, Jes. 45 : 7: *Ik formeer het licht en schep de duisternis; Ik maak den vrede en schep het kwaad; Ik de Heere doe al deze dingen.*
2. Soms tot de bijzondere vertoning van Gods Voorzienigheid, in het doen van ongewone werken, Jer. 31 : 22: *Hoe lang zult gij u onttrekken, gij afkerige dochter? Want de Heere heeft wat nieuws op de aarde geschapen: de vrouw zal den man omvangen,* Jes. 4 : 5; Num. 16 : 30.
3. Soms op de ganse vernieuwing der Kerk, Jes. 65:17: *Want zie, Ik schep nieuwe hemelen en een nieuwe aarde,* verg. 2 Petrus 3 : 13. Of op de vernieuwing van een bijzonder lid der Kerk, door bekering en wedergeboorte. Psalm 51 : 12. *Schep mij een rein hart, o God, en vernieuw in het binnenste van mij een vasten geest.* Vergeleken met 2 Kor. 5 : 17: *Indien dan iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel.*

Vraag. Hoe beschrijft gij de schepping van alles?

Antwoord. Als een uiterlijke daad van God, waardoor Hij de gehele wereld in den beginne des tijds binnen zes dagen uit niet, door een enkel bevel van Zijn wil heeft gemaakt tot lof van Zijn naam, en tot zaligheid van Zijn uitverkorenen. Dit alles staat ons in dit artikel nader te bezien.

Vraag. Hoe zal men deze verheven waarheid betamelijk beschouwen?

Antwoord. Met een biddend hart, om er Gods eeuwige kracht en mogendheid in te zien tot verheerlijking Zijns naams, Psalm 111 : 2 en 3: *De werken des Heeren zijn groot, zij worden gezocht van allen, die er lust in hebben. Zijn doen is majesteit en heerlijkheid.* Jes. 40 : 26: *Heft uw hoofden omhoog en ziet, Wie deze dingen geschapen heeft; Die in getale hun heir voortbrengt, Die ze al bij name roept vanwege de grootheid Zijner krachten, en omdat Hij sterk van vermogen is: daar wordt er niet één gemist.*

Vraag. In hoeveel delen wordt dit artikel verdeeld?

Antwoord. In twee delen:

1. Het eerste stelt de schepping aller dingen in dezer voege voor:
 - a. Dat er eerst gesproken wordt van de schepping zelf met deze woorden: Wij geloven, dat de Vader, door Zijn Woord, dat is door Zijn Zoon, de hemel, de aarde en alle schepselen uit niet heeft geschapen, wanneer het Hem heeft goedgeacht, aan een iegelijk schepsel zijn wezen, gestalte en gedaante, en onderscheidene ambten gevende, om zijn Schepper te dienen.
 - b. Daarna van de onderhouding van al dat geschapen is tot Gods eer, dat Hij ze ook nu al onderhoudt en regeert naar Zijn eeuwige voorzienigheid en door Zijn oneindige kracht om de mens te dienen, ten einde dat de mens zijn God diene.

2. Het tweede lid behelst de schepping der engelen, waarin ons voorgehouden wordt:
 - a. Eerstelijk, wat wij van de engelen leren en belijden, als:
 - i. De schepping der engelen ter ere Gods en tot dienst der uitverkorenen. Hij heeft ook de engelen goed geschapen om Zijn zendboden te zijn, en Zijn uitverkorenen te dienen.
 - ii. De afval der kwade en de bevestiging der goede engelen.
 1. De afval der kwade engelen met deze woorden: van welke sommigen van die uitnemendheid in dewelke hen God geschapen had, in het eeuwig verderf vervallen zijn.
 2. De bevestiging der goede engelen in dezer voege. En de anderen zijn door de genade Gods in hun eerste staat volhardende, staande gebleven.
 - iii. De verdorvenheid der afgefallen engelen en de straf, die zij nog te wachten hebben.
 1. De verdorvenheid met deze woorden: De duivelen en boze geesten zijn alzo verdorven, dat zij vijanden Gods en alles goeds zijn; naar al hun vermogen als moordenaars loerende op de Kerk en een ieder lidmaat van die, om alles te verderven en te verwoesten door hun bedriegerijen.
 2. De straf in dezer voege: En zijn daarom door hun eigene boosheid veroordeeld tot de eeuwige verdoemenis, dagelijks verwachtende hun schrikkelijke pijnigingen.
 - b. Daarna, wat wij als strijdig met deze leer, verwerpen en verfoeien.
 - i. Ten opzichte der engelen in het algemeen: Zo verwerpen en verfoeien wij dan hierin de dwaling der Sadduceën, welke loochenen, dat er geesten en engelen zijn.
 - ii. Ten opzichte der kwade engelen in het bijzonder: En ook de dwalingen der Manicheën, die zeggen, dat de duivelen hun oorsprong uit zichzelf hebben, zijnde uit hun eigen natuur kwaad, zonder dat zij verdorven zijn geworden.

Vraag. Is deze zichtbare wereld van God geschapen, zodat zij niet altoos geweest is?

Antwoord. Dit leert het Woord Gods, Gen. 1 : 1: *In den beginne schiep God hemel en aarde.* Die dit loochenen, vervallen noodwendig tot een van deze twee tastbare ongerijmdheden: of dat de wereld van eeuwigheid geweest is, in dezelfde gedaante, waarin ze nu is, zonder dat zij een beginsel heeft gehad, gelijk het gevoelen van Aristoteles

was, óf dat de tegenwoordige gedaante der wereld gesproten is uit een toevallige samenvloeiing van ondeelbare deeltjes, die herwaarts en derwaarts bewogen, dit heelal zouden hebben bezamen gesteld, gelijk het gevoelen van Epicurus was.

Vraag. Wie is de Schepper van hemel en aarde?

Antwoord. God, en wel de Drie-enige God, want al de werken Gods naar buiten zijn aan de drie Personen gemeen. Psalm 33 vers 6: *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt, en door den Geest Zijns monds al hun heir.*

Vraag. Wie in het bijzonder?

Antwoord. De eeuwige Vader onzes Heeren Jezus Christus, Wien als de eerste Persoon in het aanbiddelijk Goddelijk Wezen, naar de bijzondere huishouding der Personen het werk der schepping wordt toegeschreven. Mal. 2:10: *Hebben wij niet allen één Vader? Heeft niet één God ons geschapen?* 1 Kor. 8 : 6: *Nochtans hebben wij maar één God, den Vader, uit Welken alle dingen zijn.*

Vraag. Kan het werk der schepping wel aan enig schepsel toegeëigend worden?

Antwoord.

1. Nee, het werk der schepping wordt alleen aan God met uitsluiting van alle schepselen toegeschreven, Jes. 44 : 24: *Ik ben de Heere, Die alles doe, Die den hemel uitbreid, Ik alleen, en Die de aarde uitspan door Mijzelven.* Job 9 : 8: *Die alleen de hemelen uitbreidt en treedt op de hoogten der zee.*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

2. De schepping vereist een oneindige kracht, welke niemand bezit dan de oneindige God Zelf, Rom. 1 : 20: *Zijn onzienlijke dingen worden van de schepping der wereld en uit de schepselen verstaan en doorzien, beide Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid.*
3. Hierdoor wordt God van de afgoden der heidenen onderscheiden die geen wezen hebben, Psalm 96 : 5: *Al de goden der volkeren zijn afgoden, maar de Heere heeft de hemelen gemaakt.* Jerem. 10 :11: *De goden, die den hemel en de aarde niet gemaakt hebben, zullen vergaan van de aarde en van onder dezen hemel.*

Vraag. Wat heeft God geschapen?

Antwoord. Alle dingen, of gelijk het artikel zegt, de hemel, de aarde en alle schepselen, Joh. 1: 3: *alle dingen zijn door hetzelfde gemaakt, en zonder hetzelfde is geen ding gemaakt, dat gemaakt is.*

Vraag. Waaruit heeft God alle dingen geschapen?

Antwoord. Uit niet, zonder een begonnen of voorhanden zijnde stof. Dit blijkt uit Gen. 1: 1: *In den beginne schiep God den hemel en de aarde.*

Hier ziet men, dat hemel en aarde een begin van bestaan namen, zonder dat zij tevoren reeds in stof of gedaante hadden bestaan.

Vraag. Hoe bewijst u dit verder?

Antwoord.

1. Uit Hebr. 11 : 3: *Door het geloof verstaan wij, dat de wereld door het Woord Gods is toebereid, alzo dat de dingen die men ziet, niet geworden zijn uit dingen, die gezien worden.* Voeg er bij, Spr. 8 : 24 en 25. Daar wordt gezegd, dat de Vader en de Zoon geweest zijn, toen de afgronden nog niet waren. Rom. 4 : 17: *God roept de dingen die niet zijn, alsof zij waren.*
2. De rede leert, dat er voor de schepping der dingen geen onbegonnen stof kan geweest zijn, daar die ongevormde stof lichamenlijk moet geweest zijn en derhalve ook onvolmaakt, hetwelk niet eeuwig en onafhankelijk zijn kan.

Vraag. Maar strijdt hier niet tegen die bekende stokregel, dat uit niets, ook niets kan voortkomen?

Antwoord. Die grondregel staat vast, doch alleen in dit opzicht:

1. Dat niets uit zichzelf kan voortkomen uit niets, zonder een oorzaak, die het voortbrengt.
2. Dat niets uit niets kan voortgebracht worden, zonder een oorzaak, die almachtig is.
3. Dat niets van hetgeen voortgebracht is, iets kan voortbrengen uit zichzelf, tenzij uit een voorhanden zijnde stof.

Vraag. Waar was God voor de schepping der wereld?

Antwoord. Op een allervolmaaktste wijze in Zichzelf.

Vraag. Wat deed God voor de schepping der wereld?

Antwoord. Hij vergenoegde Zich in het beminnen van Zichzelf, in het beschouwen van Zijn eigen gelukzaligheid, in het besluit hetgeen Hij voorgenomen had, uit te voeren tot Zijn heerlijkheid.

Vraag. Hoe moet men de schepping der wereld aan de zijde Gods begrijpen?

Antwoord. Niet bij wijze van een teling van Zijns gelijke, hoewel de schepping Gods bij overdracht de naam van een geboorte draagt, Gen. 2 : 4; Psalm 90 : 2. Noch bij wijze van enige overstorting der Goddelijke volmaaktheden, hoewel alle dingen uit God zijn, noch in de zin van een vermoeiende arbeid, wijl de Schepper van hemel en aarde niet moede of mat wordt, Jes. 40 : 28. Maar bij wijze van een allerkragtigst bevel, waardoor alle dingen zijn. Hiertoe leiden ons Openb. 4 : 11: *Door Uw wil zijn zij, en zijn zij geschapen*, Gen. 1 : 3: *God zeide: daar zij licht.* Psalm 33 : 9: *Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er.* Rom. 4 : 17: *God roept de dingen, die niet zijn alsof zij waren.*

Vraag. **Hoe** heeft God de wereld geschapen?

Antwoord.

1. Vrijwillig, zodat er in Gods Wezen en volmaaktheden geen noodzaak was om te scheppen. Psalm 115 : 3: *Onze God is toch in den hemel, Hij doet al wat Hem behaagt.* Anderszins zouden de schepselen eeuwig en onafhankelijk zijn, en alzo God Zelf.
2. Naar Zijn eeuwig raadsbesluit, zoals het Hem heeft goedgegacht, Ef. 1:11: *Die alle dingen werkt naar den raad Zijns willens.*
3. Volmaakt, goed en zonder gebrek overeenkomstig Zijn goede en onberispelijke wil, Gen. 1 : 31: *God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed.*
4. Wijselijk. Een iegelijk schepsel zijn wezen gestalte en gedaante en verscheidene ambten gevende, om zijn Schepper te dienen zodat een Godvruchtig beschouwer met verwondering uitroept, Psalm 104 : 24: *Hoe groot zijn Uw werken, o Heere! Gij hebt ze al met wijsheid gemaakt.*

Vraag. **Door wien** heeft God alle dingen geschapen?

Antwoord. Door het Woord, dat is door Zijn Zoon, Psalm 33: 6: *Door het Woord des Heeren zijn de hemelen gemaakt,* Joh. 1 vers 3: *alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt.*

Vraag. Hoe is de Zoon van God in de schepping aller dingen te begrijpen?

Antwoord. Niet als een werktuig of middel, maar als een werkende en voorname oorzaak, die onafhankelijk werkt van de Vader, 1 Kor. 8 : 6: *Nochtans hebben wij maar één God, den Vader, uit Wien alle dingen zijn en wij tot Hem, en maar één Heere Jezus Christus, door Wien alle dingen zijn en wij door Hem.*

Vraag. **Wanneer** heeft God de wereld geschapen?

Antwoord. In den beginne, Gen. 1: 1. In het begin van de uitvoering van Gods besluiten. In het begin van de tijd, en van alles dat in de tijd is en bestaat. Want alles wat buiten God is, heeft eens een aanvang genomen, op en door Zijn krachtige wil.

Vraag. Hoelang is het begin der wereld nu al geleden?

Antwoord. Dit kan op jaar en dag niet bepaald worden, omdat ons de preciese tijdrekeningen ontbreken. Volgens de gewone tijdrekening is het jaar 1700 na Christus' geboorte geweest het 5649ste na de schepping der wereld.

Vraag. Met welk seizoen van het jaar heeft de wereld een aanvang genomen?

Antwoord. Dit kan nog niet algemeen met zekerheid bepaald worden. Niet in het algemeen, want wanneer het op de ene zijde van de aardbodem zomer is, is het op de andere zijde winter. Doch neemt men het ten opzichte van het Oosten, waar het Paradijs heeft gelegen, dan is het waarschijnlijk de herfsttijd, waarmede de wereld begonnen is. De reden is, dat men in de aloude familiën der aartsvaderen gewoon is geweest, de maanden der jaren te tellen van de herfsttijd

namelijk van de maand Tisri, die ten dele met onze September overeenstemt, gelijk van daaruit ook de Sabbathsjaren en Jubeljaren onder de Joden begonnen geteld te worden, Lev. 25 : 9; Ex. 23 vers 16.

Vraag. Wat denken anderen van deze zaak?

Antwoord. Zij menen, dat het gevoegelijker is, het begin der wereld in de tijd van het voorjaar te stellen:

1. Daar het voorjaar aan en voor zichzelf het aangenaamste jaar-getijde is, in hetwelk de aarde niet alleen met frisse bloemen en planten versierd is, maar ook bij de Oosterse volken de vruchten reeds begonnen geoogst te worden.
2. Daar het Jubeljaar in het voorjaar begon.
3. Daar alle huishouding Gods en Zijner Kerk van de Paastijd af haar begin genomen heeft.

Vraag. In hoeveel dagen heeft God de wereld geschapen?

Antwoord. In zes dagen. Exod. 20: 11: *In zes dagen heeft God den hemel en de aarde gemaakt.*

Vraag. Heeft God de wereld niet geschapen in zes ondeelbare ogenblikken, gelijk sommige schoolleraars gedreven hebben?

Antwoord. Nee, God heeft alle dingen geschapen in zes dagen. Want:

1. Mozes noemt telkens zes gehele dagen, en getuigt, dat God op de zevende dag gerust heeft, Gen. 2 : 2.
2. Men kan ook geen beweging, zoals in de verschikking en versiering der lichamen heeft plaats gehad, stellen in een of meer ondeelbare ogenblikken geschied te zijn.
3. De Schriftuur gaat ons nergens in zulk een gevoelen voor. Diensvolgens zijn wij gedrongen te stellen, dat de eerste schepping van het lichamelijke al uit niets en dat van de geestelijke wezens wel is geschied in zulk een ondeelbaar ogenblik, maar dat de bijzondere schepselen uit de gewone stof zijn gemaakt, in vervolg van tijd, in de genoemde zes dagen.

Vraag. Wat schiep God op **de eerste dag**?

Antwoord. Hemel en aarde, Gen. 1: 1 en 2: *In den beginne schiep God den hemel en de aarde, en de aarde was woest en ledig, en de duisternis was op den afgrond.*

Vraag. Wat verstaat u door hemel en aarde?

Antwoord. Door de hemel de derde hemel, de eigen woonstede Gods, benevens zijn inwoners, de engelen; door de aarde de gehele benedenkloot, waaruit daarna het licht, het uitspansel en het droge zijn voortgekomen.

Vraag. Wat schiep God al meer op de eerste dag?

Antwoord. Het licht, Gen. 1: 3 : *En God zeide: daar zij licht: en daar werd licht.*

Vraag. Wat is dit licht?

Antwoord. Door dit licht worden geen engelen bedoeld, noch enige bijval zonder onderwerp, zoals de Papisten wel zouden willen, om daardoor het gedrocht der wezensverandering in de Mis enige schijn van waarheid te geven; maar een helder dagschijnsel, uitgaande van de lichtende lichamen, die boven het halfrond verspreid waren, Wat dan, tegen de duisternis overstaande, de dag uitmaakte, in tegenstelling met de nacht.

Vraag. Maar hoe kan er al op de eerste dag licht geweest zijn, daar de zon eerst op de vierde dag geschapen is?

Antwoord. Op de eerste dag zal er een minder volmaakt licht geweest zijn en meer verspreid door 's hemels zwerk. Maar op de vierde dag heeft God al die zeer dunne stof in een grote en onnoemelijke menigte doen samenvloeien in het middelpunt des hemels, als het ware tot een overgrote oceaan van vuur. Welk groot licht dan de zon uitmaakt, behalve al de vaste sterren, die van dezelfde natuur zijn, als de zon.

Vraag. Was de Heilige Geest ook niet werkzaam bij de schepping?

Antwoord. Ja gewisselijk. Gen. 1: 2: *En de Geest Gods zweefde op de wateren.*

Vraag. Hoe is dit te verstaan?

Antwoord. Dit is niet te verstaan van de wind, dewijl de wind er toen nog niet was. Maar van de Heilige Geest, Die nevens de Vader en de Zoon, de Schepper van hemel en aarde is, Psalm 33 : 6: Het woord Merachepheid is ontleend van het broeden der vogelen, en zegt, dat de Geest in de wateren met lucht en aardedelen vermengd een roering, schudding en schifting van delen veroorzaakte, om alzo uit de onbehouwen en woeste stof alle bijzondere schepselen te doen voortkomen.

Vraag. Wat schiep God op **de tweede dag**?

Antwoord. : Het uitspansel, Gen. 1: 6: *En God zeide: Daar zij een uitspansel in het midden der wateren, en dat make scheiding tussen wateren en wateren.*

Vraag. Wat verstaat u door het uitspansel?

Antwoord. Het uitspansel is die ruimte tussen de aarde en de hoogste hemel, dat God hemel noemde, vers 8: *God noemde het uitspansel hemel.* Dit wordt verdeeld in twee hemelen, een hemel des luchts, waarin de wolken drijven en een hemel des firmaments, waarin de hemelse lichten naar de onverbreekelijke orde Gods geplaatst zijn. Door dit uitspansel zijn de bovenste wateren van de onderste afgescheiden.

Vraag. Wat schiep God op **de derde dag**?

Antwoord.

1. De afscheiding der benedenste wateren van het droge gedeelte van de aardkloot, zodat de aarde zich als droog vertoonde, en op

de wateren onbewogen bevestigd werd, volgens Psalm 24:2: *Hij heeft ze gegrond op de zeeën.* En 2 Petrus 3:5. *De aarde uit het water en in het water bestaande.*

2. De opsiëring van het droge met allerlei gewassen van kruiden en bomen, Gen. 1:11: *En God zeide: Dat de aarde uitschiete grasscheutjes, kruid zaadzaaiende, vruchtbaar geboomte, dragende vrucht naar zijnen aard, welks zaad daarin zij op de aarde: en het was also.*

Vraag. Hoe wordt de verheffing van de aarde boven de wateren beschreven?

Antwoord. Zeer duidelijk door Mozes, Gen. 1 :9: *En God zeide: Dat. de wateren van onder den hemel in één plaats vergaderd worden, en dat het droge gezien worde! En het was also.* En zeer verheven, Psalm 104 : 6-9: *Gij hadt ze met den afgrond als een kleed overdekt; de wateren stonden boven de bergen, Van Uw schelden vloten zij, zij haastten zich weg voor de stem Uws donders. De bergen rezen op, de dalen daalden ter plaatse, die Gij voor hen gegrond hadt. Gij hebt een paal gesteld, dien zij niet overgaan zullen; zij zullen de aarde niet weder bedekken.*

Vraag. Wat maakte God op **de vierde dag**?

Antwoord. God maakte de grote lichten, de zon, de maan en de sterren. Zie Gen. 1:14-19.

Vraag. Tot hoevelerlei gebruik heeft God deze lichten geschapen?

Antwoord. Tot vierderlei gebruik:

1. Om scheiding te maken door haar op en ondergang, tussen dag en nacht, Gen. 1 : 14: *En God zeide: Dat er lichten zijn in het uitspansel des hemels, om scheiding te maken tussen den dag en tussen den nacht.*
2. Om verdeling te maken van weken, maanden en jaren, winter en zomer, herfst en lente, Gen. 1 : 14: *En dat zij zijn tot tekenen, en tot gezette tijden, en tot dagen en tot jaren.*
3. Om te zijn tot tekenen der tijden voor schippers, bouwlieden, geneesmeesters, enz.
4. Om door hun invloed de aarde te verwarmen en vruchtbaar te maken, Hos. 2 : 20: *Ik zal den hemel verhoren en die zal de aarde verhoren.*

Vraag. Wat schiep God op **de vijfde dag**?

Antwoord. De vogelen des hemels en de vissen der zee, Gen. 1:20: *En God zeide: dat de wateren overvloediglijk voortbrengen een gewemel van levende zielen; en het gevogelte vliege boven de aarde onder het uitspansel des hemels.*

Vraag. Wat merkt u hierbij op?

Antwoord. Veel Godgeleerden merken aan dat onder de vogelen des hemels misschien ook de Phoenix is als een vogel die weinig voorkomt en bovenmate lang leeft, en dan in zijn nest stervende, zijns gelijke

weder voortbrengt. De waarschijnlijkheid wordt niet ten onrechte beweerd uit Job 29 : 18: *Ik zeide: ik zal in mijn nest den geest geven en ik zal de dagen vermenigvuldigen als het zand.* Voor hetwelk men in een andere vertaling "als de Phoenix" heeft, hetgeen niet minder voegelijk is.

Vraag. Wat schiep God op **de zesde dag**?

Antwoord.

1. De levende en redeloze dieren, die zich op de aarde ophouden, te weten het vee, het wild, en het kruipend gedierte. Gen. 1:24: *En God zeide: De aarde brenge levende zielen voort naar haar aard, vee, en kruipend, en wild gedierte der aarde, naar zijn aard! En het was also.*
2. Mitsgaders de mens als een pronkjuweel van al Zijn schepselen hier beneden, Gen. 1: 27: *En God schiep den mens naar Zijn beeld, naar het beeld Gods schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij ze.*

Vraag. Waarom schiep God de mens het allerlaatst?

Antwoord. Omdat God de aarde met hare volheid om des mensen wil had geschapen; die daarom ook eerst op de aarde moest gebracht worden, als dit heerlijk gebouw geheel voltrokken was.

Vraag. Wat deed God op **de zevende dag**?

Antwoord. Hij rustte. Gen. 2 : 2: *Als nu God op den zevenden dag volbracht had Zijn werk, dat Hij gemaakt had, heeft Hij gerust op den zevenden dag van, al Zijn werk, dat Hij gemaakt had.*

Vraag. Wat zegt die rust in God?

Antwoord. Niet dat Hij moede was geworden, want God kan niet moede worden, Jes. 40 : 28, maar dat Hij ophield met een nieuwe soort van schepselen te maken, en Zich ten volle verkwikte in Zijn werk, dat Hij gemaakt had, Exod. 31 : 17.

Vraag. Laat God de geschapen wereld op zichzelf drijven?

Antwoord. Gans niet, Psalm 138 : 8: *Hij laat niet varen de werken Zijner handen.* Daarom zegt onze Belijdenis, dat Hij, te weten God, ze nu ook alle onderhoudt en regeert naar Zijn eeuwige voorzienigheid, en door Zijn oneindige kracht om de mens te dienen, opdat de mens Zijn God diene. Waarvan ons in het volgende artikel staat te spreken.

Vraag. **Tot wat einde** heeft God alles geschapen?

Antwoord.

1. Ten goede van de mens, om den mens te dienen. Psalm 115 : 16: *Aangaande den hemel, de hemel is des Heeren; maar de aarde heeft Hij der mensen kinderen gegeven.* Hos. 2 : 20 en 21: *En het zal te dien dage geschieden, dat Ik verhoren zal, spreekt de Heere; Ik zal den hemel verhoren, en die zal de aarde verhoren;*

en de aarde zal het koren verhoren mitsgaders den most en de olie, en die zullen Jizreël verhoren;

2. Tot heerlijkheid, van Zijn naam, opdat de mens ook zijn Schepper diene, Spr. 16 : 4: *De Heere heeft alles gewrocht om Zijns Zelfs wille, ja ook den goddeloze tot den dag des kwaads.* Jes. 43 : 21: *Dit volk heb Ik Mij geformeerd; zij zullen Mijn lof vertellen.*

Vraag. Wat ligt in de beschouwing van dit alles tot lering voor een gelovige?

Antwoord.

1. Dat men schuldig is in de beschouwing van Gods schepselen zich te verlustigen, Job 37 : 14: *Neem dit, o Job, ter ore; sta. en aanmerk de wonderen Gods.* Psalm 104: 24: *Hoe groot zijn Uw werken, o Heere! Gij hebt ze al met wijsheid gemaakt; het aardrijk is vol van Uw goederen.*
2. Dat men al de schepselen aanmerke als leermeesters, om van hen onze rechte plicht te leren. Daar is geen schepsel hoe gering ook, of men kan er iets van leren. De roepende raaf leert ons, hoe wij bidden moeten tot God, Psalm 147 :9; de kermende duif, hoe wij treuren moeten over onze zonden, Ezech. 7 : 16; de os en ezel, hoe wij dankbaar zullen zijn aan God, Jes. 1 : 3; de kraan, de zwaluw en de ooievaar, hoe wij de gezette tijd van de Godsdienst in acht zullen nemen, Jerem. 8:7; het machteloos konijntje, hoe wij toevlucht nemen tot den Rotssteen der eeuwigheid, Spr. 30 : 26.
3. Dat men de geschapen dingen aanmerke als zinnebeelden van het genadewerk, en ons alle van de wonderwerken der eerste schepping verheffen tot de overdenking van de genadewonderen in de tweede schepping, 2 Kor. 5 : 17: *Zo dan indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel: het oude is voorbij gegaan, zie, het is alles nieuw geworden.*

Vraag. Wat volgt er na de beschouwing van de schepping aller dingen?

Antwoord. De beschouwing van de schepping der Engelen. Aldus zegt het tweede deel van het artikel: Hij heeft ook de engelen goed geschapen om Zijn boden te zijn en Zijn uitverkorenen te dienen.

Vraag. Wat zijn engelen?

Antwoord. Volkomen geestelijke schepselen, die tot Gods dienst bijzonder geschikt zijn, Psalm 104: 4: *Hij maakt zijn engelen geesten.*

Vraag. Hoe bewijst u, dat er **engelen** zijn?

Antwoord.

1. Dat besluit men waarschijnlijk uit de volmaaktheid van het heelal. Er zijn in de wereld blote schepselen zonder geest; redelijke schepselen bestaande uit lichaam en ziel; dan dienen er ook geesten te zijn, niet met een lichaam verenigd.

2. De ervaring heeft doen zien verscheidene ongewone uitwerkingen, zoals in de gewaande heidense godsspraken, spokerijen en toverijen en wonderlijke woorden en werken van bezeten mensen, welke werken moeten toegeschreven worden aan geestelijke zelfstandigheden, daar ze niet gevoegelijk tot andere oorzaken kunnen worden teruggebracht.

Vraag. Zijn de engelen eeuwig, of zijn zij in de tijd geschapen?

Antwoord. Zij zijn geschapen in den beginne. De eeuwigheid is een eigenschap, die God alleen toekomt. De Schrift spreekt ook duidelijk van de schepping der engelen, Coloss. 1:16: *Alle dingen zijn door Hem geschapen, die in de hemelen, en die op de aarde zijn, die zienlijk, en die onzienlijk zijn.* Psalm 104: 4: *Hij maakt Zijn engelen geesten.*

Vraag. Wat vloeit daaruit voort, dat de engelen van God geschapen zijn?

Antwoord. Dat zij ook eindig zijn, niet alleen in haar wezen, vermogens, gaven, duurzaamheid en getal; maar ook ten aanzien van hun tegenwoordigheid in zekere bepaalde plaatsen. Dit blijkt, want:

1. Wat nergens is, dat is niet in wezen, en wat overal is, is zonder uitbreiding, dat is God.
2. Zij werden duidelijk in een plaats bepaald. De goede engelen in de hemel, Matth. 18 : 10. De kwade engelen in de hel, 2 Petrus 2 : 4.
3. Zij worden gezegd van plaats te veranderen, wat hun bepaling tot een vaste plaats veronderstelt, Matth. 13 : 41: *De Zoon des Mensen zal Zijn engelen uitzenden.* Luc. 2 : 15: *Het geschiedde als de Engelen van hen weggevaaren waren naar den hemel, dat de herders tot elkander zeiden: Laat ons dan henengaan naar Bethlehem.*

Vraag. Wanneer zijn de engelen door God geschapen?

Antwoord. Waarschijnlijk op de eerste dag, tegelijk met hun hemel, voor de grondlegging der wereld, Joh. 38: 4: *Waar waart gij, toen Ik de aarde grondde?* Vers 7: *Toen de morgensterren tezamen vrolijk zongen en al de kinderen Gods juichten.*

Vraag. Hoe zijn de engelen door God geschapen?

Antwoord. Heilig en goed. Gen. 1: 31: *En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed.* Daarom dragen zij den naam van heiligen, Judas vers 14. Krachtige helden, die Zijn Woord doen, gehoorzamende de stem Zijns woords, Psalm 103 vers 20.

Vraag. Waarmede zijn zij begaafd?

Antwoord.

1. Met wijsheid en verstand, 2 Sam. 14:20: *Mijn heer is wijs naar de wijsheid van een engel Gods, om te merken alles wat op de aarde is.*

2. Met een vrije wil, waardoor de kwade hebben gezondigd, Judas vers 6. En de goede vaardig zijn om God te gehoorzamen, Psalm 103:20.
3. Met kracht en vermogen, om te kunnen werken naar buiten. Daarom worden zij genoemd krachtige helden, Psalm 103: 20. Engelen van Jezus' kracht, 2 Thess. 1: 7.

Vraag. Wat merkt u op, ten aanzien van het verstand der engelen?

Antwoord.

1. De wijsheid der Engelen is niet alleen natuurlijk, welke zij ontvangen hebben bij hun schepping met Gods beeld, maar ook een verkregene.
 - a. Ten dele door ondervinding van de grondlegging der wereld aan, Ef. 3: 10 en 11: *Opdat nu door de gemeente bekend gemaakt worde aan de overheden en de machten in den hemel de veelvuldige wijsheid Gods, naar het eeuwig voornemen, dat Hij gemaakt heeft in Christus Jezus onzen Heere.* Vergel. 1 Tim. 3 : 16; 5 : 21.
 - b. Ten dele door een vrijmachtige openbaring Gods aan hen. Zo lezen wij in Openb. 1 : 1: *De openbaring van Jezus Christus, die Hij door Zijn engel gezonden en Zijn dienstknecht Johannes te kennen gegeven heeft.* Verg. Dan. 9 : 21, 22; 1 Kon. 22 : 22.
2. De kennis der engelen gaat de onze zeer verre te boven. Echter is hun kennis bepaald, en verre beneden de kennis Gods. Zij dragen geen onmiddellijke kennis van des mensen gedachten. Dit is alleen het eigendom des Allerhoogsten, 1 Kon. 8 :39: *Gij alleen kent het hart van alle mensen.* Er zijn veel dingen, die voor hen nog onbekend en verborgen zijn, zoals de dag en het uur van Christus' komst ten oordeel, Marc. 13 : 32: *Maar van dien dag en die ure weet niemand, noch de engelen, die in den hemel zijn, noch de Zoon, dan de Vader.*
3. Zij hebben een vermogen, waardoor zij hun gedachten aan elkander bekend maken. Daarom spreekt Paulus van een taal der engelen, 1 Kor. 13: 1, en Christus over de blijdschap der engelen, over een zondaar, die zich bekeert, Luc. 15 : 10, hoewel de wijze waarop zij hun gedachten aan elkander bekend maken, zowel als de wijze waarop zij werken naar buiten, voor ons verborgen is.

Vraag. Tot welk doel zijn de goede engelen geschapen?

Antwoord. De Belijdenis zegt, om Gods zendboden te zijn en Zijn uitverkorenen te dienen, Hebr. 1: 14: *Zijn ze niet al gediensstige geesten, die tot dienst uitgezonden worden om dergenen wille, die de zaligheid beërven zullen?*

Vraag. Heeft dan een ieder mens, huis, stad of land zijn bijzondere schuts- of beschermengel, gelijk de roomsgezinden zeggen?

Antwoord. Gods Woord zwijgt hiervan en zegt integendeel:

1. Dat somtijds een engel is bij een Godzalige, Hand. 12: 7: *En zie, een engel des Heeren stond daar, en een licht scheen in de woning, en slaande de zijde van Petrus, wekte hij hem op, zeggende: Sta haastelijk op. En zijn ketenen vielen af van de handen.*
2. Dat somtijds meer engelen bij een Godzalige zijn, Gen. 28:12: *En hij droomde; en zie, een ladder was gesteld op de aarde, welker opperste aan den hemel raakte; en zie, de engelen Gods klommen daarbij op en neder.* 2 Kon. 6 : 17: *En Elisa bad en zeide: Heere, open toch zijn ogen, dat hij zie. En de Heere opende de ogen des jongens dat hij zag: en zie, de berg was vol vurige paarden en wagenen rondom Elisa.*
3. Dat somtijds een engel bij veel Godzaligen is, Psalm 34 : 8: *De engel des Heeren legt zich rondom degenen, die Hem vrezen, en rukt hen uit.* Dan. 3 : 25: *Zie, ik zie vier mannen los wandelende in het midden des vuurs, en daar is geen verderf aan hen; en de gedaante des vierden is gelijk van een zoon der goden.*

Vraag. Wat dienst doen de engelen aan de uitverkorenen?

Antwoord. De engelen doen de uitverkorenen grote dienst.

1. Zij nemen deel aan de beginselen van hun heiligmaking. Zodra wordt er niet een mens tot God bekeerd, of zij prijzen en verheerlijken God daarover in de hemel. Dit vindt men uitgebeeld in Luc. 15:8-10: *Of wat vrouw, hebbende tien penningen, indien zij éénen penning verliest, ontsteekt niet een kaars en keert het huis met bezemen, en zoekt naarstiglijk totdat zij dien vindt? En als zij dien gevonden heeft, roept zij de vriendinnen en de geburinnen tezamen zeggende: Weest blijde met mij, want ik heb dien penning gevonden, dien ik verloren had. Alzo zeg Ik ulieden is daar blijdschap voor de engelen Gods over één zondaar, die zich bekeert.*
2. De engelen wekken ons op tot bevordering van onze heiligmaking zelve. Dit ziet men zinnebeeldig vertoond in het gedrag der engelen bij de rechtvaardigmaking en heiligmaking van Jozua de Hogepriester, Zach. 3 : 4 en 5: *Toen antwoordde Hij en sprak tot degenen, die voor Zijn aangezicht stonden, zeggende: Doet deze vuile klederen van hem weg. Daarna sprak Hij tot hem: Zie, Ik heb uw ongerechtigheid van u weggenomen, en Ik zal u wisselklederen aandoen. Dies zeg Ik: Laat ze een reinen hoed op zijn hoofd zetten. En zij zetten een reinen hoed op zijn hoofd, en zij togen hem klederen aan en de Engel des Heeren stond daarbij. Daarom leerde de Heiland der wereld Zijn kinderen bidden: Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, also ook op de aarde, Matth. 6 : 10.*
3. De engelen dienen menigmaal tot raadgeving, bewaring, en vertroosting van Gods kinderen, waarvan wij de wijze niet begrijpen, ofschoon de zaak zeker is, Psalm 91: 1012: *U zal geen kwaad wedervaren en geen plage zal uw tente naderen. Want Hij zal zijn engelen van u bevelen dat zij u bewaren op al uw wegen;*

zij zullen u op de handen dragen, opdat gij uw voet aan geen steen stoot.

4. De engelen worden gebruikt om de boosheden en het ongelijk dat de vromen door hun vijanden wordt aangedaan, op Gods bevel te wreken. Dit ziet men in dat ontzaglijk geval, toen de Engel des Heeren uitvoer en sloeg in het leger van Assyrië honderd vijfentachtig duizend man, 2 Kon. 19 : 35. In de verlossing van Petrus uit zijn gevangenis, zodat hij tot zichzelf gekomen zijnde, zeide: *Nu weet ik waarachtiglijk, dat de Heere Zijn engel uitgezonden heeft, en mij verlost heeft uit de hand van Herodes, en uit al de verwachting van het volk der Joden*, Hand. 12 : 11. In de straf Gods aan Herodes vers 23: *En van stonde aan sloeg hem een engel des Heeren, daarom, dat hij Gode de eer niet gaf; en hij werd van de wormen gegeten en gaf den geest.*
5. De engelen dienen tot vermeerdering van de eerbied en de blijdschap der gelovigen in Gods Huis, onder de prediking van Zijn Woord en het gebruik der bondszegelen. Daar zijn zij tegenwoordig, en verblijden zich in de troostrijke bewerkingen des Heiligen Geestes aan Zijn volk. Zij zien de zoete bewegingen der gelovigen naar God en Zijn genade, met wonder vermaak aan, en verheerlijken God vanwege Zijn genade en goedheid over Zijn volk, Psalm 103 : 20 en 21: *Looft den Heere zijn Engelen, gij krachtige helden, die Zijn Woord doet, gehoorzamende der stemme Zijns woords. Looft den Heere, al Zijn heirscharen, gij dienaars, die Zijn welbehagen doet.*
6. De engelen zijn de getuigen van de oprechtheid der Godzaligen in hun weg en werk tot opwekking van hun ijver en vrijmoedigheid in de zaak Gods. Dus zegt Paulus, 1 Tim. 5 : 21: *Ik betuig voor God en den Heere Jezus Christus en de uitverkoren engelen, dat gij deze dingen onderhoudt zonder vooroordeel, niets doende naar toegenegenheid.*
7. Eindelijk strekken zij ook tot volmaking van de Heiligen in de ure des doods en brengen de ziel over in de eeuwige gelukzaligheid. Dus leest men in de gelijkenis van de rijke man en Lazarus. *En het geschiedde dat de bedelaar stierf, en van de engelen gedragen werd in den schoot Abrahams*, Luc. 16 : 22.
8. Tenslotte zullen zij ook in de grote dag des oordeels gebruikt worden, om de lichamen der uitverkorenen te vergaderen, en te brengen voor de rechterstoel van Christus, volgens Matth. 24:31. *En Hij zal Zijn engelen uitzenden met een bazuin van groot geluid, en zij zullen zijn uitverkorenen bijeenvergaderen uit de vier winden, van het éne uiterste des hemels tot het andere uiterste deszelven.*

Vraag. Wat merkt u hieruit op?

Antwoord. Hoe groot het geluk is van God volk. Zij zijn gunstelingen van de Allerhoogste God, en medeburgers van de Heiligen in de stad Gods, die twaalf poorten heeft en in haar poorten twaalf engelen, Openb. 21 : 12.

Vraag. Wat staat ons verder ten aanzien der engelen te beschouwen?

Antwoord. De afval der kwade en de bevestiging der goede engelen.

Vraag. Hoe wordt de **afval der kwade engelen** in dit artikel voorgesteld?

Antwoord. Met deze woorden: Sommigen zijn van die uitnemendheid, waarin God hen geschapen had, in het eeuwig verderf gevallen.

Vraag. Welke namen dragen de kwade engelen?

Antwoord. Zij worden in de Heilige Schrift genoemd duivelen, engelen, onreine geesten, overheden, machten. En in het enkelvoudig getal: De god dezer eeuw, de slang, de verzoeker, de satan, Belial, de draak, terwijl de naam van Lucifer, naar de mening van voornamen godgeleerden hiertoe niet behoort, daar die eigenlijk de morgenster aanduidt, en overdrachtelijk de koning van Babel, die in heerlijkheid was als deze ster, Jes. 14 vers 12: *Hoe zijt gij uit den hemel gevallen, o morgenster, gij zoon des dageraads! Hoe zijt gij ter aarde nedergehouden, gij die de heidenen krenkte?*

Vraag. Worden door die benamingen in Gods woord, niet verstaan ziekten, kwade humeuren, inbeeldingen van boze mensen, of iets anders?

Antwoord. Nee, want die benamingen geven bij alle taalkundigen te kennen boze geestelijke zelfstandigheden, terwijl zulke ziekten van de duivelen duidelijk onderscheiden worden. Zie Marc. 3 : 14 en 15, waar wij lezen, dat Christus twaalf Apostelen aanstelde om te prediken, en om macht te hebben de ziekten te genezen en de duivelen uit te werpen.

Vraag. Zijn de kwade engelen kwaad geschapen?

Antwoord. Nee. Zij zijn goed geschapen, Gen. 1:31: *En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed.* Hoewel deze hun goedheid veranderlijk was, en zij daarom niet lang na hun schepping gezondigd hebben, volgens 1 Joh. 3: 8: *Die de zonde doet, is uit den duivel, want de duivel zondigt van den beginne.*

Vraag. Wat is de bronader van hun kwaad geweest?

Antwoord. Een vrijwillige afval van God en Zijn gemeenschap; van welke gehandeld wordt in 2 Petrus 2 : 4: *Indien God de engelen, die gezondigd hebben, niet gespaard heeft, maar die in de hel geworpen hebbende, overgegeven heeft aan de ketenen der duisternis, om tot het oordeel bewaard te worden.* Joh. 8 : 44: *Gij zijt uit den vader den duivel, en wilt de begeerten uws vaders doen. Die was een menschenmoorder van den beginne, en is in de waarheid niet staande gebleven; want geen waarheid is in hem. Wanneer hij den leugen spreekt, zo spreekt hij uit zijn eigen, want hij is een leugenaar en de vader der leugen.* Judas vers 6: *Engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben, maar hun eigen woonstede verlaten hebben.*

Vraag. Waarin heeft de zonde van deze boze geesten eigenlijk bestaan?
 Antwoord. Dit zegt de Schrift niet duidelijk. Echter stelt men waarschijnlijk, dat hun zonde geweest is óf hovaardij, trachtende God gelijk te zijn, omdat Paulus de opgeblazenheid een oordeel des duivels noemt, 1 Tim. 3: 6; en de hovaardij op de hel betrokken wordt, Jes. 14 : 11: *Uw hovaardij is in de hel nedergestort; óf dat zij zich in nijdigheid zijn te buiten gegaan tegenover de mens, die hun in gelukzaligheid te na kwam, waarom de duivel genoemd wordt een mensenmoorder, Joh. 8 :44; onze tegenpartijder, 1 Petrus 5 : 8.*

Vraag. Wanneer zijn deze engelen kwaad geworden?

Antwoord. De bepaalde tijd van de val der engelen is niet bekend. Dit kan men zeggen: de kwade engelen zijn niet gevallen vóór het beginsel bij Mozes gemeld, want toen waren er nog geen engelen, door God geschapen; ook niet vóór het einde der zes dagen, in welke God de wereld schiep, daar alles toen voor God nog goed bevonden werd, Gen. 1 : 31: De Schrift zegt: in den beginne, 1 Joh. 3 : 8: *Die de zonde doet, is uit den duivel, want de duivel zondigt van den beginne.* Verg. Joh. 8:44. Hiermede moeten wij voldaan zijn.

Vraag. Met welk doel heeft God de val der kwade engelen toegelaten?

Antwoord. De wil Gods moet ons genoeg wezen, echter kunnen wij zeggen, hieruit blijkt:

1. Gods onafhankelijke macht en recht over al Zijn schepselen.
2. De grote gelukzaligheid der goede engelen, die hun beginsel bewaard hebben.
3. Dat God de kwade engelen naar Zijn vrijmacht kan loslaten tot uitvoering van Zijn straf over de verworpenen en tot werktuigen van kwellingen en verzoeken voor Zijn volk, om hen in nederigheid en lijdzaamheid te oefenen.

Vraag. Welke straf is dezen gevallen engelen overkomen?

Antwoord.

1. Een beroving van Gods beeld. Zij missen die zalige kennis Gods en volmaakte heiligheid, waarmee zij bij hun schepping begaafd waren, alsmede die zalige vreugde, welke daaruit voortvloeide, waarom gezegd wordt, dat zij sidderen, Jac. 2 : 19: *Gij gelooft, dat God een enig God is; gij doet wel: de duivelen geloven het ook, en zij sidderen.*
2. Een uitwerping en verstoting van hen uit de derde hemel, de eigen woonstede Gods, Luc. 10 : 18: *En hij zeide tot hen: Ik zag den satan als een bliksem uit den hemel vallen.*
3. Een werpen in de hel, voor eeuwig, 2 Petrus 2 : 4: *Indien God de engelen, die gezondigd hebben niet gespaard heeft, maar die in de hel geworpen hebbende, overgegeven heeft aan de ketenen der duisternis, om tot het oordeel bewaard te worden.*

Vraag. Wat is het geluk der goede engelen?

Antwoord. Dat God hen in hun gelukzalige staat bevestigd heeft. Zo zegt onze Belijdenis: En anderen hebben door de genade Gods in hun eerste staat volhard en zijn staande gebleven.

Vraag. Hoe bewijst u dat?

Antwoord.

1. Uit het getuigenis van Christus, Matth. 18 : 10: *Ziet toe, dat gij niet één van deze kleinen veracht; want Ik zeg ulieden, adat hun engelen in de hemelen altijd zien het aangezicht Mijns Vaders, Die in de hemelen is.*
2. Uit de vergelijking, die Christus maakt van onze toekomstige zaligheid met de gelukzalige staat der engelen, welke in het toekomstige, gelijk de hunne, onveranderlijk zijn zal, Matth. 22 :30: *Want in de opstanding nemen zij niet ten huwelijk, en worden niet ten huwelijk uitgegeven; maar zij zijn als engelen Gods in de hemel.*

Vraag. Waarvan moet men deze bevestiging der goede engelen in hun gelukzalige staat afleiden?

Antwoord. 1. Niet van de genade des Middelaars, want:

- a. De engelen hebben geen Middelaar nodig, dewijl zij door geen overtreding van God zijn afgescheiden geweest.
- b. Christus is een Middelaar tussen God en de zondaar. Zie 1 Tim. 2 : 5: *Want daar is één God, daar is ook één Middelaar Gods en der mensen, de mens Jezus Christus.* Hebr. 2 : 16: *Want waarlijk Hij neemt de engelen niet aan, imaar Hij', neemt het zaad Abrahams aan.*

Vraag. Hoe dan?

Antwoord. 2. Dat die bevestiging vloeit uit het eeuwig raadsbesluit der verkiezing. En daarbij moet opgemerkt worden als een loon voor hun gehoorzaamheid, uit kracht van een Goddelijk verbond met hen gemaakt, als met Adam, hetgeen wij veilig met grote Godeleerden mogen veronderstellen, ofschoon de Schrift hier niet uitdrukkelijk van spreekt.

Vraag. Wat staat ons verder te bezien?

Antwoord. De grote verdorvenheid der kwade engelen, met deze woorden voorgesteld: De duivelen en boze geesten zijn alzo verdorven, dat zij vijanden van God en van alle goeds zijn, naar al hun vermogen als moordenaars loerend op de Kerk en een ieder lidmaat van, die, om alles te verderven en te verwoesten door hun bedriegerijen.

Vraag. Hebben de kwade engelen door hun afval alle verstand en kracht verloren, om ten kwade te kunnen werken?

Antwoord. Zij hebben geen verstand ten goede, noch kracht van heiligheid., om de wil Gods te doen. Zij zijn beroofd van Gods beeld en zalige nabijheid, echter zijn ze niet ontbloot:

1. Van alle kennis. De Schrift kent hun een kennis toe van God, Jac. 2 : 19 ; van Christus, als de Zoon van God, Matth. 8 : 29. Een grote arglistigheid om mensen te verleiden, 2 Kor. 11: 3: *Doch ik vrees, dat niet enigszins, gelijk de slang Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft, also uw zinnen bedorven worden, om af te wijken van de eenvoudigheid, die in Christus is.*
2. Noch van alle schijn van goed, die zij wel kunnen maken om de mens te bedriegen. Want de satan zelf verandert zich in een engel des lichts, 2 Kor. 11 :14.
3. Noch van alle kracht om ten kwade te werken, welke zo groot is, dat Christus daarop ziende gezegd heeft, Matth. 12 vers 29: *Of hoe kan iemand in het huis eens sterken inkomen en zijn vaten ontroven, tenzij dat hij eerst den sterke gebonden hebbe? en alsdan zal hij zijn huis beroven.*

Vraag. Hoe bewijst u, dat de duivelen op de schepselen, ja op de mensen, ten kwade kunnen inwerken?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Uit de eerste verleiding van onze voorouders, welke gebeurtenis Mozes beschrijft in Gen. 3. Hier vinden wij een slang, die tot Eva sprak en haar aanporde om van de boom te eten. Dit was geen slang zonder meer, want die kan niet spreken, veel minder verstandig redeneren. Ook was die verleiding geen ijdele verbeelding van moeder Eva, die volmaakt goed en naar het beeld Gods geschapen was, zodat in haar geen kwade verbeelding tegenover God kon opkomen, tegen het bevel Gods in, noch kon zij daartegen strijden en zich ten slotte er door laten overwinnen. Dus is het de duivel geweest, die door de slang tot haar sprak, die daarom de naam draagt van ouden slang, Openbaringen 12: 19, en aan wien de Schrift de verleiding van de eerste mens toeschrijft, Joh. 8 :44; 2 Kor. 11 : 3. Voeg hierbij de kwellingen, die satan Job aandeed, hoofdst. 1 : 12 en 2: 7. De verzoeking van Christus in de woestijn, Matth. 4 : 1-12, welke verzoeking geenszins een ijdele fantasie of verbeelding in Christus was, maar een dadelijke kweeling des satans, daar zich zulk een verzoeking te verbeelden strijdt met de volmaakte heiligheid van Christus, waardoor Hij, onzondig zijnde, Zich zulke zondige gedachten niet kon inwerpen, evenals God, de Heiligheid Zelf, niemand tot de zonde kan verzoeken, Jac. 1 : 13.
2. De Schrift spreekt ook duidelijk van zulke verzoeken des Satans, Ef. 6 : 11 en 12: *Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen des duivels. Want wij hebben den strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, tegen de geestelijke boosheden in de lucht.* 1 Petr. 5 : 8: *Zijt nuchteren en waakt; want uw tegenpartij de duivel gaat om als een briesende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden.* De Heere Christus leert ons ook in het allervolmaaktste gebed dezelve afbidden, Matth. 6

: 13: *En leid, ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den boze.*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

3. Uit de exempelen der bezetenen van de duivel, die ons in het. Evangelie worden voorgesteld, welke geen ziekten, dolheid, fantasieën of kwade humeuren waren, maar duivelen of boze geestelijke zelfstandigheden, dewijl aan hen duidelijk wordt toegeschreven, Jezus te kennen, te vrezen, te schrikken, dat zij zouden gepijnigd worden vóór de tijd, en gebeden te hebben, dat zij in de zwijnen mochten varen, Luc. 8 : 31 en 32.
4. Dit blijkt uit de toverijen. Toverij noemen wij niet alles, wat er wel voor gehouden wordt, of door een vlugge handgreep tot verbazing van anderen geschiedt; maar waardoor de mens door hulp des duivels dingen doet, die 's mensen krachten te boven gaan. Dat er zodanige toverijen en duivelskunstenaars zijn, leert de Schrift in het voorbeeld van de tovenaars te Endor, 1 Sam. 28 : 6 en 7. Van Elymas de tovenaar, Hand. 13 : 68, alsmede uit het Goddelijk verbod, een bedreiging tegen dit soort van mensen, Lev. 20 : 6: Wanneer er een ziel is, die zich tot de waarzeggers en tot de duivelskunstenaars zal gekeerd hebben, om die na te hoereren, zo zal Ik Mijn aangezicht tegen die ziel zetten, en zal ze uit het midden haar volks uitroeien. Vers 27: Als een man of een vrouw in zich een waarzeggende geest zal hebben of een duivelskunstenaar zullen zekerlijk gedood worden.
5. Dit bevestigen zovele krachtige spreekwijzen in dezen gebruikt, om uit te drukken de werking van de satan op de mens, om hem te verzoeken en te bewerken tot zonde. Hij wordt gezegd in die mens te komen, Luc. 22 : 3: En de satan voer in Judas; Joh. 13 : 2, De duivel had in het hart van Judas gegeven, dat hij Jezus verraden zou. Zijn hart te vervullen om kwaad te doen. Hand. 5 : 3: *Waarom heeft de Satan uw hart vervuld, dat gij den Heiligen Geest liegen zoudt.* De ziel te verblinden, 2 Kor. 4 : 4: *In dewelken de god dezer eeuw de zinnen verblind heeft.* Te werken met veel arglistigheid, 2 Kor. 11 : 14: hij verandert zich wel in een engel des lichts. Ja, de mensen gevangen te houden naar zijn wil, 2 Tim. 2 : 26: Of zij wederom ontwaken mochten uit den strik des duivels, onder welken zij gevangen waren tot zijn wil.

Vraag. Is er maar een, of zijn er nog meer duivelen?

Antwoord. Nee. Daar zijn veel duivelen. In Luc. 8: 30: zegt de bezetene, dat zijn naam Legio was. Want veel duivelen waren in hem gevaren. Zij komen daarom voor onder het zinnebeeld van een koninkrijk, Matth. 12:26: *En indien de satan den satan uitwerpt, zo is hij tegen zichzelf verdeeld: hoe zal dan zijn rijk bestaan?*

Vraag. Is deze gelijkenis gepast?

Antwoord. Ja.

1. Hier is een overste of koning in dit rijk, bij uitnemendheid genaamd de duivel en satanas, die de gehele wereld verleidt. Openb. 12 : 9. Die overste van de macht der lucht, des geestes, Ef. 2 : 2. Zijn eigen naam is Beëlzebul, de overste der duivelen, Matth. 12 : 24.
2. De dienstknechten in dit rijk zijn de menigte der boze geesten, die zijn engelen genoemd worden, Matth. 25 : 41. *Geweldhebbers der wereld, der duisternis dezer eeuw, en geestelijke boosheden in de lucht, met wie wij te strijden hebben*, Ef. 6 : 12.
3. De onderdanen van dit rijk zijn de koningen der aarde, die krijg voeren tegen Christus en Zijn Kerk, Openb. 19 : 19. Zijn eerstgeboren zoon is de antichrist, 2 Thes. 2:9: *De grote menigte der onwedergeborenen en goddelozen, die hetzij openbaar, hetzij bedekt, Christus en Zijn Kerk trachten te verderven, doende den wil des vleses en der gedachten*, Ef. 2: 3, bekend in de Schrift onder de naam van ongelovigen, die niet bestraald worden door het licht des Evangelies, 2 Kor. 4 : 4; kinderen der ongehoorzaamheid en des toorns, Ef. 2 : 2; het zaad der slang, Gen. 3 : 15; adderengebroedsel, Matth. 3 : 7; gevangen in zijn strikken tot hun verderf, naar zijn wil, 2 Tim. 2 : 26.
4. De wetten, waarnaar dit rijk bestuurd wordt, zijn de begeerlijkheid der ogen, de wellusten des vleses en de grootsheid dezes levens, 1 Joh. 2: 16: De wet der zonde; Rom. 7:26: De wil des vleses en der gedachten, Ef. 2 : 3; De wil des duivels, allerlei liegen en bedriegen, Joh. 8 : 44.
5. De goederen, die in dit rijk genoten worden, zijn vijandschap tegen God, Rom. 8 : 7; blindheid in het verstand en hardheid in de wil, Ef. 4 : 18; hoogmoed en zorgeloosheid, Ezech. 16 : 49; allerlei weelde en wellust tot een eeuwig zielsverderf, Luc. 12 : 20 en 21.
6. De wapenen van dit rijk der duisternis, zijn wapenen des vleses, 2 Kor. 10:4; vurige pijlen van allerlei bestrijding, Ef. 6 : 16; strikken van aardse zorg-vuldigheid, waarin de mensen verzinken in hun verderf en ondergang, 1 Tim. 6 : 9. Vervalsing van Gods Woord in alle arglistigheid, 2 Kor. 4 : 2; schone beloften van rijkdom en aanzien, voor wie hem geloof geven, Matth. 4 : 9; verschrikkingen en vuistslagen, 2 Kor. 12 : 7; trotse gedachten in te boezemen tegen de kennis van de gekruiste Christus, 2 Kor. 10 : 5.

Vraag. Hoe werkt de duivel ten nadele van Gods Kerk in het algemeen?
Antwoord.

1. Dit doet hij door twist en tweedracht te stoken in Gods Kerk tussen leraars en leraars; tussen leden en lidmaten, want waar dit zaad in de akker valt, is allerlei verwarring en boze handel, Jac. 3 : 16. *De een zegt: ik ben van Paulus; en een ander: ik ben van Apollos*, en de zegen des Evangelies wordt gestremd, Gal. 5:

14 en 15: *Want de gehele wet wordt in één woord vervuld, namelijk in dit: Gij zult uwen naaste liefhebben gelijk uzelf. Maar indien gij elkander bijt en vereet, ziet toe, dat gij van elkander niet verteerd wordt.*

2. Dit doet hij door het smeden van allerlei boze gevoelens en ketterijen in de kerk, die de fundamenten omverstoten, 1 Tim. 4 : 1, 2 en 3: *Doch de Geest zegt duidelijk, dat in de laatste tijden sommigen zullen afvallen van het geloof, zich begevende tot verleidende geesten, en leringen der duivelen, door geveinsdheid der leugensprekers, hebbende hun eigen consciëntie als met een brandijzer toegeschroeid; verbiedende te huwen, gebiedende van spijzen te onthouden, die God geschapen heeft tot nuttiging met dankzegging voor de gelovigen en die de waarheid hebben bekend.*
3. Dit doet hij door verzoeking tot allerlei ijdelheid en zonde, waardoor veel belijders der waarheid verleidelijk weggesleept worden, Gal. 5 : 19-21: *De werken des vlees nu zijn openbaar: welke zijn overspel, hoererij, onreinheid, ontuchtigheid, afgoderij, venijngeving, vijandschappen, twisten, afgunstig-heden, toorn, gekijf, tweedracht, ketterijen, nijd, moord, dronkenschappen, brasserijen en dergelijke; van dewelke ik u tevoren zeg, gelijk ik ook tevoren gezegd heb, dat die zulke dingen doen het Koninkrijk Gods niet zullen beërven.*
4. Dit doet hij uitwendig door verdrukking en vervolging van de Kerk. Openb. 12 : 12 en 13: *Wee dengenen die de aarde en de zee bewonen; want de duivel is tot u afgekomen, en heeft groten toorn, wetende dat hij een kleinen tijd heeft. En toen de draak zag, dat hij op de aarde geworpen was, zo heeft hij de vrouw vervolgd, die het jongskens gebaard had.* Inwendig door allerlei aanvechtingen en kwellingen, 1 Petrus 5 : 8: *Zijt nuchteren en waakt, want uw tegenpartij gaat om als een briesende leeuw, zoekende wien hij zou mogen verslinden.*

Vraag. Hoe bewijst u, dat de duivel loert op het verderf van ieder lidmaat der kerk in het bijzonder?

Antwoord. 1. Is de mens nog onbekeerd,

- a. Hij zoekt hem gerust en zorgeloos te houden in de zonde. Daarom wordt hij genaamd een sterk gewapende, die zo lang hij zijn hof bewaart, alles in vrede houdt, Luc. 11 : 21: *Is 't dat de mens onder het gehoor van Gods Woord komt, daar zijn ellende en de noodzakelijkheid van geloof en bekering krachtig betuigd wordt, zijn hart wordt er niet onder verbrijzeld, maar vastgehouden in de ijdele waan, dat alles wel is. Deut. 29 : 19: En het geschiede, als hij de woorden dezes vloeks hoort, dat hij zichzelf zegene in zijn hart, zeggende: Ik zal vrede hebben, ofschoon ik naar mijns harten goeddunken zal wandelen, om den dronkene te doen tot den dorstige.*

- b. Hij houdt hem zo ijverig bezig met de dingen van de tijd, dat er geen ogenblik voor God en Zijn dienst af kan. 1 Tim. 6 : 9: *Doch die rijk willen worden, vallen in verzoeking, en in den strik, en in veel dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen verzinken in verderf en ondergang. Hij stopt hem, om zijn conscientie te voldoen, allerlei argumenten in de hand, die een schijn van verontschuldiging hebben, Luc. 14 : 18-20: En zij begonnen allen zich eendrachtelijk te verontschuldigen. De eerste zeide tot hem: Ik heb een akker gekocht en het is nodig, dat ik uitga en hem bezie; ik bid u, houd mij voor verontschuldigd. En een ander zeide: Ik heb vijf juk ossen gekocht, en ik ga henen om die te beproeven ik bid u, houd mij voor verontschuldigd. En een ander zeide: Ik heb een vrouw getrouwd en daarom kan ik niet komen.*
- c. Hij verstijft zijn hart tegen God en Zijn dienst. De zoete lust en het lieflijk juk van Christus, stelt hij hem voor als een ondraaglijk juk, dat tevergeefs en zonder verkwikking gedragen wordt, Mal. 3 : 14 en 15: *Gij zegt: Het is tevergeefs God te dienen; want wat nuttigheid is het, dat wij zijn wacht waarnemen, en dat wij in het zwart gaan voor het aangezicht des Heeren der heirscharen. En nu, wij achten de hoogmoedigen gelukzalig; ook die goddeloosheid doen worden gebouwd; ook verzoeken zij God en ontkomen.*
- d. Hij vervult zijn hart met wrevel en vooroordeel tegen leraren en Godzaligen, zodat men de schouder terugtrekt, de oren verzwaart en het hart harder maakt dan een diamant, om niet te horen de woorden der wet, Zach. 7 : 11 en 12. De ijver der leraren houdt hij verdacht; de godsvrucht der vromen krijgt hij uit voor geveinsdheid; de bevinding van de Heiligen voor loutere inbeeldingen en hersenschimmen. De getrouwe prediking van Christus, tot geloof en bekering, voor oproer en vreemde leer. Aldus zegt Tertullus, die advocaat van de duivel, Hand. 24 : 5 en 6: *Want wij hebben dezen man bevonden te zijn een pest, en een, die oproer verwekt ander al de Joden, door de ganse wereld, en een opperste voorstander van de secte der Nazareners; die ook gepoogd heeft den tempel te ontheiligen; welken wij ook gegrepen hebben, en naar onze wet hebben willen oordelen.*
- e. Hij verstrikt hem in allerlei ijdel en werelds gezelschap, waardoor zijn verdorvenheid gekoesterd en aangekweekt wordt en somtijds in openbare vijandschap tegen God en Zijn zaak losbreekt. 1 Kor. 15 : 33: *Dwaalt niet. Kwade samensprekingen verderven goede zeden. Jac. 4:4: Zo wie dan een vriend der wereld wil zijn, die wordt een vijand Gods gesteld.*

- f. Is hij dan uiterlijk godsdienstig en vrij van grote overtredingen, zijn hart wordt door hoogmoed verstijfd; hij verblijdt zich over zijn ijver en zegent zichzelf duizendmaal, dat hij niet is gelijk als andere mensen, Luc. 18 : 11; terwijl hij een vreemdeling is van zijn hart en gedrag, zonder gedachtenis aan dat grote woord, Matth. 5 : 20: *Want Ik zeg u, tenzij uw gerechtigheid overvloediger zij dan der Schriftgeleerden en der Farizeërs, dat gij in het Koninkrijk der hemelen geenszins zult ingaan.*
- g. Wordt hij bekommerd over zijn zonden, de Satan stelt al zijn list in het werk, om hem als zijn vang te behouden hetzij, dat hij hem wanhopig maakt, en alle gedachten van Gods genade en ontferming verdrijft, Gen. 4 : 13: *En Kaïn zeide tot den Heere: Mijn misdaad is groter dan dat zij vergeven worde.* 't Zij dat hij hem aanport, om rust en troost te zoeken in dingen, die tot een eeuwig zielsverderf zijn, Matth. 27 : 3 en 5, hetzij dat hij hem erger van gedrag en wandel maakt, dan tevoren, Luc. 11 : 26. Immers geen zondaren zouden zijn strik ontkomen, zo niet een machtiger hand de onreine geest bestrafte en hem uitvoerde in overvloeiende verversing, Amos 3 : 12: *Alzo zegt de Heere: Gelijk als een herder twee schenkels of een stukje van een oor, uit des leeuwen muil redt, alzo zullen de kinderen Israëls gered worden, die daar zitten te Samaria in een hoek van het bed en op de sponde van de koets.* Zach. 3 : 2: *Doch de Heere zeide tot den satan: De Heere schelde u gij satan, ja, de Heere schelde u, die Jeruzalem verkiest: is deze niet een vuurbrand uit het vuur gerukt?*

Vraag. Hoe al meer?

Antwoord. 2: Is de mens tot God bekeerd, de duivel bijt hem als de oude slang in de verzenen, hij laat niet af de Godzalige te verzoeken. Soms tijds bestrijdt hij hun geloof en tracht er te brengen tot twijfeling aan de waarheid des Evangelies, of aangaande de zekerheid van hun genadestaat, dat ze met Heman moeten klagen, Psalm 88 : 16: *Ik draag uw vervaarnissen, ik ben twijfelmoedig.* Soms tijds kwelt hij hen in de oefening des gebeds, dat zij in hun toenadering tot God in den gebede, met allerlei aanvechtingen benauwd en belemmerd worden; toen Jozua bad, stond de Satan aan zijn rechterhand om hem te wederstaan. Zach. 3 : 1. Soms tijds speelt hij de profeet, en blaast hun in, dat en dat zal u nog overkomen zo en zo zult gij nog worden. David was niet vrij van deze vurige pijlen, als hij in zijn hart zeide: *Nu zal ik een der dagen door Sauls hand omkomen*, 1 Sam. 27 : 1. Soms tijds stelt hij het lichamelijk kruis veel zwaarder voor dan het is, en dringt het aan als een roede in Gods toorn en een beginsel van de eeuwige verdoemenis. Indien de mens er naar luistert, zijn inwerping krijgt kracht, het geloof bezwijkt, en de ziel nedergezonken onder haar kruis, roept moedeloos uit: Jes. 49 : 14: *De Heere heeft mij verlaten en de*

Heere heeft mij vergeten. Soms tijds port hij de Godzaligen aan tot ergernissen en zonden, en wel die, waartoe de natuur het meest overhelt. Zo ziet men David in hoogmoed, Salomo in afgoderij; Petrus in drift en veinzerij. Matth. 16 : 22, Gal. 2 : 11-13. Soms tijds kwelt hij Gods volk met allerlei aanvechtingen en helse verschrikkingen, dat zij uit moeten roepen: *mij is bang*, zie 2 Kor. 12 : 7. Soms tijds zet hij hen aan tot dingen, die goed en deugdzaam zijn, zelfs tot een nauwkeurig achtgeven op alle woorden en daden. Maar het is de duivel te doen om hen te vervoeren tot dingen, die buiten hun staat en beroep zijn. Ja, wel onder een schone schijn tot dingen, die tegen Gods gebod zijn, of uitlopen op loutere geestdrijverij en mening, dat het alles van God is, wat maar in het hart komt. Dit wordt doorgaans te minder gemerkt, omdat dan de Satan werkt in een andere gedaante, en zich verandert in een engel des lichts, 2 Kor. 11 : 14. De Schrift noemt deze verzoeking listige omleidingen des duivels, Ef. 6 : 11; vurige pijlen van den boze, vers 16; diepten des Satans, die velen niet kennen, Openb. 2 : 24.

Vraag. Wat staat een Godzalige hieruit te leren?

Antwoord.

1. Dat hij zich niet vreemd houde over de hitte der verzoeking, daar zijn leven een gedurige strijd op aarde is, Job 7 : 1: *Heeft niet de mens een strijd op aarde, en zijn zijn dagen niet als de dagen des dagloners?*
2. Dat hij zich dagelijks hebbe te oefenen, om in deze geestelijke strijd de duivel en zijn instrumenten manmoedig te wederstaan, Jac. 4 : 7: *Zo onderwerpt u dan Gode; wederstaat den duivel, en hij zal van u vlieden.*

Vraag. Op welke wijze zal men het best de duivel en zijn verzoeking wederstaan?

Antwoord.

1. Door met alle oplettendheid daar opuit te zijn, dat men zijn vijandelijke listen en lagen lere kennen, opdat hij daardoor niet onverhoeds voordeel op ons krijgje. Zo was de roem van Paulus, 2 Kor. 2 : 11: *Want zijn gedachten zijn ons niet onbekend.*
2. De poorten des harten voor hem, als voor een briesende leeuw, leugenaar en mensenmoorder toegesloten te houden; want raakt hij daar listig binnen, men drijft hem er zonder schade niet buiten. Spr. 4 : 23: *Behoed uw hart boven al dat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.*
3. Zich wachtende voor grootse verbeeldingen en verheffingen des harten. Want staat een gelovige in de verbeelding, dat hij iets is, hij staat op een gevaarlijke steilte, die hem, hoe hoger hij is geklommen, te dieper zal doen vallen, en hij bedriegt zichzelf in zijn gemoed, Gal. 6 : 3. Zie dit in Hiskia, 2 Kron. 32 : 24 en 25: *In die dagen werd Jehiskia krank tot stervens toe, en hij bad tot den Heere: Die sprak tot hem en gaf hem een wonderteken. Maar Jehiskia deed geen vergelding naar de weldaad aan hem*

geschied, dewijl zijn hart verheven werd; daarom werd over hem, en over Juda en Jeruzalem, een grote toornigheid.

4. Zijn hart ontdoende van een mateloze schrik en vrees voor de wereld, haar schijnkwaad, bitterheden en vervolgingen. Het geloof van een Godzalige moet als een schild zijn, hetwelk over al deze ontmoetingen heen ziet, die belachen en verachten kan, Hebr. 11 : 24-27: *Door het geloof heeft Mozes, nu groot geworden zijnde, geweigerd een zoon van Farao's dochter genaamd te worden, verkiezende liever met het volk Gods kwalijk behandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonde te hebben, achtende de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten in Egypte; want hij zag op de vergelding des loons. Door het geloof heeft hij Egypte verlaten, niet vrezend den toorn des Konings, want hij hield zich vast, als ziende den Onzienlijke.*
5. Zich op de minste tegenstand tot Jezus begevende, om zich Zijn Hoge-priesterlijke voorbidding en hulp gelovig aan te bevelen. Deze bewaart de Zijnen in de ure der verzoeking, Luc. 22 : 31 en 32: *En de Heere zeide: Simon, Simon, zie, de satan heeft ulieden zeer begeerd te ziften als de tarwe; maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.* Deze is het, Die al des vijands macht verijdtelt, 1 Joh. 3 : 8: *Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou.*
6. Aandoende en gebruik makende van de ganse wapenrusting Gods, die Paulus voorstelt, Ef. 6 : 14-17: *Staat dan, uw lendenen omgord hebbende met de waarheid, en aangedaan hebbende het borstwapen der gerechtigheid, en de voeten geschoeid hebbende met bereidheid van het Evangelie des vredes; bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs, met hetwelk gij al de vurige pijlen des bozen zult kunnen uitblusschen. En neemt den helm der zaligheid, en het zwaard des Geestes, hetwelk is Gods Woord.*

Vraag. Wat dient tot bemoediging der Godzaligen in dezen strijd?

Antwoord. Een Godzalige kan zich verzekerd houden:

1. Gods verbond staat vast, en daarin is hij opgenomen ten eeuwigen leven, Jes. 54 : 10: *Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken en het Verbond Mijns Vredes zal niet wankelen, zegt de Heere uw Ontfermer.*
2. De tijd van strijd is kort, 2 Kor. 4 : 17: *Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbijgaat, werkt ons een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid.*
3. De duivel is een bepaalde vijand, gebonden aan de ketenen van Gods voorzienigheid, die niet meer doen kan dan de Heere belieft, Job 2 : 6: *En de Heere zeide tot den satan: Zie, hij zij in uw hand; doch verschoon zijn leven.*
4. De duivel is een bepaalde vijand. Christus heeft de duivel de kop vermorzeld, Gen. 3 : 15, en door Zijn dood de macht der hel te

niet gedaan, Hebr. 2 : 14: *Opdat Hij door Zijn dood teniet zou doen dengene, die het geweld des doods had, dat is den duivel.*

5. De zegepraal der g.elovigen is vast en zeker, 1 Kor. 15 : 55-57: *Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die de overwinning geeft door onzen Heere Jezus Christus.*

Vraag. Welke straf heeft de duivel en zijn engelen te wachten?

Antwoord. Eeuwige straf in de hel. Zo zegt onze Belijdenis: De duivelen en boze geesten zijn door hun eigen boosheid veroordeeld tot de eeuwige verdoemenis, dagelijks verwachtende hun schrikkelijke pijnigingen. Judas vers 6: *En de engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben, maar hun eigen woonstede verlaten hebben, heeft Hij tot het oordeel des groten dags met eeuwige banden onder de duisternis bewaard.* Verg. 2 Petrus 2: 4.

Vraag. Is de duivel dan niet terstond gestraft, zodra hij gezondigd had?

Antwoord. De duivel en zijn engelen zijn terstond bij hun val beroofd geworden van Gods beeld, en uit hun gelukzaligheid nedergestort in de hel. De hel is hun van die tijd af een nare gevangenis geweest, waar zij als zware misdadigers bewaard worden tot het oordeel ten jongsten dage, wanneer hun straf eerst volkomen zijn zal. Dit doet Jacobus zeggen, Hoofdstuk 2 : 19, de duivelen geloven, dat er een God is en zij sidderen, daar zij weten, dat de tijd der straf nabij en zeker is, waaraan zij zonder schrik en siddering niet denken kunnen.

Vraag.: Zal de straf over de duivel en zijn engelen zwaar en verschrikkelijk zijn?

Antwoord. Dit is af te leiden van de plaats, waar zij eeuwig zijn zullen, die genoemd wordt de hel, Marc. 9 : 45 ; een grote wijnpersbak van Gods toorn, Openb. 14 : 19 ; een poel des vuurs, hoofdst. 20:15: een helse kuil, Jes. 14: 15; een put des afgronds, Openb. 9 : 1 en 2 ; een vurige oven, Matth. 13 : 40 en 41: de buitenste duisternis, daar weening is en knersing der tanden, Matth. 25: 30.

Vraag. Waarin zal deze jammerstaat bestaan?

Antwoord. De Schrift zegt, dat zij eeuwig zullen gepijnigd worden, Openb. 14:10; uitgesloten buiten de heerlijke gemeenschap Gods; krachteloos en vruchteloos blakende in haat tegen God en de heilige zielen; beroofd van alle verwachting van een heugelijke uitkomst, worstelende met eeuwige angsten en verschrikkingen; verzuchtende onder de ondraaglijke last van Gods toorn, tot een verbazend voorbeeld van Gods gerechtigheid, aan allen die hij verleid heeft, Openb. 20 : 10: *En de duivel, die hen verleidde werd geworpen in den poel van vuur en sulfer, alwaar het beest en de valse profeet is; en zij zullen gepijnigd worden dag en nacht in alle eeuwigheid.*

Vraag. Is deze jammerstaat der boze geesten onherstelbaar?

Antwoord. Och ja, hetwelk niet vloeit uit de onbuigzaamheid van hun vermogens voor God, daar alle schepselen het leem Zijner handen zijn, noch uit de aard of grootheid hunner overtredingen, dewijl daartegen de oneindige goedheid Gods machtig zou wezen, maar enkel uit Gods welbehagen, door hetwelk Hij in alle boze engelen Zijn gerechtigheid heeft willen vertonen, terwijl Hij Zich over een grote menigte van mensen heeft willen ontfermen, tot roem van Zijn genade en eindeloze barmhartigheid. Hierover moet een heilige uitroepen: *O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennisse Gods! Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen*, Rom. 11 : 33.

Vraag. Welke dwalingen hebben wij, als strijdig met de leer der Kerk, betreffende de engelen te verwerpen?

Antwoord. Wij verwerpen en verfoeien, zegt de Belijdenis, de dwalingen der Sadduceën, die loochenen dat er geesten en engelen zijn. De Sadduceën worden, naar het eenstemmig gevoelen der Joden, alzo genoemd naar een zekeren Zadok, welke Zadok met zijn metgezel Baithos, leerlingen geweest zijn van Antigonus Socheus, die in plaats van Simon Justus voorzitter was in het Sanhedrin, en macht had om in het openbaar de wet te leren en uit te leggen. Deze Antigonus Socheus gaf hem, en anderen deze les, dat zij niet moesten zijn als knechten, die hun heer om loon dienen, maar als knechten, die hun heer dienen op die voorwaarde, om geen loon te ontvangen. En dat de vreze Gods op hen moest zijn. Dit stond deze twee niet aan. Zij spraken er over met Antigonus en als die hun tegemoet voerde, dat zij op de beloning dezer eeuw geen vertrouwen zouden stellen, maar op die der toekomstige eeuw, ontkenden zij dit en zeiden, dat zij nooit gehoord hadden van een toekomstige eeuw. Daarop verlieten zij hem en begaven zich naar de berg Gerizim, alwaar zij deze en anderen dwaalleringen voortzetten. De voornaamste dwalingen der Sadduceën stelt ons Lucas in Hand. 23 : 8 met korte woorden voor, *De Sadduceeën zeggen, dat er geen opstanding is, noch engel noch geest; maar de Farizeeën belijden het beide*. Door engelen verstonden zij niets anders dan lichamelijke en dikwijls onzichtbare oorzaken, die onder Gods bevel verscheidene werken, goede en kwade voortbrachten. Of wel Gods kracht en werking zelve, welke van Zijn Wezen als uitgegaan zijnde, aanstonds tot hem wederkeerde. En door de zielen of geesten der mensen verstonden zij niets anders dan lichamelijke geschiktheden en getemperdheden welke onderscheiden geformeerd, nu deze dan gene werking voortbrachten, en met de dood der lichamen ophielden. Dit wangevoelen der Sadduceën bejammeren, verfoeien en verwerpen wij van ganser harte. Voeg hierbij de dwalingen der Manicheeën, die zeggen, dat de duivelen hun oorsprong uit zichzelf hebben, zijnde uit hun eigen natuur kwaad, zonder dat zij verdorven zijn geworden. Van welker auteur Manes, zijn boze gevoelens, leven en rampspoedig uiteinde in Art. IX gesproken is.

Vraag. Gezien hebbende dat God alle dingen uit niet geschapen heeft, en nog door Zijn eeuwige raad en voorzienigheid onderhoudt, wat staat ons ter betrachting op te merken?

Antwoord.

1. Hoe menigmaal men God de grote Schepper in vergetelheid stelt, en de geschapen dingen aanziet, zonder daarin God als zijn Schepper aan te merken en te verheerlijken, Job 35 : 10: *Maar niemand zegt: Waar is God, mijn Maker, Die de psalmen geeft in den nacht.*
2. Hoe menigmaal men de heerlijke schepselen Gods tegen Zijn wil misbruikt, hetzij tot instrumenten om te zondigen, zodat het schepsel zucht om onzent wil, Rom. 8 : 22; hetzij door zieken troost te zoeken in het schepsel, buiten God, Jer. 2:13; hetzij door de schepselen tot zich te nemen zonder dankzegging, gelijk er van Israël staat, Hos. 2 : 7: *Zij bekennt toch niet, dat Ik haar het koren en den most en de olie gegeven heb, en haar het zilver en het goud vermenigvuldigd heb, dat zij tot den Baäl gebruikt hebben.*
3. Hoe vaak men door ongeduld en murmurering de Schepper in Zijn macht en goedheid verloochent, met Israël zeggende, Psalm 78 : 19: *Zou God een tafel kunnen toerichten in de woestijn?* En met de hoofdman, 2 Kon. 7 : 2: *Zie, zo de Heere vensteren in den hemel maakte, zouden de zaken kunnen geschieden.*

Vraag. Hoe behoorde men dit wangedrag te beseffen?

Antwoord. Als een ellendige onzinnigheid: zal het schepsel zijn Schepper vergeten? Zal het leem tegen zijn pottbakker opstaan? O wee dien, die met zijn Formeerder twist. De dichter zingt er van in Psalm 28 : 5: *Omdat ze niet letten op de daden des Heeren, noch op het werk Zijner handen, zo zal Hij ze afbreken, en zal ze niet bouwen.* Och, dat dan een iegelijk, die zichzelf schuldig kent, verzoening zoeke in Christus; met David zeggende: *Schep mij een rein hart, o God, en vernieuw in het binnenste van mij een vasten geest!* Psalm 51 : 12. *Bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn; want Gij zijt de Heere mijn God,* Jer. 31 : 18.

Vraag. Wat eist de Heere van Zijn volk?

Antwoord. Het is niet genoeg, dat een Godzalige, God de Schepper in Zijn werken beschouwe. Maar hij moet al de deugden, welke God in dit doorluchtig werk betoond heeft, gelovig roemen en prijzen, Openb. 4 : 11: *Gij Heere zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid, en de eer en de kracht; want Gij hebt alle dingen geschapen en door Uwen wil zijn zij en zijn ze geschapen.* Voeg hierbij, dat hij zijn vertrouwen moet stellen op God zijn Vader, niet twijfelende, of Hij zal hem van alle nooddrift naar lichaam en ziel verzorgen, en ook alle kwaad, dat hem in dit jammerdal toekomt ten beste keren, Jer. 14 : 22: *Gij zijt, o Heere onze God! Daarom zullen wij op U wachten,* 1 Petrus 4: 19: *Zo dan ook, die lijden naar den wil Gods, dat zij hun zielen Hem als den getrouwen Schepper bevelen met wèl doen.*

Vraag. Wat kan een Godzalige in dezen vertroosten en bemoedigen?
Antwoord.

1. De almachtige Schepper is hun God en Vader om Christus' wil, Die ze nimmer begeven noch verlaten zal, Jes. 49 : 15: *Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks? Ofschoon deze vergate, zo zal Ik toch u niet vergeten.*
2. Geen schepselen hebben zij te vrezen; zij hangen allen van Hem af en kunnen tegen Hem niets doen. Jes, 51 : 12: *Ik, Ik ben het, Die u troost. Wie zijt gij, dat gij vreest voor den mens, die sterven zal, en voor eens mensen kind, dat hooi worden zal.*
3. Bevinden zij zich in gevaar, zodat hun raad en daad ontbreekt, geen nood! God heeft alles uit niet geschapen, en uit de duisternis het licht voortgebracht, alleen door Zijn bevel. Zo kan en wil Hij het nog in de grootste benauwdheid doen, Job 5 : 19-21: *In zes benauwdheden zal Hij u verlossen en in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren. In den honger zal Hij u verlossen van den dood, en in den oorlog van het geweld des zwaards. Tegen den gesel der tong zult gij verborgen wezen, en gij zult niet vrezen van de verwoesting, als zij komt.*
4. Eindelijk mogen zij zich verzekerd houden, daar zij nu de schepselen genieten in Zijn gunst, dat zij de Schepper Zelf genieten zullen na dit leven. Want Jacobs deel is de Formeerder van alles, Jer. 10 : 16. Hierom besluiten wij uit 2 Petrus 3 : 13 en 14: *Maar wij verwachten naar ijn belofte, nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont. Daarom, geliefden, verwachtende deze dingen, benaastigt u, dat gij onbevlekt en onbestraffelijk van Hem moogt bevonden worden in vrede.*

ARTIKEL 13.

Van de Voorzienigheid Gods en de regering aller dingen.

Wij geloven, dat die goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, deze niet heeft laten varen, noch aan het geval of de fortuin overgegeven, maar ze naar Zijn heilige wil alzo stiert en regeert, dat in deze wereld niets geschiedt zonder Zijn ordinantie; hoewel nochtans God noch auteur is, noch schuld heeft van de zonde, die er geschiedt. Want Zijn macht en goedheid is zo groot en onbegrijpelijk, dat Hij zeer wel en rechtvaardiglijk Zijn werk beschikt en doet, ook wanneer de duivelen en goddelozen onrechtvaardiglijk handelen. En aangaande hetgeen Hij doet boven het begrip des menselijken verstands, datzelve willen wij niet curieuselijk onderzoeken, meer dan ons begrip verdragen kan; maar wij aanbidden met alle ootmoedigheid en eerbied de rechtvaardige oordelen Gods, die ons verborgen zijn; ons tevreden houdende, dat wij leerjongeren van Christus zijn, om alleen te leren hetgeen Hij ons aanwijst in Zijn Woord, zonder deze palen te overtreden. Deze lering geeft ons een onuitsprekelijke troost, als wij door haar geleerd worden, dat ons niets bij geval overkomen kan, maar door de beschikking onzes goedertieren hemelsen Vaders, Die voor ons waakt met een vaderlijke zorg, houdende alle schepselen onder Zijn heerschappij, alzo dat niet één haar van ons hoofd (want die zijn alle geteld), ook niet één muschken op de aarde vallen kan, zonder de wil onzes Vaders. Waarop wij ons verlaten, wetende, dat Hij de duivelen in de toom houdt en al onze vijanden, die ons, zonder Zijn toelating en wil niet schaden kunnen. En hierin verwerpen wij de verdoemelijke dwaling der Epicureëen, dewelke zeggen, dat Zich God nergens mede bemoeit, en alle dingen bij geval laat geschieden.

Vraag. Is het dan niet genoeg, dat de geschapen dingen eens in wezen gesteld zijn?

Antwoord. Nee. Zij hebben ook nodig in hun wezen en werking onderhouden en tot een doel bestuurd te worden.

Vraag. Hebben zij daartoe geen kracht van zichzelf?

Antwoord. Nee, want gelijk zij niet van zichzelf zijn, zo kunnen ze ook niet in hun wezen en werkingen volharden dan door een Goddelijke kracht. De oude Egyptenaren hebben daarom de kracht dezer voorzienigheid uitgebeeld door een gouden keten, die God in de hemel vasthield, waaraan de aardkloot met al wat er op en aan is, was vastgemaakt, en daarvan afhing in dier voege, dat indien Hij Zijn hand losliet, zo zou alles plotseling ter neder starten en verbrijzeld worden tot hun eerste niet.

Vraag. Hoe noemt u deze werkzaamheid Gods omtrent Zijn schepselen?

Antwoord. Zijn voorzienigheid, Gen. 22:14. Zijn weg, Psalm 77: 14. Zijn regering, Psalm 93: 1. Zijn zorg voor ons, 1 Petrus 5 : 7. Het dragen van alle dingen, Hebr. 1: 3.

Vraag. Wat betekent het woord Voorzienigheid?

Antwoord. Voorzienigheid in het Grieks "pronoia", in het Latijn "providentia", zegt eigenlijk iets van tevoren zien of weten, eer het gebeurt. Daar nu iemand, die voorziende is, in staat is, zorg te dragen over personen en zaken, wordt het overgebracht om te betekenen verzorgen en beschikken, 1 Tim. 5 : 8; Rom. 13 : 14. Hiermede stemt het Hebreeuwse "ra'a" overeen, hetwelk Abraham tegenover zijn zoon gebruikte, Gen. 22 : 8: *God zal Zichzelf een lam ten brandoffer voorzien.*

Vraag. Wat is de inhoud van dit artikel?

Antwoord. De leer der Goddelijke voorzienigheid en regering van alle dingen, tot vertroosting Zijner kinderen op al hun wegen.

Vraag. Hoe wordt dit artikel verdeeld?

Antwoord.

1. Het eerste behelst de leer van Gods voorzienigheid.
 - a. Voorgesteld op zichzelf,
 - i. Bij wijze van ontkenning. Wij geloven, dat die goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, deze niet heeft laten varen noch aan het geval of de fortuin overgegeven.
 - ii. Bij wijze van bevestiging. Maar ze naar Zijn heilige wil also stiert en regeert, dat in deze wereld niets geschiedt zonder Zijn ordinantie.
 - b. Nader verklaard,
 - i. Zo tot verdediging van Gods heilige rechtvaardigheid. Hoewel nochtans God noch auteur is noch schuld heeft van de zonde, die er geschiedt. Want Zijn macht en goedheid is zo groot en onbegrijpelijk, dat Hij zeer wel en rechtvaardiglijk Zijn werk beschikt en doet, ook wanneer de duivelen en goddelozen onrechtvaardig handelen.
 - ii. Als tot vermijding van alle zondige nieuwsgierigheid. En aangaande hetgeen Hij doet boven het begrip des menselijken verstands, datzelve willen wij niet curieuselijk onderzoeken, meer dan ons begrip verdragen kan; maar wij aanbidden met alle ootmoedigheid en eerbied de rechtvaardige oordelen Gods, die ons verborgen zijn; ons tevreden houdende, dat wij leerjongeren van Christus zijn, om alleen te leren hetgeen Hij ons aanwijst in Zijn Woord, zonder deze palen te overtreden.
2. Het tweede deel draagt voor het gebruik van deze leer, zowel tot vertroosting in als tot vertrouwen op God.

- a. De vertroosting in God tegen allerlei moeite en verdriet. In dezer voege: Deze lering geeft ons een onuitsprekelijke troost, als wij door haar geleerd worden, dat ons niets bij geval overkomen kan, maar door de beschikking onzes goedertieren hemelsen Vaders, die voor ons waakt met een vaderlijke zorg, houdende alle schepselen onder Zijn heerschappij, alzo dat niet één haar van ons hoofd (want die zijn alle geteld), ook niet één muschken op de aarde vallen kan, zonder de wil onzes Vaders.
 - b. Het vertrouwen op God met deze woorden: Waarop wij ons verlaten, wetende, dat Hij de duivelen in de toom houdt en al onze vijanden, die ons zonder Zijn toelating en wil niet beschadigen kunnen.
3. Het derde is een verwerping van de verfoeilijke dwaling der Epicureëen. En hierin verwerpen wij de verdoemelijke dwaling der Epicureëen, dewelken zeggen, dat Zich God nergens mede bemoeit, en alle dingen bij geval laat geschieden.

Vraag. Wat is het eerste, dat gij met onze Belijdenis gelooft en belijdt?

Antwoord. Dat er een Goddelijke voorzienigheid is, werkzaam over en omtrent alle dingen, die God geschapen heeft.

Vraag. Hoe bewijst ge, dat er zulk een voorzienigheid is?

Antwoord. 1. Uit het getuigenis van de Heilige Schriftuur, Psalm 36: 7: *Uw gerechtigheid is als de bergen Gods, Uw oordelen zijn een grote afgrond. Heere, Gij behoudt mensen en beesten.* Psalm 104:24 en 25: *Hoe groot zijn Uw werken, o Heere! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt; het aardrijk is vol van Uw goederen. Deze zee, die groot en wijd van ruimte is, daarin is het wriemelende gedierte, en dat zonder getal, kleine gedierten met grote.* Hand. 17: 25-27: *En wordt ook van mensenhanden niet gediend als iets behoevende, alzo Hijzelf allen het leven en den adem en alle dingen geeft: en heeft uit enen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt, om op den gehelen aardbodem te wonen, bescheiden hebbende de tijden tevoren geordineerd, en de bepalingen van hunne woning, opdat zij den Heere zouden zoeken, of zij Hem immers tasten en vinden mochten, hoewel Hij niet ver is van een iegelijk van ons.* Hebr. 1:3: *Die alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht.*

Vraag. Hoe al verder?

Antwoord.

2. Uit het aanzijn Gods; want een God te stellen zonder voorzienigheid over alles, is God onvolmaakt te stellen, en diensvolgens te loochenen. Het is zoveel te zeggen als een zon zonder licht, een licht zonder stralen, een hoofd zonder ogen, een lichaam zonder handen of voeten. Geen wonder, dat Lactantius zeide: Indien er een God is, zo is er ook een voorzienigheid.

3. Uit Gods onafhankelijkheid die in Hem niet zou zijn, indien niet alles van Hem afhing. Want dan zou Hij Zich naar deze of gene zaken moeten schikken en derhalve niet onafhankelijk zijn.
4. Uit de Goddelijke wijsheid, goedheid en almacht. Want bijaldien de wereld niet van de Goddelijke voorzienigheid afhing, dat zou zijn óf omdat Hij niet wilde, of niet kon of wilde alles naar Zijn zin besturen. Zowel het een als het ander is ten uiterste ongerijmd om het te zeggen, dewijl God door Zijn goedheid alles wil, door Zijn wijsheid alles weet en door Zijn almacht alles kan. regeren, tot Zijn lof en eer.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. 5. De waarheid van zulk een voorzienigheid blijkt uit het standvastig verblijf van alle geschapen dingen in hun getal, als zon, maan en sterren, in hun beweging en gedurige beurtwisseling, als van dag en nacht, zomer en winter, herfst en lente, in haar soorten, als mensen, beesten, bomen, kruiden en planten, zonder dat er een enige wordt gemist. Waarvan die wonderlijke orde der vaste sterren, dat het nooit winter wordt, zonder dat er herfst is geweest; nimmer een zomer gezien wordt, zonder dat de lente vooraf gaat. Waarvan die zeldzame overeenkomst en gelijkheid tussen het mannelijke en vrouwelijke geslacht, dat er jaarlijks als het ware een even getal jongens en meisjes geboren worden tot onderhouding van het mensdom. Zie, in dit alles is de vinger Gods. Alzo heeft Aristoteles niet tevergeefs gezegd: Al wat een stuurman is op een schip, een voerman op de wagen, een voorzanger in de vergadering der zangers, de wet in een stad, en een bevelhebber in het leger, datzelfde is God in de wereld.

Vraag. Maar indien er een Goddelijke voorzienigheid is, hoe kan het dan zijn dat het den goddeloze in dit leven wel, en den vrome dikwijls zeer kwalijk gaat?

Antwoord.

1. Dit gaat niet vast. Gods volk geniet soms het goede op aarde, terwijl de goddelozen de beginselen smaken der eeuwige smart, Psalm 32 : 10: *De goddeloze heeft veel smarten, maar die op den Heere vertrouwt, dien zal de goedertierenheid omringen.*
2. Het is alles geen goed, wat wij menigmaal voor goed; ook alles geen kwaad, wat wij menigmaal voor kwaad aanzien. Nathanaël scheen van buiten niet, hetgeen hij van binnen was, Joh. 1 :47. Nicodemus was een Joods Schriftgeleerde, maar in zijn hart een liefhebber van Jezus, Joh. 3 :2, terwijl Judas een Apostel, maar tevens een verrader van Christus was, Joh. 13 : 2.
3. Het is ook alles geen goed, wat wij daarvoor aanzien; het is ook niet alles kwaad hetgeen wij menigmaal daarvoor houden. De tegenspoeden der vromen strekken doorgaans tot hun nut, Rom. 8 : 28: *En wij weten, dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk dengenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.* Terwijl God de voorspoed der goddelozen menigmaal gebruikt tot een roede Zijner

verbolgenheid, Spr. 1 : 32: *Want de afkering der onverstandigen zal ze doden en de voorspoed der zotten zal ze verderven.*

4. Eindelijk, hier op aarde is de rechte tijd van vergelding niet. God zal eerst na dit leven vergelding doen in de laatste oordeelsdag, 2 Kor. 5 : 10: *Want wij allen moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wegdrage hetgeen door het lichaam geschiedt, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.*

Vraag. Aan wien wordt dit grote werk der voorzienigheid toegeschreven?

Antwoord. Aan God alleen, Neh. 9: 6: *Gij zijt die Heere alleen, Gij hebt gemaakt den hemel, den hemel der hemelen, en al hun heir, de aarde en al wat daarop is, de zeeën en al wat daarin is, en Gij maakt die al levend en het heir der hemelen aanbidt U. Jes. 45 : 7: Ik formeer het licht en schep de duisternis, Ik maak den vrede en schep het kwaad, Ik de Heere doe al deze dingen.*

Vraag. Is dit een werk van de Drie-enige God in het algemeen?

Antwoord. Ja, zo wordt dit werk aan de Zoon toegeschreven, Coloss. 1: 17. Aan den Heiligen Geest, Psalm 104: 30; hoewel het naar de huishouding der Goddelijke Personen in het bijzonder de Vader eigen is. Deut. 32: 6.

Vraag. Hoe oefent God Zijn voorzienigheid?

Antwoord. Niet als een werk van arbeid, waarvan Hij moede wordt. De Schepper van hemel en aarde wordt niet moede, Jes. 40:28. 't Geschiedt alles door een enkel bevel van Zijn wil, Psalm 147 : 15, 16 en 17: *Hij zendt Zijn bevel op aarde; Zijn Woord loopt zeer snel. Hij geeft sneeuw als wol, hij strooit den rijm als as. Hij werpt Zijn ijs henen als stukken; wie zou bestaan voor Zijn koude?*

Vraag. Waarover gaat Gods Voorzienigheid?

Antwoord. Over alle dingen. Zo, dat in de wereld niets geschiedt zonder Zijn ordinantie, Psalm 103:19: *De Heere heeft Zijn troon in de hemelen gevestigd en Zijn Koninkrijk heerst over alles. Psalm 119:91: Naar Uw ordinantiën blijven zij nog heden staan, want zij alle zijn Uw knechten.*

Vraag. Gaat Gods voorzienigheid over grote en kleine dingen?

Antwoord.

1. Gods bestiering gaat over grote dingen. Hij regeert in de hemel de zon, de maan en de sterren, Job 38 : 32 en 33: *Kunt gij de Mazzaroth voortbrengen in haren tijd, en den Wagen met zijn kinderen leiden? Weet gij de ordinantiën des hemels, of kunt gij de heerschappij deszelven op de aarde bestellen? Op de aarde koninkrijken en heerschappijen. Dan. 2 : 21: Want Hij verandert de tijden en de stonden, Hij zet de koningen af en Hij bevestigt de koningen; Hij geeft den wijzen wijsheid en wetenschap dengenen,*

die verstand hebben. Ja, de harten der koningen, Spr. 21 : 1: Des konings hart is in de hand des Heeren als waterbeken; Hij neigt het tot al wat Hij wil.

2. Gods bestiering gaat over de allerkleinste dingen, gelijk over de musjes in de lucht en de haren onzes hoofds, Matth. 6 : 26: *Aanziet de vogelen des hemels, dat zij niet zaaien, noch maaien, noch verzamelen in de schuren, en uw hemelse Vader voedt nochtans dezelve; en gaat gij dezelve niet zeer veel te boven?* Hoofdst. 20 : 29 en 30: *En worden niet twee muschkens om een penning te verkocht? En niet een van deze zal op de aarde vallen zonder uw Vader. En ook de haren uws hoofds zijn allen geteld.*

Vraag. Maar is het niet te gering voor de hoge God om Zich met kleine dingen te bemoeien?

Antwoord. Geenszins.

1. Wie veracht de dag der kleine dingen? Hetgeen in onze ogen laag en gering is, is zodanig niet bij God, Wiens gedachten anders zijn dan onze gedachten.
2. Zijn de kleine dingen niet te gering geweest, dat God dezelve geschapen heeft, het is Hem niet te gering dezelve te onderhouden.
3. De kleine dingen zijn dikwijls van veel gevolg, en grote tekenen van Gods macht en mogendheid, bovenal het schepsel. Toen God het stof der aarde sloeg, dat er luizen uit voortkwamen, werden de Egyptische tovenaars gedwongen tot Pharao te zeggen: *Dit is de vinger Gods!* Exod. 8 : 18 en 19.

Vraag. Gaat Gods voorzienigheid over noodzakelijke dingen, die bloeien uit de vastgestelde wet der natuur?

Antwoord. Dit leert Gods Woord, ten aanzien:

1. Van de ordening des hemels, Jer. 31 : 35 en 36: *Zo zegt de Heere, Die de zon ten licht geeft des daags, de ordeningen der maan en der sterren ten licht des nachts, die de zee klieft, dat hare golven bruisen, Heere der heirscharen is Zijn naam. Indien deze ordeningen van voor Mijn aangezicht zullen wijken, spreekt de Heere, zo zal ook het zaad Israëls ophouden, dat het geen volk zij voor mijn aangezicht, al de dagen.*
2. Van loof en gras, Psalm 104: 14: *Hij doet het gras uitspruiten voor de beesten, en het kruid tot dienst des mensen, doende het brood uit de aarde voortkomen.*
3. Van regen en droogte, Amos 4 : 7: *Daartoe heb Ik ook den regen van ulieden geweerd, als er nog drie maanden waren tot den oogst, en heb doen regenen over de ene stad, maar over de andere stad niet doen regenen; het ene stuk lands werd beregend, maar het andere stuk land, waar het niet op regende, verdorde.*
4. Van vruchtbare en onvruchtbare jaren, Hos. 2 : 20 en 21: *En het zal te dien dage geschieden, dat Ik verhoren zal, spreekt de Heere; Ik zal den hemel verhoren, en die zal de aarde verhoren;*

en de aarde zal het koren verhoren, mitsgaders den most en de olie, en die zullen Jizreël verhoren.

5. Van spijs en drank, Psalm 145 : 15 en 16: *Aller ogen wachten op U en Gij geeft hun hun spijze te zijner tijd. Gij doet Uw hand open, en verzadigt al wat daar leeft naar Uw welbehagen.*
6. Van gezondheid en krankte, Job 5 : 18: *Want Hij doet smarte aan en Hij verbindt; Hij doorwondt en zijn handen helen.*
7. Van rijkdom en armoede, 1 Sam. 2 : 7: *De Heere maakt arm en maakt rijk; Hij vernedert, ook verhoogt Hij.*

Vraag. Gaat Gods voorzienigheid over gebeurlijke en toevallige dingen?

Antwoord. Ja, zoals over het lot en hoe het valt. Spr. 16: 33: *Het lot wordt in den schoot geworpen; maar het gehele beleid daarvan is van den Heere.*

Vraag. Wat noemt u gebeurlijke dingen?

Antwoord. Dingen die ten opzichte van de mens bij geval gebeuren, als er geen vaste samenhang is tussen de oorzaken en de uitwerkingen daarvan.

Vraag. Hoe bewijst u dit nader?

Antwoord.

- a. Dit leert Gods Woord, Spr. 16 : 1 en 2: *De mens heeft schikkingen des harten, maar het antwoord der tong is van den Heere; alle wegen des mans zijn zuiver in zijn ogen, maar de Heere weegt de geesten.*
- b. Dit bevestigen de vrijwillige daden, als van Jozefs broederen, Gen. 45:7: *Doch God heeft mij voor ulieder aangezicht heengezonden, om u een overblijfsel te stellen op de aarde, en om u bij het leven te behouden door een grote verlossing.* En het bevel van Cores, tot de opbouw van de Tempel, Jes. 46 : 11: *Die een roofvogel roep van het Oosten, een man Mijns raads uit verre landen; ja, Ik heb het gesproken, Ik zal het ook doen komen; Ik heb het geformeerd, Ik zal het ook doen.*

Vraag. Hoeveel delen heeft de Goddelijke voorzienigheid?

Antwoord. Drie delen, volgens een drieërlei afhankelijkheid, die de geschapen dingen van God hebben. Ten opzichte 1. van de volharding in hun bestaan. 2. Van hun werkzaamheid. 3. Van hun doel. En dus bestaat Gods voorzienigheid in deze drie delen : 1. De onderhouding. 2. De medewerking. 3. De regering.

Vraag. Wat verstaat u door de **onderhouding**?

Antwoord. Die oefening van God, waardoor Hij alles in zijn wezen behoudt, zodat het niet vernietigd wordt, Coloss. 1: 17: *alle dingen bestaan tezamen door Hem*, Hebr. 1: 3: *En alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht*, Job 6: 9: *En dat het God beliefde dat Hij mij verbrijzelde, zijn hand losliet en een einde met mij maakte.*

Vraag. Onderhoudt God alle dingen op een en dezelfde wijze?

Antwoord. Sommige dingen onderhoudt God onmiddellijk, als de engelen, de zielen der mensen, en de bovenste hemelen; andere middellijk, door tussenkomst van de tweede oorzaken, zoals Hij de mensen en beesten behoedt. Daarop ziet David, Psalm 36 : 7: *Heere, gij behoudt mensen en beesten*. Sommigen in hun wezen en getal zoals die eerst geschapen waren, zonder te verminderen. als de hemelen, de zon, de maan en al de vaste sterren, anderen in hun aard en soort, door kracht van voortteling, als mensen, beesten, bomen, kruiden en planten. Sommigen onderhoudt God op een gewone, andere op een ongewone wijze. Zo onderhield God Mozes en Elia zonder spijs en drank veertig dagen, Exod. 34:28; 1 Kon. 19 : 8. De klederen van Israël in de woestijn, Deut. 8 : 4. Het meel en de olie in de fles van de weduwe van Zarfath, 1 Kon. 17 vrs 14. Het leven der jongelingen in de vurige oven, Dan. 3 : 17, om van geen andere te melden.

Vraag. Wat leert gij hieruit?

Antwoord. Hoe veilig zich een gelovige in alle gevallen op God verlaten mag, Die overvloedig kan doen boven hetgeen wij bidden of denken mogen. Jes. 50 : 10. *Wie is er onder ulieden, die den Heere vreest, die naar de stem Zijns knechts hoort? Als hij in de duisternis wandelt en geen licht heeft; dat hij betrouwe op den naam des Heeren, en steune op zijn God*. Filipp. 4 : 6: *Weest in geen ding bezorgd, maar laat uw begeerten in alles door bidden en smeken met dankzegging bekend worden bij God*.

Vraag. Wat is de tweede daad van Gods voorzienigheid?

Antwoord. De **medewerking**.

Vraag. Hoe zo?

Antwoord. Om dat Gods voorzienigheid niet alleen wordt aangemerkt, als in stand houdend, maar ook als alles in alles werkend. Want niet alleen het bestaan, maar ook de werkzaamheid van het schepsel hangt van God af, zowel in haar eerste beginsel als in haar voortgang en vervolg en in haar bepalingen of wijziging.

Vraag. Waarom noemt men die daad van God een concursus of medewerking?

Antwoord. Omdat beide God en het schepsel, om zo te spreken, concurreren in en tot alle werkzaamheid. God als de opperste oorzaak en het schepsel als de tweede oorzaak; men noemt het anders een "praecursus", dat is de voorwerking Gods, of liever "energeia", de inwerking, dat is, de werking Gods in en door het schepsel, met deszelfs wezen overeenkomende.

Vraag. Hoe is deze medewerking nader te verstaan?

Antwoord. Deze medewerking moet men niet begrijpen als een blote bewaring van de kracht der schepselen om te kunnen werken. Noch

als het indrukken van een algemene wet, volgens welke alle schepselen, hetzij op een natuurlijke, hetzij op een geestelijke wijze door hun eigen beweging werkzaam zijn. Noch als een gepaarde daad, die zijn invloed heeft niet op het schepsel, maar op diens daad, zoals twee paarden, die een wagen voorttrekken, elkander behulpzaam zijn. Noch als een gewone beweging en invloed, die het schepsel wel in het algemeen, maar geenszins in het bijzonder bestuurt, om dit of dat, om dus en zo te werken, gelijk de wind door zijn invloed het schip in zee beweegt; maar dat het Oost of Westwaarts drijft van de zin des stuurmans afhangt, daar alsdan het schepsel in zijn werken onafhankelijk van God zou zijn. Het een en ander drijven de Pelagianen, Socinianen en Remonstranten, die menen, dat de menselijke wil in zoverre vrij is, dat zij zelfs onafhankelijk van God is, en aan zijn bewerking en bestiering geenszins onderworpen.

Vraag. Waarin is dan eigenlijk die medewerking Gods gelegen?

Antwoord. In een onmiddellijk voorafgaande en voorbepalende werking, niet ten opzichte van tijd, maar ten opzichte van orde, waardoor God als de eerste oorzaak, de schepselen tot die werking beweegt en bepaalt.

Vraag. Hoe bewijst u zulk een medewerking Gods in en met het schepsel?

Antwoord.

1. Dat leert de Schrift ons overvloedig in het natuurlijke, Hand. 17 : 28: *Want in Hem leven wij en bewegen wij ons en zijn wij, gelijk ook enigen van uw poëten gezegd hebben: Want wij zijn ook Zijn geslacht.* Spr. 16 : 1: *De mens heeft schikkingen des harten, maar het antwoord der tong is van den Heere.* En in het geestelijke, Filipp. 1 : 6: *Vertrouwende dit zelve, dat Hij, die in u een goed werk begonnen heeft, dat voleindigen zal tot op den dag van Jezus Christus.* Hoofdst. 2 : 13: *Want het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen.*
2. De natuur leert dat ook. Het is een onweersprekelijke regel. De manier van werking volgt de manier van zijn. Daar het nu zeker is, dat ieder schepsel van God afhangt in zijn bestaan, zo moet het ook van Hem afhangen in de manier van werking, of anders in het geheel ten opzichte van beide onafhankelijk zijn. 't Welk ten uiterste ongerijmd is te zeggen, en op zichzelf geheel onmogelijk, daar een schepsel te zijn, en van zijn Schepper niet af te hangen, onmogelijk kan samengaan.
3. Zo God niet invloede in ieder schepsel, zo had men niet te bidden, Psalm 51 : 12: *Schep in mij een rein hart.* Psalm 143 : 10: *Uw goede Geest geleide mij.* Psalm 141 :3: *Behoed de deuren mijner lippen.* Men had niet te bidden om de overwinning in de oorlog of om enige andere zaken. Maar nu men bidden moet om alles, zo is het duidelijk, dat God met Zijn medewerking invloeit. Dan had men God ook niet te danken, als men een zegen verkreeg; maar men moest met zijn dankzegging gaan tot

zichzelf, of tot een ander schepsel, die dat gedaan had. Dan was God geen Heere, maar een dienaar van het schepsel, gelijk de zon, die de mens gebruikt als hij wil en zo hij wil; hetwelk alles ten uiterste ongerijmd is te denken of te stellen.

Vraag. Maar strijdt de vrijheid van de menselijke wil niet tegen Gods werking van dezelve?

Antwoord. Nee, omdat God elk schepsel bewerkt overeenkomstig zijn natuur. Hij bewerkt de ziel des mensen niet als een lichaam of stoffelijkheid, als een blok af steen, die enkel lijdelijk is, en niet werkt met bewustheid; maar Hij bewerkt de ziel als een redelijk wezen, en brengt alle wilsneigingen daarin voort als vrijwillige werkingen. Daarom zegt Paulus, Filipp. 2 : 13: *Want het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen.*

Vraag. Geef eens een voorbeeld van dingen, die vrijwillig geschieden, en God evenwel bestuurt?

Antwoord. Wat is er bij voorbeeld vrijwilliger dan de huwelijken, die de mensen met elkander aangaan, daar de man zijn vrijwillige verkiezing heeft uit zeer vele, en de vrouw haar vrijheid heeft, om haar jawoord te geven of niet. Al de vreemde wegen en wonderlijke voorvallen omtrent het huwelijk zijn onnaspeurlijk; nochtans bestuurt God dat alles naar Zijn voornemen, en aan sommige huwelijken hangen Gods voorzienigheden, zo lang de wereld staan zal, Spr. 19 : 14: *Huis en goed is een erve van de vaderen, maar een verstandige vrouw is van den Heere.*

Vraag. Hebt u nog enige voorbeelden in de Schrift?

Antwoord. Ja, zeer vele, als bij voorbeeld: Vrijwillig gaven de Egyptenaren hun gouden en zilveren vaten en kleinodiën aan de Israëlieten, maar God bewoog hen er echter toe, Exod. 11:3; hoofdst. 12 :36. Vrijwillig gingen velen achter het heir van Saul, doch welker hart God geroerd had, 1 Sam. 10 : 26. Vrijwillig hebben de Joden Jezus Christus ter kruisstraf gedoemd, doch daarin hebben zij niets anders gedaan, dan Gods raad te voren bepaald had, Hand. 2 : 23; hoofdst. 4: 28.

Vraag. Maar schijnt uit zulk een medewerking niet te volgen, dat er maar één oorzaak van alle bewegingen en werkingen is; dat alle schepselen lijdelijk zijn en maar bewogen worden, gelijk de snaren van een muziekinstrument, waarin de beweging alleen door de speler wordt veroorzaakt?

Antwoord. Gans niet. Want hoewel de schepselen middelen zijn ten opzichte van andere schepselen, welke God gebruikt tot uitvoering van Zijn werk en voornemen, zo zijn zij nochtans principale werkende oorzaken van hun bewegingen en gevolgen; niet ten opzichte van andere hun ondergeschikte oorzaken en van de gevolgen hunner werkingen. Daarin is ook geen ongerijmdheid, dat er twee oorzaken

van verscheidene orde zijn tot hetzelfde doel, temeer, daar het een en dezelfde werking is, die van beide op verscheidene wijze voortkomt.

Vraag. Bewijs eens, dat de schepselen werkende oorzaken zijn van hun daden, en zich niet enkel lijdelijk houden?

Antwoord.

1. De Schrift zegt duidelijk, dat de mens gaat, ziet, hoort, spreekt; dat de mens gelooft, bidt; dat de mens de zonde doet en daarvoor rechtvaardig strafbaar is. Al die plaatsen op te halen is onnodig. Paulus leert dit duidelijk, 1 Kor. 3:9: *Wij zijn Gods medearbeiders*. Filipp. 2 : 12 en 13: *Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven; want het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen*.
2. Dat leert de wet van God aan de mens ter onderhouding voorgeschreven, welke veronderstelt, dat de mens een oorzaak van zijn daden is, dewijl God Zichzelf geen wet kan voorschrijven.
3. Zo de mens alleen lijdelijk was in zijn bewegingen, zo kon hij niet gestraft worden, want straoefening is een werk van gerechtigheid wegens de overtreding van de wet.
4. Was de mens alleen lijdelijk, en God alleen de Werker van zijn beweging, dan zou God een oorzaak der zonde zijn. Hetwelk ten uiterste ongerijmd is.

Vraag. Hoe ver gaat die werking Gods?

Antwoord. Omtrent alle daden der mensen, hetzij goede, hetzij kwade.

Vraag. Gaat Gods voorzienigheid over het goede?

Antwoord. Ja, Jac. 1: 17: *alle goede gave, en volmaakte gift is van boven, van den Vader der lichten afkomende, bij Welken geen verandering is, of schaduw van omkering*. 1 Kor. 4: 7: *Want wie onderscheidt u? En wat hebt u, dat gij niet hebt ontvangen? En zo gij het ook ontvangen hebt, wat roemt gij, alsof gij het niet ontvangen had?*

Vraag. Hoe werkt Gods voorzienigheid omtrent het goede?

Antwoord.

1. God gebiedt het goede op het allerkrachtigst, Psalm 34 : 15: *Wijk af van het kwade en doe het goede, zoek den vrede en jaag dien na*. Jes. 1 : 17: *Leert goed doen, zoekt het recht, helpt den verdrukte, doet den wees recht, behandelt de twistzaak der weduwen*.
2. God dringt Zijn gebod met bedreigingen en beloften aan, Amos 5 : 6: *Zoekt den Heere en leeft; opdat Hij niet doorbreke in het huis Jozefs als een vuur dat verteert, zonder dat er iemand is, die het blust in Beth-El*. Jes. 55 : 7: *De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechtige man zijn gedachten; en hij bekere zich tot den Heere, zo zal Hij Zich zijner ontfermen, en tot onzen God, want Hij vergeeft menigvuldiglijk*.

3. Hij verlicht de mens en overreedt hem van de betamelijkheid van het gebod, Ram. 7 : 22: *Want ik heb een vermaak in de wet Gods naar den inwendigen mens.* 2 Kron. 17:16: *En naast hem was Amasia, de zoon van Zichri, die zich vrijwillig den Heere overgegeven had,* enz.
4. Hij buigt de wil krachtdadig over ter gehoorzaamheid aan Hem, Jer. 20 : 7: *Heere, gij hebt mij overreed, en ik ben overreed geworden: Gij zijt mij te sterk geweest, en hebt overmocht.*

Vraag. Gaat Gods voorzienigheid over het kwade?

Antwoord. Ja. Zowel over het kwaad der straf als over het kwaad der zonde. Zie van het eerste Jes. 45: 7: *Ik formeer het licht en schep de duisternis, Ik maak den vrede en schep het kwaad, Ik de Heere doe al deze dingen.* Klaagl. 3: 38: *Gaat niet uit den mond des Allerhoogsten het goede en het kwade.* Amos 3: 6: *Zal er een kwaad in de stad zijn, dat de Heere niet doet.* En van het laatste, Job 12: 16 en 17: *Zijn is de dwalende en die doet dwalen. Hij voert de raadsheren beroofd weg en de rechters maakt Hij uitzinnig.* 2 Sam. 16: 10: *De Heere heeft tot hem gezegd: vloek David.*

Vraag. Maakt zulk een medewerking niet, dat God een oorzaak van zonde is?

Antwoord. Nee, zegt onze Belijdenis. God is de Auteur niet, noch heeft Hij de schuld van de zonde, die er geschiedt. Verre zij God van goddeloosheid, en de Almachtige van onrecht. Job. 34 vers 10. 1 Joh. 1: 5: *God is een Licht en gans geen duisternis is in Hem.*

Vraag. Verklaar eens hoe God geen oorzaak is van de zonde, hoewel Hij de zonde bestuurt?

Antwoord. 1. Wij moeten onderscheid maken tussen de beweging in zichzelf van verstaan, willen, zien, horen, spreken, werken. En tussen de omstandigheden van die bewegingen, als moettende geschieden naar Gods wet. De beweging in zichzelf is natuurlijk, en aïs zodanig noch goed noch kwaad; maar in verband gebracht met een wet, waarnaar zij ten opzichte van voorwerp, manier en tijd al of niet geschiedt, zo wordt die daad en beweging goed of kwaad. Als wij nu spreken van Gods medewerking, zo verstaan wij dat van de beweging op zichzelf, als natuurlijk; maar niet ten opzichte van het kwaad der beweging. Iemand kan de oorzaak zijn van de beweging van een ander en evenwel niet van het kwade, dat daarbij is of er bij komt. De overheid is oorzaak, dat de scherprechter de dief geselt, maar niet van de wreedheid, die daarbij mocht worden begaan. Een speler is de oorzaak van de beweging der snaren, maar niet van de knersing van het geluid; dat komt van de snaar. De ruiter, zijn paard de sporen gevende, is de oorzaak van het voortgaan, maar niet van het hinken; dat is een gebrek in het paard.

Vraag. Hebt u nog iets?

Antwoord. 2. Ja, met de woorden van onze Belijdenis: Want Gods macht en goedheid is zo groot en onbegrijpelijk, dat Hij zeer wel en rechtvaardiglijk Zijn werk beschikt en doet, ook wanneer de duivelen en goddelozen onrechtvaardiglijk handelen. Deut. 32 : 4: *Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is, want al Zijn wegen zijn gerichten; God is waarheid en is geen onrecht, rechtvaardig en recht is Hij.* Zie dit in Laban, Gen. 31 : 29; in Bileam, Num. 24 : 1 en 2; de duivel, Job 2 : 6; de koning van Assyrië, Jes. 10 : 5 en 12, en anderen.

Vraag. Hoe gaat Gods voorzienigheid omtrent de zonde?

Antwoord. Gods voorzienigheid gaat omtrent het begin, de voortgang en het einde van de zonde.

Vraag. Hoe gaat Gods voorzienigheid omtrent het beginsel der zonde?

Antwoord. 1. In het begin laat God de zonde toe, dat ze geschiede. Zie dit Psalm 81 : 13: *Dies heb Ik het overgegeven in het goeddenken huns harten, dat zij wandelen in hun raadslagen.* Hand. 14: 16: *Welke in de verledene tijden al de heidenen heeft laten wandelen in hun wegen.* God laat het zondigen toe; niet zo, dat Hij de zondaar van de wet ontslaat, door welke hij verbonden was; want dan zou God de zonde goedkeuren en niet kunnen straffen. Ook is die toelating geen ledig toezien, om maar slechts de zondaar te laten begaan; maar het is een werkzame toelating.

- a. Zodat God de zonde niet verhindert, hetwelk Hij wel doen kon en ook somtijds doet, Gen. 20 : 6: *En God zeide tot hem in den droom: Ik heb ook geweten, dat gij dit in oprechtheid uws harten gedaan hebt, en Ik heb u ook belet tegen Mij te zondigen; daarom heb Ik u niet toegelaten haar aan te roeren.*
- b. God komt voor, bepaalt en volhardt met Zijn krachtige invloed in de mens, in zijn bekwaamheden, en in zijn bewegingen, zodat hij werken kan en werkt, zich kan bewegen en zich beweegt.
- c. God laat gelegenheden voorkomen, die de mens recht gebruiken zou, indien hij volmaakt was, en nu nog verbonden is wel te gebruiken, maar door zijn verdorvenheid misbruikt hij die. Davids lust werd onstoken door het zien van Bathseba, 2 Sam. 11 : 2. Achabs toorn ontstak op het woord van de profeet Elia, 1 Kon. 21 : 20. De begeerlijkheden ontstonden zelfs door de wet. Rom. 7 : 8: *De zonde, oorzaak genomen hebbende door het gebod, heeft in mij alle begeerlijkheid gewrocht.*
- d. God weigert rechtvaardig en vrijmachtig Zijn genade, als de mens in de gelegenheid tot zondigen komt, en wil de mens nu tot zonde geneigd, geen kracht geven om de zonde te weerstaan, maar laat hem in zijn wangestalte, waardoor hij bekwaam en geneigd is allerlei zonden te bedrijven, Jer. 16 : 13: *Aldaar zult gij andere goden dienen dag en nacht, omdat Ik u geen genade zal geven.*

- e. God geeft door een rechtvaardig oordeel de zondaar over aan zijn eigen begeerlijkheden, en straft also zonden met zonden, Rom. 1 : 28: *En gelijk het hun niet goed gedacht heeft God in erkentenis te houden, zo heeft God ze overgegeven in een verkeerden zin, om te doen, dingen, die niet betamen,* 2 Thess. 2 : 10 en 11: *En in alle verleiding der onrechtvaardigheid in degenen die verloren gaan, daarom dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben om zalig te worden. En daarom zal God hun zenden een kracht der dwaling, dat zij den leugen zouden geloven.*
- f. God laat de duivel los om al zijn kracht op een mens te oefenen, die hem dan door middel van zijn begeerlijkheden slingert van de ene zonde tot de andere, 1 Sam. 16 : 14: *De Geest des Heeren week van Saul, en een boze geest van den Heere verschrikte hem.* 1 Kon. 22 : 22: *En hij zeide (namelijk de geest voor het aangezicht des Heeren) ik zal uitgaan en een leugengeest zijn in den mond aller zijner Profeten. En Hij zeide: Gij (boze geest en duivel) zult overreden en zult het ook vermogen; ga uit en doe also.*
- g. God verstokt en versteent het hart van de zondaar, en laat hem zonder gevoel in de zonde voortgaan, Ex. 7: 3: *Doch Ik zal Farao's hart verharden.* Jes. 63 : 17: *Heere, waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons het hart, dat wij U niet vrezen?*

Vraag. Hoe gaat Gods bestiering omtrent de voortgang der zonde?

Antwoord. 2. In de voortgang der zonde bepaalt God:

- a. Haar voorwerp, waaromtrent de zonde gaan zal, 2 Sam. 16 : 10: *Maar de koning zeide: Wat heb ik met u te doen, gij zonen van Zeruja? Ja, laat hem vloeken; want de Heere toch heeft tot hem gezegd: Vloek David; wie zou dan zeggen: Waarom hebt u also gedaan?*
- b. Haar maat, hoever dat zij gaan zal: De duivel mocht Job verzoeken, maar zijn leven moest hij verschonen, Job 2:6. Jacobs zonen konden Jozef hun broeder wel in de kuil werpen, maar God belette hun Jozef te doden, Gen. 37 : 18-28. God liet de Joden toe Jezus te kruisigen, maar Zijn voorzienigheid belette hun, dat er een been van Hem gebroken werd. Joh. 19 : 33.
- c. Haar duurzaamheid, hoe lang het duren zal. Jes. 10 : 25: *Want nog een klein weinig, zo zal volbracht worden de gramschap en Mijn toorn tot hun vernieling.* Openb. 2 : 10: *En vreest geen dier dingen, die gij lijden zult. Zie, de duivel zal enigen van ulieden in de gevangenis werpen, opdat gij verzocht wordt, en gij zult een verdrukking hebben van tien dagen.*

Vraag. Hoe gaat Gods voorzienigheid omtrent het einde der zonde?

Antwoord. 3. Gods regering is ook over het einde der zonde, die besturende tot betoning van Zijn rechtvaardigheid, Jes. 10 : 5: *Wee den Assyriër, die de roede Mijns toorns is, en Mijn grimmigheid is een stok in hun hand.* Of van Zijn lankmoedigheid, 1 Tim. 1 : 16: *Maar dáárom is mij barmhartigheid geschied, opdat Jezus Christus in mij, die de voornaamste ben, al Zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld dergenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigen leven.* Of tot welstand der gelovigen, Gen. 50:20: *Gijlieden wel, gij hebt kwaad tegen mij gedacht maar God heeft dat ten goede gedacht, opdat Hij deed, gelijk het ten dezen dage is, om een groot volk in het leven te behouden.*

Vraag. Dit is voorwaar een verheven leerstuk en moeilijk te verstaan; wat staat ons hier voorzichtig te vermijden?

Antwoord. IJdele nieuwsgierigheid. Wij mogen hetgeen God boven het bereik van ons menselijk verstand in dezen doet, niet curieuselijk onderzoeken. Want Hij doet grote dingen, die men niet onderzoeken kan, wonderen, die men niet tellen kan, Job 5: 9. *Hetgeen ver af is en zeer diep, wie zal dat vinden?* Pred. 7:24. Alle vromen roepen uit een mond: *De kennis is mij te wonderbaar; zij is hoog, ik kan er niet bij.* Psalm 139: 6.

Vraag. Hoe hebben wij ons dan in dezen te gedragen?

Antwoord. De Belijdenis zegt:

1. Eerbiedig en bedachtzaam. Dat wij aanbidden met alle ootmoedigheid en eerbiedigheid de rechtvaardige oordelen Gods, die voor ons verborgen zijn. Dit is de praktijk van de Heiligen, Psalm 36 : 7: *Uw gerechtigheid is als de bergen Gods, Uw oordelen zijn een grote afgrond.* Psalm 119 : 137: *Heere, Gij zijt rechtvaardig, en elk een Uwer oordelen is recht.*
2. Vergenoegd en wel tevreden, dat wij leerjongens van Christus zijn, om alleen te leren hetgeen Hij ons aanwijst in Zijn Woord, zonder deze palen te overtreden. Deut. 29 : 29: *De verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet.* Hierop slaat Paulus' les, Rom. 12 : 3: *Want door de genade die mij gegeven is, zeg ik een iegelijk, die onder u is, dat hij niet wijs zij boven hetgeen men behoort wijs te zijn, maar dat hij wijs zij tot matigheid, gelijk als God een iegelijk de mate des geloofs gedeeld heeft.* 1 Kor. 4 : 6: *En deze dingen, broeders, heb ik op mijzelven en Apollos bij gelijkenis toegepast om uwentwille, opdat gij aan ons zoudt leren niet te gevoelen boven hetgeen geschreven is.*

Vraag. Wat is de derde daad van Gods voorzienigheid?

Antwoord. Zijn **regering**, waardoor Hij alles bestuurt tot een goed einde, Psalm 93: 1: *De Heere regeert, Hij is met hoogheid bekleed, de Heere is bekleed met sterkte, Hij heeft Zich omgord, ook is de wereld bevestigd, zij zal niet wankelen.* Daniël 4: 34: *Ten einde dezer dagen*

nu hief ik, Nebukadnezar, mijn ogen op ten hemel, want mijn verstand kwam weder in mij; en ik loofde den Allerhoogste, en ik prees en verheerlijkte den Eeuwiglevende, omdat Zijn heerschappij is een eeuwige heerschappij, en Zijn Koninkrijk is van geslacht tot geslacht.

Vraag. Hoe onderscheidt gij Gods regering?

Antwoord.

1. In een gewone regering, waardoor God alles werkt naar de vastgestelde wetten der natuur, Hoz. 2 : 20 en 21: *En het zal te dien dage geschieden, dat Ik verhoren zal, spreekt de Heere; Ik zal den hemel verhoren, en die zal de aarde verhoren; en de aarde zal het koren verhoren, mitsgaders den most en de olie, en die zullen Jizreël verhoren.* Daarom werd God gezegd een verbond aangegaan te hebben, Jer. 33 : 25: *Zo zegt de Heere: Indien Mijn verbond niet is van dag en nacht, indien Ik de ordeningen des hemels en der aarde niet heb gesteld.*
2. In een buitengewone, waardoor Hij afwijkt van de vastgestelde orde der natuur, door het doen van grote wonderwerken, Joël 2 : 30 en 31: *En Ik zal wondertekenen geven in den hemel en op de aarde, bloed en vuur en rookpilaren. De zon zal veranderd worden in duisternis en de maan in bloed, eer dat die grote en vreselijke dag des Heeren komt.* Psalm 72 : 18 en 19: *Geloofd zij de Heere God, de God Israëls, Die alleen wonderen doet, en geloofd zij de naam Zijner heerlijkheid tot in der eeuwigheid!*

Vraag. Waartoe dient het, dat wij weten, dat God alle dingen geschapen heeft, en nog door zijn voorzienigheid onderhoudt?

Antwoord.

1. Dat wij in alle tegenspoed geduldig zijn mogen, zonder murmurering tegen den Heere, Mich. 7: 9: *Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd.* Job 1: 21: *De Heere heeft gegeven, en de Heere heeft genomen; de naam des Heeren zij geloofd.*
2. Dat wij in alle voorspoed dankbaar zijn, en al het goede, dat wij van de Heere ontvangen, met blijdschap roemen en prijzen, Psalm 103:1 en 2: *Loof den Heere, mijn ziel en al wat binnen in mij is Zijn heiligen naam. Looft den Heere mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden.* Jes. 63 : 7 : *Ik zal de goedertierenheden des Heeren vermelden, den veelvoudigen lof des Heeren, naar alles dat de Heere ons bewezen heeft. En de grote goedigheid aan den huize Israëls, die Hij hun bewezen heeft naar zijn barmhartigheden, en naar de veelheid Zijner goedertierenheden.*
3. Dat wij in alles dat ons nog overkomen kan een goed toeverzicht hebben op onzen getrouwen God en Vader, aangezien alle creaturen alzo in Zijn hand zijn, dat ze tegen Zijn wil zich noch roeren noch bewegen kunnen. Psalm 37: 5: *Wentel uwen weg op den Heere, en vertrouw op Hem, Hij zal het maken.* 1 Petrus 5: 7: *Werpt al uw bekommernissen op Hem, want Hij zorgt voor u.*

Vraag. Hoe is dit te verstaan? Kan een Godvruchtige vergenoegd zijn onder het kruis, als hij geslagen, of van goederen beroofd, of gesmaad, vervolgd en gelasterd wordt?

Antwoord. Och ja! Want in deze en dergelijke ongelegenheden, die bekwaam zijn de ziel te doen smelten van treurigheden, komt de Heilige Geest Gods kinderen ondersteunen met Zijn vertroosting, en dat op verscheidene wijzen:

1. Hij toont hun de kleinheid van hun kruis, en kan het de gelovigen zo gering doen achten, dat het niet waardig is daar zo zwaar over te tillen, bijzonder als Hij daarbij een toekomende heerlijkheid doet zien, dan kunnen zij instemmen met Paulus, Rom. 8:18: *Want ik houd het daarvoor, dat het lijden dezes tegenwoordigen tijds niet is te waarden tegen de heerlijkheid, die aan ons zal geopenbaard worden.* Jac. 1 : 12: *Zalig is de man, die verzoeking verdraagt; want als hij beproefd zal geweest zijn, zo zal hij de kroon des levens ontvangen, welken de Heere beloofd heeft dengenen, die Hem liefhebben.*
2. Hij toont hun dat het Gods weg is; dat Hij al Zijn kinderen door de weg van moeite en verdriet ten hemel leidt, Psalm 34 : 20: *veel zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen*, Joh. 16 : 33: *In de wereld zult gij verdrukking hebben.* Dit doet hen lijdzaam in het bestel van Gods voorzienigheid berusten en met David zeggen, 2 Sam. 15 : 26: *Zie hier ben ik, Hij doe mij, zoals het in Zijn ogen goed is.* En met de Kerk, Mich. 7 : 9: *Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd.*
3. Hij toont hun de kortheid van het kruis, en dat het voorbijgaande is; dat van gisteren is al weg, wat morgen zijn zal, weten wij niet, en dat, waarmede wij thans gedrukt worden, vliegt ras voorbij. 2 Kor. 4:17: *Want onze lichte verdrukking, die zeer haast voorbij gaat, werkt ons een gans zeer uitnemend eeuwig gewicht der heerlijkheid.*
4. Hij verzekert hen van de Goddelijke liefde onder hun kruis, en geeft hun genade om staande te blijven in de ure der verzoeking, 2 Kor. 12 : 9: *En Hij heeft tot mij gezegd: Mijn genade is u genoeg; want Mijn kracht wordt in zwakheid volbracht. Zo zal ik dan veel liever roemen in mijn zwakheden.*
5. Hij toont hun het nut en voordeel, dat er in de verdrukking schuilt. Hoe klein zij hen maakt, hoe lijdzaam zij worden, hoe zij van de wereld afgekeerd worden, hoe zij van God leren afhangen, hoe zij daardoor heiliger worden. Hebr. 13 : 10 en 11: *Maar Deze kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden. En alle kastijding, als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn.*
6. Hij toont hun de uitkomst van kruis en tegenspoeden, gelijk zij menigmaal ondervonden hebben, Psalm 34 : 20. Hij doet hen zien, dat het kruis niet te hoog zal gaan, en niet lang zal duren; dat het hen niet zal overstelpen; dat Hij bij hen zijn zal, als zij

door water en vuur zullen gaan, zo, dat de stromen hen niet verdrukken zullen, en de vlammen hen niet zullen verbranden; dat zij beproefd zullen uitkomen als goud uit de smeltkroes. Ja, dat zij de Heere nog zullen danken, dat Hij met hen zo gehandeld, en hen niet dan uit getrouwheid verdrukt heeft, 1 Kor. 10 : 13: *Ulieden heeft geen verzoeking bevangen dan menselijke; doch God is getrouw, welke u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen gij vermoogt, maar Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat gij ze kunt verdragen.*

Vraag. Welke troost trekt een Godvruchtige nog meer uit de leer van Gods voorzienigheid over alle dingen?

Antwoord. Deze lering, zegt de Belijdenis, geeft ons een onuitsprekelijke troost, als wij daardoor geleerd worden:

1. Dat God alles werkt naar de raad van Zijn wil, zodat ons niets bijgeval overkomt, maar alles door de beschikking van onze goedertieren hemelse Vader. Dit was Jobs troost, in zijn ellende. De Chaldeënen hadden zijn kemelen geroofd, de Sabeërs zijn knechten doodgeslagen, het vuur van de hemel had zijn schapen verteerd, een felle wind het huis zijner kinderen neergeworpen en verpletterd, terwijl zijn eigen vrouw en beste vrienden zijn vroomheid verdacht hielden en de Satan hem met allerlei boze zweren sloeg, enz. Maar zie, hoe handelt de man? Schrijft hij dit alles toe aan het blinde toeval, of knort hij tegen de instrumenten? Gans niet! Hij bezit zijn ziel in lijdzaamheid, hij ziet op naar den Heere, hij looft het bestel Gods, die hem dit kruis toezond, Job 1 : 21: *De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geloofd.*
2. Dat Gods oog en vaderlijke zorg over ons is in kruis en tegenspoed. Zodat er niet één haar van ons hoofd kan vallen zonder Zijn wil, Matth. 10 : 29-31: *Worden niet twee muschkens om een penningsken verkocht? En niet één van deze zal op de aarde vallen zonder uw Vader. En ook uw haren des hoofds zijn alle geteld. Vreest dan niet: gij gaat veel muschkens te boven.*
3. Dat wij onder het zwaarste kruis ons veilig op God mogen verlaten, wetende, dat Hij de duivelen en alle onze vijanden in de toom houdt, zodat ze zonder Zijn toedoen ons niet beschadigen kunnen, Jes. 54 : 17: *alle instrument, dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong, die in het gericht tegen u opstaat, zult gij verdoemen; dit is de erve der knechten des Heeren, en hun gerechtigheid is uit Mij, spreekt de Heere.*

Vraag. Tegen wie houden wij staande, dat er een troostrijke voorzienigheid Gods en een wijze bestiering aller dingen is?

Antwoord. Tegen degenen, die openlijk zeggen: *de Heere doet geen goed en Hij doet geen kwaad*, Zef. 1 : 12. Hierom verwerpen wij de verdoemelijke dwaling der Epicureënen, dewelken zeggen, dat God Zich nergens mede bemoeit en alle dingen bij geval laat geschieden. Voeg er bij het Stoïsche noodlot, waardoor volgens het gevoelen van die

wijsgeren alles geschiedt uit een samenschakeling der tweede oorzaken aan elkander, aan welk noodzakelijk verband God Zelf onderworpen zou zijn; welk gevoelen mede niet kan samengebracht worden met Gods onafhankelijkheid, welke in Zijn werkingen van. niets afhangt.

Vraag. Wie zijn er in onze kerk over misbruik van deze leer te bestraffen?

Antwoord.

1. Ondankbare mensen, die God en Zijn weldaden niet in gedachtenis houden, zonder het goede, dat zij van de Heere ontvangen, met dankzegging te erkennen, zodat de Heere het over hen uitroept, Jes. 1 : 2 en 3: *Hoort gij hemelen, en neem ter ore, gij aarde, want de Heere spreekt: Ik heb kinderen groot gemaakt en verhoogd, maar zij hebben tegen Mij overtreden. Een os kent zijn bezitter, en een ezel de kribbe zijns Heeren, maar Israël heeft geen kennis, Mijn volk verstaat niet.* Deut. 32 : 6: *Zult gij dit den Heere vergelden, gij dwaas en onwijs volk? Is Hij niet uw Vader, Die u verkregen, Die u gemaakt en u bevestigd heeft?*
2. IJdele en wereldsgezinde mensen, die op allerlei wijze Gods zegeningen misbruiken, doende de wil des vleses en der gedachten. De Heere bedreigt ze, Amos 6 : 1, 4 en 5: *Wee den gerusten te Sion en den zekeren op den berg van Samaria; die daar liggen op elpenbenen bedsteden en weelderig zijn op hun koetsen, en eten de lammeren van de kudde, en de kalveren uit het midden van den meststal; die op het geklank der luit kwinkeleren, en zichzelf muziekinstrumenten uitdenken, gelijk David.*
3. Verdwaasde en hoogmoedige mensen, die in stee van God ere te geven, al hun zegeningen aan hun eigen vermogen, ijver en kracht en wijsheid toekennen, zeggende in hun hart met Israël, Deut. 8 : 17: *Mijn kracht en de sterkte mijnr hand heeft mij dit vermogen verkregen.*
4. Versteende en verharde mensen, die onder de tegenspoeden van Gods hand hun hart verzwaren, zonder daardoor geleerd en verbeterd te worden, Jer. 5 : 3: *O, Heere, zien Uw ogen niet naar waarheid? Gij hebt ze geslagen, maar zij hebben geen pijn gevoeld; Gij hebt ze verteerd, maar zij hebben geweigerd de tucht aan te nemen; zij hebben hun aangezicht harder gemaakt dan een steenrots, zij hebben geweigerd zich te bekeren.*
5. Boze en ongeduldige mensen, die in plaats van buigzaam te zijn, onder de treurige gevallen van Gods voorzienigheid, toornig worden op de Heere, Spr. 19 : 3: *De dwaasheid des mensen zal zijn weg verkeren en zijn hart zal zich tegen den Heere vergrammen.* Of terstond verkeerde wegen inslaan om zich van kruis en tegenheden te ontdoen, lopende met Ahazia tot Baälzebub de God van Ekron, 2 Kon. 1 :2. Met Saul tot de duivel, 1 Sam. 28: 15. Met Israël tot de afgoderij, zodat de Heere klaagt, Jer. 2 : 12 en 13: *Ontzet u hierover, gij hemelen, en zijt verschrikt; wordt zeer woest, spreekt de Heere, want Mijn volk*

heeft twee boosheden gedaan: Mij, de springader des levenden waters, hebben zij verlaten, om zichzelf bakken uit te houwen, gebroken, bakken, die geen water houden.

Vraag. Wat zijn de springbronnen van 's mensen ongeduld en murmurering onder kruis en tegenspoed?

Antwoord.

1. Gebrek aan Geest en genade. De Heilige Geest sterkt het hart der gelovigen onder kruis, dat zij roemen in de verdrukkingen, Rom. 5 : 5. Ontbreekt nu de invloed van de Geest, en bezwijken de aardse voordelen en genoegens, dan is de mens ledig van alle verkwikking, en niet machtig om zichzelf op te beuren, maar schreeuwt zeer haastig uit, Jerem. 10 : 19: *O wee mij over mijn breuk! mijn plaag is smartelijk en ik had gezegd: Dit is immers een krankheid, die ik wel dragen kan.*
2. De mens ziet niet, hoe nuttig het is, dat God hem brengt onder het kruis. Hij is blind van nature en kiest doorgaans wat hem nuttig noch heilzaam is. Lot verloor Sodom, dat niet lang daarna met vuur uit de hemel verbrand werd. Rachel, door kinderzucht gedreven, zeide: Geef mij kinderen, of ik sterf! en zij schoot er het leven bij in. Zag de mens het wijze van Gods bestel over hem, dat God hem langs die weg zoekt te heiligen en te vernieuwen, o, hij zou niet twisten met de Almachtige, maar nederig uitroepen: *Welgelukzalig is de man, o Heere, dien Gij tuchtigt, en dien Gij leert uit Uw wet.* Psalm 94 : 12.
3. Een ongeregelde begeerte naar weelde en voorspoed in deze wereld. De mens kan niet zien, dat zijn evenmens toeneemt in voorspoed en achting, terwijl hij kwijnt van armoede en verdrukkingen. Dit besef is als een blaasbalg, die het vuur van misnoegen in onze boezem aanblaast. In dit zwak is de vrome Asaf voor een tijd gevallen, Psalm 73 : 12-14: *Zie, dezen zijn goddeloos, nochtans hebben zij rust in de wereld, zij vermenigvuldigen het vermogen. Immers heb ik tevergeefs mijn hart gezuiverd en mijn handen in onschuld gewassen, dewijl ik den gansen dag geplaagd ben, en mijn straffing is er alle morgens.*
4. Eindelijk, de mens overweegt niet hoe zwaar een zonde de murmurering onder Gods roede is. O, zag hij hoe schandelijk het is met de Heere te twisten, hij zou schrikken zich aan zulk een gruwel schuldig te maken. Toen Israël murmureerde in de woestijn, ontbrandde de toorn des Heeren, en een vuur verteerde ze aldaar. Num. 11 : 1. Voeg er bij wat Enoch geprofeteerd heeft, Judas vers 14-16: *De Heere is gekomen om gericht te houden tegen allen, en te straffen alle goddelozen, vanwege al hun goddeloze werken, die zij guddelooslijk gedaan hebben, en vanwege al de harde woorden, die de goddeloze zondaars tegen God gesproken hebben.*

Vraag. Hoe leeft een Christen, als hij de leer van Gods voorzienigheid op de rechte wijze gebruikt?

Antwoord.

1. Hij gewent zich om Gods hand in alles te zien, Gods onderhouding, medewerking en regering, zowel in de schepselen als in hun beweging. Hij let zoveel in hem is, op alles, wat er in de wereld omgaat, in het bijzonder, in welke wegen de Heere hem geleid heeft. Hoe in de natuur? Hoe in de genade? Hoe in voorspoed? Hoe in tegenspoed? Hoe in zijn jeugd? Hoe in zijn verdere levenstijd? Hoe met zijn vrienden? Hoe met zijn vijanden? Hij blijft bij de daden van Gods voorzienigheid niet stilstaan, maar zoekt er Gods macht, wijsheid, goedheid, rechtvaardigheid en trouw in te zien; die te prijzen en te verheerlijken. Dit was de praktijk van David, Psalm 77 vrs 12-14: *Ik zal de daden des Heeren gedenken, ja ik zal gedenken Uwer wonderen van oudsher, en zal al uw werken betrachten, en van Uw daden spreken. O God, Uw weg is in het heiligdom. Wie is een groot God gelijk God?*
2. Hij leeft niet in afhankelijkheid van de tweede oorzaken, maar van God, Die alles regeert en met hoogheid bekleed is. Hij ziet de schepselen; zij kunnen zich noch roeren noch bewegen dan door Zijn kracht; zij kunnen Hem noch geven noch benemen, noch bezwaren noch beschuldigen. Hij gelooft met indruk: *Vervloekt is de man, die op een mens vertrouwt, en vlees tot zijn arm stelt, en wiens hart van den Heere afwijkt. Gezegend daarentegen is de man, die op den Heere vertrouwt, en wiens vertrouwen de Heere is, Jerem. 17 : 5 en 7.*
3. Hij is nederig en dankbaar onder al het goede, dat hij geniet. Hij zegt, dat de Heere hem dit of dat heeft gegeven, en dat somtijds zo opmerkelijk, onverwacht en op zulk een bewonderenswaardige wijze, dat hij met David verlegen wordt, Psalm 116:12: *Wat zal ik den Heere vergelden voor al Zijn weldaden aan mij bewezen.* Met Jacob betuigt hij, Gen. 32 : 10: *Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw, die Gij aan Uw knecht gedaan hebt; want ik ben met mijn staf over deze Jordaan gegaan, en nu ben ik tot twee heiren geworden.*
4. Komt hij in kruis, hij houdt zich stil onder de wil Gods. Hij twist noch murmureert tegen de Heere, en buigt zijn hals onder het juk der kastijding. *Het is goed voor een man, dat hij het juk in zijn jeugd draagt,* Klaagl. 3:27: De Heere is vrijmachtig. Hij verdedigt Zijn vrijmacht tegen allen, die God naar de kroon steken. Daarom wil hij ook gaarne in Zijn bestel berusten, Psalm 39 : 10: *Ik ben verstomd, ik zal mijn mond niet opendoen, want Gij hebt het gedaan.*
5. Ziet hij vooruit, wat hem nog overkomen kan, hij wentelt zijn weg op de Heere, wetende:
 - a. Dat God zijn Vader is, die Hem teder bemint en in eeuwigheid niet vergeten zal, Jes. 49 : 15 en 16: *Kan ook*

een vrouw haren zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontferme over den zoon haars buiks? Ofschoon deze vergaten, zo zal Ik toch u niet vergeten. Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds voor Mij.

- b. Alle schepselen zijn de Zijne, en worden bedwongen door Zijn hand. Zij kunnen zich tegen Gods kinderen niet verzetten. Willen zij vloeken, zij moeten zegenen; willen zij lasteren, zij moeten prijzen; willen zij doden, zij moeten kussen, als God wil, dat ze het doen. *Want daar is geen toverij tegen Jacob noch waarzeggerij tegen Israël, Num. 23 : 23. Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn, Rom. 8 : 31.*
- c. De Heere is nabij Zijn volk. Waar zij gaan of staan, zo worden zij bewaard, verkwikt en versterkt in de ure der verzoeking, Job 5 vers 19-23: *In zes benauwdheden zal Hij u verlossen, en in de zevende zal u het kwaad niet aanroeren. In den honger zal Hij u verlossen van den dood, en in den oorlog van het geweld des zwaards. Tegen den gesel der tong zult gij verborgen wezen, en gij zult niet vrezen van de verwoesting als zij komt. Tegen de verwoesting en tegen den honger zult gij lachen, en voor het gedierte der aarde zult gij niet vrezen. Want met de stenen des velds zal Uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn.*
- d. De tijd van volkomen verlossing is nabij. 't Is om ee korten tijd te doen, dan stapt de ziel over uit al haar verdriet in de zalige eeuwigheid, Hoz. 6 : 2 en 3: *Hij zal ons na twee dagen levend maken, op den derden dag zal Hij ons doen verrijzen en wij zullen voor Zijn aangezicht leven. Dan zullen wij kennen, wij zullen vervolgen om den Heere te kennen, Zijn uitgang is bereid als de dageraad; en Hij zal tot ons komen als een regen, als de spade regen en vroege regen des lands. Jac. 1 : 12: Zalig is de man, die verzoeking verdraagt; want als hij beproefd zal geweest zijn, zo zal hij de kroon des levens ontvangen, welke de Heere beloofd heeft, dengenen die Hem liefhebben.*

ARTIKEL 14.

Van de schepping en val des mensen en zijn onvermogen tot het ware goed.

Wij geloven, dat God de mens geschapen heeft van het stof der aarde, en heeft hem gemaakt en geformeerd naar Zijn beeld en gelijkenis, goed, rechtvaardig en heilig; kunnende met zijn wil in alles overeenkomen met den wille Gods. Maar als hij in ere was, zo heeft hij het niet verstaan, noch Zijn uitnemendheid erkend; maar heeft zichzelf willens der zonde onderworpen, en daardoor de dood en vervloeking, het oor biedende aan het woord des duivels. Want het gebod des levens dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden, en heeft zich van God, Die zijn ware leven was, door de zonde afgescheiden; hebbende zijn gehele natuur verdorven; waardoor hij zich schuldig gemaakt heeft des lichamelijken en geestelijken doods. En in al zijn wegen goddeloos, verkeerd en verdorven geworden zijnde, heeft hij verloren al zijn uitnemende gaven, die hij van God ontvangen had, en heeft niet anders overig behouden dan kleine overblijfselen daarvan, dewelke genoegzaam zijn om de mens alle onschuld te benemen; overmits al het licht, dat in ons is, in duisternis veranderd is, gelijk de Schrift ons leert, zeggende: Het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft het niet begrepen; alwaar de heilige Johannes de mensen duisternis noemt. Daarom verwerpen wij al wat men hiertegen leert van de vrije wil des mensen, aangezien de mens niet dan een slaaf der zonde is, en geen ding kan aannemen, zo het hem uit de hemel niet gegeven zij. Want wie is er, die zich beroemen zal iets goeds te kunnen doen uit zichzelf, daar toch Christus zegt: Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke? Wie zal met zijn wil voorkomen, die daar verstaat, dat het bedenken des vleses vijandschap is tegen God? Wie zal van zijn wetenschap spreken, ziende, dat de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn? Kortelijk, wie zal enige gedachte voorstellen, dewijl hij verstaat, dat wij niet bekwaam zijn van onszelf iets te denken, als uit onszelf, maar dat onze bekwaamheid uit God is? En daarom hetgeen de Apostel zegt, behoort met recht vast en zeker gehouden te worden, dat God in ons werkt beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen. Want er is noch verstand, noch wil, den verstande en wille Gods gelijkvormig, of Christus heeft ze in de mens gewrocht; hetwelk Hij ons leert, zeggende: Zonder Mij kunt gij niets doen.

Vraag. Wat is het voortreffelijkste schepsel op aarde?

Antwoord. De mens, die weinig minder in heerlijkheid dan de engelen is, Psalm 8: 6: *En hebt hem een weinig minder gemaakt dan de engelen.*

Vraag. In hoe velerlei staten kunnen wij de mens aanmerken?

Antwoord. In viererlei: In een staat der rechtheid, waarin Adam en Eva was; in een staat der verkeerdheid, waarin alle mensen geboren

worden; in een staat der herstelling of der genade, waarin de gelovigen zijn, in een staat der heerlijkheid, waarin de gelovigen zijn zullen na dit leven.

Vraag. Wat is de inhoud van dit artikel?

Antwoord. Een verhoog van de schepping des mensen naar Gods beeld, zijn val en verdorvenheid, en onvermogen tot enig goed.

Vraag. Waartoe dient ons de kennis van de schepping en val des mensen, en zijn verdorvenheid door de val?

Antwoord.

1. Zo worden wij geleerd, dat het verderf niet uit God, maar uit de mens is. God schiep hem goed, oprecht en naar Zijn beeld, maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen door het ingeven des duivels en eigen moedwillige ongehoorzaamheid van de Goddelijke gaven beroofd, Hos. 13 : 9: *Het heeft u bedorven, o Israël; want in Mij is uw hulp.* Deut. 32 : 5: *Hij heeft het tegen Hem verdorven, het zijn zijn kinderen niet, de schandvlek is hunne; het is een verkeerd en verdraaid geslacht.*
2. Die kennis doet ons zien, hoe diep ellendig alle mensen door de zonde geworden zijn, Rom. 3 : 23: *Want zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.* Klaagl. 5 : 16: *De kroon onzes hoofds is afgevallen, o wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben!*
3. Die dringt de zondige mens naar een middel van verlossing om te zien, Hand. 2 : 37: *En als zij dit hoorden, werden zij verslagen in het hart en zeiden tot Petrus en de andere Apostelen: Wat zullen wij doen, mannen broeders?*
4. Die verplicht de verlost met dankzegging te roemen de grootheid van Gods ontferming, hun in Christus bewezen, Psalm 116 : 12 en 13: *Wat zal ik den Heere vergelden voor al Zijn weldaden aan mij bewezen? Ik zal den beker der verlossing opnemen en den naam des Heeren aanroepen.* Coll. 1 : 12 en 13. *Dankende den Vader Die ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve van de Heiligen in het licht; Die ons getrokken heeft uit de macht der duisternis, en overgezet heeft in het Koninkrijk van den Zoon Zijner liefde.*

Vraag. In hoeveel delen wordt dit artikel verdeeld?

Antwoord. In drie delen.

1. Het eerste behelst de schepping des mensen.
 - a. Ten aanzien van het beginsel, waaruit God hem schiep. Wij geloven, dat God de mens geschapen heeft uit het stof der aarde.
 - b. Ten aanzien van de luister, waarmede hij begaafd werd: en heeft hem gemaakt en geformeerd naar Zijn beeld en gelijkenis, goed, rechtvaardig en heilig; kunnende met zijn wil in alles overeenkomen met de wil Gods.
2. Het tweede verhoogt de val des mensen in dezer voege:

- a. Dat ons eerst bericht wordt, dat niet God, maar de mens zelf een oorzaak van zijn val is. Maar als hij in ere was, zo heeft hij het niet verstaan, noch zijn uitnemendheid erkend; maar heeft zichzelf willens der zonde onderworpen, en daardoor de dood en vervloeking, het oor biedende aan het woord des duivels.
 - b. Daarna, waarin deszelfs val en ongehoorzaamheid bestond. Want het gebod des levens, dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden, en heeft zich van God, Die zijn ware leven was, door de zonde afgescheiden; hebbende zijn gehele natuur verdorven; waardoor hij zich schuldig gemaakt heeft des lichamelijken en geestelijken dood.
- 3. Het derde wijst aan de grootheid van 's mensen verdorvenheid door de val, zoals die in onze kerk beleden en tegen de dwaling daarmee strijdende, verdedigd wordt.
 - a. De diepte van 's mensen verdorvenheid door de val, wordt op deze wijze beleden: En in al zijn wegen goddeloos, verkeerd en verdorven geworden zijnde, heeft hij verloren al zijn uitnemende gaven, die hij van God ontvangen had, en heeft niet anders overig behouden dan kleine overblijfselen daarvan, dewelke genoegzaam zijn om de mens alle onschuld te benemen; overmits al het licht, dat in ons is, in duisternis veranderd is, gelijk de Schrift ons leert zeggende: *Het licht schijnt in de duisternis, en de duisternis heeft het niet begrepen*; alwaar de heilige Johannes de mensen duisternis noemt.
 - b. De verdediging van deze leer, tegen de dwaling welke daarmee strijdt, geschiedt in dezer voege:
 - i. Eerst met bewijzen, die 's mensen volstreckte onmacht ten goede bevestigen: Daarom verwerpen wij al wat men hiertegen leert van de vrije wil des mensen, aangezien de mens niets dan een slaaf der zonde is, en geen ding kan aannemen, tenzij het hem uit de hemel gegeven zij. Want wie is er, die zich beroemen zal iets goeds te kunnen doen uit zichzelf, daar toch Christus zegt: *Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke*? Wie zal met zijn wil voorkomen, die daar verstaat, dat het bedenken des vleses vijandschap is tegen God? Wie zal van zijn wetenschap spreken, ziende, dat de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen, die des Geestes Gods zijn? Kortelijk, wie zal enige gedachte voorstellen, dewijl hij verstaat, dat wij niet bekwaam zijn van onszelf, als uit onszelf, maar dat onze bekwaamheid uit God is?
 - ii. Daarna met bewijzen, die duidelijk vertonen, dat al het goede in de mens eniglijk van God afkomt. En daarom hetgeen de Apostel zegt, behoort met recht

vast en zeker gehouden te worden, dat God in ons werkt beide het willen en het volbrengen naar Zijn welbehagen. Want er is noch verstand, noch wil, den verstande en wille Gods gelijkvormig, of Christus heeft ze in de mens gewrocht; hetwelk Hij ons leert, zeggende: *Zonder Mij kunt gij niets doen.*

Vraag. Wat behelst het eerste lid van dit artikel?

Antwoord. De schepping des mensen naar Gods beeld.

Vraag. Wat is de mens?

Antwoord. Een redelijk schepsel, bestaande uit lichaam en ziel.

Vraag. Wie waren de eerste mensen?

Antwoord. De naam van de man is Adam, en die van de vrouw Eva.

Vraag. Zijn er dan geen PraeAdamieten, dat is mensen vóór Adam geweest?

Antwoord. Dit is een oude dwaling van sommigen, die ten uiterste ongerijmd is. Want Mozes beschrijft de schepping van de wereld en doet daar aanstonds bij de schepping van Adam, geen gewag makend van een enig mens vóór Adam. Paulus' getuigenis stemt hiermede overeen, als hij zegt, Hand. 17 : 26, dat God uit enen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt heeft, om op den gehelen aardbodem te wonen. 1 Kor. 15 : 45: *De eerste mens Adam is geworden tot een levende ziel.* Vers 47: *De eerste mens is uit de aarde aards.*

Vraag. Wie is eerst geschapen, de man of de vrouw?

Antwoord. De man, die daardoor in heerlijkheid boven de vrouw uitmunt, 1 Kor. 11: 8 en 9: *Want de man is uit de vrouw niet, maar de vrouw uit de man. Want ook is de man niet geschapen om de vrouw, maar de vrouw om de man.*

Vraag. Hoe heeft God de man geschapen?

Antwoord. Den man heeft God geschapen uit het stof der aarde. Gen. 2: 7: *En de Heere God had den mens geformeerd uit het stof der aarde, en in zijn neusgaten geblazen den adem des levens, also werd de mens tot een levende ziel.*

Vraag. Hoe is de vrouw geschapen?

Antwoord. De vrouw heeft God gebouwd uit de ribbe des mans, Gen. 2: 21-23: *Toen deed de Heere God een diepen slaap op Adam vallen, en hij sliep; en Hij nam een van zijn ribben, en sloot derzelver plaats toe met vlees, en de Heere God bouwde de ribbe, die Hij van Adam genomen had, tot een vrouw, en Hij bracht ze tot Adam. Toen zeide Adam: Deze is ditmaal been van mijn gebeente en vlees van mijn vlees: men zal Manninne heten, omdat ze uit den man genomen is.*

Vraag. Op welke dag heeft God de mens geschapen?

Antwoord. Op de zesde dag, als God alles geschapen en op het sierlijkst tot dienst des mensen toebereid had, Gen. 1: 26 en 27 : *En God zeide: Laat Ons mensen maken naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis; en dat zij heerschappij hebben over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over het vee, en over de gehele aarde, en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt. En God schiep den mens naar Zijn beeld, naar het beeld Gods schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij ze.*

Vraag. Waar heeft God de mens geschapen?

Antwoord. Veel geleerden stellen de schepping des mensen in het Paradijs. Zanchius, Musculus en met hen Witzius en anderen, stellen vast, dat God de eerste mens geschapen heeft buiten het Paradijs, en daarna hem in het Paradijs, als in een betere plaats, heeft overgevoerd. Dit schijnen de woorden te kennen te geven, Gen. 2 : 8: *Ook had de Heere God een hof geplant in Eden tegen het Oosten. En Hij stelde aldaar den mens, dien Hij geformeerd had.* Verg. Gen. 3 : 23, van wien gezegd wordt, nadat hij gezondigd had: *Zo zond de Heere God hem weg uit den hof van Eden, om den aardbodem te bebouwen, waaruit hij genomen was.*

Vraag. Uit hoeveel delen bestaat de mens?

Antwoord. Uit twee delen, lichaam en ziel. Matth. 10:28: *En vreest niet voor degenen, die het lichaam doden en d ziel niet kunnen doden; maar vreest veel meer Hem, Die beide ziel en lichaam kan verdueren in de hel.*

Vraag. Wat is het **lichaam**?

Antwoord. Een verheven kunststuk van de Goddelijke macht en wijsheid, uit vlees en benen, aderen en zenuwen, op een wonderlijke wijze tezamen gevoegd, zodat de Godzaligen daarover in verrukking uitroepen, Psalm 139:14 en 15: *Ik loof U, omdat ik op een heel vreselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn Uw werken, ook weet het mijn ziel zeer wel. Mijn gebeente was voor U niet verholten, als ik in het verborgen gemaakt ben, en als een borduursel gewrocht ben in de onderste delen der aarde.* Job 10 : 9 en 11: *Gedenk toch, dat Gij mij als leem bereid hebt, en mij tot stof zult doen wederkeren. Hebt U mij niet als melk gegoten en mij als een kaas doen stremmen? Met vel en vlees hebt U mij bekleed; met benen ook en zenuwen hebt U mij tezamen gevlochten.*

Vraag. Wat is de **ziel**?

Antwoord. Een geestelijke zelfstandigheid, waarmede het lichaam verenigd zijnde, een mens uitmaakt.

Vraag. Bestaat het wezen van de ziel niet in een enkele gedachte of bedenking?

Antwoord. Geenszins, want:

1. Alle denken is een bijzondere daad of werking, die veronderstelt een werkzaam wezen, gelijk Gods Woord spreekt van een gedichtsel der gedachten des harten, Gen. 6 : 5. Van boze gedachten, die uit het hart voortkomen, Matth. 15 : 19; van ijdele gedachten, die in het binnenste van de mens vernachten. Jerem. 4 : 14.
2. Het denken of de gedachten zijn voorbijgaande daden der ziel, die elk ogenblik nieuw, velerlei, en zeer verschillend zijn, terwijl de ziel des mensen enig is en altijd dezelfde blijft.
3. Het denken of de gedachten kunnen voor een tijd afgescheiden zijn van de ziel, gelijk dat duidelijk blijkt in mensen, die in een zo diepe bezwijming vallen, en alsdan niet denken; want tot zichzelf komende, weten zij niet, dat zij ten tijde der bezwijming een wezen gehad hebben, veel minder dat zij weten zouden, wat zij gedacht hebben.

Vraag. Zou men dan niet mogen stellen, dat de ziel iets lichamelijks is, het allerfijnste van het bloed of een damp, die daaruit ontstaat?

Antwoord. Gans niet. De ziel is een geestelijk wezen, werkzaam door verstand, wil en oordeel, waaruit redelijke daden vloeien, die de natuur van een lichaam verre te boven gaan. De Schrift stelt ook de ziel uitdrukkelijk als een geestelijk wezen, tegen het lichamelijke over, Pred. 12 : 7: *En dat het stof wederom tot aarde keert als het geweest is, en de geest weder tot God keert, Die hem gegeven heeft.*

Vraag. Wat zijn de vermogens of krachten van de ziel?

Antwoord. De vermogens van de ziel kunnen wij bekwaamelijk tot deze vier brengen: verstand, oordeel, wil en consciëntie.

Vraag. Wat is het **verstand**?

Antwoord. Het verstand is die kracht van de ziel, waardoor men een zaak begrijpt, Hand. 8 : 30: *En Filippus liep toe, en hoorde hem den Profeet Jesaja lezen en zeide: Verstaat u ook hetgeen gij leest?*

Vraag. Wat is het **oordeel**?

Antwoord. Het oordeel is dat vermogen in de ziel, waardoor wij vonnis vellen of een zaak goed of kwaad, waar of vals is, 1 Kor. 11 : 13: *Oordeelt gij onder u zelven: Is het betamelijk, dat de vrouw ongedekt God bidt?* 1 Kor. 10 : 15: *Als tot verstandigen spreek ik: oordeelt gij hetgeen ik zeg.*

Vraag. Wat is de **wil**?

Antwoord. De wil is die kracht van de ziel, waardoor men een zaak verkiest of verwerpt, Jos. 24 : 15: *Kiest u heden wien gij dienen zult,* Hebr. 11 : 25: *Verkiezende liever met het volk Gods kwalijk gehandeld te worden, dan voor een tijd de genieting der zonden te hebben.*

Vraag. Wat is de **consciëntie**?

Antwoord. De consciëntie is die kracht van de ziel, welke als Gods onderrichter acht neemt op des menschen daden en hem over goede daden vertroost, en over kwade daden beschuldigt, Rom. 9 : 1: *Ik zeg de waarheid in Christus, ik lieg niet, mijn consciëntie mij mede getuigenis gevende door den Heiligen Geest.*

Vraag. Werd de ziel van de mens voortgebracht van de ouders door een voortteling uit het zaad, of door ontsteking, evenals de ene kaars de andere ontsteekt?

Antwoord. 1. Dit hebben veel Luthersenen en anderen gesteld, doch ten onrechte. De ziel is een geestelijke zelfstandigheid, en bijgevolg ondeelbaar. De Schrift schrijft ook uitdrukkelijk de voortbrenging der ziel onmiddellijk aan God toe, Pred. 12 : 7: *En de geest wederom tot God keert, Die hem gegeven heeft.* Jes. 57 : 16: *De zielen, die Ik gemaakt heb.* Zach. 12 : 1: *Die des menschen geest in zijn binnenste formeert.* Daarom wordt Hij genoemd de Vader der geesten, Hebr. 12 : 9. *De God der geesten alles vleses,* Num. 16 : 22.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja.

2. Indien de ziel van de mens van de ouders was, zo zou zij zijn van de vader alleen, of van de moeder alleen, of van beiden. Niet van de vader alleen, want aldus zou de moeder die niet eveneens genereren. Niet van de moeder alleen, want dan zou de vader daar buiten gesloten zijn. Niet van beiden, want dan zou de ziel gemengd zijn uit de substantie van de vader en de moeder. Het een en ander te stellen is ongerijmd.
3. Indien de ziel van de ouders was, dan moest zij gegenereerd worden óf van het lichaam der ouders, óf van hun ziel. Niet van het lichaam, omdat uit een lichaam geen geest kan komen, daar een lichaam en een geest in hun natuur geheel verschillen, en al wat genereert, zijns gelijke genereert. Niet van de ziel, omdat die ondeelbaar is, terwijl nochtans alles wat genereert deelbaar is.

Vraag. Waartoe schept God de ziel?

Antwoord. Om die te verenigen met het lichaam, welke beide op het allernauwst met elkander verenigd zijnde, een mens uitmaken, Gen. 2: 7: *En de Heere God had den mens geformeerd uit het stof der aarde, en in zijn neusgaten geblazen den adem des levens: also werd de mens tot een levende ziel.*

Vraag. Waarin bestaat deze vereniging van de ziel met het lichaam?

Antwoord. De wijze van deze vereniging is voor ons onbekend en verborgen. Dit kan men er van zeggen:

1. Die vereniging is plaatselijk, zodat de ziel is en blijft in het lichaam tot haar ontbinding, echter zonder enige uitbreiding of verdeling, terwijl ze zelve in het lichaam werkt. Gelijk er daarom van de opgewekte Eutyches staat, Hand. 20 : 10: *Zijn ziel is in hem.*

2. Deze vereniging is natuurlijk of wezenlijk, zodat uit de vereniging van deze twee wezens een derde ontstaat, dat wij een mens noemen.
3. Uit deze vereniging volgt een samenwerking of onderlinge mededeling van hun werkingen, zodat in een welgesteld lichaam de tong en andere leden op de wil van de ziel bewogen worden, en de ziel wederom aangedaan wordt door de lichamelijke bewegingen van de uiterlijke zinnen des lichaams.

Vraag. Hoe lang blijft deze vereniging naar ziel en lichaam in stand?

Antwoord. Totdat het lichaam door de dood wordt neergeveld, en daardoor ongeschikt wordt om met de ziel samen te werken.

Vraag. Hoe gaat het dan met het lichaam?

Antwoord. Het lichaam keert tot stof, waaruit het genomen is, Psalm 90 : 3: *Gij doet den mens wederkeren tot verbrijzeling, en zegt: Keert weder, gij mensen.* Pred. 12 : 7 : *Dat het stof wederom tot aarde kere als het geweest is.*

Vraag. Hoe gaat het dan met de ziel?

Antwoord. De ziel sterft niet, maar gaat terstond in de hemel of in de hel, Luc. 16: 22 en 23: *En het geschiedde, dat de bedelaar stierf, en van de engelen gedragen werd in den schoot Abrahams. En de rijke stierf ook en werd begraven. En als hij in de hel zijn ogen ophief, zijnde in de pijn, zag hij Abraham van verre, en Lazarus in zijn schoot.*

Vraag. Is dan de ziel onsterfelijk?

Antwoord. 1. Dit leert de natuur der ziel, welke geestelijk is en onsterfelijk, en daarom eenvoudig, waarom zowel de ziel als het lichaam niet kan gedeeld en van elkander gescheiden worden, Matth. 10 : 28: *Vreest niet voor degenen, die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden.*

Vraag. Hoe bewijst u dit verder?

Antwoord.

1. Uit de werkingen der ziel, welke sterker worden naarmate het lichaam verzwakt. Immers, dat de ziel het klaarste begrip heeft van geestelijke zaken in de ure des doods, als de krachten van het lichaam aan het vervallen zijn, is een bewijs, dat de ziel des mensen met het vervallen van het lichaam niet verzwakt of sterft maar duidelijker een zaak begrijpt, naar mate zij minder verbintenis heeft met het lichaam.
2. Uit de begeerte der ziel, die zich tot de onsterfelijkheid en het oneindige uitstrekt, welke God niet tevergeefs in de mens gelegd heeft, en zelfs in de heidenen te vinden is.
3. Uit de deugden van goedheid en rechtvaardigheid in God, die de onsterfelijkheid der ziel bevestigen. Zijn goedheid voor de vromen, die in dit leven veeltijds het kwade genieten, 1 Kor. 15 : 19: *Indien wij alleen in dit leven op Christus zijn hopende, zo zijn*

wij de ellendigsten van alle mensen. Zijn rechtvaardigheid tot straf der goddelozen, die tot straf zullen lijden het eeuwig verderf, van het aangezicht des Heeren, en van de heerlijkheid Zijner sterkte. 2 Thess. 1 : 9: Dus moet de ziel overblijven.

Vraag. Tot welk doel heeft God de mens geschapen?

Antwoord. Tot zijn eer en heerlijkheid, Spr. 16:4: *De Heere heeft alles gewrocht om Zijns Zelfs wille, ja, ook den goddeloze tot den dag des kwaads.*

Vraag. Hoe heeft God de mens geschapen?

Antwoord. Goed. Gen. 1 : 31: *En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed.* Recht, Pred. 7 : 29 : *Alleen zie, dit heb ik gevonden: dat God den mens recht gemaakt heeft.* Naar Zijn beeld, Gen. 1: 26: *Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis.*

Vraag. Wat onderscheid is er tussen de woorden beeld en gelijkenis?

Antwoord. Die geven zoveel te kennen als een gelijkend beeld, een beeld, dat God zeer gelijkvormig zijn zou.

Vraag. Om welke reden worden hier dan deze beide woorden gebruikt; was het niet genoeg, dat een van die gebruikt ware?

Antwoord. Nee, want daar alle beeld geen gelijkenis is, en alle gelijkenis geen beeld, zo heeft God deze beide woorden willen gebruiken om uit te drukken, dat de mens in dier voege naar Gods beeld geschapen is, dat hij Gode gelijk was. En zo naar Gods gelijkenis dat die gelijkheid een afbeeldsel en afdruksel als het ware van God was.

Vraag. Wat is eigenlijk een beeld of gelijkenis?

Antwoord. Een afbeeldsel of uitdruksel van eens persoon of zaak, die haar natuur en gedaante maar het leven vertoont.

Vraag. Hoeveel dingen worden er in een beeld vereist?

Antwoord. Vier dingen.

1. Een voorbeeld, waarnaar iets afgebeeld wordt.
2. Een onderwerp, waarin de afbeelding vertoond wordt.
3. Een afdruksel, hetwelk het voorbeeld vertoont.
4. Een gelijkenis tussen het voorbeeld en het afdruksel.

Vraag. Hoe is de zaak hier gelegen?

Antwoord.

1. Het voorbeeld zijn Gods eigenschappen van kennis en heiligheid, waarnaar de ziel des mensen geschapen is.
2. Het onderwerp is de ziel des mensen, waarin God deze volmaaktheden heeft ingedrukt.
3. Het afdruksel zijn de begaafdheden van 's mensen ziel, namelijk kennis en heiligheid.

4. De gelijkenis is die overeenkomst tussen de begaafdheden van des mensen ziel en Gods volmaaktheden volgens het oogmerk Gods in de Schepping des mensen naar Zijn beeld bedoeld.

Vraag. Hoe begrijpt men de zaak nu duidelijk en klaar?

Antwoord. Sommigen begrijpen de ziel als een kostelijk tafereel, waarop het beeld van God geschilderd werd; de begaafdheden in de ziel van kennis en heiligheid, als het beeld en de gelijkenis van de Goddelijkheid zelf; de onsterfelijkheid en heerschappij over de schepselen, als de glans van die blinkende schilderij, en gelijk als de stralen, die niet alleen de ziel, maar de ganse mens, en het lichaam zelfs verhelderen en hem tot een heer en vorst, en als tot een onsterfelijke vriend en metgezel van de eeuwige God maakten. Anderen daarentegen stellen, dat men de ziel beter kan vergelijken bij een gehouwen of gegoten beeld, en de hebbelikheden of begaafdheden bij de verf, die daarop gelegd wordt, tot meerdere gelijkenis met de vertoonde zaak af de Persoon. Dit laatste voldoet ruim zowel aan de betekenis van de woorden beeld en gelijkenis.

Vraag. Welke misvattingen zijn er omtrent het wezenlijke van Gods beeld, waarvoor men zich hebbe te wachten?

Antwoord.

1. Dat dit beeld niet bestaat in een mededeling of overstorting van het Goddelijk Wezen in de mens, ofschoon gezegd wordt, dat de gelovige in zekere zin de Goddelijke natuur deelachtig is, 2 Petrus 1 : 4. Christus Jezus is alleen ten aanzien van Zijn Goddelijke natuur het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid. Hebr. 1: 3.
2. Noch in de lichamelijke trekken of uitwendige gedaante van de mens, zoals eertijds de oude Anthropomorphieten spraken: daar de lichamelijke stof niet bekwaam is om een beeld te zijn van iets geestelijks, veel minder van God, Die een oneindige Geest is, bij Wien men niets lichamelijks vergelijken kan, Jes. 40:25: *Bij wien dan zult gijlieden Mij vergelijken, dien Ik gelijk zij? zegt de Heilige.*
3. Noch in de gelijkenis, naar de gedaante van Christus' menselijke natuur, zoals Origines en sommige anderen onder de oudvaders verkeerd hebben geoordeeld. Want behalve dat zulk een gevoelen steunt op een valse grond, alsof Christus het eerste Schepsel ware, zo leert ons ook Gods Woord overvloedig, niet dat wij naar de gelijkenis van Christus geworden zijn; maar dat Hij ons in alles is gelijk geworden, uitgenomen de zonde, Fil. 2:7 en 8; Rom. 8:7; Hebr. 2 : 14.
4. Noch alleen en geheel in de macht en heerschappij over de schepselen, gelijk de Socinianen willen, daar God niet alleen door heerschappij God is, maar door Zijn Wezen. 't Is wel zo, dat de heerschappij over de schepselen mede behoort tot het beeld Gods; echter de Socinianen doen zeer verkeerd, door daarin alleen of voornamelijk Gods beeld te stellen, terwijl anderen

hierin niet te volgen zijn, die de heerschappij geheel van het beeld Gods trachten uit te sluiten.

Vraag. Waarin bestond dat beeld van God?

Antwoord. Indien wij de gehele omvang van Gods beeld willen begrijpen, zo moeten wij zeggen, dat dit beeld van God bestond:

1. Vooreerst in het onlichamelijk en onsterfelijk wezen der ziel, voorzien met krachten van verstaan en willen.
2. Ten tweede, meer voornamelijk in de begaafdheden van de ziel, als van kennis en heiligheid.
 - a. Kennis, waardoor de mens de Drie-enige God kende, en in de beschouwing van Zijn algenoegzaamheid zich kon verlustigen.
 - b. Heiligheid, waardoor zijn wil vervuld was met de liefde tot God en Zijn heiligheid; en waardoor hij een hebbelijkheid en macht had, om alle deugden tot verheerlijking van God te oefenen.
3. Ten derde, in de onsterfelijkheid van de gehele mens, ten aanzien van lichaam en ziel, zo lang hij niet zondigde, want de dood is op de zonde bedreigd. Gen. 2 : 17: *Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.*
4. Ten laatste, in de heerschappij over al de schepselen, hetwelk blijkt, omdat God bij Zijn schepping aanstonds zeide, Gen. 1 :26: *En dat zij heerschappij hebben over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over het vee, en over de gehele aarde, en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt.*

Vraag. Hoe bewijst u, dat het beeld van God bestond in het wezen der ziel?

Antwoord. Omdat de mens hierin enige overeenkomst heeft met God, Die een zuivere Geest is. Hierom wordt de mens ook na de val gezegd naar Gods beeld gemaakt te zijn, Gen. 9 :6: *Wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mens vergoten worden;* want God heeft den mens naar Zijn beeld gemaakt. Jac. 3 : 9: Door haar loven wij God den Vader, en door haar vervloeken wij de mensen, die naar de gelijkenis Gods gemaakt zijn. Hand. 17 : 29: *Wij dan zijnde Gods geslacht, moeten niet menen, dat de Godheid goud af zilver of steen gelijk zij, welke door mensenkunst bedenking gesneden zijn.*

Vraag. Maar is de ziel niet bloot aan te merken als een tafereel, waarop Gods beeld geschilderd wordt?

Antwoord. Zo komt de ziel wel voor ten aanzien van de hebbelijkheden, als kennis en heiligheid; maar niet ten aanzien van het gehele beeld van God, waarom het ons beter dunkte, als men spreekt van Gods beeld in de mens, de ziel te vergelijken bij een gehouwen of gegoten beeld, en de hebbelijkheid van kennis en heiligheid bij de verf, die daarop gelegd wordt tot meerdere gelijkheid met God.

Vraag. Hoe bewijst ge, dat Gods beeld bestond in ware kennis en heiligheid?

Antwoord.

1. Uit de goedheid en rechtheid, waarin de eerste mens is geschapen; hetwelk moet geweest zijn een zedelijke goedheid, bestaande in kennis en heiligheid, dewijl hij tot een hoger doel dan alle lichamelijke en redeloze schepselen geschapen was.
2. Het beeld Gods, hetwelk in de vernieuwde mens hersteld wordt, bestaat in kennis en heiligheid, die wij in Adam verloren hebben, Coll. 3 : 10: *En aangedaan hebt den nieuwen mens, die vernieuwd wordt tot kennis, naar het evenbeeld desgenen, die hem geschapen heeft*, Ef. 4 : 24: *En den nieuwen mens aandoen, die naar God geschapen is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid*.
3. In de hebbelikheden van kennis en heiligheid, wordt doorgaans des mensen gelijkvormigheid gesteld met God, Matth. 5 : 48: *Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is*, 1 Petrus 1 : 15: *Maar gelijk Hij, die u geroepen heeft heilig is, zo wordt ook gij zelve heilig in al uwen wandel*.

Vraag. Behoort de onsterfelijkheid van de mens mede tot Gods beeld?

Antwoord. Tot bewijs daarvan zijn benevens Gods eigen onsterfelijkheid die plaatsen, welke de dood aanmerken als een bezoldiging der zonde, Rom. 6 : 23: *De bezoldiging der zonde is de dood*. Rem. 5 : 12: *Daarom gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is en door de zonde de dood; en de dood tot alle mensen doorgedaan is, in welken al gezondigd hebben*. Vers 21: *Opdat gelijk de zonde geheerst heeft tot den dood, also ook de genade zou heersen door rechtvaardigheid tot het eeuwige leven door Jezus Christus onzen Heere*.

Vraag. Wat zegt gij van de heerschappij over de schepselen?

Antwoord. De heerschappij over de schepselen is mede een voornaam deel van Gods beeld. Want hierin heeft de mens enige gelijkheid met God, Psalm 8 : 7: *Gij doet hem heersen over de werken uwer handen, en hebt alles onder zijn voeten gezet*. Hierom worden de overheden, die Gods heerschappij op aarde vertonen, goden genoemd, Psalm 82 :6; en de man wegens zijn gezag over de vrouw, het beeld en de heerlijkheid Gods, 1 Cor. 11 : 7.

Vraag. Welk gevolg heeft dit, als gij stelt, dat God de mens naar Zijn beeld geschapen heeft? .

Antwoord. Hierdoor vervalt:

1. De leer der Jezuïeten in het Pausdom, willende, dat de mens geschapen is in puris naturalibus, gelijk zij spreken, in een eenvoudige natuur, noch goed, noch kwaad, noch rechtvaardig, noch onrechtvaardig, daar de natuur van het redelijk schepsel niet duldt, dat zulk een eenvoudige natuur, als staande onder

een wet, tot welker onderhouding een redelijke goedheid vereist wordt.

2. De verdorven leer der Remonstranten, willende, dat God de mens geschapen heeft inordinatis affectibus dat is, gelijk zij spreken, met dierlijke hartstochten, die ongeregeld waren. En dat het beeld van God in de mens bovennatuurlijk was, en als een gouden toom, om daarmee de begeerlijkheid van zijn natuur te beteugelen.

Vraag. Tot welk doel heeft God de mens met Zijn beeld geschapen?

Antwoord. De Catechismus zegt zeer wel: opdat hij God Zijn Schepper recht kennen, en Hem van harte lief hebben, en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen, Spr. 16:4: *De Heere heeft alles gewrocht om Zijns Zelfs wil.* Jes. 43: 21: *Dit volk heb Ik Mij geformeerd; zij zullen Mijn lof vertellen.* Openb. 4: 11: *Gij, Heere zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid, en de eer, en de kracht; want Gij hebt alle dingen geschapen, en door Uw wil zijn zij, en zijn zij geschapen.*

Vraag. Waarin blonk Gods goedheid over de mens op een uitnemende wijze uit?

Antwoord. Daarin, dat de grote Schepper van hemel en aarde met Zijn maaksel in een verbond heeft willen treden, hetwelk op de allerdierbaarste belofte gevestigd was.

Vraag. Hoe beschrijft gij zulk een verbond?

Antwoord. Als een gunstige onderhandeling van God met de eerste mens, als hoofd van het menselijk geslacht, dat natuurlijker wijze uit hem zou voortkomen volgens welke God hem de hemelse gelukzaligheid beloofde, onder beding van volmaakte gehoorzaamheid, met bedreiging des doods, indien hij deze eis niet volbracht, maar daar tegen zondigde.

Vraag. Hoe wordt dit verbond doorgaans genoemd?

Antwoord. De Godgeleerden noemen dit verbond, een verbond der natuur, daar het met de mens in zijn eerste beginsel is opgericht, toen zijn natuur goed en bekwaam was om de bedingen des Verbonds te kunnen volbrengen. Een verbond der wet, voor zoverre het in zichzelf een wet behelsde, waarnaar de mens zich, ter verkrijging van de hemelse gelukzaligheid; stiptelijk moest gedragen. Een Sinaïtisch verbond, daar het op de Sinaï wel niet weder is opgericht, maar in zijn oude eis opnieuw is voorgesteld. Een oud verbond, omdat het voorgegaan is voor de zonde en door de oprichting van het verbond der genade, is verouderd en verdwenen. Een verbond der werken, vermits de voorwaarden van dit verbond geboden en werken zijn, op welke volbrengen de beloften des verbonds toegebracht werden.

Vraag. Hoe bewijst ge, dat God met Adam een verbond der werken in het Paradijs heeft opgericht?

Antwoord. 1. Dat blijkt uit Hosea 6:7: *Maar zij hebben het verbond overtreden als Adam; daar hebben zij trouwelooslijk tegen Mij gehandeld.* Job 31:33: *Zo ik, gelijk Adam mijn overtredingen bedekt heb, door eigen liefde mijn misdaad verbergende.* Alwaar wij duidelijk zien, dat Israël in zijn verbondsbreuk vergeleken wordt met die van Adam, wiens overtreding even bekend en zwaar was.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

2. Uit het verhaal van Mozes, Gen. 2 : 17: *Maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten: want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* Waarin wij uitdrukkelijk vinden een willekeurig gebod van God, met een bedreiging, terwijl wij de belofte van het goede gemakkelijk kunnen afleiden van Gods natuurlijke goedheid, Hebr. 11 :6: *Die tot God komt, moet geloven dat Hij is, en een Beloner is dergenen, die Hem zoeken.* En de toestemming Adams op Gods voorstel, kunnen wij besluiten uit zijn afhankelijkheid van God, als Schepper en Wetgever.
3. Uit de tegenstelling van de wet der werken tegenover de wet des geloofs, Rom. 3 : 27 en 28: *Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? Der werken? Nee, maar door de wet des geloofs. Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet.* Gal. 2 : 16: *Wetende, dat de mens niet gerechtvaardigd wordt uit de werken der wet, maar door het geloof van Jezus Christus.* Daar nu zulk een tegenstelling van de wet des geloofs tegen de wet der werken, is, blijkt vanzelf duidelijk, dat die wet der werken niets anders dan het verbond der werken is.

Vraag. Hebt u nog iets naders?

Antwoord. 4. De bekende belofte, Levit. 18 : 5: *Ja, Mijn inzettingen en Mijn rechten zult gij houden; welke mens dezelve zal doen, die zal door dezelve leven: Ik ben de Heere.* Die spreuk moet eens haar waarheid gehad hebben, en bij gevolg de wet vermogen gehad hebben om de mens op zijn gehoorzaamheid het eeuwige leven te schenken. Die tijd is zeker geweest in de staat der rechtheid vóór de val daar de mens na zijn zondeval volstrekt machteloos is, om door werken de zaligheid te verkrijgen, Rom. 8:3: *Want hetgeen der wet onmogelijk was, daar zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijn Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees.*

Vraag. Waartoe dient het, dat wij weten, dat God zulk een verbond met de eerste mens heeft opgericht?

Antwoord.

1. Om duidelijk te begrijpen de toerekening van Adams zonden aan al zijn nakomelingen.

2. Om wel te verstaan, de genoegdoening van Jezus Christus, Die als de tweede Adam onder de wet is geweest, om te verlossen, die onder de wet waren, Gal. 3 : 13: *Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons. Want daar is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt.* Rom. 8 vers 3 en 4: *Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God Zijn Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees; opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, maar naar den Geest.*
3. Om beter begrip te vormen van het verbond der genade, in tegenstelling van zulk een verbond der werken, Rom. 3 : 27 *Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? Der werken? Nee, maar door de wet des geloofs.*

Vraag. Hoeveel zaken staan ons ter beschouwing van dit verbond aan te merken?

Antwoord. Vier zaken. 1. De onderhandelende partijen. 2. De wederzijdse voorwaarde. 3. De verzegeling. 4. De duurzaamheid.

Vraag. Hoe kwam God de mens in dit verbond voor?

Antwoord.

1. Als Schepper en Wetgever, Die volkomen recht had om de mens te gebieden.
2. Als goed en getrouw, om de mens, indien hij standvastig bleef, Zijn goedheid mede te delen.
3. Als heilig en rechtvaardig, om de ongehoorzaamheid van de mens indien hij zondigde, te kunnen straffen.

Vraag. Hoe kwam de mens in dit verbond voor?

Antwoord.

1. Als versierd met Gods beeld, en volkomen in staat om de voorwaarden des verbonds te kunnen volbrengen.
2. Als het hoofd van het menselijk geslacht, met wiens volständigkeit het mensdom staan of vallen zou.

Vraag. Was dan Christus onder deze nakomelingen in dit Verbond niet begrepen?

Antwoord. Gans niet, nademaal Die als een Hoofd van een ander verbond tegen Adam overstaat, en daarenboven op een bovennatuurlijke wijze, uit Maria rein en zonder smet geboren is.

Vraag. Hoe bewijst u, dat in dit verbond alle nakomelingen van Adam zijn begrepen geweest.

Antwoord.

1. Uit de toerekening van Adams zonde aan al zijn nakomelingen. Rom. 5:12: *Daarom gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood, en alzo de dood tot alle*

mensen doorgedaan is, in welken allen gezondigd hebben. Zelfs tot de kinderen, die niet gezondigd hebben, in de gelijkheid der overtreding Adams, vers 14: Maar de dood heeft geheerst van Adam tot Mozes toe, ook over degenen, die niet gezondigd hadden in de gelijkheid der overtreding Adams, welke een voorbeeld is desgenen, die komen zou.

2. Uit de vergelijking, die de Schrift maakt tussen Adam en Christus, Rom. 5 : 15: *Doch niet gelijk de misdaad, also is ook de genadegift. Want indien door de misdaad van één velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods, en de gave door de genade, die daar is éénes mensen Jezus Christus, overvloedig geweest over velen. 1 Kor. 15 : 22: Want gelijk ze allen in Adam sterven, also zullen ze ook in Christus allen levend gemaakt worden. Vers 47: De eerste mens is uit de aarde aards; de tweede mens is de Heere uit den hemel.*

Vraag. Wat eistte God in dit verbond?

Antwoord. Gehoorzaamheid aan Zijn wet.

Vraag. Bewijs eens, dat God Adam voor de val een wet heeft gegeven?

Antwoord. 1. Uit de overblijfselen van de wet in de heidenen, Rom. 2:14 en 15: *Want wanneer de heidenen, die de wet niet hebben, van nature de dingen doen, die der wet zijn, dezen de wet niet hebbende, zijn zichzelf een wet, als die betonen het werk der wet geschreven in hun harten, hun consciëntie medegetuigende, en de gedachten onder elkander hen beschuldigende of ook ontschuldigende.* Indien de mensen na den val zelfs een wet in hun harten ingeschreven hebben, en also zichzelf een wet zijn, hoewel onvolmaakt en duister, hoeveel te meer heeft Adam in de staat der rechtheid een wet gehad. De reden van het gevolg is, omdat de wet der natuur vloeit uit de kennis van God.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

2. Rom. 8 : 3: *Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God Zijn Zoon zendende in de gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees.* De Apostel stelt vast, dat er een wet is, die alle mensen raakt, en dat die wet in zichzelf de kracht heeft, om de mens, die ze volmaakt vindt, te rechtvaardigen; hij verklaart, dat die wet krachteloos is geworden, derhalve is ze eens in kracht geweest. Nu dit is nooit geweest na de val, en daarom dan voor de val, toen er geen zonde was.
3. Dit leert de natuur Gods en der mensen. God is door Zijn natuur de Eerste en Opperste, en alle eer en dienst waardige Heere. Zodra er een schepsel is, zo is Hij boven dat schepsel, en dat schepsel is onder Hem, hetwelk in kracht van afhankelijkheid Zijn wil en wet gehoorzamen en eerbiedigen moet, Jer. !0 : 7: *Wie zou U niet vrezen, Gij Koning der heidenen?*

want het komt U toe; omdat toch onder alle wijzen der heidenen en in hun ganse koninkrijk niemand U gelijk is.

Vraag. Wat voor een wet had de Heere aan Adam gegeven?

Antwoord.

1. Een wet der natuur, welke voor zoveel de inhoud aangaat, dezelfde was als de Tien Geboden, door Paulus genoemd het gebod ten leven, Rom. 7: 10; liefde, hoofdst. 13: 10, waarvan de overblijfselen nog in de heidenen bespeurd worden.
2. Een wet der beproeving die Mozes uitdrukt, Gen. 2: 16 en 17 : *En de Heere God gebod den mens, zeggende: Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten; maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.*

Vraag. Om welke rede werd die boom genoemd een boom der kennis des goeds en des kwaads?

Antwoord. Niet om aan te wijzen, dat die boom op zichzelf redelijk was, of een innerlijke kracht had, dat hij aan de mens door het eten daarvan een zodanige kennis gaf, zoals sommigen onder de Joden en daarna de Socinianen hebben gesteld, maar de reden van die benaming schijnt tweevoudig geweest te zijn.

1. Ten opzichte van God, Die door de boom heeft willen beproeven en alzo weten of de mens goed zou blijven, volhardende in de gehoorzaamheid dan of hij kwaad zou worden. In hoedanig een zin hij gezegd wordt Hiskia verzocht te hebben, om te weten al wat in zijn hart was, 2 Kron. 32 : 31 en 32.
2. Ten opzichte der mensen, omdat hij in liefde Gods deze proefwet gehoorzamende, komen zou tot genieting van dat geluk en zaligmakende goed, hetwelk nooit volkomen dan door het genieten gekend werd. Daarentegen, indien hij ongehoorzaam was door ondervinding zou kennen in wat afgrond van kwaden hij zich nedergeworpen had.

Vraag. Waartoe strekte een zoudanig proefgebod aan de mens, niet te mogen eten van de boom der kennis des goeds en des kwaads, ja die niet aan te roeren?

Antwoord. Daardoor is de mens onderwezen:

1. Dat God een Heere van alle dingen is, en dat het de mens niet geoorloofd is, zelfs een boomvrucht te begeren, als met Gods goedvinden, 1 Kron. 29 : 11: *Uwe, o Heere, is de grootheid en de macht en de heerlijkheid en de overwinning en de majesteit, want alles, wat in den hemel en op de aarde is, is Uwe: Uwe, o Heere, is het koninkrijk, en Gij hebt U verhoogd tot een Hoofd boven alles.*
2. Dat ons hoogste goed in het genot van aardse schepselen niet is te vinden, maar alleen in God, Psalm 73 : 25 en 26: *Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op aarde.*

Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de rotssteen mijns harten en mijn deel in eeuwigheid.

3. Dat wij gaarne de allergenoegelijkste en begeerlijkste schepselen laten varen, indien God het zo gebiedt, Psalm 115: 1: *Niet ons, o Heere niet ons; maar Uwen naam geeft ere, om Uwer goedertierenheid, om Uwer waarheid wille.*
4. Dat er veel meer goeds is in de gehoorzaamheid van het Goddelijk bevel, dan in de genieting van een genoegelijke zaak, Joh. 4:34: *Jezus zeide tot hen: Mijn spijs is, dat Ik doe den wil Desgenen, Die Mij gezonden heeft, en Zijn werk volbreng.*
5. Dat de mens nog niet gekomen was tot het hoogste toppunt der gelukzaligheid, maar dat hij nog groter goed te wachten had, nadat hij de loop der gehoorzaamheid zou voltrokken hebben, Gen. 15 : 1: *Vrees niet, Abraham; Ik ben u een schild, uw loon zeer groot.* Psalm 19 : 12: *In het houden van die is grote loon.*

Vraag. Wat voor een gehoorzaamheid eiste God van de mens volgens deze tweeërlei wet?

Antwoord. Een volmaakte gehoorzaamheid, die drieledig is.

1. Een volmaaktheid der delen, daar hij al de geboden Gods naar lichaam en ziel moet onderhouden, Gal. 3 : 10: *Want zovelen als er uit de werken der wet zijn, die zijn onder den vloek; want daar is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen,* Jac. 2 : 10: *Want wie de gehele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan alle.*
2. Een volmaaktheid der trappen, die in het oordeel over de gehoorzaamheid, alle verzachting en oogluiking uitsluit, maar strengelijk afeist gehoorzaamheid van ganser harte, met inspanning van alle kracht, Deut. 6 : 5: *Zo zult gij den Heere Uw God liefhebben met uw ganse hart, en met uw ganse ziel, en met al uw vermogen.* Psalm 119 : 4 en 5: *Heere, Gij hebt geboden, dat men Uw bevelen zeer bewaren zal. Och, dat mijn wegen gericht werden om Uw inzettingen te bewaren!*
3. Een volmaaktheid van volharding, daar die gehoorzaamheid duren moest tot het schenken van het beloofde loon, Deut. 27 : 26: *Vervloekt zij die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve; en al het volk zal zeggen: Amen.* Matth. 24 : 13: *Maar wie volharden zal tot het einde, die zal zalig worden.*

Vraag. Heeft Adam de voorwaarden of bedingen van dit verbond aangenomen?

Antwoord. Dit blijkt uit de redenering van Eva tegen de slang, Gen. 3: 2 en 3: *En de vrouw zeide tot de slang: Van de vrucht der bomen dezes hofs zullen wij eten; maar van de vrucht des booms, die in het midden des hofs is, heeft God gezegd: Gij zult daarvan niet eten, noch die aanroeren, opdat gij niet sterft.* En die van Adam tegen den Heere, nadat hij gevallen was, Gen. 3 : 10 : *En hij zeide: Ik hoorde Uw stem in den hof, en ik vreesde: want ik ben naakt; daarom verborg ik mij.*

Hetgeen veronderstelt, dat zij de voorwaarden des verbonds gekend en van ganser harte toegestemd hadden.

Vraag. Waarmede staafe God dit verbond?

Antwoord. Met beloften en bedreigingen.

Vraag. Wat was de belofte?

Antwoord. De eeuwige gelukzaligheid na dit leven in de hemel.

Vraag. Hoe bewijst u, dat Adam de beloften van de eeuwige gelukzaligheid gehad heeft?

Antwoord. 1. Dit blijkt uit de natuur der wet, welke haar onderhouders het leven belooft, Lev. 18: 5: *Ja, mijn inzettingen en Mijn rechten zult gij houden; welk mens dezelve zal doen, die zal door dezelve leven:* Ik ben de Heere. Matth. 19 : 17 : *En Hij zeide tot hem: Wat noemt u Mij goed? Niemand is goed, dan één, namelijk God. Doch wilt gij in het leven ingaan, onderhoud de geboden.*

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

2. Datzelfde leven, dat op het geloof, Christus aannemende, geschonken wordt, datzelfde leven beloofde de volmaakte gehoorzaamheid der wet, Rom. 10 : 5, 6, en 9: *Want Mozes beschrijft de rechtvaardigheid, die uit de wet is, zeggende: De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven. Maar de rechtvaardigheid die uit het geloof is, spreekt aldus, namelijk: Indien gij met uw mond zult belijden den Heere Jezus, en met uw hart geloven, dat God Hem uit de doden opgewekt heeft, zo zult gij zalig worden.* Gal. 3 : 11 en 12: *En dat niemand door de wet gerechtvaardigd wordt voor God, is openbaar; want de rechtvaardige zal uit het geloof leven. Doch de wet is niet uit het geloof. Maar de mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven.*
3. De bedreiging zelf brengt een belofte met zich. De Heere zegt, Gen, 2 : 17: *Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* Gelijk nu onder de naam van dood, niet alleen de tijdelijke, maar ook de eeuwige dood en verdoemenis bedreigd wordt, hoedanig de dood als de bezoldiging der zonde is, Rom. 6 : 23, zo moet ook door de beloften van het leven, die hier ingewikkeld, als hij gehoorzaamde, bedoeld wordt, der eeuwige gelukzaligheid na dit leven verstaan worden.
4. Hiertoe strekte de boom des levens die buiten tegenspraak een sacrament van het eeuwige leven was, Gen. 3 : 22: *Opdat hij zijn hand niet uitsteke en neme ook van den boom des levens en ete, en leve in eeuwigheid.* Doch dat waarteken aan Adam voorgesteld, zou van geen nuttigheid geweest zijn, indien het door hem niet was verstaan noch aangemerkt als een sacrament van de belofte, die God aan hem gedaan had. Het zou op zichzelf maar een ijdel bedrijf geweest zijn, dat de mens na de val, van

de toegang tot en het eten van die boom geweerd werd, tenzij God daarmee had willen duidelijk maken, dat hij van de beloofde zaak was afgefallen, en bijgevolg onwaardig geworden het Sacrament te genieten.

Vraag. Zou Adam, indien hij standvastig ware gebleven deze gelukzaligheid genoten hebben in het Paradijs of in de hemel?

Antwoord. De geleerden verschillen in dit stuk. Echter dunkt ons het laatste.

1. Daar het Paradijs in de Schriftuur wordt voorgesteld als een voorbeeld van de hemel en de hemel zelf genoemd wordt het Paradijs, Luc. 23 :43: *En Jezus zeide tot hem: Voorwaar zeg Ik u, heden zult gij met Mij in het paradijs zijn.*
2. Het is wel gevoegelijk, dat de mens, tot de hoogste gelukzaligheid overgebracht zijnde, ook aldaar zijn verblijf had, daar God de stralen van Zijn ontzaggenlijke Majesteit op het allerdoorluchtigste vertoont, hetwelk Hij buiten twijfel in de hemel doet, Jes. 66 : 1: *Alzo zegt de Heere: de hemel is Mijn troon en de aarde de voetbank Mijner voeten.*
3. Het aardse Paradijs was voorzien van alle lekkernijen en vermakelijkheden, die tot dit dierelijke leven behoren, welker gebruik in die volmaaktste en onmiddellijke genieting Gods geen plaats heeft.

Vraag. Vloeide deze belofte van gelukzaligheid uit de loutere vrijheid van de Goddelijke wil, zodat God niet onbetamelijk zou gedaan hebben, indien Hij de mens niets zodanigs beloofd had; of uit het bestaan der Goddelijke natuur, dat Hij op die wijze met de mens een verdrag maakte?

Antwoord.

1. God is aan Zijn schepsel niets schuldig. Door geen recht, door geen wet is Hij gehouden het te belonen, want het gehele schepsel is zichzelf, en al wat in en aan hetzelfde is, aan God schuldig. Al wat God derhalve aan het schepsel belooft, vloeit uit de ingewanden van Zijn goedheid en ontferming, Ezech. 36 : 32: *Ik doe het niet om uwentwil, spreekt de Heere Heere, het zij u bekend. Schaamt u en wordt schaamrood van uw wegen, gij huis Israëls.*
2. Dewijl nu deze goedheid Gode natuurlijk is, niet minder dan Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, ja het Gode evenzeer betaamt volgens Zijn goedheid te handelen met dat rechtschapen en heilig schepsel, als volgens Zijn rechtvaardigheid met het zondige schepsel. Zo blijkt het van achteren, dat God gehoorzaamheid niet wel van de mens kon vorderen, zonder belofte van leven en gelukzaligheid. indien de mens volstandig bleef, Hebr. 11 : 6: *Die tot God komt, moet geloven dat Hij is, en een beloner is dergenen, die Hem zoeken.* Jes. 45 : 19: *Ik heb tot het zaad Jacobs niet gezegd zoek Mij tevergeefs.*

Vraag. Wat bedreigde God aan Adam?

Antwoord. De dood, Gen. 2: 12: *Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* Waaronder begrepen wordt allerlei soort van ellende, welke God de mens in en na dit leven toebrenge. Exod. 10: 17: *En nu vergeeft mijn zonde nog ditmaal, en bidt vuriglijk tot den Heere uw God, dat Hij slechts deze dood van mij wegneme.* Rom. 6: 23: *De bezoldiging der zonde is de dood.* Openb. 20: 6: *Over dezen heeft de tweede dood geen macht.*

Vraag. Waartoe bevestigde God dit verbond der werken met waartekenen?

Antwoord. Deze waartekenen dienden:

1. Om de mens des te aandachtiger aan dat verbond te doen gedenken.
2. Om hem te verzekeren van de getrouwheid en standvastheid Zijner belofte, indien hij volstandig bleef. Hebr. 6 : 18: *Opdat wij door twee onveranderlijke dingen, in welke het onmogelijk is, dat God liege, een sterke vertroosting zouden hebben, wij namelijk, die de toevlucht genomen hebben om de voorgestelde hope vast te houden.*
3. Om hem de voorsmaak van de hemel te geven.

Vraag. Hoeveel sacramenten heeft God gegeven, tot bevestiging van dit verbond?

Antwoord. Sommige Godgeleerden zeggen twee, anderen drie, anderen wederom vier, namelijk: Het paradijs, de sabbath, de boom des levens, en de boom der kennis des goeds en des kwaads.

Vraag. Wat was het Paradijs?

Antwoord. Een zeer gemakkelijke en vruchtbare boomgaard, door God Zelf tegen het Oosten geplant in Eden. Een zeer vruchtbare landstreek, en vol van allerhande lekkernijen, en gelegen, zo het schijnt, omtrent Haran, een koopstad van Arabië, bij de plaats, waar de Eufraat en de Tygris zich onder elkander vermengen, niet ver van Mesopotamië, welke besproeid werd door vier rivieren, die met veel bochten en krommingen, die gemakkelijke boomgaard bespoelden. Daarin ontbrak niets, wat tot een geheel eerlijk vermaak dezes levens behoorde. Daar openbaarde God Zich dikwijls aan de mens en gaf hem gemeenzame toegang tot Zijn overzoet gezelschap. Mozes spreekt er uitdrukkelijk van, Gen. 2 : 8-14.

Vraag. Wat betekende het Paradijs?

Antwoord. De vruchtbaarheid van het Paradijs betekende de gelukzalige genoegelijkheid van de hemel. Immers, de Schrift noemt de hemel de woonplaats der gelukzaligen, en Paradijs, Luc. 23 : 43: *En Jezus zeide tot hem: Voorwaar zeg Ik u, heden zult gij met mij in het Paradijs zijn,* 2 Kor. 12 :4: Dat hij opgetrokken is geweest in het Paradijs, en gehoord heeft onuitsprekelijke woorden, die een mens niet zijn geoorloofd uit te spreken.

Vraag. Is er een gepaste overeenkomst tussen het Paradijs en de derde hemel?

Antwoord.

1. Het Paradijs was een hof door God Zelf geplant om te zijn een woonplaats van de mens, die naar Zijn beeld geformeerd is. De hemel is door God gebouwd tot een woonstede dergenen, die naar het beeld Gods vernieuwd zijn, Hebr. 11:10: *Want hij verwachtte de stad, die fundamenten heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is.*
2. Het Paradijs overtrof met zijn vermakelijkheid zeer verre al andere gedeelten der aarde. De hemel is de plaats, waar eeuwige vreugde en verkwikking voor Gods volk is, Psalm 16 : 11: *Verzadiging der vreugde is bij Uw aangezicht, lieflijkheden zijn in Uw rechterhand, eeuwiglijk.* Daarom die heerlijke belofte, Jes. 51 : 3: *Want de Heere zal Sion troosten, Hij zal troosten al haar woeste plaatsen, en Hij zal haar woestijn maken als Eden, en haar wildernis als den hof des Heeren; vreugde en blijdschap zal daarin gevonden worden, dankzegging en een stem des gezangs.*
3. In het Paradijs waren zeer zuivere stromen, die de hof, overal waar het nodig was, besproeiden en vruchtbaar maakten. In de hemel is een zuivere rivier van algenoegzame verkwikking. Openb. 7 : 17: *Want het Lam, dat in het midden des troons is, zal ze weiden, en zal hun tot een Leidsman zijn tot levende fonteinen der wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen.*
4. In het Paradijs waren aangename bomen, zowel voor het gezicht als voor het gebruik. In de hemel zullen de genadegiften vermakelijk zijn om te zien, en verkwikkelijk om te genieten, Psalm 17:15: *Maar ik zal Uw aangezicht in gerechtigheid aanschouwen, ik zal verzadigd worden met Uw beeld, als ik zal opwaken.*
5. In het Paradijs was geen plaats voor een mens, die met zonde besmet is. Dit zelfde heeft zijn betrekking op de hemel, Openb. 21 vers 27: *En in haar zal niet komen iets dat ontreinigt, en gruwelijkheid doet, en leugen spreekt, maar die geschreven zijn in het boek des levens des Lams.*
6. In het Paradijs genoot de mens Gods gemeenschap, in zoverre God daar woonde, zich vermakende in het werk Zijner handen. In de hemel is de woonplaats Zijner Majesteit, waar God altijd bij de mens zijn zal, en Zichzelf aan hem te zien en te smaken geven op een gemeenzame wijze, 1 Joh. 3 : 2: *Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods, en het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen, maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen; want wij zullen Hem zien, gelijk Hij is.*

Vraag. Waarmede bevestigde God in het bijzonder Zijn verbond?

Antwoord. Door de boom des levens, en door de boom der kennis des goeds en des kwaads, als twee krachtige waartekenen voor Zijn bondgenoten.

Vraag. Waarom wordt die boom genoemd een boom des levens?

Antwoord. Niet omdat de mens etende van die boom, door de kracht daarvan een onsterfelijk leven zou verkregen hebben, gelijk velen onder de ouden, en heden de Socinianen en anderen leren. Maar deze draagt die naam, omdat hij de mens zeer krachtig verzegelde en verzekerde een beter en gelukkig leven dat hij op zijn volständigkeit bij God te wachten had, en de genieting van de hemel. Daarom wordt de zaligheid uitgebeeld door het eten van de boom des levens, Openb. 2 : 7: *Die overwint, Ik zal hem geven te eten van den boom des levens, die in het midden van het Paradijs Gods is.* En Christus, Die de zaligheid heeft aangebracht, werd genoemd een Boom des Levens, Openb. 22 : 2: *In 't midden van haar straat, en op de éne en de andere zijde der rivier, was de boom des levens, voortbrengende twaalf vruchten, van maand tot maand gevende zijn vrucht; en de bladeren des booms waren tot genezing der heidenen.*

Vraag. Op wat wijze verzegelde die boom de mens het zalig leven?

Antwoord. Door het eten van zijn vrucht.

Vraag. Hoe blijkt, dat Adam van die boom mocht eten?

Antwoord.

1. Uit het gebod van God tot Adam, Gen. 2 : 16 en 17: *En de Heere God gebod den mens zeggende: Van allen boom dezès hofs zult gij vrijelijk eten; maar van den boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* Hetgeen Eva belijdt geweten te hebben, als zij tot de slang zegt, Gen. 3 : 2 en 3: *En de vrouw zeide tot de slang: Van de vrucht der bomen dezès hofs zullen wij eten; maar van de vrucht des booms, die in het midden des hofs is, heeft God gezegd: Gij zult daarvan niet eten, noch die aanroeren, opdat gij niet sterft.*
2. Uit het verbod, hetgeen eerst op de zonde gevolgd is, Gen. 3 : 22. *Toen zeide de Heere God: Zie, de mens is geworden als Onzer één, kennende het goed en het kwaad: nu dan, dat hij zijn hand niet uitsteke en neme ook van den boom des levens, en ete, en leve in eeuwigheid.*

Vraag. Wat wordt door veel Godgeleerden mede tot een waarteken van dit verbond gesteld?

Antwoord. De Sabbath, door God aan Adam gegeven voor de val als een afbeelding van de eeuwige en zalige rust in de hemel, waarvan onder die benaming in Gods Woord gsproken wordt. Hebr. 4 : 9. *Daar blijft dan een ruste over voor het volk Gods.* Dit hebben de Joodse Rabbijnen geloofd, als zij hun leerlingen vragende: Wat is de Sabbath? deden antwoorden: Een voorbeeld van het land der levenden, welke is de eeuw der ziel, de eeuw der vertroosting! De geleerde Buxtorf tekent elders aan, dat de Joden een spreekwoord hadden, de Sabbath is niet

gegeven, dan opdat hij zou zijn een voorbeeld van de toekomstige eeuw.

Vraag. Heeft de mens dit verbond onderhouden?

Antwoord. Nee. Hij heeft het verbroken door de zonde, Hos. 6: 7: *maar zij hebben het verbond overtreden als Adam; daar hebben zij trouwelooslijk tegen Mij gehandeld.* Rom. 3:23: *Want zij hebben allen gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods.*

Vraag. Hoe wordt deze verbreking van Gods Verbond in de Belijdenis voorgesteld?

Antwoord. In het algemeen, op deze wijze: Maar als hij in ere was, zo heeft hij het niet verstaan; noch zijn uitnemendheid erkend. In de beide eerste drukken stonden deze woorden met een onderscheiden letter. En in de tweede druk was er bij gedaan: En is het vee gelijk geworden. Hieruit blijkt, dat de Belijdenis doelt op hetgeen David zegt, Psalm 49 : 13 en 21: *De mens nochtans, die in waarde is, blijft niet; hij wordt gelijk aan de beesten., die vergaan.* De zin der woorden is: Een mens, die hoog geacht en geschat wordt, en echter geen verstand of opmerking heeft, die op zijn einde niet let noch zijn pad weegt, maar wandelt zonder achterdocht, wordt gelijk de beesten die vergaan, door zijn onvernunftige en beestachtige handel. Hij wordt hun gelijk zowel in zijn bedoeling als in zijn manier van doen. Hij gebruikt zijn verstand niet dan tot dingen, die beestachtig zijn. Hij is voldaan met de genieting der wereld. Hij vestigt zijn gedachten niet op God en Goddelijke zaken en leeft en sterft gelijk een beest, die noch hoop, noch verwachting heeft na dit leven.

Vraag. Is Gods voorzienigheid van eeuwigheid werkzaam geweest omtrent des mensen val?

Antwoord. Dit blijkt:

1. Uit Zijn alwetendheid, waardoor God alle dingen tevoren kent. Hand. 15:18: *Gode zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend.*
2. Uit het besluit der verkiezing, waarin de zaligheid van sommigen uit het gevallen mensdom vastgesteld is. Rom. 9:23: *En opdat Hij zou bekend maken den rijkdom Zijner heerlijkheid, over de vaten der barmhartigheid, die Hij tevoren bereid heeft tot heerlijkheid.*
3. Uit de voorverordining van Christus tot Middelaar, om zondaars zalig te maken, welke de rampzaligheid van zondaren veronderstelt. Hierom wordt Christus genoemd een Lam, dat voorgekend is geweest voor de grondlegging der wereld, 1 Petrus 1 : 20.

Vraag. Wat is het gevolg hiervan?

Antwoord. Dat de val des mensen noodzakelijk was, ten aanzien van Gods besluit, Jes. 46 : 10: *Die van den beginne aan verkondigt het eind, en van ouds af die dingen, die nog niet geschied zijn; Die zegt: Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen.* Hoofdstuk 25 : 1:

Heere, Gij zijt mijn God, U zal ik verhogen, Uw naam zal ik loven, want Gij hebt wonder gedaan; Uw raadslagen van verre zijn waarheid, en vastheid.

Vraag. Is God dan geen oorzaak geweest van des mensen zondeval?

Antwoord. Nee. Gods natuur is heilig, en laat niet toe, dat Hij een mens tot kwaad verzoekt. Jac. 1: 13: *Niemand als hij verzocht wordt, zegge: ik word van God verzocht, Want God kan niet verzocht worden met het kwade, en Hijzelf verzoekt niemand.* Daarenboven heeft God in de toelating van de val niets gedaan dat met Zijn heiligheid in strijd was.

Vraag. God heeft de val immers toegelaten, die Hij door Zijn macht had kunnen verhinderen?

Antwoord. Ja, doch wijselijk en tot een heilig doel, zonder iets te doen, dat tegen Zijn volmaakte heiligheid aanloopt. God was niet verplicht Zijn macht te verlenen, om de zonde te beletten, waarom Hij naar Zijn onafhankelijke macht over de mens, die zonde heeft willen toelaten; temeer, daar de mens verzuimde in de ure der verzoeking de hulp en bijstand van zijn Verbondsgod af te bidden om die verzoeking te boven te komen, gelijk God voormaals de heidenen gedaan heeft, Hand. 14 : 16: *Welke in de voorledene tijden, al de heidenen heeft laten wandelen in hun wegen.* Is iemand met dit bewijs niet voldaan, hij zie wat de Heere zegt, Jes. 45 : 9 *Wee dien, die met zijn formeerder twist, gelijk een potscherf met aarden potscherven. Zal ook het leem tot zijnen formeerder zeggen: Wat maakt gij? Of zal uw werk zeggen: Hij heeft geen handen?*

Vraag. Hoe bewijst u, dat de mens een oorzaak is geweest van zijn eigen val?

Antwoord. Dit bevestigt de rede. De mens zondigde tegen beter weten in. Hij misbruikte de bekwaamheid, die God hem gegeven had. Niemand dwong hem tot zonde. De satan, die hem verleidde, kon hem de zonde wel aanraden, maar had geen vermogen om hem te dwingen tot zonde. Zodat wij met de Belijdenis zeggen: De mens heeft zichzelf willens der zonde onderworpen, en daardoor de dood en vervloeking, het oor biedend aan het woord des duivels, Pred. 7: 29: *Alleen zie, dit heb ik gevonden: dat God den mens recht gemaakt heeft, maar zij hebben veel vonden gezocht.*

Vraag. Welke waren de inwendige oorzaken van des mensen val?

Antwoord. Ongelovigheid aan God en Zijn bedreiging, Gen. 2 : 17: *Ten dage als gij daarvan eet, zult gij den dood sterven.* Hovaardigheid en ongeregelde begeerte naar meerdere gelijkheid met God, volgens de bedriegelijke beloften des Satan, Gen. 3 : 5: *Maar God weet, dat ten dage als gij daarvan eet, zo zullen uw ogen geopend worden, en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad.* Onmatige keellust, opgewekt door een schone gedaante van de boom, welke de zonde volmaakte, zodat de vrouw toetastte en daarvan at, en zij gaf ook haar

man en hij at met haar, Gen. 3 : 6: *En de vrouw zag, dat die boom goed was tot spijs en dat hij een lust was voor de ogen, ja een boom die begeerlijk was om verstandig te maken; en zij nam van zijn vrucht en at; en zij gaf haren man met haar, en hij at.*

Vraag. Wie was de uitwendige oorzaak van des mensen val?

Antwoord. De satan was de aanradende oorzaak van 's mensen zondeval, aan wier listige aanrading de mens het oor leende, Gen. 3: 1: *De slang nu was listiger dan al het gedierte des velds, hetwelk de Heere God gemaakt had; en zij zeide tot de vrouw: Is het ook, dat God gezegd heeft: Gijlieden zult niet eten van allen boom dezès hofs?*

Vraag. Was dit een eigenlijke slang, die tot Eva sprak?

Antwoord. Het was een eigenlijke slang, waaronder de duivel zich verborg. Dit blijkt zeer duidelijk: 1. Uit het eenvoudig verhaal van Mozes, die duidelijk van een slang spreekt, hetgeen niet op een ijdele wijze met een bloemrijke geschiedenis mag worden verwisseld.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

1. Omdat dit dier met al het gedierte des velds vergeleken wordt, als listiger, gelijk de slang, wegens zijn buigzaamheid, verbergings, hoofdbedekking en andere, bij de natuurkenners aangewezen stukken, van ouds een bekend zinnebeeld van list en voorzichtigheid is, Matth. 10 : 16: *Zijt dan voorzichtig gelijk de slang.*
2. Uit de straf, die God duidelijk over de slang heeft uitgesproken, Gen. 3 : 14: *Toen zeide de Heere God tot die slang: Dewijl gij dit gedaan hebt, zo zijt gij vervloekt boven al het vee en boven al het gedierte des velds; op uw buik zult gij gaan, en stof zult gij eten, al de dagen uws levens.*
3. Voeg hierbij de toestemming der heidenen, die van dit werk der slang niet ten enenmale onbewust zijn geweest, gelijk bekend is, dat de Egyptenaars en Babyloniërs de duivel gediend hebben onder de gedaante van een slang.

Vraag. Was dit meer dan een eenvoudige slang?

Antwoord. 1. 't Was een slang, die de duivel bezat, die tot Eva sprak; want een slang kan niet spreken door zichzelf, veel minder verstandig redeneren.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. Ja, dit blijkt:

2. Uit der mensen woord en leugen, den duivel van den beginne toegeschreven, Joh. 8 : 44: *Gij zijt uit den vader den duivel, en wilt de begeerte uws vaders doen, Die was een menschenmoorder van den beginne, en is in de waarheid niet staande gebleven; want geen waarheid is in hem. Wanneer hij de leugen spreekt, zo*

spreekt hij uit zijn eigen; want hij is een leugenaar en de vader der leugen.

3. Uit de namen, welke de duivel ten aanzien van deze verzoeking worden toegeëigend: zo wordt hij genoemd de Leviathan, de kromme slomme slang, Jes. 27: 1; de listige slang, 2 Kor. 11 :3; de grote draak, de oude slang, welke genoemd wordt de duivel, die de gehele wereld verleidt. Openb. 12 : 9.
4. Uit de toestemming der Joden, die zeggen, dat Sammaël de slang bezeten heeft, en de slang alles gesproken heeft door ingeving van Samuel.

Vraag. Hoedanig was deze verleiding van de duivel door een slang?

Antwoord. Een listige verleiding, 2 Kor. 11: 3: *Doch ik vrees, dat enigszins, gelijk de slang Eva door haar, arglistigheid bedrogen heeft, also uw zinnen bedorven worden, om af te wijken van de eenvoudigheid, die in Christus is.*

Vraag. Hoe heeft de duivel in die verleiding zijn list in het werk gesteld?

Antwoord.

1. Dat hij daartoe een slang gebruikte, die toen niet onaangenaam voor de mens was, met zulk een bevalligheid, dat zij de ogen van Eva tot zich getrokken heeft.
2. Dat hij het werk der verleiding heeft aangelegd niet bij Adam maar bij Eva zijn vrouw, die het verbod niet onmiddellijk van God, maar van haar man ontvangen had, Gen. 2:16, en 17.
3. Dat hij zich van de tijd heeft bediend, toen de mens eerst vers uit de handen van Zijn Maker genomen was, en door een gewinning in zijn goede staat nog niet bevestigd was.
4. Dat hij de mens heeft aangezet tot een kwaad, dat op het eerste gezicht niet alleen zeer klein van belang scheen te zijn, maar ook willekeurig, en op het aanzien zelf goed.

Vraag. Waaruit blijkt de listigheid van de verleiding des duivels nog meer?

Antwoord.

5. Uit zijn redenering met Eva gehouden, waarin hij:
 - a. Haar vraagsgewijze voorkomt, alsof hij begerig was het gebod van God te verstaan, doch met het doel om haar te brengen tot twijfel aan dat gebod, Gen. 3 : 1: *De slang nu was listiger dan al het gedierte des velds, hetwelk de Heere God gemaakt had; en zij zeide tot de vrouw: is het ook, dat God gezegd heeft: Gijlieden zult niet eten van allen boom dezès hofs?*
 - b. Loochent de Goddelijke bedreiging of verdraaiing daarvan, vers 4: *Toen zeide de slang tot de vrouw: Gijlieden zult den dood niet sterven.*
 - c. De bedreiging veranderend in een grote en schone belofte van iets, dat aangenaam en beminnelijk scheen, vers 5:

Maar God weet, dat ten dage als gij daarvan eet, zo zullen uw ogen geopend worden, en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad.

- d. Zich beroepend op de Goddelijke alwetendheid, vers 5: Maar God weet, enz. Een wijze van spreken, die wij gevoegelijk kunnen opvatten als een formule van eedzwering, waardoor hij zijn verklaring op het allerkrachtigst heeft willen bevestigen, gelijk Paulus doet, 2 Kor. 11 : 11: *God weet het*; vers 31: *De God en de Vader onzes Heeren Jezus Christus, Die geprezen is in der eeuwigheid, weet dat ik niet lieg.*

Vraag. Is de vrouw op dat listig gesprek gevallen?

Antwoord. Och ja! Dit gesprek en redenering des duivels heeft in haar doen opkomen zondige gedachten, zijnde het zaad van ongeregelde begeerlijkheid, dat de satan in haar hart geworpen heeft; op de begeerte volgde het oog op de verboden vrucht; op het aanschouwen van de vrucht werd de begeerlijkheid in haar opgewekt, en de zonde klom daardoor als door een venster, in de ziel, zodat ze gulzig werd en at. Gen. 3 : 6: *En zij nam van zijn vrucht en at.*

Vraag. Wat deed de vrouw, nadat zij gezondigd had?

Antwoord. Zij verleidde ook haar man, Gen. 3: 6: *En zij gaf ook haar man met haar, en hij at.*

Vraag. Hoe kan Paulus dan zeggen, 1 Tim. 2 : 14: *En Adam is niet verleid geworden, maar de vrouw, verleid zijnde, is in overtreding geweest?*

Antwoord. Paulus loochent daar maar in enig opzicht dat de man is verleid geworden, gelijk de Schrift meermalen schijnt te loochenen, hetgeen maar in enig opzicht ontkend wordt. Zo zegt Christus:, Joh. 6 : 27: *Werk niet om de spijs, die vergaat.* Dat leert Paulus' bedoeling in de tekst, waarmede hij eigenlijk wil bewijzen, dat de vrouw geen heerschappij mag voeren over de man, om twee redenen, De eerste was, omdat Adam eerst geschapen was als het hoofd. De tweede was, dat de vrouw lichter kon bedrogen worden, en eerst is bedrogen geweest, en haar man tot verleiding heeft gestrekt, Gen. 3:12: *Toen zeide Adam: De vrouw, die Gij mij gegeven hebt, die heeft mij van dien boom gegeven, en ik heb gegeten.*

Vraag. Wat is er op de verleiding gevolgd?

Antwoord. De val van Adam en Eva, Gen. 3: 7: *Toen werden hun beider ogen geopend, en zij werden gewaar, dat zij naakt waren, en zij hechtten vijeboombladeren tezamen, en maakten zich schorten.*

Vraag. Waarin bestond hun val en ongehoorzaamheid?

Antwoord. In een trouweloze verbreking van Gods verbond, Hos. 6 : 7: *Zij hebben allen het verbond overtreden, als Adam; daar hebben zij trouwelooslijk tegen Mij gehandeld.* Daarom zegt de Belijdenis: Het

gebod des levens, dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden, en heeft zich van God, Die zijn ware leven was, door de zonde afgescheiden, hebbende zijn gehele natuur verdorven, waardoor hij zich schuldig gemaakt heeft des lichamelijken en geestelijken doods.

Vraag. Was de overtreding van Gods gebod, of het eten van de boom der kennis des goeds en des kwaads, zulk een grote zonde?

Antwoord. Ja, dit blijkt wel als wij letten:

1. Op de mens, die haar bedreef; het was een gunsteling des Allerhoogsten Gods, naar Zijn beeld gevormd, staande in Gods verbond, en bekwaam om staande te kunnen blijven, indien hij wilde.
2. Op de tijd, wanneer dit wanbedrijf voorviel, toen hij nog vers kwam uit de hand van zijn Maker, en Gods onverdiende gunst in de schepping naar Zijn beeld en oprichting van Zijn verbond be-toond, nog levendig in zijn geheugen lag.
3. Op de daad der zonde zelf, waarin was een opstapeling van veel misdaden, als verwaarlozing van Gods gebod, zorgeloosheid, verwerping van Zijn vriendschap, betrouwen op zichzelf, afschudding van Gods heerschappij, ondankbaarheid, verslaving aan de Satan, mateloze schepselliefde, liefdeloosheid omtrent al zijn nakomelingen, die daardoor in het verderf gezonken zijn, Rom, 5 : 12.

Vraag. Wat zijn de vruchten van Adams zondeval?

Antwoord. Bittere vruchten en gevolgen, Deut. 32:32 en 33: *Hun wijndruiven zijn vergiftige wijndruiven, zij hebben bittere beziën; hun wijn is vurig drakenvenijn en een wreed adderenvergif.*

Vraag. Welke waren die?

Antwoord.

1. Het verlies van Gods beeld, hetwelk zij met schaamte gewaar werden, Gen. 3 : 7: *Toen werden hun beider ogen geopend, en zij werden gewaar, dat zij naakt waren; en zij hechtten vijeboom-bladeren tezamen, en maakten zich schorten.*
2. Schrik in de conscientie bij het horen van Gods stem, Gen. 3 vers 8-10: *En zij hoorden de stem van den Heere God, wandelende in den hof, aan den wind des daags. Toen verborg zich Adam en zijn vrouw voor het aangezicht van den Heere God, in het midden van het geboomte des hofs. En de Heere God riep Adam, en zeide tot hem: Waar zijt gij? En hij zeide: Ik hoorde Uw stem in den hof en ik vreesde: want ik ben naakt, daarom verborg ik mij.*
3. Zondige eigenliefde, waardoor zij hun zonden zochten te verontschuldigen, Gen. 3 : 12 en 13: *Toen zeide Adam: De vrouw, die Gij bij mij gegeven hebt, die heeft mij van dien boom gegeven, en ik heb gegeten. En de Heere God zeide tot de vrouw: Wat is dit, dat gij gedaan hebt? En de vrouw zeide: Die slang heeft mij bedrogen en ik heb gegeten.*
4. De rechtvaardige uitspraak van het vonnis:

- a. Eerst over de slang, zowel over het dier als over de duivel, die daardoor zeer vernederd werd, Gen. 3 : 14 en 15: *Toen zeide de Heere God tot die slang: Dewijl gij dit gedaan hebt, zo zijt gij vervloekt boven al het vee, en boven al het gedierte des velds: op uw buik zult gij gaan, en stof zult gij eten al de dagen uws levens. En Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en tussen haar zaad: datzelve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen.*
 - b. Daarna over de vrouw, die aan veel smarten van het kinderen baren en aan de moeilijke heerschappij des mans onderworpen werd, Gen. 3 : 16: *Tot de vrouw zeide hij: Ik zal zeer vermenigvuldigen uw smart, namelijk uwer dracht: met smart zult gij kinderen baren; en tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben.*
 - c. Eindelijk over de man, wien een lastig en moeilijk leven wordt toegelegd, met de dood daarop volgende, niet als een einde, maar een voornaam deel van de straf. Vers 17-19: *En tot Adam zeide Hij: Dewijl gij geluisterd hebt naar de stem uwer vrouw en van dien boom gegeten, daar Ik u van gebod, zeggende: Gij zult daarvan niet eten, zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt, en met smart zult gij daarvan eten al de dagen des levens; ook zal het u doornen en distelen voortbrengen, en gij zult het kruid des velds eten: in het zweet uws aanschijns zult gij brood eten, totdat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt: want gij zijt stof en gij zult tot stof wederkeren.*
5. De uitvoering van dit vonnis, waartoe behoren:
- a. Het beschimpend en bespottend verwijt van de grote ongelijkheid des mensen met God, die naar de raad des duivels geluisterd had, Gen. 3 : 22: *Toen zeide de Heere God: Zie, de mens is geworden als Onzer één, kennende het goed en het kwaad: nu dan, dat hij zijn hand niet uitsteke en neme ook van den boom des levens en ete, en leve in eeuwigheid.*
 - b. De verdrijving uit het Paradijs en van de boom des levens, tot bebouwing van de overige aardbodem, Gen. 3 : 23: *Zo zond de Heere God hem weg uit den hof van Eden, om den aardbodem te bouwen, daar hij uit genomen was.*
 - c. De plaatsing van Cherubim, om de mens te weren van de boom des levens, Gen. 3 : 24: *En Hij dreef den mens uit, en stelde Cherubim tegen het oosten des hofs van Eden, en een vlamig lemmer eens zwaards, dat zich omkeerde, om te bewaren den weg van den boom des levens.*

Vraag. Wat ziet u hieruit?

Antwoord. De verbreking van het Verbond der werken moet ons opleiden tot beschouwing van de uiterste afgrond van ellende, waarin de mens door die bondsbreuk is gestort. Zodat wij mogen klagen: *De*

kroon onzes hoofds is afgevallen, o wee nu onzer, dat wij zo gezondigd hebben, Klaagl. 5 : 16. Als de stam valt, dan blijven de takken niet staan; als de fontein vervuild wordt, dan zijn de stralen niet rein. Adam wilde niet zijn, hetgeen hij kon blijven. O, ontrouwe vader! Eva vergaapt haar en ons geluk! O, trouweloze moeder! Zij, wier niets ontbrak, hebben ons gebrekkig gemaakt; zij, wie het niet genoeg was, heilig te zijn, doen ons onheilig geboren worden; zij, die met gemak konden gehoorzamen, zijn ongehoorzaam geworden; zij, die van rondsom met weldaden omgeven waren, werden ondankbaar; die geen reden hadden om God niet te geloven, geven geloof aan de duivel; die heerschappij hadden over alle schepselen, wilden God Zelf gelijk zijn; die zelf alle vruchten hadden, misgunden de Schepper een eigen boom. Die kennis genoeg hadden om gelukkig te blijven, wilden ook kennen hetgeen hen ongelukkig zou maken; die vrolijk in het Paradijs konden leven, en daarna in de hemel, zoeken voor hen en hun nazaten de plaats der rampzalige duisternis; die onbedorven waren geschapen, bederven zichzelf en ons geheel en al.

Zodat onze natuur door hen zodanig bedorven is dat wij onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad, Jer. 2 : 21: *Ik had u toch geplant een edelen wijnstok een geheel getrouw zaad: hoe zijt gij mij dan veranderd in verbasterde ranken eens vreemden wijnstoks?*

Vraag. Maar is het rechtvaardigheid in God, dat Hij om de overtreding van de mens, het ganse mensdom straft?

Antwoord.

1. Dit is een inwerping van het verdorven verstand, hetwelk vijandschap tegen God voert. Hij kent, zegt de vermaarde Witzius, de Opperste Majesteit niet ter dege, noch Zijn allerzuiverste en met zich in alles overeenkomende heiligheid, die Gods handelingen aan zijn oordeel en redenering onderwerpt en God in het recht betreft alsof Hij misdeed en tegen billijkheid met de mens handelde. Dat zou geen aards vader in zijn zoon, geen koning in zijn onderdaan, geen heer in zijn knecht verdragen. En zouden wij warmpjes ons zoveel vermeten omtrent de Rechter der ganse wereld? Adam was onze vader en wij zijn zijn kinderen, die in verbond begrepen waren. Adam stond als het hoofd van het ganse menselijke geslacht, in wiens volständigkeit of val het ganse mensdom óf staan óf vallen zou. Zo dikwijls dan het verdorven vlees durft tegenspreken: de wegen des Heeren zijn niet recht, even zo dikwijls moeten wij hetzelfde toeduwen: ja, maar uw wegen zijn niet recht, Ezech. 18 : 25.
2. Indien Adam voor zich en voor ons in de voorwaarde van het verbond was blijven staan; indien hij de loopbaan zijner beproeving ten einde gelopen hebbende, in het goede was bevestigd geworden, en wij zijn nakomelingen met hem; indien wij, verzadigd zijnde door de lekkernijen van het lieve leven in het Paradijs, tegelijk met hem in de vreugde des hemels waren opgenomen, niemand zou geklaagd hebben, dat hij in het hoofd

van het menselijk geslacht ware gerekend geweest. Een iegelijk zou de wijsheid en goedheid Gods geprezen hebben, en in niemand zou zelfs het allermiste nadenken uit dien hoofde opgekomen zijn, dat God, nalatende de beproeving van alle mensen, hoofd voor hoofd in een mens de proef van allen heeft willen nemen. Hetgeen nu in zulk een uitkomst rechtvaardig zou zijn geweest, hoe kan dat door een tegengestelde uitkomst onrechtvaardig worden? Dies past het ons met onderwerping te zeggen, Job 2 : 10: *Ja, zouden wij het goede van Goed ontvangen en het kwade niet ontvangen?* Neh. 9 : 33: *Doch Gij zijt rechtvaardig in alles, dat ons overkomen is; want Gij hebt trouwelijk gehandeld, maar wij hebben goddelooslijk gehandeld.*

Vraag. Maar zou wel iemand van alle mensen, die in dezelfde omstandigheid als Adam ware gesteld geweest, zijn zaken beter beschikt hebben?

Antwoord. Och nee! Adam ontbrak het niet aan wijsheid, noch aan heiligheid, noch aan lust tot de Godzaligheid, noch aan kracht om de wil Gods volmaakt te doen. Wat zou dan een onbescheiden knibbelaar van de weg des Heeren, zijn vrije wil beter gebruikt hebben, die in al zijn handel doet zien, dat hij het slecht bedrijf van de eerste Vader waarover hij onrechtvaardig klaagt, met genoegen navolgt; die de wil van de hoogste God bij zijn begeerlijkheden achterstelt; de aardse dingen boven de hemelse, de tegenwoordige dingen boven de toekomstige verheft; die naar zijn eigen hoofd en weg zoekt, maar die geheel van de weg tot de gelukzaligheid afwijkt en het nog erger maakt dan zijn eerste vader? *Het is ook geschied na al uw boosheid. Wee, wee u! spreekt de Heere Heere, Ezech. 16 : 23.*

Vraag. Wat was deze onbescheiden knibbelaar nuttiger en nodiger dan met God te twisten?

Antwoord. Het ware hem beter zijn verbondsbreuk voor God te belijden en met de woorden van de scherpzinnige Ridderus te betuigen: Nu wil ik mijn God verontschuldigen, daar die schuld ligt in onze ouders. Ja, ik wil en moet mijzelf beschuldigen. Hetgeen Adam in haastige overval misdeed, dat doet mijn natuur met voorbedachten rade. Ik ben ongehoorzaam en vrees niet. Ik ben vol begeerlijkheid en ik wacht mij niet. Ik ben ongelovig, en ik schrik niet. Ik ben bedorven, en ik treur niet. Ik zoek zelf de zonde menigmaal en wacht niet tot dat zij mij aangeraden wordt. Adam at van de verboden boom, waar ik niet bij was en ik in en door hem, als mijn natuurlijke vader, maar nu eet ik nog dagelijks van zoveel verboden bomen, waarvan ik mij om Gods wil onthouden moest. Wee mij, ellendige! En och, ware ik zo ellendig niet, dat ik mijn ellende niet wilde zien. Ik roem op mijn licht, terwijl mijn verstand enkel duisternis is. Ik steun op mijn wil, terwijl ik een slaaf der zonde ben. Ik boog op mijn kracht en vrijheid, terwijl mijn kracht en vrijheid verbeurd en verloren is. Mijn boosheid kastijdt mij, mijn ongerechtigheid straft mij, omdat ik de springader des levenden waters verlaten heb. Genade, o God! genade o God! om Uws Zoons wil, Die

eiken potscherf, die met u twisten wil, toeroept, Jer. 2 : 29: *Waarom twist gij tegen Mij? Gij hebt allen tegen mij overtreden.* Vers 22: *Want al wiest gij u met salpeter, en al naamt gij veel zeep, zo is toch uw ongerechtigheid voor Mijn aangezicht getekend.*

Vraag. Met wien hebben wij over dit gewichtige leerstuk van 's mensen verdorvenheid verschil?

Antwoord. Met de voorstanders van de vrije wil, Pelagianen, Socinianen, Remonstranten en anderen. Daarom zegt onze Belijdenis: Daarom verwerpen wij al wat men hiertegen leert van de vrije wil des mensen, aangezien de mens niet dan een slaaf der zonde is, enz.

Vraag. Hoe komt dit woord 'vrije wil' tot ons?

Antwoord. Vrije wil wordt in het Grieks genaamd "Authexousia", hetwelk in zijn kracht beduidt: zelfmacht, zelfwaardigheid, zijn eigen meester te zijn. Het wordt in de Schrift niet gevonden, maar is door Platonische wijsgeren, die tot het Christendom bekeerd zijn, in de kerk overgebracht. In het Latijn gebruikt men de woorden liberum arbitrium, dat in onze taal zoveel zegt als vrije wil.

Vraag. Wat is de wil?

Antwoord. Die kracht in de ziel, waardoor men een zaak verkiest of verwerpt, Deut. 30: 19: *Kiest dan het leven, opdat gij leeft!*

Vraag. Is deze wil vrij?

Antwoord. Ja toch. Dat volgt uit de natuur van de wil, en de Schrift bevestigt dit. Zo leest men, Exod. 35: 5: *Een ieder, wiens hart vrijwillig is.* Vers 29: *alle man en vrouw, wier hart hen vrijwillig bewoog.* Psalm 110: 3: *Uw volk zal zeer gewillig zijn.* Filemon vers 14: *Opdat uw goeddadigheid niet zou zijn als naar bedwang, maar naar vrijwilligheid.*

Vraag. In welk opzicht is des mensen wil niet vrij?

Antwoord.

1. Des mensen wil is niet vrij in afhankelijkheid van God, nademaal de gehele mens, zowel ten aanzien van zijn wezen, als ten opzichte van zijn werkingen en het recht Gods om hem aan Zijn wil en wetten te verbinden, volstrekt van God afhangt.
2. Des mensen wil is niet vrij van het praktikaal oordeel des verstands te volgen, want de wil kan onmogelijk zonder het verstand in dit opzicht volgen, omdat de mens redelijk is en op een redelijke wijze werkt.
3. Ook is de wil niet vrij van de hebbelijkheden die in de mens zijn, daar hij werkt overeenkomstig zijn natuur. Waarom de mens in zijn natuur volmaakt heilig zijnde de gerechtigheid werkt, of geheel verdorven en zondig zijnde, niet anders dan ongerechtigheid bedrijft.

Vraag. Maar strijdt de vrijheid van de wil niet tegen Gods bewerking daarvan?

Antwoord. Gans niet, omdat God elk schepsel bewerkt, overeenkomstig zijn natuur. Hij bewerkt de wil des mensen, niet als een stoffelijkheid, als een blok of steen, die enkel lijdelijk is, en niet werkt met bewustheid of vrijwilligheid; maar Hij bewerkt de ziel als een redelijk wezen en brengt alle wilsneigingen daarin voort als vrijwillige werkingen. Daarom zegt Paulus, dat God in ons werkt het willen, dat is het vrijwillig werken, Filipp. 2 : 13.

Vraag. Hebt u wel voorbeelden van zaken, die door de mens vrijwillig gedaan worden, en echter van Gods besluit en besturing afhangen?

Antwoord. Ja, zeer vele, als bij voorbeeld: Vrijwillig gaven de Egyptenaars hun gouden en zilveren vaten en kleinodiën aan de Israëlieten, maar God bewoog hen er toe, Exod. 11 : 3, Hoofdst. 12 : 36. Vrijwillig gingen achter Saul van het heir, doch hun hart werd door God geroerd, 1 Sam. 10 : 26. Vrijwillig deed keizer Augustus een gebod uitgaan om de gehele wereld te doen beschrijven, doch dit is niet geschied zonder Gods besturing, daar het noodzakelijk was, dat de Messias te Bethlehem geboren werd. Micha 5 : 1; Luc. 2 : 17. Vrijwillig hebben de Joden Jezus ter kruisdood veroordeeld, doch daardoor hebben ze niets anders gedaan, dan Gods raad tevoren bepaald had, dat geschieden moest, Hand. 2 : 23, Hoofdst. 4 : 28.

Vraag. Maar kan de noodzakelijkheid bestaan met de vrijheid van de wil?

Antwoord. Ja, daar dezelve vrij is:

1. Van dwang, die van buiten af op hem aankomt. Alle mensen op aarde zijn niet machtig om iemands wil te dwingen, of om de mens iets te laten doen, dat hij niet wil. Maar zullen zij een mens brengen tot hun wil, dan moeten zij de zaken zo regelen, dat de mens zelf kiest en wil, en zo naar zijn eigen wil handelt.
2. De wil des mensen is vrij van de natuurlijke indruk, waardoor de beesten gedreven worden tot hun doel, zonder daarvan een redelijk begrip te hebben, daar de wil het verstand volgt en alzo op een redelijke wijze handelt.

Vraag. Waarin bestaat dan de vrijheid van de wil?

Antwoord. In dat vermogen der ziel, waardoor men een zaak verkiest of verwerpt uit eigen geneigdheid, zonder enige nooddwang, 1 Kor. 7: 36; Filemon vers 14.

Vraag. Bestaat de wijsheid van de menselijke wil niet in een onverschilligheid, dat men dezelfde zaak op denzelfde tijd kan willen en niet willen?

Antwoord. Geenszins. Dit blijkt

1. Uit de natuur Gods, der engelen en der mensen.
 - a. De liefde Gods omtrent Zichzelven is wel vrijwillig, evenwel niet onverschillig. God kan niet nalaten Zichzelven te beminnen, 2 Tim. 2 vers 13.

- b. De liefde die de Engelen God toedragen, is vrijwillig, echter niet onverschillig, daar zij niet anders kunnen dan God beminnen en dienen, Psalm 103 : 20 en 21.
- c. De liefde van de mens omtrent zichzelf is vrijwillig, maar niet onverschillig, daar de mens zichzelf noodzakelijk bemint, Ef. 5 : 29.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

2. Indien men stelt, dat de wil des mensen bestaat in onverschilligheid, moeten daaruit verschillende ongerijmdheden volgen:
 - a. Dat God geen macht heeft over des mensen wil, maar dat deze altoos onafhankelijk blijft, en zowel als God zijn eigen heer en meester is.
 - b. Dat de mens niet behoeft te bidden om bekering, daar God volgens dit gevoelen, geen macht heeft de wil onwederstandelijk te buigen tot gehoorzaamheid des Evangelies.
 - c. Dat de mens kan willen, dat hij wordt verdoemd, en zowel voor eeuwig ongelukkig zijn als zalig worden, daar zijn wil door onverschilligheid tot beide kan worden overgehaald.
 - d. Dan kan God geen belofte doen van heiligmaking, daar alles wat Hij omtrent de wil zou verrichten, den mens altijd in die onverschilligheid zou laten. En alzo zou niet kunnen gezegd worden, dat God geeft het willen en het werken, of het maken van een nieuw hart, hetwelk alles ten uiterste ongerijmd is.

Vraag. Maar zijn wij alzo verdorven, dat wij gans onbekwaam zijn tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad?

Antwoord. De Papisten en Remonstranten zeggen: Nee. Wij zeggen: Ja. Tot recht begrip van de zaak dient men te weten, dat er een vierderlei soort van goed is.

1. Een natuurlijk goed, als eten, drinken, gaan, staan, slapen, spreken.
2. Een burgerlijk goed, als beleefd, vriendelijk, behulpzaam, oprecht en rechtvaardig in de wandel te zijn.
3. Een uitwendig godsdienstig goed, als het horen en lezen van Gods Woord, een gebed te doen uit zijn verstand, het geven van aalmoezen en dienstbaar te zijn aan Gods Kerk.
4. Een geestelijk goed, als zich zelf te bekeren, waarlijk in Christus te geloven, waarachtig, heilig en geestelijk voor God en mensen te leven. 't Geschil gaat niet over de drie eerste, maar over de laatste soort.

Vraag. Hoe bewijst ge, dat de verdorvenheid den mens zo natuurlijk is, dat hij door zijn eigen krachten die geenszins kan te boven komen, of iets doen of willen, dat waarlijk goed en Gode aangenaam is?

Antwoord. 1. Gods Woord zegt duidelijk, dat de mens is krachteloos geworden door de zonde, Rom. 5 : 6 ; gevangen in de strikken des satans tot zijn verderf naar zijn wil, 2 Tim. 2 : 26; dood in zonden en in misdaden, Ef. 2: 15. Hij wordt verder vergeleken bij een Moorman die zijn huid, een luipaard die zijn vlekken niet veranderen kan, Jerem. 13: 23. Bij een nieuwgeboren kind, dat vertreden zijnde in zijn bloed zichzelf niet reinigen kan, Ezech. 16: 6. Bij een kwaden boom, die geen goede vruchten voortbrengen kan, Matth. 7: 18. Bij een ongeborene en ongeschapene, die zichzelf niet telen noch voortbrengen kan, Joh. 3:3; 2 Kor. 5:17. Gelijkenissen en van spreekwijzen, krachtig genoeg om 's mensen volstrekte onmacht tot enig geestelijk goed aan te duiden.

Vraag. Hoe bewijst u dit meer?

Antwoord. 2. Dit blijkt uit de redenen in onze Belijdenis bijgebracht:

- a. De mens heeft geen kracht om te doen wat waarlijk goed en Gode aangenaam is. Hij is een slaaf der zonde die als een andere Simson malen moet in dit gevangenhuis der zonde, Richt. 16 : 21. *Want een iegelijk die de zonde doet, is een dienstknecht der zonde.* Joh. 8:34, Hij is van nature ellendig, jammerlijk, arm blind en naakt, Openb. 3 : 17, die niets heeft noch hebben kan, tenzij het hem gegeven zij uit de hemel. Wie is er dan zo stout, dat hij er zich op beroemen zal iets goeds te kunnen doen, als uit zichzelf, daar toch Christus zegt: *Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke.* Joh. 6 : 44.
- b. Zijn wil is ondeugdzaam. Hij is van nature in zulk een kwade gestalte, dat hij zich niet bekeren wil, noch kan willen hetgeen waarlijk goed is. Zijn ziel heeft een afkeer van al wat goed is, en haat het licht. Ja, heeft de duisternis liever dan het licht. Joh. 2 : 1 en 20. Wie zal dan met zijn wil voortkomen, en zich daarop verstouten, die verstaat, dat de gezindheid des vleses vijandschap tegen God is! Rom. 8:7: *Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God, want het onderwerpt zich der wet Gods niet, want het kan ook niet.*
- c. Zijn verstand is met nare duisternis en onwetendheid van Goddelijke zaken overtogen. Hij is bot en blind in geestelijke dingen, en begrijpt niet wat hij doen moet om zalig te worden Ef. 4 : 18: *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods door de onwetendheid, die in hem is, door de verharding des harten.* Wie zal zich dan beroemen en van zijn wetenschap spreken, ziende dat de natuurlijke mens niet begrijpt de dingen die des Geestes Gods zijn, 1 Kor. 2 : 14. Kortelijk, wie zal enige gedachte voorstellen dewijl hij verstaat, dat wij niet bekwaam zijn van ons zelve iets te denken als uit

onszelven, maar dat onze bekwaamheid uit God is, 2 Kor. 3 : 5.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord. 3. alle geestelijk goed is geen vrucht van ons, maar heeft zijn oorsprong uit God, Jac. 1 : 17. Zodat wij met onze Belijdenis voor vast en zeker houden, hetgeen ons de Apostel zegt, dat God in ons werkt het willen en het volbrengen naar Zijn welbehagen. Want er is noch verstand, noch wil, het verstand en den wil Gods gelijkvormig, of Christus heeft ze in de mens gewrocht, hetwelk Hij ons leert, zeggende: *Zonder Mij kunt gij niets doen*, Joh. 15:5. Christus is de Wijnstok en de gelovigen zijn de ranken. Al hetgeen nu de rank heeft om te groeien en vruchten te dragen, dat ontvangt hij van de wortel en de stam. Dus moeten wij bekennen dat wij het goede, dat wij doen, niet buiten Christus doen, want zonder Hem kunnen wij niets doen, maar door Hem vermogen wij alles, Fil. 4 : 13. En Zijn genade is ons genoeg. 2 Kor. 12 : 9.

Vraag. Maar zeggen de partijen, in Marc. 1:15 staat: *Bekeert u en gelooft het Evangelie*. Zo nu God de mens hier en elders gebiedt zich te bekeren en te geloven, dan heeft de mens kracht om dat te doen, daar God de mens niet verplichten kan tot het volstrekt onmogelijke; dat is onrechvaardig en vergeefs.

Antwoord.

1. Des mensen gehoorzaamheid is niet allereerst en voornamelijk gegrond in het verbond, dat de mens verbrak, maar op Gods zeer uitstekende Eerstheid, Majesteit en Heiligheid, onder welke te staan, welke te ontzien, naar welker voorschrift zich te schikken het redelijk schepsel juist omdat het een redelijk schepsel is, gans schuldig is.
2. God heeft de mens geschapen, dat hij Gods wil kon doen, en of de mens door zijn eigen schuld zich nu al in een staat van onmacht heeft gebracht, dat beneemt Gods recht niet, om van de mens te eisen en hem te gebieden, hetgeen Hem welbehaaglijk is. De onmacht van de schuldenaar om te betalen, beneemt de schuldeiser zijn recht niet om betaling te vorderen. Een heer wordt niet verminderd in zijn recht om zijn knecht te gebieden, al is het, dat de knecht zich door dronkenschap onbekwaam maakt om te dienen. Dus zeggen de vermaningen van geloof en bekering niet wat de mens doen kan, maar waartoe hij verplicht is.
3. Die vermaningen zijn niet tevergeefs, al kan de mens, omdat hij zondig is, het niet doen, naardien de mens zowel zijn plicht, en bij nalatigheid daarvan zijn schuld vertoond wordt, hetzij enkel tot overtuiging, om hem verantwoordelijk te stellen, hetzij tot heilzame bekering, wanneer de Geest door en met dat Woord werkt, gelijk Christus' kracht met Zijn opwekkend woord: *Lazarus kom uit! de dode Lazarus levend maakte*, Joh. 11 : 43.

Vraag. De mens (zegt ge) kan in de natuurlijke toestand geen geestelijk goed doen; volgt uit deze leer niet dat, hij niets behoeft te doen en maar stil en werkeloos moet zijn totdat God hem bekere?

Antwoord. Onze partijen willen dit gevolg trekken uit onze leer, en de mens alsof stijven in zijn nalatigheid, doch gans verkeerd. Des mensen onmacht neemt, zoals reeds betoogd is, zijn schuld niet weg. Er wordt uitdrukkelijk van de mens geëist, dat hij zich bekere en leve. Stel u voor ogen een mens op een eiland verbannen die niet zwemmen kan, en niet ver van de oever een schip in zee zag, waarvan hij zijn verlossing verwacht, zal hij niet tot de uiterste rand van het eiland naderen, en zoveel hem mogelijk is, door roepen een teken geven van zijn begeerte om verlost te worden. Wat zal dan niet een zondaar, levende onder het aanbod van genade, die gedurig vermaand en gebeden wordt zich met God te laten verzoenen. Naäman de melaatse begaf zich tot Elisa, 2 Kon. 5. De acht en dertig jarige kranke legde zich neder bij het badwater te Jeruzalem, Joh. 5. De blinden riepen op de weg van Jericho: *Heere, Gij Zoon Davids, ontferm U onzer!* Matth. 20 : 30.

Vraag. Maar de natuurlijke mens is geheel onmachtig, wat zal, wat kan hij doen, hetgeen tot zijn vrede dient?

Antwoord. De natuurlijke mens, hoewel dood in zonden, heeft zijn natuurlijke vermogens, waardoor hij dadelijk meer kan doen, dan hij nu doet.

1. Hij kan duizenden van zonden nalaten, die hij nu niet nalaat. Zekerlijk zullen ten jongsten dage miljoenen mensen veroordeeld worden om zonden, die zij hadden kunnen vermijden. De mens heeft geen verschoning voor de verleiding van kwade gezelschappen, voor zijn dronkenschappen en menigerlei andere buitensporigheden. De ziel heeft macht over het lichaam; waarom zou dan de mens zijn ogen, handen, voeten, tong, oren en verdere ledematen niet beter in orde kunnen houden dan hij doet? Waarom zou hij zijn uitwendige pracht en hovaardige kleding niet kunnen afleggen? Waarom zou hij niet kunnen nalaten die trotse, ongeschikte en ongemanierde redenen? Waarom zou men niet duizendmaal meer kunnen ontvlieden de listigheden, bedriegerijen en verleidingen der wereld en des duivels? Elk zie maar op zichzelf en wat de straf van de boze en onnutte dienstknecht is, die zijn talent en kracht verwaarloosd had, Matth. 25 : 30: *En werpt den onnutten dienstknecht uit in de buitenste duisternis, daar zal wening zijn en knersing der tanden.*
2. Hij kan in de staat der natuur nog veel natuurlijke deugden betrachten, die hij nu niet doet. Ziet men niet dat zelfs verblinde heidenen in velerlei deugden duizenden verlichte Christenen overtreffen? Welk een blijdschap en vergenoeging wordt bij veel heidenen gevonden? Wat een getrouwheid om hun woord te houden, zelfs tot de dood toe? Wat een liefde van de kinderen tot de ouders? Wat eerbied en een uitstekende liefde tot hun

vaderland, waarvoor zij gewillig zijn geweest hun goed, kinderen en bloed op te offeren? Wat een onderwerping aan de regering van Hem, Die de wereld overheerst en alle dingen der mensen bestuurt. Waarom zou een Christen door het licht der natuur zover niet kunnen komen als de heidenen? O, zagen de mensen meer op het licht der natuur, gebruikten zij meer hun natuurlijke krachten, hoe zouden zij de gerechtigheid, de vrede, de enigheid in het gemenebest niet beter kunnen verzorgen; hoe zouden de huisgezinnen niet tot een betere en lieflijker orde kunnen worden gebracht, terwijl men nu ziet, dat een menigte huisgezinnen, zelfs onder de Christenen zo redeloos wordt geregeerd, alsof er geen natuurlijke bewustheid, licht, noch deugd meer over waren, Matth. 12 : 41: *De mannen van Ninive zullen opstaan in het oordeel met dit geslacht en zij zullen hetzelfde veroordelen.*

3. De natuurlijke mens kan omtrent de middelen van zaligheid meer doen, dan hij nu verricht. Hij heeft ogen om Gods Woord te lezen. Hij heeft oordeel en verstand om dat te onderzoeken. Hij heeft voeten om de dorpel van Gods heiligdom te betreden. Hij heeft een tong om zijn leraars te vragen: Wat moet ik doen om zalig te worden? Hij heeft gelegenheid om de gezelschappen van Godzaligen bij te wonen. Hij heeft een geheugen, waarin hij de dingen die het Koninkrijk Gods aangaan, kan opsluiten. Waarom is hij dan zo nalatig om zich beter te laten onderwijzen, welke de goede en welbehaaglijke wil Gods is; hoeveel uren, die hij over heeft voor de ijdelheid, zou hij kunnen besteden aan het onderzoek van Gods Woord? Waarom verzuimt hij zo menigmaal het gehoor van Gods Woord en de onderlinge bijeenkomsten der Godzaligen, terwijl hij zich bezig houdt met de onvruchtbare werken der duisternis onder de lieden die van deze wereld zijn, zo dat men billijk van hem zegt: *Hij weidt zich met wind en jaagt den Oostenwind na; den gansen dag vermenigvuldigt hij leugen en verwoesting*, Hoz. 12 : 2.
4. Voeg er bij, dat een natuurlijk mens door de overgebleven krachten zelf kan komen op de dorpel der rechte Godzaligheid. Hij kan zichzelf veroordelen, als blijkt in Farao en Saul, Exod. 10 : 16; 1 Sam. 24:18. Hij kan tranen storten over zijn zonden, als Ezau, Hebr. 12 : 17 en de besmettingen der wereld ontvlieden, 2 Petrus 2 : 20. Hij kan bijna bewogen zijn om een Christen te worden als Agrippa, Hand. 26 : 28. Hij kan zich voegen bij de Godzaligen, met hen spreken van Christus, van de zaligheid, en begeerte tonen naar de hemel. Matth. 25 : 1-13. Hij kan Christus leden aantrekken, een steunsel zijn voor zwakken, de zieken bijstaan en vertroosten, ja een gedaante van Godzaligheid vertonen, 2 Tim. 3 : 5 en de naam krijgen dat hij leeft, daar hij dood is in zonden en misdaden, Openb. 3 : 1: Och, dat een natuurlijk mens met indruk hore wat Christus zegt, Joh. 5 : 40: *Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven moogt hebben!*

Vraag. Ja, maar wat helpt het de mens in de staat der natuur dat hij al zijn kracht aanwendt, hij blijft dood in zonden en misdaden en zo God hem niet krachtdadig vernieuwt, hij wordt evenwel niet zalig?

Antwoord.

1. Moet die grote en waardige God niet gediend worden uit liefde? Moet het dan alles en alleen om de zaligheid zijn? Zal de mens God alleen maar dienen om wat van Hem te hebben? O! dan is zijn liefde ook maar als de liefde van een hond, die zijn meester volgt om de brokken, en derhalve waardig is, dat hij met de handen buitengesloten wordt, Openb. 22 : 15.
2. Geen natuurlijk mens kan klagen, dat God hem niet wil aan-nemen, als hij gedaan heeft, hetgeen hij kon doen. Want nooit heeft iemand gedaan hetgeen hij kon doen, ja, niemand van de onwedergeborenen heeft willen doen, hetgeen hij kon doen. Immer, hetgeen een natuurlijk mens kan doen, kan hij ook willen doen; als hij nu niet doet wat hij schuldig is, wil hij dat niet. Daarom zet Jezus op rekening van de Joden, Matth. 23 : 37: *Gij hebt niet gewild.*
3. Een natuurlijk mens kan door de natuurlijke krachten onder de algemene verlichting des Evangelies zich zo nabij den hemel gevorderd krijgen, dat hij *misschien* zal ingelaten worden door de ontfermende genade Gods in Christus. Zo wordt de goddeloze Simon de tovenaarsgeantwoord, Hand. 8 : 22: *Bekeer u dan van deze uw boosheid en bid God of misschien u deze overlegging uws harten vergeven werd!*

Vraag. Ja, maar gij stelt geen vaste samenhang tussen het natuurlijk pogen om Christus deelachtig te worden en tussen het verkrijgen van de zaligheid, en zo vordert de mens niet meer, dan dat hij misschien zal zalig worden?

Antwoord.

1. Een natuurlijk mens moet voldaan zijn met een misschien, en het overige afwachten van Gods loutere ontferming. God is een vrijmachtig Heere, Die Zich over de zondaar ontfermt, als het Hem belieft. Menen wij soms vrijheid te hebben, wanneer veel stoute bedelaars aan onze deur bedelen, dezen te geven en genen te weigeren. En zouden wij God geen vrijheid geven om zijn genade uit te delen aan wien Hij wil?, of zal men daarom nalaten naar genade te staan, zoveel men kan? Gans niet! *Die dorst heeft die kome, en die wil, neme het water des levens om niet,* Openb. 22 : 17.
2. Men bedenke wat iemand doet om tijdelijke verlossing, wanneer er maar enige mogelijkheid schijnt, al is er geen zekerheid van uitkomst. Benhadad had geen zekerheid, dat Achab hem in het leven zou behouden; hij hoort maar, dat de koningen Israëls goedertieren koningen waren en daarop bemoedigt hij zich om gunst bij Achab te verwerven, die hij ook bekomt, 1 Kon. 20 : 31 en 32. De vier melaatsen, door hongersnood geprest, vallen met

dit besluit in het leger der Syriërs: *indien zij ons laten leven, wij zullen leven, en indien zij ons doden, wij zullen maar sterven*, 2 Kon. 7 : 4. Wat zal dan niet een arm zondaar doen, die weet, dat God Zich wenden wil tot het gebed desgenen die gans ontbloot is. Psalm 102: 18: Men zie het voorbeeld in de verloren zoon, Luc. 15 : 20. Als hij nog van verre van hem was, zag hem zijn vader, en werd met innerlijke ontferming bewogen, en toelopende viel hem om zijn hals en kustte hem.

Vraag. Wat staat een Godzalige, die alrede tot Christus gekomen en levendig gemaakt is, te betrachten?

Antwoord.

1. Een Godzalige moet zien hoe duur hij verplicht is Gods macht en ontferming te danken, waardoor Hij hem heeft levend gemaakt, toen hij dood was in zonden en misdaden. 1 Petrus 1 : 3: *Geloofd zij de God en Vader onzes Heeren Jezus Christus, Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hope, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden.*
2. Hij moet zich schuldig achten tot betrachting van al Gods geboden, en om een lof op aarde te zijn, Jes. 43 : 21: *Dit volk heb Ik Mij geformeerd, zij zullen Mijn lof vertellen.* Is er met andere verdorvenheden nog een grote onmacht bij hem overgebleven, dit ontslaat hem niet van zijn plicht, maar leert hem zijn plicht niet dan met opzien naar Gods licht en sterkte te doen. *Trek mij*, zegt de Bruid, *wij zullen U nalopen*, Hooglied 1 : 4. *Die in het huis des Heeren geplant zijn, dien zal gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods*, Psalm 92 : 14.
3. Een Godzalige moet wel toezien, dat hij in de plicht, die hij aanvaardt, niet werke in eigen kracht, of boven zijn kracht en gestalte.
 - a. Niet in zijn eigen kracht; want al wat een mens uit zichzelf doet, kan God niet aangenaam zijn, Zach. 4 : 6: *Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de Heere der heirscharen.* Alles wat men doen wil, moet uit God en door God zijn, gelijk David zijn en zijns volks gulhartigheid in het overvloedig geven tot des tempels opbouw, aanmerkt als van de Heere in hun gewrocht, 1 Kron. 29 : 14: *Wie ben ik en wat is mijn volk, dat wij de macht zouden verkregen hebben om vrijwillig te geven als dit is? Want het is alles van U en wij geven het U uit Uw hand.*
 - b. Niet boven zijn kracht en gestalte, opdat hij door een te hoge werking niet moede noch beschaamd gemaakt worde. *Naar de man is, zo is zijn macht*, Richt. 8 : 21: Een kind in de genade moet niet als een jongeling willen, noch een jongeling als een man, noch een man als een vader of oud discipel van Christus, maar een elk naar zijn stand en kracht, en hierin zal hij aangenaam voor God zijn.

Daarom zegt Paulus, Fil. 3 : 16: *Doch, daar wij toegekomen zijn, laat ons daarin naar denzelfden regel wandelen.*

4. Eindelijk, een Godzalige moet niet te zeer bedroefd zijn, dat hij niet meer kracht in zich bevindt, om Gode welbehaaglijk te wandelen. Hij bemoedige zich met de overdenking, dat hij met een ontfermend God te doen heeft, Wien de oprechte pogingen van Zijn volk welbehaaglijk zijn, want indien tevoren de volvaardigheid des gemoeds daar is, zo is iemand aangenaam naar hetgeen dat hij heeft, niet naar hetgeen dat hij niet heeft. 2 Kor. 8 : 12.

ARTIKEL 15.

Van de erfzonde, op alle mensen overgegaan, die daar door ook verdorven zijn geworden.

Wij geloven, dat door de ongehoorzaamheid van Adam de erfzonde uitgebreid is geworden over het ganse menselijke geslacht; welke is een verdorvenheid der gehele natuur en een erfelijk gebrek, waarmede de kleine kinderen zelfs besmet zijn in hunner moeders lichaam, en die in de mens allerlei zonden voortbrengt, zijnde in hem als een wortel daarvan; en zij is daarom zo lelijk en gruwelijk voor God, dat zij genoegzaam is om het menselijk geslacht te verdoemen. Zij is ook zelfs door de doop niet gans tenietgedaan, noch geheel uitgeroeid, aangezien de zonde, daaruit altijd als opwellend water uitspringt, gelijk uit een onzalige fontein; hoewel zij nochtans de kinderen Gods tot verdoemenis niet toegerekend, maar door Zijn genade en barmhartigheid vergeven wordt; niet om in de zonde gerust te slapen, maar opdat het gevoel van deze verdorvenheid de gelovigen dikwijls zou doen zuchten, verlangende om van dit lichaam des doods verlost te worden. En hierin verwerpen wij de dwaling der Pelagianen, die zeggen, dat deze zonde niet anders is dan uit navolging

Vraag. Wat is zonde?

Antwoord. Ongerechtigheid, of afwijking van de Goddelijke wet, 1 Joh. 3: 4: *Een iegelijk die de zonde doet, doet ook de ongerechtigheid; want de zonde is ongerechtigheid.*

Vraag. Hoe wordt de zonde in de Heilige Schrift alle genoemd?

Antwoord. De benamingen der zonde zijn nadrukkelijk en vele. In het Hebreeuws zijn deze vier opmerkelijk: "Chataah", zonde, beduidt de afwijking van een rechte weg, of doel, dat men zich heeft voorgesteld. De gelijkenis is ontleend aan schutters, die zich een doelwit, waarop zij schieten zullen, voorstellen, en daarop mikken om de prijs te bekomen, Richt. 20 : 16; Job 5 : 24. "Gnavon", ongerechtigheid, zegt in zijn eerste betekenis krom zijn, Psalm 38 : 7; Pred. 1 : 15 en tekent dus overdrachtelijk de zonde, voor zover de mens daardoor van de gerechtigheid, die aan God en zijn naasten schuldig is, afwijkt, 2 Sam. 24:17. "Peschang" overtreding, betekent eigenlijk een afval, of afwerping van het juk van zijn wettige heer, Dan. 8 : 12 en 13. Immers het stamt af van "Peschang", afvallen, 1 Kon. 12 : 19; en geeft de zonde te kennen voor zover die is een afwerping van het juk des Heeren, een weigering van onze schuldige gehoorzaamheid aan God en Zijn bevelen, Job 31 : 33: Hiermede stemt overeen "Mered", dat in Esra 4 : 12 door rebellie en in Jos. 22 : 22 door wederspanningheid vertolkt werd. "Reschang", goddeloosheid, zegt een grovere misdaad, waardoor hij, die ze bedreven heeft, zichzelf heeft schuldig en strafwaardig verklaard in het gericht, zodat hij in een gedurige onrust is, wegens de straf, die hij zelf om zijn bedreven misdaad zekerlijk tegemoet ziet, Spr, 28:15; des. 57:20. In het Grieks vindt men verscheiden woorden, die

met de gemelde ten volle overeenstemmen, als: "Hamartia", Zonde, Joh. 9 : 41; "Adikia", ongerechtigheid Luc. 13:27; "Anomia" onwettigheid, 1 Joh. 3:4; Parakoê", ongehoorzaamheid, Rom. 5 : 19; "Parabasis", overtreding, Rom. 5 : 14; "Parapthoma", val of afval waardoor men nederstort van de vastheid die men bezat, Rom. 5 : 15. "Opheilêma", schuld, waardoor men verplicht is de straf te dragen die onze zonde verdiend heeft, Matth. 6 : 12.

Vraag. Hoe kunt u de zonde onderscheiden?

Antwoord. In de eerste zonde, welke was de val en ongehoorzaamheid van Adam en Eva, en in de zonde, die uit, de eerste voortgesproten is.

Vraag : Hoe noemt u de zonde, die uit de eerste zonde gesproten is?

Antwoord. De Erf of Oorspronkelijke zonde, waarvan in dit artikel opzettelijk gehandeld wordt.

Vraag. Is de kennis van onze erfzonde nodig en nuttig?

Antwoord. Zo schadelijk als ons de val Adams geweest is, zo nodig is haar kennis, om te komen tot kennis van de genade. De mens kan de genade niet kennen, of hij moet eerst zijn zonde kennen, Jerem. 3: 13. Hij kent de genade niet, die van de erfzonde onwetend is, Joh. 9: 41. Hij begeert en Christus niet, die niet weet hoe diep ellendig hij door de zonde geworden is, Matth. 9:12.

Vraag. In hoeveel delen wordt dit artikel verdeeld?

Antwoord. In drie delen.

1. Het eerste behelst een vaststelling van de erfzonde, die over alle mensen is gegaan. Wij geloven, dat door de ongehoorzaamheid van Adam, de erfzonde uitgebreid is geworden over het ganse menselijke geslacht.
2. Het tweede vervat een verklaring van deze stelling, waarin ons voorgedragen wordt:
 - a. Eerst wat de erfzonde is, zowel op zichzelf als in haar uitwerking.
 - i. Op zichzelf. Welk in een verdorvenheid der gehele natuur, en een erfelijk gebrek waarmede de kleine kinderen zelfs besmet zijn in hun moeders lichaam.
 - ii. In hun uitwerking. En die in de mens allerlei zonden voortbrengt, zijnde in hem als een wortel derzelve.
 - b. Daarna, hoe afschuwelijk en strafwaardig de erfzonde voor God is. Is daarom zo lelijk en gruwelijk voor God, dat ze genoegzaam is om het menselijk geslacht te verdoemen.
 - c. Eindelijk, hoe dit erfelijk gebrek:
 - i. Niet teniet gedaan of geheel wordt weggenomen door de Doop. Zij is ook zelfs door de Doop niet gans te niet gedaan, noch geheel uitgeroeid, aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water uitspringt, gelijk uit een Onzalige fontein.

- ii. Maar in Gods kinderen zelfs nog overblijft:
 - 1. Niet als een schuld tot hun verdoemenis. Hoewel zij nochtans de kinderen Gods ter verdoemenis niet toegerekend, maar door Zijn genade en barmhartigheid vergeven wordt.
 - 2. Maar als een zware krankte, welker gevoel hen doet uitzien en verlangen naar de ontbinding. Niet om in de zonde gerust te slapen, maar opdat het gevoel van deze verdorvenheid de gelovigen dikwijls zou doen zuchten, verlangende om van dit lichaam des doods verlost te worden.
- 3. Het derde deel vertoont de dwaling, die wij als strijdig met deze leer, verwerpen. En hierom verwerpen wij de dwaling der Pelagianen, die zeggen, dat deze zonde niets anders is dan uit navolging.

Vraag. Wat dunkt u van het woord erfzonde?

Antwoord. Dit woord stond in de eerste druk van de Belijdenis, maar in die tweede druk van het jaar 1583, leest men originale of oorspronkelijke zonde. Doch de Dordtse Synode van 1619 heeft het oude woord erfzonde in de plaats hersteld. Welke reden de eersten of de laatsten voor zulk een verandering hadden, is gemakkelijker te gissen dan te weten. Het woord erfzonde is helder en krachtig en zegt meer dan oorspronkelijke zonde, daar iets wel oorspronkelijk, maar daarom nog niet erfelijk kan zijn.

Vraag. Hoe velerlei is de erfzonde?

Antwoord. Tweeërlei. De toegerekende en inklevende erfzonde.

Vraag. Wat verstaat u door de **toegerekende erfzonde**?

Antwoord. De toerekening van Adams schuld aan al zijn nakomelingen, uit kracht van zijn eerste bondsbreuk.

Vraag. Hoe bewijst u dat Adams bondsbreuk alle mensen tot een rechtvaardige straf werd toegerekend?

Antwoord. 1. Uit Paulus' redenering, Rom. 5:12: *Daarom, gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood, en alzo de dood tot alle mensen doorgegaan is, in welken allen gezondigd hebben.* Duidelijk stelt de Apostel, dat door Adams zonde de dood tot alle mensen is doorgegaan. Sterven zij nu door Adams zonde, zo moet er ook gemeenschap zijn aan Adams zonde, zowel als aan zijn straf, en dat ze gemeenschap hebben aan zijn zonde, stelt hij in deze woorden: in welken allen gezondigd hebben.

Vraag. Hebt u nog een bewijs?

Antwoord.

- 2. De toerekening van Adams schuld blijkt ook uit 1 Kor. 15 : 22: *Want gelijk ze allen in Adam sterven, alzo zullen ze ook in*

Christus allen levend gemaakt worden. Hier staat niet alleen, dat alle mensen sterven, ook niet dat ze sterven in hun vaders of grootvaders, maar dat ze allen in Adam sterven. Sterven in iemand, is de schuld des doods en de verdoemenis in iemand hebben en uit een ander trekken. Indien nu alle mensen sterven, zo hebben ze ook allen gezondigd. Want de dood is een bezoldiging der zonde, Rom. 6 : 23: Verder, indien dan alle mensen in Adam sterven, zo hebben ze ook allen in Adam gezondigd. Hoe nu, hebben ze in Adam gezondigd? Niet persoonlijk hebben zij die zonde bedreven. En door navolging of door verdorvenheid te zondigen kan niet gezegd worden in iemand te zondigen en in iemand te sterven. Zo blijft het dan vast, dat alle mensen in Adam stervende, in hem door toerekening gezondigd hebben.

3. Dit bevestigt de algemene verdorvenheid, waarin alle mensen geboren worden; want indien alle mensen niet schuldig waren aan Adams bondsbreuk, zo moest een iegelijk mens zo volmaakt ter wereld komen als Adam was, daar de ziel onmiddellijk door God geschapen wordt, en God het redelijk schepsel, dat onschuldig is, schept overeenkomstig Zijn heilige natuur. Leert nu de ervaring, dat alle mensen in een zondige gestalte geboren worden, welke redenen zal men kunnen aangeven:
 - a. Waarom God gewild heeft, dat de inklevende verdorvenheid van de ouders op hun nakomelingen zou worden overgebracht, daar Hij machtig was om dit te beletten, hetzij door elk mens op zichzelf te scheppen, of langs een andere weg, dien Hij daartoe geschikt oordeelde.
 - b. Waarom dat ze allen uit een verdorven mens verdorven geboren en vervolgens door de zonde van God afgescheiden tot de allerzwaarste straf overgebracht worden.
 - c. Waar het vandaan komt, dat God de zielen der mensen, die niet door de generatie voortgeteeld maar onmiddellijk door Hem geschapen worden, niet worden geschapen met de oorspronkelijke gerechtigheid, gelijk die van onze eerste voorouders, maar verstoken zijn van dat kostelijk sieraad? O, hier moeten de tongen stom worden, die anders zo welsprekend zijn, tenzij men stelle, dat Adams bondsbreuk alle mensen tot een rechtvaardige straf toegerekend wordt.

Vraag. Maar hoe kan deze toerekening van Adams zonde met Gods Rechtvaardigheid bestaan, daar er staat in Ezech. 18 : 4 en 20: *De ziel, die zondigt, die zal sterven: de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid des vaders?*

Antwoord.

1. God is rechtvaardig in alles dat over ons komt, Neh. 9 : 33: Hij heeft een volmachtig gezag om de zonden der ouders te straffen

in hun kinderen, volgens Exod. 20 : 5: *Die de misdaad der vaderen bezoekt aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde lid.* Matth. 23 : 35: *Opdat op u kome al het rechtvaardige bloed, dat vergoten is op de aarde, van het bloed des rechtvaardigen Abels af tot het bloed van Zacharia, den zoon van Barachia, dien gij gedood hebt tussen den Tempel en het Altaar.* Men zie de voorbeelden van Achan, Joz. 7 :24 en 25; Jerobeam, 1 Kon. 14:9 en 10; Achab, 1 Kon. 21 :21; Manasse, 2 Kon. 24 : 3. Indien nu God volgens Zijn vrijmacht de ongerechtigheid der vaderen bezoeken kan aan hun kinderen, hoe veel te meer die van Adam, onzer aller vader in wiens lendenen wij waren, toen God hem in Zijn verbond opnam.

2. Zegt men dat bij Ezechiël staat: De ziel, die zondigt, die zal sterven, enz. De samenhang leert ons, dat hier gezien wordt op een bijzondere toegevendheid Gods, waardoor Zijn vrijmachtig gezag noch benomen, noch enigszins verminderd wordt.

Vraag. Hoe blijkt dit nog meer?

Antwoord.

3. Uit het voorbeeld van Levi, die tienden gegeven heeft, nog zijnde in de lendenen van Abraham, volgens Paulus' redenering, Hebr. 7 : 9 en 10: *En om zo te spreken, ook Levi, die tienden neemt, heeft door Abraham tienden gegeven; want hij was nog in de lendenen des Vaders als hem Melchizedek tegemoet ging.* Bij aldien dat nu in het geval van Levi geschieden kon, welke reden zou er zijn, om niet te mogen oordelen, dat het veleer in dit geval plaats heeft, vermits al mensen in Adams lendenen waren, toen God Zijn verbond met hem heeft opgericht.
4. Indien men de toerekening van Adams zondenschuld ontkent, dan wordt ook de toerekening van Christus' gerechtigheid, tot rechtvaardigmaking niet weinig verzwakt, dewijl Paulus uitdrukkelijk zegt: *Gelijk ze allen in Adam sterven alzo zullen zij ook in Christus allen levendig gemaakt worden,* 1 Kor. 15 : 22. Waarom er ook geen ketter is die de toerekening van Adams zonde geloochend heeft, of hij heeft zich op diezelfde grond tegen de toerekening van Christus' gerechtigheid aangekant.

Vraag. Wie is er van deze toegerekende erfzonde uitgesloten?

Antwoord. Niemand als de Heere Jezus, daar Deze niet begrepen was in het verbond met Adam opgericht, maar als Hoofd en Borg van een veel beter verbond voorkomt, 1 Kor. 15: 45 en 47. En ook niet geboren is volgens de gewone loop der natuur, maar op een bovennatuurlijke wijze door de krachtige werking des Heiligen Geestes, Luc. 1: 35.

Vraag. Wat is de inklevende erfzonde?

Antwoord. Een verdorvenheid der gehele natuur, en een erfelijk gebrek, waarmede de kleine kinderen zelf besmet zijn in hunner moeders lichaam, Rom. 3:23: *Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.*

Vraag. Hoe is die spreekwijze nader te verstaan?

Antwoord.

1. Dat de erfzonde geenszins iets zelfstandigs of wezenlijks is in de mens, daar alle zelfstandigheid wezenlijk goed is en van God afkomt, Die geen oorzaak van het kwade kan zijn, Hab. 1 : 13: *Gij zijt te rein van ogen, dan dat Gij het kwade zoudt zien, en de kwelling kunt Gij niet aanschouwen.* Weshalve wij deze oude dwaling der Manicheëen als ongerijmd en godslasterlijk verwerpen.
2. Dat de erfzonde ook niet alleen bestaat in een gemis of beroving van de oorspronkelijke gerechtigheid maar tevens in een zondige hebbelijkheid of wangestalte, waarmede de kleine kinderen zelf besmet zijn in hun moeders lichaam. Daar zij beschreven wordt als iets hetwelk stilligerwijze in de mens is, te weten als een wet der zonde in de leden, Rom. 7 : 23. Een lichaam der zonde, Rom. 6 : 6. De zonde, die in ons woont, Rom. 7 : 17. Vlees, Gal. 5 : 13. Besmettingen des vlees en des geestes, 2 Kor. 7 : 1. Dit alles nu kan op een ontberen zondermeer niet wel worden toegepast.

Vraag. Waarin bestaat die verdorvenheid, dan?

Antwoord.

1. In een beroving van Gods heerlijk beeld, bestaande in ware kennis en heiligheid, met welke de mens moet geschapen worden, indien hij een Gods behaaglijk schepsel kon worden geacht, doch die door een richterlijk oordeel Gods daarvan nu beroofd is. Rom. 3 : 23: *Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods.* Ef. 4 : 18: *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods.*
2. In een neiging tot allerlei boosheid en leugen, evenals de ziekte niet slechts bestaat in het gemis van een goed temperament en vrije bloedsomloop, maar tevens in een kwade gesteldheid der humeuren en bewegingen, zoodat een iegelijk mens geboren wordt ontbloot van alle geestelijk licht, liefde, waarheid, en leven, en daarenboven zo besmet, dat hij niet anders dan kwaad kan doen. In dit opzicht wordt dit erfelijk gebrek in de Schrift genaamd: de oude mens, Rom. 6 : 6; vlees Joh. 3 : 6; zonde, Rom. 7 : 11; de wet der zonde, vers 23; begeerlijkheid, vers 7; onreinheid, Gal. 5 : 13 vuiligheid, Jac. 1 : 21; Besmetting, 2 Kor. 7 : 1.

Vraag. Bewijs eens, dat deze verdorvenheid zo algemeen is, dat alle mensen, zelfs de kleine kinderen in hunner moeders lichaam daarmee besmet zijn?

Antwoord. 1. Dit blijkt uit verschillende plaatsen van de Heilige Schriftuur, Psalm 51: 7: *Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.* Job 14: 4: *Wie zal een reine geven uit den onreine? Niet één.* Joh. 3: 6: *Hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees.* Jes. 48: 8. *En dat gij van den moederschoot af*

een overtreder genaamd zijt. Ef. 2: 3: En wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.

Vraag. Hoe al meer?

Antwoord.

2. De ervaring leert, dat de mens van nature verdorven is. Men bespeurt in de jonge kinderen voor het gebruik van hun verstand korzeligheid en toornigheid, omdat ze hun zin en wil niet hebben; zij vertonen de beginselen van haat en wraakzucht, eer men hun leren kan hoe kwaad en schandelijk die zijn. Hetwelk niet anders dan uit een verdorven gestalte ontspruit. Daarom zegt de Schrift, dat de dwaasheid is gebonden aan het hart van den jongen, Spr. 22 : 15. *En dat al het gedichtsel der gedachten zijns harten ten allen dage alleen boos is*, Gen. 6 : 5; 8 : 21.
3. De jonge kinderen sterven zowel als de ouden, dus is het dan ook zeker, dat zij zondig en verdorven zijn, daar de dood de bezoldiging der zonde is, Rom. 6 : 23.
4. Het blijkt ook uit de noodzakelijkheid der verandering, die alle mensen van node hebben om zalig te worden, Joh. 3 : 5: *Jezus antwoordde: voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan het Koninkrijk Gods niet ingaan*. Nu allen die bekering en wedergeboorte van node hebben, zijn zondig, en dus ook de kinderen, nademaal niemand zonder heiligmaking God zien zal, Hebr. 12:14.

Vraag. Hoe wordt deze natuurlijke verdorvenheid van Adam op zijn nakomelingen overgebracht?

Antwoord. Door de natuurlijke geboorte, volgens de aangehaalde plaatsen uit Job 14 : 4, Joh. 3 : 6 en Psalm 51 : 7: *Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen*.

Vraag. Spreekt David daar niet van zijns moeders zonde?

Antwoord. David is hier niet bezig, om de schuld van zich op zijn moeder te wentelen, maar om zijn eigen zonde voor God te belijden in haar verzwarende omstandigheden en in haar worteloorzaak. Ook is David de jongste onder zijn broederen, uit een eerbare moeder in een wettelijk huwelijk geboren, tot wiens last de Bijbel niets meldt, en die terecht voor een Godvruchtige vrouw mag gehouden worden, daar David uitdrukkelijk zegt, Psalm 116 : 16: *Och Heere, zekerlijk, ik ben Uw knecht, ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd*.

Vraag. Maar hoe wordt deze verdorvenheid door de natuurlijke geboorte overgebracht op alle mensen?

Antwoord. Wij behoeven niet te weten de wijze waarop, daar wij duidelijk uit de Schrift en de ondervinding zien, dat ze overerft. Het is ongerijmd een zaak van zoveel belang te ontkennen omdat men het hoe niet begrijpen kan. Wil men echter deze zaak wat nader bezien, dan moet men niet dromen van een voortplanting der ziel door de ouders, waartoe Augustinus eertijds overhelde, daar de zonde geen

toevallig gebrek van het lichaam is, maar uit de ziel voortkomt; noch met verscheidene schoolleraren de schuld van de verdorvenheid alleen op het lichaam leggen, alsof daardoor de ziel besmet werd, terwijl zulk een besmetting door het lichaam niet bestaan kan met de geestelijkheid der ziel. Maar men moet God in de schepping der ziel aanmerken als een rechtvaardig Rechter, Die wegens Adams zonde haar met de eerste gaven der rechtheid niet begiftigt; welke ziel nu verenigd met een lichaam, dat allerlei ongeregelde bewegingen van bloed en dierlijke geesten onderworpen is, noodwendig geheel en al tot de begeerlijkheden overslaat, waarom de zeden des gemoeds doorgaans met de bijzondere lichaamsschikkingen overeenkomen.

Vraag. Waarover gaat deze aangeboren verdorvenheid?

Antwoord. Over de gehele mens, over ziel en lichaam.

1. De ziel is ten aanzien:

- a. Van het verstand met nare duisternis en onwetendheid van Goddelijke zaken overtoegen, Ef. 4 : 18: *Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, daar de onwetendheid, die in hen is, door de verharding des harten.* Zodat zij niet begrijpt de dingen die des geestes Gods zijn, ja. die niet verstaan kan, omdat ze geestelijk onderscheiden worden, 1 Kor. 2 : 14 .
- b. De wil is van God en al het goede afgekeerd, en wederstrevende den wille Gods, Job 21 : 14: *Nochtans zeggen zij tot God: wijk van ons want aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust.* Hos. 8 : 12: *Ik schrijf hem de voortreffelijkheden Mijner wet voor, maar die zijn geacht als wat vreemds!*
- c. De consciëntie is ongevoelig gewonden en bevlekt in al haar daden, Tit, 1 : 15: *Den bevlekten en ongelovigen is geen ding rein maar beide hun verstand en consciëntie zijn bevlekt.* Daarom leest men van een arglistig hart, Jer. 17 : 9; van een ongevoelig hart, Ef. 4 : 19, en van een kwade consciëntie, Hebr. 10 : 22.
- d. De hartstochten zijn ongehoorzaam aan het beleid der rede, en ongeregeld als hollende paarden tot genieting van aardse, ijdele en verderfelijke dingen, Jes. 57 : 20 en 21: *Doch de goddelozen zijn als een voortgedreven zee, want die kan niet rusten, en haar wateren werpen slijk en modder op. De goddeloze, zegt mijn God, hebben geen vrede.*

2. Het lichaam is door de zonde gans verdorven geworden; een werktuig van alle ongerechtigheid, geheel onbekwaam om tot het goede bewogen te worden, maar tot uitvoering van het kwade gereed en vaardig, Rom. 3 : 13-15: *Hun keel is een geopend graf; met hun tongen plegen zij bedrog; slangenvenijn is onder hun lippen; welker mond vol is van vervloeking en bitterheid; hun voeten zijn snel om bloed te vergieten.* Rom. 6 : 19: *Gelijk gij uw*

leden gesteld hebt om dienstbaar te zijn der onreinheid en der ongerechtigheid tot ongerechtigheid.

Vraag. Is deze verdorvenheid in alle mensen even groot?

Antwoord. Alle mensen zijn ten opzichte van de wortel der verdorvenheid, van nature elkander aan gelijk, Psalm 14: 1: *Zij verderven het, zij maken het gruwelijk met hun werk, daar is niemand, die goed doet.* Doch voor zoverre dit kwaad zich in sommigen verder uitstrekt en meer naar buiten openbaart als in anderen, wordt er een grote verscheidenheid zelfs onder de onbekeerden gevonden. Onwetenden, die de weg der zaligheid versmaden, Hos. 8:12. Zorgelozen op den driesem hunner ongerechtigheid, Amos 6 : 3. Hardnekkigen, die den rijkdom van Gods lankmoedigheid verachten, Rom. 2 : 4 en 5. Geslagen vijanden van waarheid en godsvrucht, die Gods knechten bespotten, 2 Kron. 36 : 16. De waarheid lasteren, 2 Petrus 2 : 12. De Godvruchtigen haten en vervolgen, Jes. 59 : 14 en 15. Joh. 15 : 20 en 21. Terwijl anderen zelfs in de stand der natuurlijke verdorvenheid hierin uitmunten dat ze kennis hebben of zoeken te krijgen van God en Goddelijke zaken, eerbaar en burgerlijk leven, met ontvlieding van de besmetting der wereld, 2 Petrus 20 20 en 22. De middelen der genade waarnemen, Gods Woord lezen, de Bondszegelen gebruiken, zich bij de vromen voegen, en lust tonen om te vragen naar de rechten van Gods gerechtigheid, Jes. 58:2.

Vraag. Wat vloeit er uit deze aangeboren verdorvenheid?

Antwoord. Dit erfelijk gebrek brengt in de mens allerlei dadelijke zonden voort, zijnde in hem als een wortel daarvan, Jerem. 6: 7: *Gelijk een bornput zijn water opgeeft, also geeft zij haar boosheid op.* Matth. 7:17: *Een kwade boom brengt kwade vruchten voort.*

Vraag. Wat zijn dadelijke zonden?

Antwoord. Dadelijke afwijkingen van God, met gedachten, woorden en werken.

Vraag. Waarin wordt de dadelijke zonde onderscheiden van de erfzonde?

Antwoord.

1. In haar onderwerp. De erfzonde valt in alle mensen, maar de dadelijke zonde werd gevonden alleen in mensen, die het gebruik der rede hebben.
2. In hun oorsprong. De erfzonde komt voort uit de toerekening van Adams zonde, maar de dadelijke zonden vloeien voort uit de aangeboren verdorvenheid, als uit een onzalige fontein, Matth. 15 : 19: *Uit het hart komen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen.*
3. In haar uitwerking. De erfzonde brengt de mens onder de schuld van de eeuwige verdoemenis; maar de dadelijke zonde verzwaart de schuld, die door de erfzonde behaald is.

Vraag. Hoe worden de dadelijke zonden gevoegelijk onderscheiden?

Antwoord. Die kan men het best onderscheiden op deze wijze:

1. Ten aanzien van het onderwerp waarin die geschiedt:
 - a. Inwendig de ziel, Psalm 14 : 1: *De dwaas zegt in zijn hart: daar is geen God.*
 - b. Uitwendig het lichaam, Rom. 6:13: *Stelt uw leden niet der zonden tot wapenen der ongerechtigheid.*
2. Ten aanzien van het voorwerp, waaromtrent dezelve geschiedt en zo wordt ze begaan:
 - a. Of tegen God, zonder benadeling van andere, Psalm 51 :6: *Tegen U alleen heb ik gezondigd.*
 - b. Of tegen onze naasten, 1 Sam. 2 : 25: *Wanneer een mens tegen een mens zondigt, zo zullen de goden hem oordelen.*
 - c. Of tegen onszelf, 1 Kor. 6 : 18: *Die hoererij bedrijft, die zondigt tegen zijn eigen lichaam.*
3. Ten aanzien van de vorm en de wijze, waarop die geschiedt. En zo is die:
 - a. Of een zonde van bedrijf, als men doet hetgeen God de mens in Zijn wet verboden heeft, 1 Joh. 3 : 8: *Die de zonde doet, is uit den duivel.*
 - b. Of een zonde van nalatigheid, als men verzuimt te doen hetgeen God ons geboden heeft, Jac. 4 : 17: *Wie weet goed te doen en het niet doet, dien is het zonde.*
4. Ten aanzien van het middel, waardoor ze geschiedt:
 - a. Met gedachten, Spr. 24 : 9: *De gedachte der dwaasheid is zonde.*
 - b. Met ijdele en kwade woorden, Matth. 12:36: *Maar ik zeg u, dat van elk ijdel woord hetwelk de mensen zullen gesproken hebben, zij van hetzelfde zullen rekenschap geven in den dag des oordeels.*
 - c. Met werken, Gal. 5 : 19: *De werken des vleses zijn openbaar, welke zijn overspel, hoererij, enz.*
5. Ten aanzien van het beginsel waaruit zij geschiedt, en zo kan men zondigen:
 - a. Of uit onwetendheid, Hand. 3 : 7: *Broeders, ik weet dat gij het uit onwetendheid gedaan hebt, gelijk als ook uw oversten.*
 - b. Of uit zwakheid wegens de aanvallen der zonde, Gal. 6 : 1: *Broeders, indien ook een mens overvallen ware door enige misdaad, gij, die geestelijk zijt brengt den zodanigen terecht met den geest der zachtmoedigheid.*
 - c. Of uit hardnekkigheid en opzettelijke boosheid, waarbij voorbedachtelijk en met kennis geschiedt hetgeen men weet, dat kwaad is; hetwelk ook wel genoemd wordt te zondigen met opgeheven hand, Num. 15 : 30: *De ziel, die iets zal gedaan hebben met opgeheven hand, hetzij van inboorlingen of van vreemdelingen, die smaadt den Heere.*

En die ziel zal uitgeroeid worden uit het midden van haar volk.

6. Ten aanzien van haar trappen, alzo, dat, ofschoon alle zonden op zichzelf zeer groot en zwaar zijn, echter, de een bij de ander vergeleken zijnde, in zeker opzicht de een zwaarder is dan de ander. Te dien opzichte zeide Jezus tot Pilatus, Joh. 19 : 11: *Die Mij aan u heeft overgegeven, heeft groter zonde.* Dus leest men van:
 - a. Openbare zonden, die onder het oog van mensen, of van verborgene, die buiten het gezicht van mensen geschieden, 2 Sam. 12 : 12: *Gij hebt het in het verborgene gedaan.*
 - b. Roepende zonden, die van de heiligheid Gods een schielijke wraak afvorderen, Gen. 4: 10: *Daar is een stem des bloeds uws broeders, dat tot Mij roept van den aardbodem.* Of van niet roepende, waaromtrent God gewoon is Zijn verdraagzaamheid te oefenen.
 - c. Heersende zonden, waarin alle onwedergeborenen vallen, waartegen David bidt, Psalm 19 : 14: *Houd Uwen knecht terug van trotsheden, laat ze niet over mij heersen.* Of van niet heersende die uit bijliggende zwakheid begaan worden, Rom. 7:15: *Want hetgeen ik wil, dat doe ik niet, maar hetgeen ik haat, dat doe ik.*
 - d. Vergeeflijke zonden, die door tussenkomende genade Gods in Christus vergeven worden; of van onvergeeflijke zonden, die door geen bloed van de Borg en tussenbeide komende vergeving kunnen uitgedelgd worden. Hiervan lezen wij, Matth. 12 : 31 en 32: *Alle zonde en lastering zal den mens vergeven worden, maar de lastering tegen den Geest, zal den mensen niet vergeven worden. En zo wie enig woord gesproken zal hebben tegen den Zoon des Mensen, het zal hem vergeven worden; maar zo wie tegen den Heiligen Geest zal gesproken hebben, het zal hein niet vergeven worden, noch in deze eeuw, noch in de toekomstende.*

Vraag. Hoe merkt u de natuurlijke verdorvenheid in de mens verder aan?

Antwoord. Als lelijk en gruwelijk voor God, en genoegzaam om het menselijk geslacht te verdoemen, Psalm 143:2: *En ga niet in het gericht met Uwen knecht, want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn.*

Vraag. Hoe zo?

Antwoord. Het ganse mensdom is er door besmet en verontreinigd, Jes. 64 : 6: *Doch wij allen zijn als een onreine, en al onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijk kleet.* De wateren van de zondvloed spaarden nog zeven zielen; maar deze onreine vloed overstroomt ze allen, die uit Adam onder Adam geboren worden. Joh. 3:6: *Hetgeen uit het vlees geboren wordt, dat is vlees.* De erfzonde

heerst van Adams tijd af over alle mensen tot verdoemenis, zo lang de wereld duren zal, Rom. 3: 19: *Opdat alle mond gestopt worde, en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij.*

Vraag. Maar hoe gaat het, wanneer de kinderen gedoopt worden, wordt de erfzonde door de doop niet weggenomen?

Antwoord. Zo willen de Papisten, die zeggen, dat het water des Doops de zonde afwast; maar hoe het water de zonde afwast, wordt niet op dezelfde wijze door de Paapse leraars verklaard. De Dominikanen willen, dat er in het Doopwater is een werking uitoefenende kracht, om de ziel een goede schikking toe te brengen, zodat ze de genade ontvangt. De Franciskanen zeggen, dat God door Zijn belofte de genade aan het Doopwater zodanig verbonden heeft, dat alle gedoopten de genade met het Doopwater verkrijgen en allen; die niet gedoopt worden, van de genade verstoken blijven. Het gevoelen der Dominikanen drijft meer in de roomse kerk boven dan dat der Franciskanen, daar dat der Franciskanen te veel naar de leer van de Lutheranen zweemt, die het Doopwater beschouwen als een Goddelijke hand, of als een wagen, die de genade tot de ziel brengt.

Vraag. Wat dunkt u van dit gevoelen?

Antwoord.

1. Het Doopwater is lichamelijk, leven- en redeloos, en daarom kan het de genade die geestelijk, levendig en redelijk is, in de redelijke ziel des mens niet werken, Jer. 2 : 22: *Al wiest gij u met salpeter, en al naamt u veel zeep, zo is toch uw ongerechtigheid voor Mijn aangezicht getekend, spreekt de Heere, Heere.* Job 9 : 30 en 31.
2. De genade is ook niet gehecht aan het Doopwater, want anders moesten alle gedoopten zalig worden, en al de ongedoopten noodwendig verloren gaan. Nu leert ons Gods Word, dat er gedoopt zijn zonder de genade te ontvangen, als te zien is in Simon de Tovenaar, Hand. 8 : 13 en 23. Anderen hebben de genade gekregen zonder de Doop. Men zie de moordenaar, stervende aan het kruis, Luc. 23 vers 42 en 43.
3. Gods Woord schrijft ook duidelijk de afwassing der zonden alleen aan Jezus' bloed en Geest toe, 1 Joh. 1 : 7: *Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt ons van alle zonde.* 1 Kor. 6 : 11: *En dit waart gij sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den naam des Heeren Jezus Christus, en door den Geest onzes Gods.* Zodat wij met onze Belijdenis besluiten: De erfzonde wordt ook zelfs door de Doop niet gans teniet gedaan, noch geheel uitgeroeid, aangezien de zonde daaruit altijd als opwellend water uitspruit, gelijk uit een onzalige fontein.. Want uit het hart komen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen, Matth. 15 : 19.

Vraag. Hoe lang blijft deze verdorvenheid de mens bij?

Antwoord. De erfzonde hangt Gods kinderen hun gehele leven door aan. Niet eerder verlaat de zonde een gelovige ziel, voordat de ziel het lichaam verlaat. Zij zuchten onder den last der verdorvenheid, zolang zij in dit leven zijn, Rom. 7:24: *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?* 2 Kor. 6: 4: *Want ook wij, die in dezen tabernakel zijn, zuchten, bezwaard zijnde, nademaal wij niet willen ontkleed, maar overkleed worden, opdat het sterfelijke van het leven verslonden worde.*

Vraag. Hoe blijft deze verdorvenheid een kind van God nabij?

Antwoord. Niet in haar heersende kracht, maar als een slang, die de kop doorwond is; als een vergif, maar dat door tegengif getemperd is. De schuld der straf is geheel vergeven, Rom. 8 : 1. Dit drukt onze Belijdenis in dezer voege uit: Zij wordt Gods kinderen tot verdoemenis niet toegerekend, maar door Zijn genade en barmhartigheid vergeven, Num. 23 : 21: *Hij schouwt niet aan de ongerechtigheid in Jacob, ook ziet Hij niet aan de boosheid in Israël.* Psalm 85 : 3: *De misdaad Uws volks hebt Gij weggenomen; Gij hebt al hun zonden bedekt. Sela!*

Vraag. Zeg eens welk onderscheid er is ten opzichte van de erfzonde tussen de wedergeboren kinderen Gods en tussen de onwedergeborenen?

Antwoord.

1. De erfzonde in een kind van God ligt daar maar in haar overblijfselen, maar in een goddeloze in haar volle kracht. De onbekeerde mens is een slaaf der zonde, Rom. 6 : 20, die niet anders doet noch doen kan, dan de wil des vleses en der gedachten, Ef. 2 : 3: Een bekeerd mens is vrij gemaakt van de dienstbaarheid der zonde, Joh. 8 : 36. Hij wordt niet weggesleept tot het volle bedrijf der zonde, 1 Joh. 3 : 9: *Een iegelijk, die uit God geboren is, die doet de zonde niet, want zijn zaad blijft in hem, en hij kan niet zondigen; want hij is uit God geboren.*
2. Een kind van God haat de zonde als zonde, al was er geen hemel ter beloning van de deugd, noch hel tot straf van de Goddeloosheid. Hij ziet zoveel kwaad in de zonde als strijdende tegen Gods allerheiligste natuur en wil, dat hij niet kan nalaten reeds uit dien hoofde de zonde te haten en te vloeken, Gen. 39 : 9: *Hoe zou ik dan een zo groot kwaad doen en zondigen tegen God?* Geheel anders is het met de onwedergeborenen bij aldien hij de zonde laat, is het uit vrees voor de straf, en ten schoonste genomen, uit liefde tot rust van zijn consciëntie, tegen welke de zonde door haar onwettigheid indruist, Exod. 10 : 16 en 17: *Toen haastte Farao om Mozes en Aäron te roepen en zeide: Ik heb gezondigd tegen den Heere uw God, en tegen ulieden. En nu vergeeft mij toch mijn zonde alleen ditmaal en bidt vuriglijk tot den Heere uw God, dat Hij slechts dezen dood van mij wegneme.*
3. Een wedergeborene heeft een algemene haat tegen al zonde. Het gaat hem niet gelijk de onwedergeborene, die, hoeveel zonde hij ontwijkt, echter altoos een Herodias liefheeft, en niet wil laten

varen hoe Johannes er ook tegen preekt. Nee, hij acht de zonde als een tiran, die hem onverhoeds gevangen neemt, Rom. 7 : 23. Zijn haat is algemeen tegen alle zonde, zijn lust en leven is in heiligheid en Godzaligheid, Psalm 119 : 128. *Daarom heb ik al Uw bevelen, van alles voor recht gehouden, maar alle valse pad heb ik gehaat.*

4. Een kind van God, door de inklevende verdorvenheid weggerukt zijnde tot enige zonde, is daar met smart en leedwezen over aangedaan. De ziel betreurt haar verdorvenheid, zucht en bidt om genade, en is niet voldaan, tenzij de vrede der ziel in God hersteld is, Psalm 51:10 en 11: *Doe mij vreugde en blijdschap horen; dat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt. Verberg Uw aangezicht van mijn zonden, en delg uit al mijn ongerechtigheden.* Geheel anders gedraagt zich de onwedergeborene onder zijn verdorvenheid. Want gelijk hij de zonde indringt als water, zo spuugt hij die wederom uit over de loop van zijn leven als een gedurige stroom, zonder zich daarover te bekommeren, zeggende, Deut. 29:19: *Ik zal vrede hebben, wanneer ik schoon naar mijns harten goeddunken zal wandelen.*

Vraag. Maar waarom laat God toe dat deze verdorvenheid Zijn kinderen door al haar leven aankleeft?

Antwoord.

1. Niet om in de zonde gerust te slapen, maar omdat het gevoelen van deze verdorvenheid de gelovige dikwijls zou doen zuchten, verlangende om van het lichaam des doods verlost te worden, Rom. 7:24: *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam dezes doods.* De aarde is Gods kinderen een worstelplaats, boven wordt de ziel in overwinning omgevoerd. Hier beneden laat God Zijn kinderen tegen de zonde kampen, opdat haar verlangen naar de hemel daar de rust is, des te sterker zal zijn, Psalm 42:2 en 3: *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen, also schreeuwt mijn ziel tot U, o God! Mijn ziel dorst naar God, naar den levenden God; wanneer zal ik ingaan, en voor Gods aangezicht verschijnen?*
2. De overblijfselen der verdorvenheid doen de heiligen Christus en Zijn genade des te hoger achten. Die de zonde gevoelt gelijk de zieke zijn krankheid, och, hoe welkom is Christus de Medicijnmeester bij hem. Hoogl. 2:3: *Als een appelboom onder de bomen des wouds, zo is mijn Liefste onder de zonen; ik heb groten lust in Zijn schaduw, en zit er onder, en Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet.*
3. Het gevoel der erfzonde brengt Gods kinderen tot zelfvernedering. Het is een scherpe doorn tegen de verheffing des harten, 2 Kor. 12:7. Een leermeesteres van lijdzaamheid en geduld als er slagen komen, Micha 7:9. Een Fontein van innig medelijden over de staat der onwedergeborene, opdat zij ook om derzelver bekering zou bidden, en daartoe voorzichtig arbeiden,

Gal. 6:1: *Broeders, indien ook een mens vervallen ware door enige misdaad, gij, die geestelijk zijt, brengt den zodanige te recht met den geest der zachtmoedigheid; ziende op uzelf, opdat ook gij niet verzocht wordt.*

Vraag. Met wie hebben wij over dit leerstuk verschil?

Antwoord. Met de Pelagianen, welkers dwaling wij verwerpen; zeggende dat de zonde niet anders is dan uit navolging.

Vraag. Wie is Pelagius geweest?

Antwoord. Pelagius zegt men, is op dezelfde dag geboren met zijn voornaamste tegenstander Augustinus. Hij was een Brit of Brittenslag, volgens Prosper de leerling van Augustinus. Een Schot en met Schotse pap overladen volgens Hieronimus. Zijn eigen naam was Morgan, zoveel als Marigena, uit zee geboren; hier van Pelagius. Hij is geweest een monnik, zeer nauw van leven, en bemind van treffelijke mannen. Chrysostomus, bisschop van Constantinopel, beklagde met tranen zijn afval, als hij die vernam, kort voor zijn dood. Hij begon zijn ketterij omtrent het jaar 405 na Christus' geboorte. Hij ontdekte zich eerst te Rome, daar wedersprekende de woorden van Augustinus: Heere, Gij hebt geboden dat ik U liefheb; geef mij hetgeen Gij gebiedt, en gebied mij hetgeen Gij wilt! Zijn landman Coelestius, en Julianus, bisschop in Campanien, waren zijn medestanders. Hij ontdekte zijn venijn heimelijk aan zijn leerlingen. 't Spits liet hij hun afbijten, kregen ze ingang, het was tot lof van hun meester; wilde het niet door, het was: zij wisten niet beter. Zijn meeste stellingen komen daar op uit, daar was geen toerekening van Adams zonde, noch erfzonde; maar wel van navolging van een anders kwaad voorbeeld. De dood was een gevolg van de natuur, maar geenszins een bezoldiging der zonde. De krachten van de vrije wil waren genoegzaam om de goede werken te beginnen, voort te zetten en te voltooien. Van God was het dat wij mensen zijn, en van ons dat wij rechtvaardig zijn. Daar waren drieërlei wegen van zaligheid: de wet der natuur, de wet van Mozes, het Evangelie van Christus. De werken der heidenen stelde hij te zijn Gode aangenaam en waarlijk goed, al kwam daar het behulp der genade niet bij. In dit leven konden de godzaligen zover komen, dat zij niet zondigden of zondigen konden. Daar was geen inwendige of bovennatuurlijke genade, maar een redelijke wil en mogelijkheid der natuur. Hij begreep de rechtvaardigmaking uit eigen verdiensten, krachten en goede wil, en niet uit enkele genade door het geloof in Christus, en de predestinatie tot genade en heerlijkheid uit een voorgezien geloof en goede werken. Dit tot een staaltje van Pelagius' verkeerde leer, van wien de kerkhistorie breder spreekt.

Vraag. Hoe bewijst gij dat de zonde in ons haar eerste oorsprong niet heeft door navolging?

Antwoord. 1. Gods Woord stelt duidelijk dat de verdorvenheid ons van de geboorte af aanhangt, Gen. 6:5: *En de HEERE zag, dat de boosheid des mensen menigvuldig was op de aarde, en al het gedichtsel der*

gedachten zijns harten te allen dage alleenlijk boos was. Psalm 51:7: *Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.* Jes. 48:8: *En dat gij van den buik af een overtreder genaamd wordt.* Ef. 2:3: *En wij waren van nature ook kinderen des toorns, gelijk ook de anderen.* Dat nu Gods Word zo duidelijk leert, mag de verdorven rede niet tegenspreken.

Vraag. Hoe meer?

Antwoord.

2. De ondervinding leert dat in godzalige huisgezinnen, daar de kinderen een zeer vrome wandel bespeuren in haar ouders, de kinderen dikmaals zeer goddeloos en ondeugend zijn. Indien nu de zonde oorspronkelijk tot ons overkwam, door navolging van kwade voorbeelden, en de ziel vanzelf niet verdorven was, moesten de kinderen van godzalige ouders niet altijd vroom en deugdzaam zijn, daar men nu somtijds het tegendeel in kinderen van godzalige ouders bespeurt.
3. Wij zondigen zonder voorgaande bedrijf van anderen, en kennen die slechte kunst zonder leermeester van buiten. Wie kan ooit verwachten dat iemand, die onverschillig staat tegenover goed en kwaad, het goede niet minder ongenegen is dan het kwaad, en van binnen niet verdorven is, dadelijk en opeens zo listig en kundig is om de zonde te bedrijven, zoals men dagelijks in de kinderen ziet. Hetgeen iemand niet eigen is, dat zal hij niet gemakkelijk aanleren, noch in zijn jonge jaren zo handig weten uit te werken. Zeldzaam is de geschiedenis van Sebastiaan Castellio, professor in het Grieks te Bazel, die van gevoelen was, dat de zonde in ons alleen door navolging veroorzaakt werd. De geleerde man was zeer zorgvuldig om zijn kinderen van straat en alle gezelschap af te zonderen, hield hun al goede voorbeelden voor, en oefende hen zoveel doenlijk was, in deugd. Evenwel gebeurde het op een keer, dat hij met zijn familie aan tafel zat, dat tussen zijn kinderen een ernstige twist ontstond, waarbij het zelfs kwam tot vloeken, vechten en smijten toe, omdat zij meenden, dat de spijsze ongelijk verdeeld was. Toen een der aanwezigen Castellio vroeg, van wie zij zulk een voorbeeld hadden gezien, stond deze beschaamd en bekende met stilzwijgen de waarheid van Spreuk. 22 : 15: *De dwaasheid is in het hart des jongen gebonden.* En van Gen. 8 : 21: *Het gedichtsel van 's mensen hart is boos van zijn jeugd aan.*

Vraag. Terwijl dan vaststaat dat wij allen in zonden ontvangen en geboren zijn, wat staat ons hieruit te leren?

Antwoord.

1. Dat wij onze jammerstaat leren betreuren. Door de erfzonde heeft de dood zijn intrede in de wereld gedaan en heerst van Adams tijd af over ons allen. De erfzonde heeft ons beroofd van het gezicht van onze God, en Gods aangezicht verborgen, zodat wij van nature als zonder God in de wereld zijn. De erfzonde

werpt ons in duizenderlei dwalingen, en bindt ons onder de heerschappij der zonde. Door de erfzonde is de mens geworpen onder de blakende toorn Gods en voelt de vlammen daarvan door allerlei ellenden in dit leven, Rom. 2 : 9: *Verdrukking en benauwdheid over alle ziel des mensen, die het kwaad werkt.*

2. Dat wij ons zelven niet verwonderen, dat de natuurlijke mens zo kwalijk tot het goede kan gebracht worden. Van nature is hij zondig, de verdorvenheid zit in het gebeente. Men kan een tijger, een leeuw, een beer, een wolf binden, maar zijn verslindende natuur zal hij echter behouden. Zo is het ook gesteld met de zondige mens, Jer. 13 : 23 *Zal een Moorman zijn huid veranderen, of een luipaard zijn vlekken? Zo zult gijlieden ook kunnen goed doen, die geleerd zijt kwaad te doen.*
3. Dat wij ons niet verheffen boven anderen. De ganse wereld ligt verdoemelijk voor God, en in elk van ons is het zaad van verdorvenheid. 't Is enkel genade Gods over ons, indien wij niet zijn gelijk andere mensen, die uitlopen tot de uitgieting van alle boosheid. Daarom is deze les nuttig, 1 Petrus 5 : 5: *Zijt met ootmoedigheid bekleed; Fil. 2 :3: En doet geen ding door twisting of ijdele eer, maar door ootmoedigheid achte de één de ander uitnemender dan zichzelf.*
4. Dat wij nooit vertrouwen op onze eigen natuur, op ons eigen hart. Dit is een groot kwaad onder de zon, dat de mensen zo steunen en vertrouwen op zichzelf, zonder inzien, dat zij van nature tot alle goed werk onbekwaam zijn, Spr. 28 : 26: *Maar die op zijn hart vertrouwt, die is een zot, maar die in wijsheid wandelt, die zal ontkomen.* Spr. 4 : 26: *Behoed uw hart boven al dat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.*

Vraag. Wat in het bijzonder?

Antwoord.

1. De Godzaligen zijn verplicht, dankbaar te erkennen de genade der wedergeboorte, waardoor zij van zulk een verdorvenheid aanvankelijk verlost zijn, 1 Petrus 1 : 3: *Geloofd zij de God en Vader onzes Heeren Jezus Christus, Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot een levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit de doden.*
2. Te staan naar meerdere doding van onze verdorvenheid, Coll. 3 : 5: *Doodt dan uw leden, die op de aarde zijn, namelijk hoererij, onreinheid, schandelijke bewegingen, kwade begeerlijkheid en gierigheid, welke is afgodendienst,* Rom. 7 : 14: *Zo dan mijn broeders, gij zijt ook der wet gedood door het lichaam van Christus, opdat gij zoudt worden eens anderen, namelijk Desgenen, Die van de doden opgewekt is, opdat wij Gode vruchten dragen zouden.*
3. Christus en Zijn gerechtigheid vrolijk te roemen en te prijzen. Hij is onze Middelaar, Die met Zijn onschuld en volkomen heiligheid de zonde waarin wij ontvangen en geboren zijn, voor Gods aangezicht bedekt, Jes. 25 : 9: *En men zal te dien dage*

zeggen: Zie, deze is onze God, wij hebben Hem verwacht en Hij zal ons zalig maken; deze is de Heere, wij hebben Hem verwacht, wij zullen ons verheugen en verblijden in zijn zaligheid.

4. Veel verlangen te hebben naar een volkomen verlossing uit het lichaam dezes doods, en het zijn met Christus in de hemel, Filipp. 1 :23: *Want ik word van deze twee gedrongen, hebbende begeerte om ontbonden te worden en met Christus te zijn; want dat is zeer verre het beste.*

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.